

J. E. Gray.

C. CORNELII TACITI *OPERA.*

TOMUS SECUNDUS.

C. CORNELII TACITI

OPERA

SUPPLEMENTIS,

NOTIS ET DISSERTATIONIBUS

ILLUSTRAVIT

GABRIEL BROTIER.

TOMUS SECUNDUS.

PARISIIS,
Ex Typographia L. F. DELATOUR,
viâ San-Jacobeâ.

M. DCC. LXXVI.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

C. CORNELII
TACITI
ANNALIUM
LIBRI V ET VI:
ACCESSERE
SUPPLEMENTA LIBRORUM
V, VII, VIII, IX ET X.

Tom. II. A

BREVIARIUM

LIBRI QUINTI.

I. J*ULIA Augusta moritur.* II. *Ex eo gravior Tiberii dominatio ; audacior Sejani ambitio. Agrippina & Nero accusantur.* (Ingenti literarum damno periere fere omnia triennii acta , quæ , Supplemento expleta , commodiùs proponentur in libro sequenti , quàm si hìc ederentur , turbatis capitum numeris , nec satis distinctis semihiulcis quibusdam Taciti locis.) VII. *Everso tandem Sejano , in amicos ejus & liberos advertitur.* X. *Pseudo-Drusus apud Cycladas visus.* XI. *Consulum discordia.*

Hæc triennio gesta:

A. U. C.	J. C.		
DCCLXXXII.	29.	Coss.	L. RUBELLIO Gemino, C. FUFIO Gemino.
DCCLXXXIII.	30.	Coss.	M. VINICIO, L. CASSIO Longino.
DCCLXXXIV.	31.	Coss.	TIBERIO Augusto V. L. ÆLIO Sejano.

C. CORNELII TACITI ANNALES.

LIBER QUINTUS.

A. U. C. 782. J. C. 29.

RUBELLIO & Fufio consulibus, quorum utrique Geminus cognomentum erat, Julia Augusta mortem obiit, ætate extremâ, nobilitatis per Claudiam familiam, & adoptione Liviorum Juliorumque clarissimæ. Primum ei matrimonium & liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Perusino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumviros pactâ, in Urbem rediit. Exin Cæsar, cupidine formæ,

A. U. C. 782. J. C. 29.

aufert marito, incertum an invitam, adeò properus, ut ne ſpatio quidem ad enitendum dato, penatibus ſuis gravidam induxerit. Nullam poſthac ſubolem edidit: ſed ſanguini Auguſti per conjunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, communes pronepotes habuit: ſanctitate domûs priſcum ad morem, comis ultrà quàm antiquis feminis probatum, mater impotens, uxor facilis, & cum artibus mariti, ſimulatione filii, bene compoſita. Funus ejus modicum, teſtamentum diu inritum fuit: laudata eſt pro roſtris a C. Cæſare pronepote, qui mox rerum potitus eſt.

II. AT TIBERIUS, quòd ſupremis in matrem officiis defuiſſet, nihil mutatâ amœnitate vitæ « magnitudinem negotio» rum » per literas excuſavit: honoreſque memoriæ ejus ab ſenatu largè decretos, quaſi per modeſtiam imminuit, paucis admodum receptis, & addito, « ne cæ» leſtis religio decerneretur; ſic ipſam » maluiſſe ». Quin & parte ejuſdem epiſtolæ increpuit « amicitias muliebres », Fufium conſulem obliquè perſtringens: is gratiâ Auguſtæ floruerat, aptus alliciendis feminarum animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetiis inridere ſolitus;

quarum apud præpotentes in longum memoria eſt.

A. U. C. 782. J. C. 29.

III. CETERUM ex eo prærupta jam & urgens dominatio: nam incolumi Auguſtâ, erat adhuc perfugium; quia Tiberio inveteratum erga matrem obſequium, neque Sejanus audebat auctoritati parentis anteire. Tunc velut frenis exſoluti proruperunt: miſſæque in Agrippinam ac Neronem literæ, quas pridem adlatas, & cohibitas ab Auguſtâ, credidit vulgus: haud enim multùm poſt mortem ejus recitatæ ſunt. Verba inerant quæſitâ aſperitate: ſed non arma, non rerum novarum ſtudium; « amores juvenum, & » impudicitiam » nepoti objectabat: in nurum ne id quidem confingere auſus, « adrogantiam oris & contumacem ani» mum » incuſavit, magno ſenatûs pavore ac ſilentio: donec pauci, quîs nulla ex honeſto ſpes, & publica mala ſingulis in occaſionem gratiæ trahuntur, « ut refer» retur » poſtulavere, promptiſſimo Cottâ Meſſalino cum atroci ſententiâ: ſed aliis a primoribus, maximéque a magiſtratibus, trepidabatur: quippe Tiberius, etſi infensè invectus, cetera ambigua reliquerat.

IV. FUIT in ſenatu Junius Ruſticus, componendis patrum actis delectus a

A. U. C. 782. J. C. 29.

Cæſare, eóque meditationes ejus introſpicere creditus: is fatali quondam motu (neque enim antè ſpecimen conſtantiæ dederat) ſeu pravâ ſolertiâ, dum, imminentium oblitus, incerta pavet, inſerere ſe dubitantibus, ac monere conſules « ne » relationem inciperent »: diſſerebatque, « brevibus momentis ſumma verti poſſe; » quandoque Germanici ſtirpem, ubi ſpa» tium pænitentiæ ſenis, reſurgere ». Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circumſiſtit curiam, feſtiſque in Cæſarem ominibus, « falſas literas, & » Principe invito exitium domui ejus in» tendi », clamitat: ita nihil triſte illo die patratum. Ferebantur etiam ſub nominibus conſularium fictæ in Sejanum ſententiæ, exercentibus pleriſque per occultum, atque eò procaciùs, libidinem ingeniorum: unde illi ira violentior, & materies criminandi, « ſpretum dolorem Principis ab » ſenatu; deſciviſſe populum; audiri jam » & legi novas conciones, nova patrum » conſulta: quid reliquum, niſi ut caperent » ferrum? & quorum imagines pro vexillis » ſecuti forent, duces imperatoreſque de» ligerent »?

V. IGITUR Cæſar, repetitis adversùm nepotem & nurum probris, increpitâque

per edictum plebe, questus apud patres, « quòd fraude unius senatoris imperatoria » majestas elusa publicè foret, integra » tamen sibi cuncta » postulavit: nec ultrà deliberatum, quominus, . non quidem extrema decernerent, id enim vetitum, sed « paratos ad ultionem vi principis » impediri » testarentur. . . .

A. U. C. 782. J. C. 29.

VI. QUATUOR & quadraginta orationes super eâ re habitæ, ex quîs ob metum paucæ, plures adsuetudine, ... « mihi » pudorem, aut Sejano invidiam allaturum » censui . . . . versa est fortuna, & ille » quidem, qui collegam & generum ad- » sciverat, sibi ignoscit: ceteri, quem » per dedecora fovêre, cum scelere insec- » tantur . . . . miserius sit ob amicitiam » accusari, an amicum accusare, haud » discreverim . . . non crudelitatem, non » clementiam cujusquam experiar, sed » liber & mihi ipsi probatus anteibo peri- » culum. Vos obtestor, ne memoriam » nostrî per mærorem quàm læti retinea- » tis, adjiciendo me quoque iis, qui fine » egregio publica mala effugerunt ».

A. U. C 784. J. C. 31.

VII. TUNC singulos, ut cuique adsistere, adloqui animus erat, retinens, aut dimittens, partem diei absumpsit; multoque adhuc cœtu, & cunctis intrepidum

A. U. C. 784. J. C. 31.

vultum ejus ſpectantibus, cùm ſupereſſe tempus noviſſimis crederent, gladio, quem ſinu abdiderat, incubuit. Neque Cæſar ullis criminibus, aut probris, defunctum inſectatus eſt, cùm in Blæſum multa fœdaque incuſaviſſet.

VIII. RELATUM inde de P. Vitellio, & Pomponio Secundo: illum indices arguebant, « clauſtra ærarii, cui præfectus » erat, & militarem pecuniam rebus novis » obtuliſſe »: huic a Conſidio, præturâ functo, objectabatur « Ælii Galli amicitia, » qui, punito Sejano, in hortos Pompo» nii, quaſi fidiſſimum ad ſubſidium, » perfugiſſet »: neque aliud periclitantibus auxilii, quàm in fratrum conſtantiâ fuit, qui vades exſtitere: mox, crebris prolationibus, ſpem ac metum juxtà gravatus Vitellius, petito per ſpeciem ſtudiorum ſcalpro, levem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finivit. At Pomponius, multâ morum elegantiâ, & ingenio inluſtri, dum adverſam fortunam æquus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit.

IX. PLACITUM poſthac, « ut in reliquos » Sejani liberos adverteretur »; vaneſcente quamquam plebis irâ, ac pleriſque per priora ſupplicia lenitis. Igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens,

puella adeò nescia, ut crebrò interrogaret, « quod ob delictum, & quò traheretur? neque facturam ultrà », &, « posse » se puerili verbere moneri ». Tradunt temporis ejus auctores, « quia triumvirali » supplicio affici virginem inauditum ha» bebatur, a carnifice, laqueum juxta, » compressam: exin oblisis faucibus, id » ætatis corpora in Gemonias abjecta ».

A. U. C. 784. J. C. 31.

X. PER idem tempus Asia atque Achaia exterritæ sunt, acri magis, quàm diuturno rumore, « Drusum, Germanici filium, » apud Cycladas insulas, mox in conti» nenti visum »: & erat juvenis haud dispari ætate, quibusdam Cæsaris libertis, velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari famâ nominis, & promptis Græcorum animis ad nova & mira: quippe « elapsum custodiam, per» gere ad paternos exercitus, Ægyptum » aut Syriam invasurum » fingebant simul, credebantque. Jam juventutis concursu, jam publicis studiis frequentabatur, lætus præsentibus & inanium spe; cùm auditum id Poppæo Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoque curabat. Igitur, quò vera seu falsa anteiret, Toronæum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam, Ægæi maris insulam, & Piræeum

A. U. C. 784. J. C. 31.

Atticæ oræ, dein Corinthienſe litus, anguſtiaſque Iſthmi evadit: marique alio Nicopolim, Romanam coloniam, ingreſſus, ibi demum cognoſcit, ſolertiùs interrogatum, « quiſnam foret », dixiſſe, « M. Silano genitum », & multis ſectatorum dilapſis, aſcendiſſe navem, tamquam Italiam peteret: ſcripſitque hæc Tiberio: neque nos originem finemve ejus rei ultrà comperimus.

XI. EXITU anni, diu aucta diſcordia conſulum erupit: nam Trio, facilis capeſſendis inimicitiis, & foro exercitus, « ut ſegnem Regulum ad opprimendos » Sejani miniſtros » obliquè perſtrinxerat: ille, niſi laceſſeretur, modeſtiæ retinens, non modò retudit collegam, ſed « ut » noxium conjurationis » ad diſquiſitionem trahebat. Multiſque patrum orantibus, « ponerent odia in perniciem itura », manſere infenſi ac minitantes, donec magiſtratu abirent.

BREVIARIUM

SUPPLEMENTI

LIBRI QUINTI ANNALIUM.

I. J*ULIA AUGUSTA moritur.* II. *Ex eo gravior Tiberii dominatio; audacior Sejani ambitio. Agrippina & Nero accuſantur.* VI. *Inauſpicatæ Druſi & Æmiliæ Lepidæ nuptiæ.* VII. *Accuſationum facilitas ſimul & atrocitas.* VIII. *Mors Jeſu Chriſti & prodigia.* X. *Agrippina in inſulam Pandatariam, Nero in Pontiam deportati.* XIII. *Druſus in imâ palatii parte clauditur.* XV. *Sejanus, ſucceſſu ſcelerum ſuperbus, inſoleſcit: adversùs eum Tiberii artes. Ob ejus amicitiam Aſinius Gallus pervertitur.* XXIII. *Velleius Paterculus*

ſcriptor & adulator. XXIV. *Sejanus honoribus mactatur.* XXVI. *Geminius Rufus & Publia Priſca mortem voluntariam oppetunt.* XXVII. *Urbs in Sejani venerationem intenta: Tiberius ejus in ruinam intentior.* XXX. *Caius imperii heres oſtentatur. Nero interficitur.* XXXII. *Sejanus, irritâ ſpe amens, conjurationem machinatur. Tiberius, eam ab Antoniâ edoctus, Macronem deligit, qui Sejanum opprimat. Perit Sejanus, ruinâ, quàm fortunâ inſignitior.* XLIII. *Ejus in filium & avunculum ſævitum. Visâ filii cæde, Apicata ad ſcelerum Sejani & Liviæ confeſſionem evicta.* XLIV. *Livia fame enecta.* XLV. *In omnes Sejani aſſeclas advertitur.* L. *Pſeudo-Druſus apud Cycladas viſus.* LI. *Conſulum diſcordia.*

Hæc triennio gesta.

A. U. C.	J. C.		
DCCLXXXII.	29.	Coss.	L. Rubellio Gemino, C. Fufio Gemino.
DCCLXXXIII.	30.	Coss.	M. Vinicio, L. Cassio Longino.
DCCLXXXIV.	31.	Coss.	Tiberio Augusto V, L. Ælio Sejano.

SUPPLEMENTUM
LIBRI QUINTI
ANNALIUM.

Auctore GABRIELE BROTIER.

RUBELLIO & Fufio consulibus, quorum utrique Geminus cognomentum erat, Julia Augusta mortem obiit, ætate extremâ, nobilitatis per Claudiam familiam, & adoptione Liviorum Juliorumque clarissimæ. Primum ei matrimonium & liberi fuere, cum Tiberio Nerone, qui bello Perusino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumviros pactâ, in Urbem rediit. Exin Cæsar, cupidine formæ, aufert marito, incertum an invitam, adeò properus, ut ne spatio quidem ad penitendum dato, penatibus suis gravidam

A. U. C. 782.
J. C. 29.

induxerit. Nullam posthac subolem edidit. Sed sanguini Augusti per conjunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, communes pronepòtes habuit: sanctitate domûs priscum ad morem, comis ultrà quàm antiquis feminis probatum, mater impotens, uxor facilis, & cum artibus mariti, simulatione filii, bene composita. Funus ejus modicum, testamentum diu irritum fuit: laudata est pro rostris a C. Cæsare pronèpote, qui mox rerum potitus est.

A. U. C. 782. J. C. 29.

II. At Tiberius, quòd supremis in matrem officiis defuisset, nihil mutatâ amœnitate vitæ, « magnitudinem negotiorum » per literas excusavit: honoresque memoriæ ejus ab senatu largè decretos, quasi per modestiam imminuit; paucis admodum receptis, & addito, « ne cælestis religio decerneretur; sic ipsam maluisse ». Quin & parte ejusdem epistolæ increpuit « amicitias muliebres », Fusium consulem obliquè perstringens: is gratiâ Augustæ floruerat, aptus alliciendis feminarum animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetiis irridere solitus: quarum apud præpotentes in longum memoria est.

III. Ceterum ex eo prærupta jam &

urgens dominatio: nam incolumi Augustâ, erat adhuc perfugium; quia Tiberio inveteratum erga matrem obsequium, neque Sejanus audebat auctoritati parentis anteire. Tunc velut frenis exsoluti proruperunt: missæque in Agrippinam ac Neronem literæ, quas pridem adlatas, & cohibitas ab Augustâ, credidit vulgus: haud enim multùm post mortem ejus recitatæ sunt. Verba inerant quæsitâ asperitate: sed non arma, non rerum novarum studium; « amores juvenum, & » impudicitiam » nepoti objectabat: in nurum ne id quidem confingere ausus, « adrogantiam oris & contumacem ani» mum » incusavit, magno senatûs pavore ac silentio: donec pauci, quîs nulla ex honesto spes, & publica mala singulis in occasionem gratiæ trahuntur, « ut refer» retur » postulavere, promptissimo Cottâ Messalino cum atroci sententiâ: sed aliis a primoribus, maximéque a magistratibus, trepidabatur: quippe Tiberius, etsi infensè invectus, cetera ambigua reliquerat.

A. U. C. 782. J. C. 29.

IV. FUIT in senatu Junius Rusticus, componendis patrum actis delectus a Cæsare, eóque meditationes ejus introspicere creditus: is fatali quodam motu

A. U. C. 782. J. C. 29.

(neque enim antè ſpecimen conſtantiæ dederat) ſeu pravâ ſolertiâ, dum, imminentium oblitus, incerta pavet, inſerere ſe dubitantibus, ac monere conſules « ne relationem inciperent » : diſſerebatque, « brevibus momentis ſumma verti » poſſe, quandoque Germanici ſtirpem, » ubi ſpatium pænitentiæ ſenis, reſur» gere ». Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circumſiſtit curiam, feſtiſque in Cæſarem ominibus, « falſas » literas, &, Principe invito, exitium » domui ejus intendi », clamitat : ita nihil triſte illo die patratum. Ferebantur etiam ſub nominibus conſularium fictæ in Sejanum ſententiæ, exercentibus pleriſque per occultum, atque eò procaciùs, libidinem ingeniorum : unde illi ira violentior, & materies criminandi, « ſpretum » dolorem Principis ab ſenatu ; deſciviſſe » populum ; audiri jam & legi novas con» ciones, nova patrum conſulta : quid » reliquum, niſi ut caperent ferrum ? & » quorum imagines pro vexillis ſecuti fo» rent, duces imperatoreſque deligerent ».

V. IGITUR Cæſar, repetitis adversùm nepotem & nurum probris, increpitâque per edictum plebe, queſtus apud patres, « quòd fraude unius ſenatoris imperatoria

» majestas elusa publicè foret, integra » tamen sibi cuncta » postulavit: nec ultrà deliberatum, quominus, non quidem extrema decernerent, id enim vetitum, sed « paratos ad ultionem vi Principis » impediri » testarentur: olim ad servitutem proni, nunc projecti.

A. U. C. 782. J. C. 29.

VI. SEJANUS, hâc Principis & senatûs inclinatione factus audacior, nisi tamen intestinis discordiis grassaretur, semper invalidus, ad atrociora aspirabat. Casus, an consilium, easdem adversùm Germanici stirpem, quibus ipsum Tiberii sanguinem fuerat adgressus, artes obtulit. Drusus enim, L. Othonis filiæ quondam pactus, uxorem accepit Æmiliam Lepidam, generis nobilitate insignem, ingenii pravitate fœdam, marito discordem, Cæsaris odio, Sejani ambitione exitiabiliorem.

VII. IN TANTA regnatricis domûs confusione, non deferbuit publica accusandi rabies: acriùs etiam exarsit. Princeps, naturâ immitis, &, defunctâ matre, truculentus, ut sævitiam diu coercitam exereret, omnes Juliæ amicitias & familiaritates adflixit; eique intimum equestris ordinis virum, quò pœnæ infamiâ diuturniorem terrorem faceret, ceterosque, quæ

imminerent, doceret, in antliam condemnavit. Violentior quoque Sejani, dicteriis fictisque sententiis inlusi, ira; præmiis irritata vestigatorum & accusatorum aviditas, præclaros quosque & in civitate præstantes corripuit, civilique bello graviùs confecit. Excipiebatur lætantium risus, querentium dolor, jocantium simplicitas, ipse ebriorum sermo. Nihil erat tutum: omnis sæviendi placebat occasio: unusque reorum omnium eventus, aut mors propera, aut turpe supplicium.

A. U. C. 782. J. C. 29.

VIII. Cum Romana civitas in suî internecionem ita fureret, scelus unum, sed in plura scelera & portentosa mala erupturum, patravere Hierosolyma. Pontius Pilatus, quem Cæsar Judææ procuratorem fecerat, non vecors, imbellis tamen, Jesum Christum, novæ religionis auctorem, a Judæis pervicaciùs accusatum, nullius criminis compertum, morte adfecit. Diffissa saxa, concussa terra, sol cassus lumine, ejus cædem ulcisci & innocentiam testari visa: ipse, effracto sepulcro, adstantibus custodibus, redivivus & integer egressus, magnum fuit numinis argumentum; Tiberiumque omnibus intentum advertit, religionem non infixit.

IX. PRINCEPS, in pacis curas fixus, inturbidum fovebat imperium. Idque, majore felicitate incertum an industriâ, adsecutus, ut dum Urbem luctu fatigaret, provincias diffusâ in omnes terrarum orbis partes tranquillitate recrearet; præmiorum parcus, injuriarum vindex acerrimus, præcellentis virtutis raro invidus, semper metuens: ducibus magistratibusque usus non optimis, sed bonis, a quibus sibi minor gloriæ, at major dominationis spes.

A. U. C. 782. J. C. 29.

X. M. VINICIO & L. Cassio consulibus, Tiberius, atrox odii, tandem in Agrippinæ & nepotum pœnas duravit. Adseverabat Sejanus, « impunitate gliscere reorum animos, non jam verbis, sed factis pudendisque libidinibus grassari: patres, milites corrumpi: Neronem Principem ostentari; Tiberium Capreis, Agrippinam Romæ dominari ». Cæsar, iræ non retinens, ubi dominationis anceps, duces, exercitus firmat, ad senatum scribit, « doloribus animum suum lacerari, abstruso pectus flagrare incendio: se ex nuru, ex nepote dolere, indignari, erubescere: deos, imperii custodes, obtestari, ut in majestatis reos, meritas, & a patribus negatas, pœnas immittant ».

A. U. C. 783. J. C. 30.

A. U. C. 783. J. C. 30.

XI. TERRITI ſenatores, mala ſibi imminentia deprecentur, an in Agrippinæ & Neronis cædem ruant dubii, paventes conſultant, & atroci ſenatuſconſulto in eorum damnationem conſpirant; inito tamen conſilio, « ſuſpenſis & ambiguis » literis pertentandum Principem. Se ejus » doloribus anxios, periculis exanimos, » ſcelera exhorreſcere: ad ultionem para» tiſſimos, non retardari niſi Principis » juſſu, qui integra ſibi cuncta poſtulavit, » & imperatoriæ majeſtatis dignitate, quæ » non feſtinatis, ſed lentis ſuppliciis vin» dicatur. In Cæſaris diſcrimine non modò » reorum pœnâ, at retectis & oppreſſis » eorum conſiliis, conſulendum ».

XII. TIBERIUS, his literis obſequii patrum certus, centuriones mittit, qui Agrippinam in Pandatariam inſulam, Neronem in Pontiam, catenatos projiciant. Accuſationum fama, pœnæ celeritas, populum in ſubitis incertum, in adverſis pavidum, percellit. Agrippina, ſuî conſcia, injuriæ impatiens, trahenti obnititur; in Principis convicia erumpit, exuere ferociam, & ſævienti fortunæ ſubmittere animum neſcia: centurio, ad acerbiſſima ſecretò exſtimulatus, os ejus verberat, oculum excutit, tantâque audaciâ

accuſationibus

accusationibus fidem, animis terrorem addit. Malorum invicta, fortunâ major, ipsâ vulneris indignitate lætatur Agrippina, gnara vel in sceleribus modum esse, potentiamque Sejani, in insanas atrocitates effrenam, esse ruinæ proximam.

A. U. C. 783. J. C. 30.

XIII. AT ILLE, successu scelerum superbus, Drusum adgreditur: eumque ut pervertat, Æmiliam Lepidam stupris sibi inligatam, adfinitatis & dominationis spe ad fœdas accusatricis partes excitat. Femina, quantò in libidinem projectior, tantò audacior, adit Principem; plurimis in Agrippinam, in Neronem criminationibus, vetera odia, recentes iras inflammat: tum iisdem sceleribus Drusum innectit; ætate tamen imparem, sibique junctum thalamo paullulum excusat, ut magis urgeat. Indefensus juvenis statim in Urbem amovetur.

XIV. SATIS Principi, non satis Sejano consultum: animum injuriâ exacerbatum, Tiberii pænitentiam metuit; duoque imperii munimenta superesse invidet. Cassium Longinum, consulem, venali magistratu sordidum, ad novam Drusi accusationem subornat. « Juvenem, pœ» nâ ferociorem, res novas moliri, & » malevolorum civium gratiam populari

A. U. C. 783. J. C. 30.

» ambitu aucupari », ad senatum retulit; Cæsarique scripsit consul. « Nepotem, » mitiore pœnâ indignum, in imâ palatii » parte claudi; acri custodiâ cingi: omnia-» que ejus facta & dicta excipi, describi, » sibique mitti », a Principe rescriptum.

XV. IMPERATORIAM dignitatem senili capite, & imbelli juventâ subnixam, tandem in se totam inclinare Sejanus eò effusiùs gaudebat, quòd spes suas certus ipse pasceret, securus senesceret Tiberius. Ut suspicacem ejus animum magis adhuc obfirmet, « sapientiâ Principis oppressam » ambitionem, dominationem adsertam, » firmatam hereditatem, perennem im-» perii tranquillitatem », ei gratulatur. Cæsar, laudibus spernendis validus, ingenii tamen & dominationis commendationem lætus excepit; maximâque parte in Sejanum cessit, dictitans, « se ejus » vigilantiâ defendi, consiliis juvari, re-» creari obsequiis: in illo præcipuum esse » imperii levamentum, senectæ suæ præ-» sidium ». Verbis honores addit, ut, qui usu necessarius, dignitate emineat.

XVI. TUM ruere omnes in Sejani venerationem: legationibus, gratulationibus, votis studia ostentat senatus, equester ordo, populus Romanus, plebs ipsa,

novarum rerum intemperans. In foro, in templis, in privatis ædibus, ponuntur ejus ſtatuæ: paſſim fumant altaria: dies ejus natalis celebratur: per Tiberii ac Sejani fortunam juratur: Princeps & amicus Principis diis commendantur, honoribus æquales, appellatione vix diſpares.

A. U. C. 783. J. C. 30.

XVII. ADBLANDIENTIS fortunæ magna acceſſere ſubſidia, Aſinius Gallus & Lentulus Gætulicus. Ille, patre & uxore incertum an ſobole clarior, Sejanum ſectari, patrum obſequia adpromittere, tantò acriùs quòd ob cauſas ſuprà memoratas Tiberio eſſet inviſus. Hic, legionum ſuperioris Germaniæ legatus, Sejani adfinitatem ambire; ipſo Principe conſcio, obtinere, & exercitus, in quorum cognomentum adſciſcebantur imperatores, pignus præmiumque adfinitatis, oſtentare. Numquam ſummæ rei propior fuit Sejanus: at quò altior, eò magis in lubrico; eniti valuit, aſſequi non potuit. Cùm callidum Tiberii ingenium haud aliàs magis innotuerit, nihilque ad memoriam, ad exemplum inluſtrius habeant Annales, id diligentiùs exſequar.

XVIII. TIBERIUS, graveſcente ætate, libidinum immodicus, principatûs tamen minimè incurioſus, ipſis etiam vitiis ad

A. U. C. 783. J. C. 30.

occulenda consilia tutandamque dominationem utebatur. Specie quidem iners summam rerum Sejano permittebat, sed numquam fuit oculatior, ut virum introspiceret, quem socium dignitatis volebat, eversorem verebatur. Inclinatum ad suspicionem animum advertit Gætulici adfinitas, firmavit Asinii studium: & arte plurimâ, ipsa timoris causa in diu meditatam Asinii ruinam cessit; ita tamen, ut fides, si Sejano inesset, cresceret, perfidia, si qua foret, retardaretur.

XIX. IGITUR cùm Asinius Sejanum novis honoribus cumulandum censuisset, & adnuentibus patribus, Campaniam, ut Cæsarem hac super re consuleret, esset profectus; perlatæ Romam Principis literæ, quibus « turbatorem Asinium, in » Agrippinâ adulterum, suo Syriaco malè » contentum, & Sejani amicitiam Principi » invidentem » accusat: « eum statim cor- » ripi; consulum, vel, Principe consule, » prætorum custodiæ tradi » jubet. Patres, gnari apud Cæsarem moras verti in crimen, confestim mittunt prætorem, qui Asinium comprehendat.

XX. ILLE ingruentis mali nescius, & a Principe honorificè exceptus, lætus mensæ intererat, cùm ei nuntiata senatûs

jussa: Principis conviva pariter & reus expalluit; jamque, ut liberis consuleret, extremam necessitatem parabat. Tiberius eum, « senatûs, Sejani ac Principis gratiæ » certum, ad animi firmitudinem, accusationemque strenuè repellendam », hortatur. At, cùm Romam venit, nullâ datâ defensionis facultate, adempto etiam sermonis & colloquii usu, spei egenus clauditur, iis tantùm, quibus vix viveret, mori tamen non posset, permissis. Syriaco, viro diserto, nullius criminis reo, sed ob Asinii amicitiam inviso, sors lætior, deproperatâ morte, obtigit. Lætum enim interfici in hac gravi ætate, quâ Princeps vitâ ipsâ sævire cœpit, eamque morte tristiorem facere: numquam sævior, quàm cùm, supplicii parcus, mortem, ultimum malorum levamen, invidit; vitæ usuram in tormenta convertit.

A. U. C. 783. J. C. 30.

XXI. INTERIM Tiberius, in majora intentus, ipsaque Sejani obsequia veritus, omnes pertentandi animos, & dominationem retinendi artes meditari; Sejanum explorare, circumspectare vultus; dicta, facta, consilia observare. At hominum callidus, eosque, adversis cautos, dubiis obscuros, prosperis totos patere certus, iis grassatur, ut vel inviolatam ejus fidem

aperiat, vel perfidiam prosperitatis mole obruat. Sejanus numquam visus carior; Principis continuus & intimus, ob laboris patientiam, animi vigorem, egregiam modestiam, novis in dies honoribus mactàtur: in conscientiâ arcanorum, & reipublicæ capessendæ curâ innectitur: Consul, collegâ Principe, designatur: Livia, quondam negata, permittitur: omnia principatûs auctoramenta cumulantur, ut principatu certiùs excidat.

A. U. C. 783. J. C. 30.

XXII. IPSE impar tantis artibus, Cæsarem venerari, Caium spernere, spes ostentare, sibi invisos opprimere, clientium vota excipere, multa elargiri, plura adpromittere, luxu & otio Principem inumbrare: lætissimo Tiberio, qui malè tectam mentem, & crescentibus honoribus, in certiora indicia citò erupturam introspexerat.

XXIII. INTER hos fortunæ lusus, & suspicacis Principis simulationes, Velleius Paterculus, scriptor elegantis ingenii, sed hominum rudis, laudis & favoris avidus, ingentia populi Rômani facta brevi libello complectitur: totque sæculis, tot victoriis partam imperii majestatem, in Tiberio comprehensam, a Sejano sustentatam, exhibet. Adulationem, vel in volucribus

verbis infamem, ſcriptis cum ſummo nominis ſui & hiſtoriæ dedecore perennem fecit: fato odioque Sejaniano ſemper premendus, damnandus ſemper, ſed ob curioſos laudum homines & deformem ſcriptorum ſervitutem, paucos ingenii, plurimos adulatoriæ fœditatis imitatores pari cum opprobrio ſemper habiturus.

A. U. C. 783. J. C. 30.

XXIV. TIBERIUS Cæſar V & Ælius Sejanus conſulatum acerrimis, ſed diverſiſſimis, utriuſque votis expetitum iniere; Tiberius Capreis, Sejanus Romæ. Numquam lætior, aut ſplendidior Urbis facies. In conſulem, quem futurum mox dominum ſuſpectabat, intenta, Principis ferme oblita, Sejanum veneratur eò demiſſiùs quòd novorum hominum facilis offenſio, gratia difficilis, atrox ſuperbia, odium pervicax. Omnes conſulis foribus adſiſtere, ejus libertis ac janitoribus noteſcere, eum aſpicere, ambire, ſalutare, ex ejus adloquio & nutu ingentes ſpes agitare: omnium vocibus, omnium laudibus celebratur; & quem adhuc pudet in hac ſervitii cruditate numinis cultum præſenti offerre, is ad ejus imagines ſine verecundiâ defertur.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XXV. TANTA Urbis ſtudia haud miratus Princeps, ſed cautior, L. Piſonem,

A. U. C. 784. J. C. 31.

patre censorio nobilem, ob rarissimum luxûs ac virtutis temperamentum, & nullam inter acerrimas curas occupationis ostentationem acceptissimum, secretiorisque imperii in Urbis præfecturâ participem, vigilantiæ admonet: consulis colloquia, senatorum obsequia, equitum vota, populi dicteria, rumores omnes clam anquirit, offensionum negligens, ut plures futurorum exitiorum causas habeat: ipseque novam obsequiorum materiem addit, missis ad senatum literis, quibus « Sejani fidem curasque » commendat; & « eum insignem principalium » onerum adjutorem, imperii socium, » Sejanum suum » appellat.

XXVI. CONSUL, ut truculento Principi grates agat incertum an ut simultates faciat, primores illi invisos corripit, & fictis criminibus damnatos interficit. Hos inter Geminius Rufus, majestatis postulatus, senatum adiit, &, ut Cæsarem liberis suis placabilem redderet, testamentum recitavit, quo eum, partitâ hereditate, liberis exæquabat. Id haud satis virile habitum: domum itaque, latâ nondum sententiâ, regressus, & quæstorem, supremæ necessitatis nuntium, oppertus, ubi eum vidit, gladium sua

in viſcera direxit; vulnuſque oſtendens, « Refer », ait, « ſenatui, ſic virum occumbere ». Publia Priſca, maritum æmulatur: in jus vocata, curiam venit; ibique, pugione, quem ſinu occuluerat, adacto, mortua corruit.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XXVII. SEJANUM tot funeribus dominationi inhiantem ad magnas ſpes caſu an conſilio patres erexere: ejus enim favore & Cæſaris literis permoti, quid ſummum in adulatione valeant, conſultant. Viſum « præcellentem, ſed brevem, » eſſe conſulatûs dignitatem: conſultiſſi» mum fore, ſi prorogaretur ». Decretum itaque « Cæſarem ac Sejanum per quin» quennium conſulatum continuaturos; » & iis, cùm Romam intrarent, ſenatores » obviam proceſſuros ». Sejanum, honoris recentem, & excelſa pedetentim, non curſim, peti neſcium, obcæcat dignitatis diuturnitas, Principis ſenecta; jamque ſummam ſpem præcipit.

XXVIII. AT UBI ſenatuſconſultum ad Cæſarem perlatum, quantum e republicâ peteretur perſenſit: ne tamen ambitionem aut facilitate provocaret, aut repulsâ inritaret, reſcripſit, « in haç optimorum » ſenatorum multitudine, imperii ampli» tudine, ſapienter a majoribus proviſum,

A. U. C. 784. J. C. 31.

» ut ne annuus quidem esset consulatus: » quinquennali dignitate egregios viros » virtutis præmio, provincias rectoribus » privari: consulendum non quid sibi, » quid suo Sejano sit honorificentius; utri» que rempublicam laude suâ potiorem » esse ». Hic Sejano favoris, tot sceleribus parati, finis: declinare cœpit; tantò citiore lapsu, quantò altiore, ruiturus.

XXIX. SUFFECTI VII Idus Maii consules Cornelius Sulla & Sexteidius Catullinus. Sejanus, vel exutâ dignitate, potentiâ haud impar Principi, id maximè fategit, ut Capreas repeteret, senem certiùs obsequiis devincturus, vel faciliùs, si facultas daretur, oppressurus: « morbum Liviæ, diuturnam absentiam, suum » in Cæsarem studium » obtendit. Callidior Tiberius « Urbana negotia, suumque » Romam reditum » objicit: mox datis ad senatum literis, Sejanum obliquè persstringit, vel laudando modicè, vel malignè silendo: deinde ut pronos ad nova animos incitet simul ac retardet, modò se « annis » & morbo gravem, in principalibus curis » opis alienæ indigum » simulat, modò se, « refectis viribus, & confirmatâ valetu» dine, quàm primùm Romam venturum, » & reipublicæ consulturum » nuntiat.

XXX. PRUDENTIBUS, sed paucis, subolvere Principis consilia: ceteros divisa in Cæsarem & Sejanum principatûs potentia inludebat: ipseque Sejanus, bona inter & mala licèt ambiguus, spe dominationis, quâ ambitiosis in pectoribus nihil tenacius, prolectabatur. Cæsar, ut occultiores sensus tandem extruderet, eum honoribus pariter & æmulatione adgreditur; ipsum enim ejusque filium sacerdotiis exornat cum Caio, quem, Capreas accitum, moxque sumptâ togâ, ut futurum heredem, laudavit. Æmulum, fortunæque ostentatum, juvenem, nimia populi in revirescentem Germanici domum studia invidit Sejanus. Patres verò, ad deforme obsequium semper projecti, nec artium callidi « proconsulate imperium illi » decrevere; « eumque in posterum consulibus exemplar proponendum » censuere: invidiam mollivit aucta dignitas, servilisque adulatio. Sed mox timorem addidit Princeps, cùm Hispaniæ aliarumque provinciarum rectores, Sejano infensos, & criminum postulatos, absolvisset.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XXXI. TUM pænitere quòd in consulatu, demissâque in servitutem civitate, nihil adtentasset: dubias tamen spes

A. U. C. 784. J. C. 31.

paullulum firmavere Cæſaris ad conſules literæ, quibus appellato quidem Sejano, minimè tamen laudato, Neronem, atrociùs increpitum, « hoſtem judicari, & necari » juſſit: at inconſultos ob cædem tamdiu expetitam lætitiæ ſenſus brevi temperavit, & terrores vividiùs incuſſit. Gnarus enim, imminutâ veneratione, imminui homines dignitate, quàm virtute, majores, imperavit « ut nemini mortali ſacrificaretur; » in ceteris etiam Principis honoribus » modus foret: nihilque novi de iis refer» retur ». Hæc quidem obſequia ſpernebat Cæſar, principatûs, quàm religionis, ſtudioſior: ea verò ambiebat Sejanus, ſuî cultor ipſe & numen, religione ad principatum uſus, & adorata capita odioſiùs eileſcere neſcius.

XXXII. SUBLATO Sejani cultu, & infractâ paullatim potentiâ, ardentiora fuere in Caium, ipſumque Principem, Germanici domui æquiorem, ſtudia. Cæſar, animorum inclinatione lætus, heredis certus, de ſe ſecurus, Sejanum ad fidei perfidiæve extrema impellit; ejuſque intimos, criminum poſtulat, morte adficit; in imperii tranquillitatem haud aliàs intentior. Diſſimulatione & patientiâ ſuſpicacem Principem oppreſſiſſet Sejanus: ſed urgebant

fata, sceleribus gravida; & lævam mentem in conjurationem adegere. « Spes » vanescere, se peti » infremens, prætoriisque cohortibus superbus, senatores, equites, libertos, criminum socios, Principi invisos sollicitat, & nefario fœdere inligat; atrocior simul ac felicior, quàm ut infaustis, quæ tum percrebuere, portentis retardaretur. Sceleris horrore dubium an præmiorum spe, conjurationis indicium apud Antoniam Satrius Secundus, Sejani cliens, professus est.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XXXIII. ANTONIA, grandi animo, nec minore in Caium, nepotem, caritate, missis per Pallantem, servorum suorum fidissimum, literis, crimen Principi demonstrat. Tiberius, quamquam ad omnes eventus casusque paratus, periculum exhorruit: invictâ tamen mente, solitas moras vincit, & promptissimas opprimendæ conjurationis vias meditatur: Sejanum exosus, prætorianos metuens, ceteros aspernatus, prætorias cohortes in obsequio præmiis retinere, Sejanum supplicio infamare statuit: ceteros imbelles in pœnas ultro venturos.

XXXIV. TUM consules erant Memmius Regulus & Fulcinius Trio: hic Libonis accusatione & Sejani favore infamis;

A. U. C. 784. J. C. 31.

ille paullo ſegnior, ſed auctoritate & conſtantiâ egregius; ideoque delectus, qui Sejanum circumveniret. Mox Cæſar Sertorium Macronem, ſecretorum participem, advocat, cohortibus prætoriis præfectum deſtinat; explicatis conſiliis, datiſque literis, Romam mittit; monetque (id enim quidam tradidere) « ut, ſi quid » tumultûs in Urbe oriatur, armaque ab » Sejano tententur, Druſum, in palatio » clauſum, educat, & ducem populo » imponat ».

XXXV. MACRO, Urbem noctu ingreſſus, Principis juſſa cum Memmio Regulo, conſule, & Græcino Lacone, Vigilum præfecto, communicat; ceteraque ad Urbis tranquillitatem, Cæſaris ſecuritatem, Sejani exitium, providet. Interea Cæſar, in ſummo diſcrimine nullam ſatis magnam eſſe prudentiam certus, naves, quibus, ſi adverſa evenerint, ad fidiſſimas legiones perfugiat, aptare; ipſe ex altiſſimâ rupe, ſigna, quæ, ne nuntii morarentur, ad ſpei timoriſve indicia, tolli mandaverat, ſpeculari.

XXXVI. TANDEM feralis inluxit dies. xv. Kalendas Novembris, vocati patres in ædem Apollinis, palatio viciniam, convenere. Sejanus ipſe venit, prætorianis

ſtipatus; palatium ſubit, viſoque Macrone, nihil literarum a Principe ad ſe allatum ſtupet. At cum veneratione a Macrone ſalutatus, ſecretóque monitus, «ſe tribunicia poteſtatis collegam a Cæſare deligi, mox dandas conſuli, qui ad patres referret, Principis literas», ædem intrat, quòd ſumma tandem adeptus ſit ſuperbus. Prætorianos ſtatim adloquitur Macro, «Principem iis ſingula denariûm millia elargiri, ſeque eorum præfectum eſſe» nuntiat: deinde curiam ingreſſus, datiſque Principis literis, ad eos revertitur, & «ad caſtra ſimul pergere», jubet. Rei novitate læti magis, quàm attoniti, properant. Ubi receſſere, Laco Vigiles ædi Apollinis circumdedit.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XXXVII. Tum flamma, ingentis pilæ ſpecie viſa, ſtatimque evanida, vana & mira ſectantibus verſabilis fortunæ fuit prænuntia. Patrum enim vota inter & obſequia tribuniciam poteſtatem Sejano gratulantium, apertis Cæſaris literis, Memmius Regulus plurima de rebus ad rempublicam ſpectantibus legit; mox pauca & ambigua de Sejano, a patribus in melius accepta; deinde quædam de Sejano triſtia, mirantibus patribus, ſeque nonnullis ab illo diſſociantibus; denique

A. U. C. 784. J. C. 31.

truculentiora, & Principis jussa « senatores » duos, Sejano intimos plecti, Sejanum » comprehendi » (eum enim, ne efferarentur animi, morte adficiendum secretioribus imperiis mandaverat): « se Ro» mam modò venturum: alterum ex con» sulibus mittendum, qui senem Princi» pem, auxilii inopem, in conspectum » eorum cum militari præsidio perduce» ret ». Sejanus, statim solus, & in subitâ vastitate trepidus, pallescere; prætoribus ac tribunis plebis cinctus, exhorrescere; ad vocem consulis inclamantis, « Ades » huc, Sejane », non fastu, sed parendi desuetudine, & captus animi, auribus non competere. Consule iterum & tertiùm, protentâ manu, inclamante, « Adesdum, » Sejane », cùm surgeret exanimus, Laco adstitit, vimque paravit. Versâ fortunâ, confestim senatorum confusis clamoribus & maledictis undique impetitur.

XXXVIII. MEMMIUS Regulus, studiorum tamen & deliberationum incerta veritus, neque omnium sententiam rogare, neque capitis inquirere: sed senatore uno « vinciendum reum » illi adsentiente, jubet « vincla injici ». Ipso duce, stipantibus magistratibus, in carcerem trahitur. Disrupto Sejaniano jugo, effusa

civitas omnia principatûs facinora in Sejanum congerere, Principem laudare; plebs tantò insolentior, quantò reus excelsior, ipsaque miserior, lætari, insultare, exprobrare crimina, spes inridere, &, ut ad infamiam pateat, velatam faciem retegere: discerpere imagines, statuas devellere, raptare, confringere, &, quasi in Sejanum sævirent, furere. Ipse, in laceris præteritæ fortunæ reliquiis imminentium sibi testis, clauditur.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XXXIX. NEC MORA. Patres ad ædem Concordiæ coacti, cùm nihil turbaret populus, neque prætoriani apparerent, « ut properatâ Sejani morte Principi gratificarentur » censuere. Confestim misso mortis exactore, supplicio adfectus est; & in Gemonias projectus, deos, ob fortunata scelera diu invisos, absolvit, ruinâ quàm fortunâ insignitior. Post fata etiam sæviere patres: & ad abolendam exosi hominis memoriam, factum senatusconsultum « quo Sejanus nemini lugeretur: » ejus nomen fastis & monimentis eximeretur: libertatis effigies poneretur in » foro ». Quæ etiam nova, « diem festum, » per cunctos magistratus & sacerdotes » celebrandum; ac per singulos annos, » necis die, ludos & venationes, quas

A. U. C. 784. J. C. 31.

quatuor collegia sacerdotum & sodales »Augustales ederent», decrevere: demum ut respublica ausis impudentibus haud ultrà pateret, « ne quis in posterum ad nimios honores eveheretur; »neu per quemquam alium, quàm per »Imperatorem, juraretur», sanxere: olim adulationis, nunc opprobrii immodici.

XL. INTERIM diversi Urbis sensus: læti, quicumque a Sejano, vel injuriâ lacessiti, vel in beneficiis omissi, vel fortunæ insolentiâ offensi: tristes verò ac trepidi, scelerum socii, consanguinei, adfines, amici. In hac etiam rerum perturbatione, licèt Urbis custodia magistratibus omnibus a Tiberio fuisset demandata, tumultuantur prætoriani, indignati sibi fide & observantiâ in Principem Vigiles fuisse antehabitos; incendia, direptiones miscent, dum populus in præcipuos Sejanianæ sævitiæ satellites inrumpit, & plurimorum morte vetera damna ulciscitur.

XLI. PACATA demum Urbe, de Principis honoribus, Macronisque & Laconis præmiis relatum: decretumque « ut »Cæsar pater patriæ appellaretur; dies »ejus natalis decem equorum certaminibus & senatûs epulo celebraretur: consul

»Memmius Regulus cum senatoribus, »equitibus, & nonnullis e plebe legati »Capreas mitterentur, & Principi pro»videntiam salutemque publicam gratu»larentur». Magnâ verò pecuniarum vi munerantur Sertorius Macro & Græcinus Laco: huic quoque quæstoria, illi prætoria insignia decreta: permissumque Macroni, « ut spectaculis inter senatores adsisteret, »ludisque votivis prætextâ uteretur». Quos honores uterque recentis exempli pavore potiùs, quàm modestiâ repudiavere.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XLII. AT TIBERIUS, signis, suprà memoratis, mox nuntiis, eventum edoctus, haud magis securitate suâ quàm dissimulatione lætus, artes obfirmat: numquam obscurior & secreti amantior, in villâ Jovis per novem proximos menses abditus, milites devinxit, dato Syriacis legionibus, quòd nullam Sejani imaginem inter signa coluissent, donativo: legatos verò senatûs ne excepit quidem. Memmium Regulum, consulem, quòd se, cùm Princeps Romam peteret, itineris comitem offerret, repulit: honores quoque sibi delatos aspernatus, « ne de iis »posthac referretur» vetuit, metu incertum an ut ad Sejanianorum pœnas patres acriùs incenderet.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XLIII. Certe ut primùm legati rediere, Cæsaris silentio, quàm ullis umquam imperiis patres incitati, Sejani propinquos, adfines, intimos, corripiunt. In filium natu maximum, & Junium Blæsum, avunculum, fortunæ propiores, quàm ut sceleris puros, advertitur. Apicatam, mariti morte haud tristem, filii, in Gemonias abjecti, visus penetravit: ad scelerum Sejani & Liviæ confessionem evicta, libellum de Drusi morte ejusque interfectoribus componit, ad Cæsarem mittit; mox, ne filiis superstes vivat, se ipsa interficit.

XLIV. Cæsarem, in silentia obstinatum, vicit accusationis gravitas: ad senatum scribit, « manifestos mortis Drusi » reos: æquè atrocia adversùm se adten» tata »: jubet « Eudemum ac Lygdum » tormentis subjici: utriusque conjuratio» nis compertos opprimi ». Tum publica in Sejanum odia recrudescere: invalescere Drusi desiderium, Tiberii amor: confessione Eudemi ac Lygdi, qui Sejani ac Liviæ facinora, & ab iis propinata Druso venena patefecere, aucta miseratio. Ipseque Tiberius, virtutum, ubi artibus suis utiles, haud rudis, clementiæ laudem obtinet, vitâ Liviæ, infandi sceleris

convictæ, ob Antoniæ merita & virtutem permissâ. Indulgentiâ Cæsaris abuti haud valuit; ab optimâ parente, sed maximas pietatis partes in criminum vindictâ positas ratâ, fame enecta. Illam a Tiberio interemptam quidam prodidere, nullum ab immiti Principe clementiæ signum umquam editum opinati.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XLV. DEMUM in Sejani asseclas tota incubuit legum severitas. Correpti quotquot ejus favore & societate celebrati, nisi ipsi delatorum nomine & accusationum atrocitate impunitatem mercarentur: in jus etiam retracti, olim accusati, & ejus gratiâ absoluti: senatores, equites, virile ac muliebre secus, in carcerem contrusi, aut apud magistratus vadesve adservati: plurimi, ne publicarentur bona, & infami morte dehonestarentur, sibi manus intulere: ceteri damnati, & supplicio adfecti: nonnulli defensionem suscipere ausi.

XLVI. QUATUOR & quadraginta orationes super eâ re habitæ, ex quîs ob metum & scelerum memoriam paucæ viriles, plures adsuetudine servitii, imbelles. Orationem meliùs flexit Sejani amicorum integerrimus: crimina, quæ nihil ad se pertinerent, siluit: sacram

A. U. C. 784. J. C. 31.

intactamque amicitiam purgavit. « Numquam », inquit, « Sejani amorem, mihi » pudorem, aut Sejano invidiam allaturum censui : ejus amicitiâ ad reipublicæ » utilitatem sum usus. Versa est fortuna ; » & ille quidem, qui collegam & generum adsciverat, sibi ignoscit : ceteri, » quem per dedecora fovêre, cum scelere » insectantur. Cæsarem absolvit, experta » per sexdecim annos, Sejani fides. Hos » arguit probrosa adsentatio. Me sacra » amicitiæ jura tueantur. Miserius sit ob » amicitiam accusari, an amicum accusare » haud discreverim : prius expertus, posterius horresco : nec me degenerem reperient vitæ extrema. Vixi insons, haud » moriar ignobilis. Non crudelitatem, » non clementiam cujusquam experiar, » sed liber & mihi ipsi probatus anteibo » periculum. Vos obtestor, ne memoriam » nostrî per mærorem quàm læti retineatis, » adjiciendo me quoque iis, qui sine egregio publica mala effugerunt ».

XLVII. Tunc singulos, ut cuique adsistere, adloqui animus erat, retinens aut dimittens, partem diei absumpsit ; multoque adhuc cœtu & cunctis intrepidum vultum ejus spectantibus, cùm superesse tempus novissimis crederent,

gladio, quem ſinu abdiderat, incubuit. Neque Cæſar ullis criminibus, aut probris defunctum inſectatus eſt, cùm in Blæſum multa fœdaque incuſaviſſet.

A. U. C. 784. J. C. 31.

XLVIII. RELATUM inde de P. Vitellio, & Pomponio Secundo: illum indices arguebant, « clauſtra ærarii, cui præfectus » erat, & militarem pecuniam rebus novis » obtuliſſe »: huic a Conſidio, præturâ functo, objectabatur « Ælii Galli amicitia, » qui, punito Sejano, in hortos Pomponii, quaſi fidiſſimum ad ſubſidium, » perfugiſſet »: neque aliud periclitantibus auxilii, quàm in fratrum conſtantiâ fuit, qui vades exſtitere: mox, crebris prolationibus, ſpem ac metum juxtà gravatus Vitellius, petito per ſpeciem ſtudiorum ſcalpro, levem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finivit. At Pomponius, multâ morum elegantiâ, & ingenio inluſtri, dum adverſam fortunam æquus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit.

XLIX. PLACITUM poſthac, « ut in » reliquos Sejani liberos adverteretur »; vaneſcente quamquam plebis irâ, ac pleriſque per priora ſupplicia lenitis. Igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens, puella adeò neſcia, ut crebrò interrogaret, « quod ob delictum,

A. U. C. 784. J. C. 31.

»& quò traheretur ? neque facturam »ultrà », &, « posse se puerili verbere »moneri ». Tradunt temporis ejus auctores, « quia triumvirali supplicio affici »virginem inauditum habebatur, a car»nifice, laqueum juxta, compressam »: exin oblisis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abjecta.

L. PER idem tempus Asia atque Achaia exterritæ sunt, acri magis, quàm diuturno rumore, « Drusum, Germanici filium, »apud Cycladas insulas, mox in conti»nenti visum »: & erat juvenis haud dispari ætate, quibusdam Cæsaris libertis, velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari famâ nominis, & promptis Græcorum animis ad nova & mira : quippe « elapsum custodiam, per»gere ad paternos exercitus, Ægyptum »aut Syriam invasurum » fingebant simul credebantque. Jam juventutis concursu, jam publicis studiis frequentabatur, lætus præsentibus & inanium spe; cùm auditum id Poppæo Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoque curabat. Igitur, quò vera seu falsa anteiret, Toronæum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam, Ægæi maris insulam, & Piræeum Atticæ oræ, dein Corinthiense litus, angustiasque

angustiasque Isthmi evadit: marique alio Nicopolim, Romanam coloniam, ingressus, ibi demum cognoscit, solertiùs interrogatum, « quisnam foret », dixisse, « M. Silano genitum », & multis sectatorum dilapsis, ascendisse navem, tamquam Italiam peteret: scripsitque hæc Tiberio: neque nos originem finemve ejus rei ultrà comperimus.

A. U. C. 784. J. C. 31.

LI. EXITU anni, diu aucta discordia consulum erupit: nam Trio, facilis capessendis inimicitiis, & foro exercitus, « ut segnem Regulum ad opprimendos » Sejani ministros » obliquè perstrinxerat: ille, nisi lacesseretur, modestiæ retinens, non modò retudit collegam, sed « ut » noxium conjurationis » ad disquisitionem trahebat. Multisque patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, mansere infensi ac minitantes, donec magistratu abirent.

BREVIARIUM

LIBRI SEXTI.

I. T*IBERII arcanæ & fœdæ libidines.* II. *Multorum accusationes.* VIII. *M. Terentii libera & egregia defensio.* X. *L. Pisonis, præfecti Urbis, mors & funus.* XI. *Præfecturæ Urbis origo & progressus.* XII. *De libro Sibyllæ recipiendo consultatio.* XIII. *Seditio Romæ ob gravitatem annonæ.* XIV. *Quidam equites Romani cadunt conjurationis crimine.* XV. *Germanici duæ filiæ nuptum datæ L. Cassio & M. Vinicio.* XVI. *Feneratores accusati : repressa usura. Liberalitate Cæsaris fides multorum refecta.* XVIII. *Renovantur majestatis accusationes.* XIX. *Accusati societatis cum Sejano, omnes uno edicto necantur.* XX. *C. Cæsar Claudiam uxorem accipit.*

Ejus mores. Tiberius, præceptore Thrasyllo, Chaldæorum artis studiosus, Galbæ imperium prænuntiat. XXIII. *Drusi, Germanici filii, miseranda mors. Æquè luctuosus Agrippinæ obitus.* XXVI. *Nerva, Jureconsultus, inediâ voluntariâ obiit. Aliquot aliorum inlustrium mortes.* XXVIII. *Phœnix avis in Ægypto visa.* XXIX. *Accusationes variæ & mortes.* XXXI. *Parthorum legati in Urbem venêre, ad novum regem petendum. Tiberius unum, deinde alterum misit. L. Vitellius Orienti præfectus.* XXXIII. *Prælia inter Armenios & Parthos. Artabanus regno exutus, & in Scythiam profugus, cui Tiridates sufficitur Vitellii consilio & armis.* XXXVIII. *Recrudescit delatorum sævitia. Accusati plurimi occumbunt: nec civium supplicia effugit rex Tigranes. Vitæ finem sibi ponit Æmilia Lepida.* XLI. *Clitæ regi suo rebelles & repressi. Tiridates, Parthorum*

rex, dissidio procerum pellitur; & Artabanus in regnum iterum accitur. XLV. *Romæ incendium atrox.* XLVI. *Tiberii deliberatio de successore.* L. *Ejus morbus, mors & mores.*

Hæc gesta annis circiter sex.

A. U. C.	J. C.		
DCCLXXXV.	32.	Coss.	CN. DOMITIO Ahenobarbo, M. FURIO Camillo Scriboniano.
DCCLXXXVI.	33.	Coss.	SER. SULPICIO Galba, L. CORNELIO Sullâ.
DCCLXXXVII.	34.	Coss.	PAULLO FABIO Persico, L. VITELLIO.
DCCLXXXVIII.	35.	Coss.	C. CESTIO Gallo, M. SERVILIO Noniano.
DCCLXXXIX.	36.	Coss.	SEX. PAPINIO Allenio, Q. PLAUTIO.
DCCXC.	37.	Coss.	CN. ACERRONIO Proculo, C. PONTIO Nigrino.

C. CORNELII
TACITI
ANNALES.

LIBER SEXTUS.

CN. DOMITIUS & Camillus Scribonianus consulatum inierant; cùm Cæsar, tramisso quod Capreas & Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an Urbem intraret; seu, quia contrà destinaverat, speciem venturi simulans: & sæpe in propinqua degressus, aditis juxta Tiberim hortis, saxa rursum & solitudinem maris repetiit, pudore scelerum & libidinum: quibus adeò indo-

A. U. C. 785. J. C. 32.

A. U. C. 785. J. C. 32.

mitis exarserat, ut more regio pubem ingenuam stupris pollueret: nec formam tantùm & decora corpora, sed in his modestam pueritiam, in aliis imagines majorum, incitamentum cupidinis habebat. Tuncque primùm ignota antè vocabula reperta sunt; *sellariorum* & *spintriarum*, ex fœditate loci ac multiplici patientiâ, præpositique servi qui quærerent, pertraherent: dona in promptos, minas adversùm abnuentes; & si retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, suaque ipsi libita, velut in captos, exercebant.

II. AT ROMÆ principio anni, quasi recèns cognitis Liviæ flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces sententiæ dicebantur, in effigies quoque ac memoriam ejus: & « bona Sejani ablata ærario, » ut in fiscum cogerentur », tamquam referret. Scipiones hæc, & Silani, & Cassii, iisdem ferme, aut paullum immutatis verbis adseveratione multâ censebant: cùm repentè Togonius Gallus, dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat « deligere senatores, » ex quîs viginti sorte ducti, & ferro ac- » cincti, quotiens curiam inisset, salutem

»ejus defenderent»: crediderat nimirum epistolæ, «subsidio sibi alterum ex con- »sulibus» poscentis «ut tutus a Capreis »Urbem peteret». Tiberius tamen ludibria seriis permiscere solitus, egit grates benevolentiæ patrum: «sed quos omitti »posse? quos deligi? semperne eosdem? »an subinde alios? & honoribus perfunc- »tos, an juvenes? privatos, an e magis- »tratibus? Quam deinde speciem fore, »sumentium in limine curiæ gladios? »neque sibi vitam tanti, si armis tegenda »foret». Hæc adversùs Togonium, verbis moderans: neque ultra abolitionem sententiæ suadere.

A. U. C. 785. J. C. 32.

III. At Junium Gallionem, qui censuerat, «ut prætoriani, actis stipendiis, »jus apiscerentur in quatuordecim ordi- »nibus sedendi», violenter increpuit; velut coram rogitans, «quid illi cum »militibus, quos neque dicta Imperatoris, »neque præmia nisi ab Imperatore acci- »pere par esset? reperisse prorsus, quod »divus Augustus non providerit? an po- »tiùs discordiam & seditionem a satellite »Sejani quæsitam, quâ rudes animos, »nomine honoris, ad corrumpendum »militiæ morem propelleret»? Hoc pretium Gallio meditatæ adulationis tulit,

A. U. C. 785. J. C. 32.

ſtatim curiâ, deinde Italiâ exactus: & quia incuſabatur facilè toleraturus exſilium, delectâ Lesbo, inſulâ nobili & amœnâ, retrahitur in Urbem, cuſtoditurque domibus magiſtratuum. Iiſdem literis Cæſar Sextium Paconianum prætorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium ſecreta rimantem, delectumque a Sejano, cujus ope dolus C. Cæſari pararetur: quod poſtquam patefactum, prorupere concepta pridem odia, & ſummum ſupplicium decernebatur, ni profeſſus indicium foret.

IV. Ut verò Latinium Latiarem ingreſſus eſt, accuſator ac reus juxtà inviſi, gratiſſimum ſpectaculum præbebatur. Latiaris, ut retuli, præcipuus olim circumveniendi Titii Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit. Inter quæ Haterius Agrippa conſules anni prioris invaſit, « cur » mutuâ accuſatione intentâ, nunc ſilerent? » metum prorſus & noxiam conſcientiæ » pro fœdere haberi: at non patribus re» ticenda, quæ audiviſſent ». Regulus « manere tempus ultionis, ſeque coram » Principe exſecuturum »: Trio « æmula» tionem inter collegas, & ſi qua diſcordes » jeciſſent meliùs obliterari », reſpondit.

Urgente Agrippâ, Sanquinius Maximus, e consularibus, oravit senatum, « ne curas » Imperatoris, conquisitis insuper acerbi- » tatibus augerent: sufficere ipsum sta- » tuendis remediis »: sic Regulo salus, & Trioni dilatio exitii quæsita. Haterius invisior fuit; quia somno aut libidinosis vigiliis marcidus, & ob segnitiam, quamvis crudelem Principem non metuens, inlustribus viris perniciem, inter ganeam ac stupra, meditabatur.

A. U. C. 785. J. C. 32.

V. Exin Cotta Messalinus, sævissimæ cujusque sententiæ auctor, eóque inveteratâ invidiâ, ubi primùm facultas data, arguitur pleraque: « C. Cæsarem quasi » incestæ virilitatis », & cùm die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur, *Novemdialem* eam cenam dixisse: querensque de potentiâ M. Lepidi, ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, « illos quidem senatus, » me autem tuebitur Tiberiolus meus »: neque cuncta a primoribus civitatis revincebatur; iisque instantibus, ad Imperatorem provocavit. Nec multò pòst literæ adferuntur, quibus in modum defensionis, repetito « inter se atque Cottam amicitiæ » principio, crebrisque ejus officiis » commemoratis, « ne verba pravè detorta, neu

»convivalium fabularum simplicitas in »crimen duceretur», postulavit.

A. U. C. 785. J. C. 32.

VI. INSIGNE visum est earum Cæsaris literarum initium; nam his verbis exorsus est. «Quid scribam vobis, patres con»scripti, aut quomodo scribam, aut quid »omnino non scribam hoc tempore, dii »me deæque pejus perdant, quàm perire »me quotidie sentio, si scio». Adeò facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium verterant. Neque frustra præstantissimus sapientiæ firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitiâ, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur.

VII. TUM factâ patribus potestate statuendi «de Cæciliano senatore, qui plu»rima adversùm Cottam prompserat», placitum «eamdem pœnam inrogari, »quam in Aruseium & Sanquinium, ac»cusatores L. Arruntii»: quo non aliud honorificentius Cottæ evênit; qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arruntii artibus dignitate ultionis æquabatur. Quintus

Servæus poſthac, & Minutius Thermus inducti: Servæus, præturâ functus, & quondam Germanici comes; Minutius equeſtri loco, modeſtè habitâ Sejani amicitiâ: unde illis major miſeratio: contrà Tiberius « præcipuos ad ſcelera » increpans, admonuit C. Ceſtium patrem « di»cere ſenatui, quæ ſibi ſcripſiſſet »; ſuſcepitque Ceſtius accuſationem: quod maximè exitiabile tulere illa tempora, cùm primores ſenatûs infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque diſcerneres alienos a conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetuſtate obſcurum: perinde in foro, in convivio, quaquâ de re locuti incuſabantur, ut quis prævenire & reum deſtinare properat; pars ad ſubſidium ſuî, plures infecti quaſi valetudine & contactu. Sed Minutius & Servæus damnati, indicibus acceſſere. Tractique ſunt in caſum eumdem Julius Africanus, e Santonis, Gallicâ civitate, Sejus Quadratus: originem non reperi. Neque ſum ignarus a pleriſque ſcriptoribus, ômiſſa multorum pericula & pœnas, dum copiâ fatiſcunt; aut, quæ ipſis nimia & mæſta fuerant, ne pari tædio lecturos adficerent, verentur,

A. U. C. 785. J. C. 32.

Nobis pleraque digna cognitu obvenere; quamquam ab aliis incelebrata.

A. U. C. 785. J. C. 32.

VIII. NAM eâ tempestate, quâ Sejani amicitiam ceteri falsò exuerant, ausus est eques Romanus, M. Terentius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud senatum ordiendo: « Fortunæ quidem » meæ fortasse minùs expediat adgnoscere » crimen, quàm abnuere: sed utcumque » casura res est, fatebor & fuisse me Sejano » amicum, & ut essem expetisse, & post- » quam adeptus eram, lætatum. Videram » collegam patris, regendis prætoriis co- » hortibus; mox Urbis & militiæ munia » simul obeuntem: illius propinqui & » adfines honoribus augebantur: ut quis- » que Sejano intimus, ita ad Cæsaris ami- » citiam validus: contrà quibus infensus » esset, metu ac sordibus conflictabantur: » nec quemquam exemplo adsumo: cunc- » tos, qui novissimi consilii expertes fui- » mus, meo unius discrimine defendam: » Non enim Sejanum Vulsiniensem, sed » Claudiæ & Juliæ domûs partem, quas » adfinitate occupaverat, tuum, Cæsar, » generum, tui consulatûs socium, tua » officia in republicâ capessentem coleba- » mus. Non est nostrum æstimare, quem

» ſupra ceteros, & quibus de cauſis extollas.
» Tibi ſummum rerum judicium dii de-
» dere : nobis obſequii gloria relicta eſt.
» Spectamus porro, quæ coram habentur,
» cui ex te opes, honores, quîs plurima
» juvandi nocendive potentia : quæ Sejano
» fuiſſe, nemo negaverit : abditos Prin-
» cipis ſenſus, & ſi quod occultius parat,
» exquirere, inlicitum, anceps : nec ideo
» adſequare. Ne, patres conſcripti, ulti-
» mum Sejani diem, ſed ſexdecim annos
» cogitaveritis ; etiam Satrium atque Pom-
» ponium venerabamur : libertis quoque
» ac janitoribus ejus noteſcere, pro magni-
» fico accipiebatur. Quid ergo ? indiſtincta
» hæc defenſio & promiſcua dabitur ? im-
» mo juſtis terminis dividatur. Inſidiæ in
» rempublicam, conſilia cædis adversùm
» Imperatorem, puniantur : de amicitiâ
» & officiis, idem finis & te, Cæſar, &
» nos abſolverit ».

A. U. C. 785. J. C. 32.

IX. Constantia orationis, & quia repertus erat, qui efferret, quæ omnes animo agitabant, eò uſque potuere, ut accuſatores ejus, additis quæ antè deliquerant, exſilio, aut morte multarentur. Secutæ dehinc Tiberii literæ in Sex. Veſtilium prætorium, quem, Druſo fratri percarum, in cohortem ſuam tranſtulerat.

A. U. C. 785. J. C. 32.

Causa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quædam in C. Cæsarem, ut impudicum, sive ficto habita fides: atque ob id convictu Principis prohibitus, cùm senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas: precatusque per codicillos, immiti rescripto, venas resolvit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco simul, ac Sabino Calvisio, majestatis postulantur, & Vinicianus Pollioni patri adjiciebatur, clari genus, & quidam summis honoribus: contremuerantque patres: nam quotusquisque adfinitatis, aut amicitiæ tot inlustrium virorum, expers erat? ni Celsus, Urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Calvisium discrimini exemisset. Cæsar Pollionis, ac Viniciani, Scaurique causam, ut ipse cum senatu nosceret, distulit; datis quibusdam in Scaurum tristibus notis.

X. NE FEMINÆ quidem exsortes periculi: quà occupandæ reipublicæ argui non poterant, ob lacrimas incusabantur: necataque est anus Vitia, Fufii Gemini mater, quòd filii necem flevisset. Hæc apud senatum: nec secus apud Principem, Vescularius Atticus, ac Julius Marinus ad mortem aguntur, e vetustissimis fami-

liarium Rhodum ſecuti, & apud Capreas individui. Veſcularius, inſidiarum in Libonem internuntius: Marino participe, Sejanus Curtium Atticum oppreſſerat: quò lætiùs acceptum, ſua exempla in conſultores recidiſſe. Per idem tempus L. Piſo, pontifex, rarum in tantâ claritudine, fàto obiit: nullius ſervilis ſententiæ ſponte auctor, & quotiens neceſſitas ingrueret, ſapienter moderans. Patrem ei cenſorium fuiſſe memoravi: ætas ad octogeſimum annum proceſſit: decus triumphale in Thraciâ meruerat: ſed præcipua ex eo gloria, quòd præfectus Urbi recèns, continuam poteſtatem, & inſolentiâ parendi graviorem, mirè temperavit.

A. U. C. 785. J. C. 32.

XI. NAMQUE antea, profectis domo regibus, ac mox magiſtratibus, ne Urbs ſine imperio foret, in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac ſubitis mederetur: feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, pòſt ab Tullo Hoſtilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impoſitos: dein conſules mandabant: duratque ſimulacrum, quotiens ob ferias Latinas præficitur, qui conſulare munus uſurpet. Ceterùm Auguſtus bellis civilibus Cilnium Mæcenatem,

equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit e consularibus, qui coerceret servitia, & quod civium audaciâ turbidum, nisi vim metuat: primusque Messala Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam provectâ ætate, egregiè toleravit. Dein Piso, viginti per annos pariter probatus, publico funere, ex decreto senatûs, celebratus est.

A. U. C. 785. J. C. 32.

XII. RELATUM inde ad patres a Quintiliano, tribuno plebei, « de libro Sibyllæ », quem Caninius Gallus, quindecimvir, « recipi inter ceteros ejusdem vatis, & eâ » de re senatusconsultum » postulaverat: quo per discessionem facto, misit literas Cæsar modicè tribunum increpans, « ignarum antiqui moris ob juventam »: Gallo exprobrabat, « quòd scientiæ cærimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegii, non, ut assolet, lecto per magistros, æstimatoque carmine, apud infrequentem senatum egisset ». Simul commonefecit; « quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum, quem intra

» diem ad prætorem Urbanum deferren-» tur, neque habere privatim liceret »: quod a majoribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium, quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, una seu plures fuere, datoque sacerdotibus negotio, quantùm humanâ ope potuissent, vera discernere. Igitur tunc quoque notioni quindecimvirûm is liber subjicitur.

A. U. C. 785. J. C. 32.

XIII. Iisdem consulibus, gravitate annonæ juxta seditionem ventum: multaque, & plures per dies, in theatro licentiùs efflagitata, quàm solitum adversùm Imperatorem: quîs commotus, incusavit magistratus patresque, « quòd » non publicâ auctoritate populum coer-» cuissent »: addiditque quibus e provinciis, & quantò majorem, quàm Augustus, rei frumentariæ copiam advectaret. Ita castigandæ plebi compositum senatusconsultum, priscâ severitate: neque segniùs consules edixere: silentium ipsius non civile, ut crediderat, sed in superbiam accipiebatur.

XIV. Fine anni Geminius, Celsus, Pompeius, equites Romani, cecidere conjurationis crimine. Ex quîs Geminius

prodigentiâ opum, ac mollitiâ vitæ amicus Sejano, nihil ad ſerium. Et Julius Celſus, tribunus, in vinclis laxatam catenam, & circumdatam, in diverſum tendens, ſuam ipſe cervicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam, deſperatis rebus Romanis, Parthorum ad miſericordiam fugeret, cuſtodes additi: ſanè is repertus apud fretum Siciliæ, retractuſque per centurionem, nullas probabiles cauſas longinquæ peregrinationis adferebat. Manſit tamen incolumis, oblivione magis quàm clementiâ.

A. U. C. 785. J. C. 32.

XV. SER. GALBA, L. Sullâ conſulibus; diu quæſito, quos neptibus ſuis maritos deſtinaret Cæſar, poſtquam inſtabat virginum ætas, L. Caſſium, M. Vinicium legit. Vinicio oppidanum genus; Calibus ortus, patre atque avo conſularibus, cetera equeſtri familiâ erat, mitis ingenio, & comptæ facundiæ. Caſſius plebei Romæ generis, verùm antiqui honoratique, & ſeverâ patris diſciplinâ eductus, facilitate ſæpius quàm induſtriâ commendabatur. Huic Druſillam, Vinicio Juliam, Germanico genitas, conjungit: ſuperque eâ re ſenatui ſcripſit, levi cum honore juvenum: dein redditis abſentiæ cauſis admodum vagis, flexit ad graviora, &

A. U. C. 786. J. C. 33.

offensiones ob rempublicam cœptas : « ut- »que Macro præfectus, tribunorumque » & centurionum pauci, secum introirent, » quotiens curiam ingrederetur », petivit. Factoque largè, & sine præscriptione generis, aut numeri, senatusconsulto, ne tecta quidem Urbis, adeò publicum consilium numquam adiit, deviis plerumque itineribus ambigens patriam & declinans.

A. U. C. 786. J. C. 33.

XVI. INTEREA magna vis accusatorum in eos inrupit, qui pecunias fenore auctitabant, adversùm legem dictatoris Cæsaris, quâ « de modo credendi, possiden- »dique intra Italiam » cavetur ; omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. Sanè vetus Urbi fenebre malum, & seditionum discordiarumque creberrima causa : eóque cohibebatur antiquis quoque & minùs corruptis moribus. Nam primò duodecim tabulis sanctum, « ne quis unciario fenore ampliùs » exerceret », cùm antea ex libidine locupletium agitaretur : dein rogatione tribuniciâ, ad semuncias redacta : postremò vetita versura : multisque plebis scitis obviam itum fraudibus, quæ totiens repressæ, miras per artes rursum oriebantur. Sed tum Gracchus prætor, cui ea quæstio evenerat, multitudine periclitantium

subactus, retulit ad senatum: trepidique patres (neque enim quisquam tali culpâ vacuus) veniam a Principe petivere: & concedente, annus in posterum, sexque menses dati, quîs secundùm jussa legis, rationes familiares quisque componerent.

A. U. C. 786. J. C. 33.

XVII. HINC inopia rei nummariæ; commoto simul omnium ære alieno; & quia tot damnatis, bonisque eorum divenditis, signatum argentum fisco, vel ærario attinebatur: ad hoc senatus præscripserat, « duas quisque fenoris partes » in agris per Italiam conlocaret ». Sed creditores in solidum appellabant: nec decorum appellatis, minuere fidem. Ita primò concursatio, & preces; dein strepere prætoris tribunal: eaque, quæ remedio quæsita, venditio, & emptio, in contrarium mutari; quia feneratores omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi secutâ vilitate, quantò quis obæratior, ægriùs distrahebant; multique fortunis provolvebantur: eversio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat: donec tulit opem Cæsar, disposito per mensas millies sestertio, factâque mutuandi copiâ sine usuris per triennium, si debitor populo in duplum

prædiis cavisset. Sic refecta fides; & paullatim privati quoque creditores reperti: neque emptio agrorum exercita ad formam senatusconsulti, acribus, ut ferme talia, initiis, incurioso fine.

A. U. C. 786. J. C. 33.

XVIII. Dein redeunt priores metus, postulato majestatis Considio Proculo: qui nullo pavore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterque damnatus interfectusque: & sorori ejus Sanciæ aquâ atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus inquies, « hæc & » hujuscemodi a se factitari » prætendebat, ut, « partâ apud Principem gratiâ, periculis » Pomponii Secundi fratris mederetur ». Etiam in Pompeiam Macrinam exsilium statuitur, cujus maritum, Argolicum, socerum, Laconem, e primoribus Achæorum, Cæsar adflixerat. Pater quoque inlustris eques Romanus, ac frater prætorius, cùm damnatio instaret, se ipsi interfecere: datum erat crimini, « quòd Theophanem » Mitylenæum » proavum eorum, Cn. » Magnus inter intimos habuisset: quódque defuncto Theophani, cælestes ho- » nores Græca adulatio tribuerat ».

XIX. Post quos Sex. Marius, Hispaniarum ditissimus, defertur « incestasse » filiam », & saxo Tarpeio dejicitur: ac ne

A. U. C. 786. J. C. 33.

dubium haberetur, magnitudinem pecuniæ malo vertisse, aurariasque ejus, quamquam publicarentur, sibimet Tiberius sepostuit. Inritatusque suppliciis, cunctos, qui carcere attinebantur, accusati societatis cum Sejano, necari jubet. Jacuit immensa strages: omnis sexus, omnis ætas: inlustres, ignobiles: dispersi, aut aggerati: neque propinquis, aut amicis adsistere, inlacrimare, ne visere quidem diutiùs dabatur; sed circumjecti custodes, & in mærorem cujusque intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis adpulsa, non cremare quisquam, non contingere. Interciderat sortis humanæ commercium vi metûs; quantúmque sævitia glisceret, miseratio arcebatur.

XX. SUB idem tempus C. Cæsar, discedenti Capreas avo comes, Claudiam, M. Silani filiam, conjugio accepit; immanem animum subdolâ modestiâ tegens, non damnatione matris, non exsilio fratrum ruptâ voce; qualem in diem Tiberius induisset, pari habitu, haud multùm distantibus verbis. Unde mox scitum Passieni oratoris dictum percrebuit, « Neque meliorem umquam servum, neque deteriorem dominum fuisse ». Non omiserim

omiserim præsagium Tiberii, de Ser. Galbâ, tum consule: quem accitum, & diversis sermonibus pertentatum, postremò Græcis verbis in hanc sententiam adlocutus; « Et tu, Galba, quandoque » degustabis imperium »: seram ac brevem potentiam significans, scientiâ Chaldæorum artis, cujus apiscendæ, otium apud Rhodum, magistrum Thrasyllum, habuit, peritiam ejus hoc modo expertus.

A. U. C. 786. J. C. 33.

XXI. QUOTIENS super tali negotio consultaret, editâ domûs parte, ac liberti unius conscientiâ utebatur: is literarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam saxis domus imminet) præibat eum, cujus artem experiri Tiberius statuisset; & regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio incesserat, in subjectum mare præcipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Thrasyllus iisdem rupibus inductus, postquam percunctantem commoverat, imperium ipsi, & futura solerter patefaciens: interrogatur, « an suam quoque genitalem horam com» perisset, quem tum annum, qualem » diem haberet »? Ille positus siderum, ac spatia dimensus, hærere primò, dein pavescere, &, quantùm introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis &

A. U. C. 786. J. C. 33.

metûs, postremò exclamat, « ambiguum » sibi ac propè ultimum discrimen instare ». Tum complexus eum Tiberius, « præs- » cium periculorum, & incolumem fore » gratatur; quæque dixerat, oraculi vice accipiens, inter intimos amicorum tenet.

XXII. SED mihi hæc, ac talia audienti, in incerto judicium est, fatone res mortalium & necessitate immutabili, an fortè volvantur: quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum æmulantur, diversos reperies, ac multis insitam opinionem, « non initia nostrî, non finem, non de- » nique homines diis curæ. Ideo creber- » rimè tristia in bonos, læta apud dete- » riores esse ». Contrà alii, « fatum quidem » congruere rebus » putant, « sed non e » vagis stellis, verùm apud principia, & » nexus naturalium causarum »: ac tamen « electionem vitæ » nobis relinquunt; « quam ubi elegeris, certum imminen- » tium ordinem: neque mala, vel bona, » quæ vulgus putet: multos, qui conflic- » tari adversis videantur, beatos; ac ple- » rosque, quamquam magnas per opes, » miserrimos: si illi gravem fortunam » constanter tolerent, hi prosperâ incon- » sultè utantur. Ceterùm plurimis morta- » lium non eximitur, quin primo cujusque

hortu ventura destinentur: sed quædam »secus quàm dicta sint cadere, fallaciis »ignara dicentium: ita corrumpi fidem »artis, cujus clara documenta, & antiqua »ætas & nostra tulerit». Quippe a filio ejusdem Thrasylli, prædictum Neronis imperium, in tempore memorabitur, ne nunc incepto longiùs abierim.

A. U. C. 786.
J. C. 33.

XXIII. Iisdem consulibus, Asinii Galli mors vulgatur, quem egestate cibi peremptum haud dubium; sponte, vel necessitate, incertum habebatur. Consultusque Cæsar « an sepeliri sineret », non erubuit permittere, ultroque incusare « casus, qui reum abstulissent ante- »quam coram convinceretur »: scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi judicium consulari seni, tot consularium parenti. Drusus deinde exstinguitur, cùm se miserandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum ad diem detinuisset. Tradidere quidam, præscriptum fuisse Macroni, si arma ab Sejano tentarentur, extractum custodiâ juvenem (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere: mox quia rumor incedebat, « fore, ut nurui ac nepoti conci- »liaretur Cæsar », sævitiam, quàm pænitentiam maluit.

A. U. C. 786. J. C. 33.

XXIV. Quin & invectus in defunctum, « probra corporis, exitiabilem in » suos, infensum reipublicæ animum » objecit : « recitarique factorum dictorumque ejus descripta per dies » jussit : quo non aliud atrocius visum : adstitisse tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent, & potuisse avum audire, legere, in publicum promere, vix fides ; nisi quòd Actii centurionis, & Didymi liberti epistolæ, servorum nomina præferebant, ut quis egredientem cubiculo Drusum pulsaverat, exterruerat. Etiam sua verba centurio, sævitiæ plena, tamquam egregium, vocesque deficientis adjecerat, queîs primò alienationem mentis simulans, quasi per dementiam, funesta Tiberio, mox ubi exspes vitæ fuit, meditatas, compositasque diras imprecabatur : « ut quemadmodum » nurum, filiumque fratris, & nepotes, » domumque omnem cædibus complevisset ; ita pœnas nomini generique majorum, & posteris exsolveret ». Obturbabant quidem patres, specie detestandi : sed penetrabat pavor, & admiratio, callidum olim & tegendis sceleribus obscurum, huc confidentiæ venisse, ut, tamquam demotis parietibus, ostenderet

nepotem ſub verbere centurionis, inter ſervorum ictus, extrema vitæ alimenta fruſtra orantem.

A. U. C. 786. J. C. 33.

XXV. NONDUM is dolor exoleverat, cùm de Agrippinâ auditum, quam, interfecto Sejano, ſpe ſuſtentatam provixiſſe reor, &, poſtquam nihil de ſævitiâ remittebatur, voluntate exſtinctam: niſi ſi, negatis alimentis, adſimulatus eſt finis, qui videretur ſponte ſumptus. Enimverò Tiberius fœdiſſimis criminationibus exarſit, « impudicitiam » arguens, « & Aſinium Gallum adulterum, ejuſque morte ad tædium vitæ compulſam ». Sed Agrippina, æqui impatiens, dominandi avida, virilibus curis, feminarum vitia exuerat. « Eodem die defunctam, quo biennio antè Sejanus pœnas luiſſet, memoriæque id prodendum » addidit Cæſar: jactavitque « quòd non laqueo ſtrangulata, neque in Gemonias projecta foret ». Actæ ob id grates, decretumque « ut quintumdecimum Kalendas Novembris, utriuſque necis die, per omnes annos, donum Jovi ſacraretur ».

XXVI. HAUD multò pòſt Cocceius Nerva, continuus Principis, omnis divini humanique juris ſciens, integro ſtatu, corpore inlæſo, moriendi conſilium cepit.

A. U. C. 786. J. C. 33.

Quod ut Tiberio cognitum, adsidere; caussas requirere, addere preces, fateri postremò « grave conscientiæ, grave famæ » suæ, si proximus amicorum, nullis » moriendi rationibus, vitam fugeret »: aversatus sermonem Nerva, abstinentiam cibi conjunxit. Ferebant gnari cogitationum ejus, quantò propiùs mala reipublicæ viseret, irâ, & metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem voluisse. Ceterùm Agrippinæ pernicies, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni, & palam læta morte Germanici, cùm Piso caderet, precibus Augustæ, nec minùs inimicitiis Agrippinæ defensa erat. Ut odium & gratia desiere, jus valuit: petitaque criminibus haud ignotis, suâ manu, sera magis, quàm immerita supplicia persolvit.

XXVII. Tot luctibus funestâ civitate, pars mæroris fuit, quòd Julia, Drusi filia, quondam Neronis uxor, denupsit in domum Rubellii Blandi, cujus avum, Tiburtem, equitem Romanum, plerique meminerant. Extremo anni mors Ælii Lamiæ funere censorio celebrata, qui administrandæ Syriæ imagine tandem exsolutus, Urbi præfuerat: genus illi decorum, vivida senectus; & non permissa

provincia dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio, Syriæ proprætore, defuncto, recitantur Cæsaris literæ, quîs incusabat « egregium quemque, & regen- » dis exercitibus idoneum, abnuere id » munus: seque eâ necessitudine ad preces » cogi, per quas consularium aliqui ca- » pessere provincias adigerentur »: oblitus Arruntium ne in Hispaniam pergeret, decimum jam annum attineri. Obiit eodem anno & M. Lepidus, de cujus moderatione, atque sapientiâ in prioribus libris satis conlocavi: neque nobilitas diutiùs demonstranda est: quippe Æmilium genus fecundum bonorum civium, & qui eâdem familiâ corruptis moribus, inlustri tamen fortunâ egêre.

A. U. C. 786. J. C. 33.

XXVIII. PAULLO Fabio, L. Vitellio consulibus, post longum sæculorum ambitum, avis Phœnix in Ægyptum vênit, præbuitque materiem doctissimis indigenarum, & Græcorum, multa super eo miràculo differendi: de quibus congrùunt, & plura ambigua, sed cognitu non absurda, promere libet. Sacrum Soli id animal, & ore ac distinctu pinnarum a ceteris avibus diversum, consentiunt, qui formam ejus definiere. De numero annorum varia traduntur: maximè vul-

A. U. C. 787. J. C. 34.

A. U. C. 787. J. C. 34.

gatum, quingentorum ſpatium: ſunt qui adſeverent, mille quadringentos ſexaginta unum interjici; prioreſque alites Seſoſtride primùm, pòſt Amaſide, dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui Heliopolis nomen, advolaviſſe, multo ceterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obſcura: inter Ptolemæum ac Tiberium minùs ducenti quinquaginta anni fuerunt: unde nonnulli falſum hunc Phœnicem, neque Arabum e terris credidere, nihilque uſurpaviſſe ex his, quæ vetus memoria firmavit: confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, ſuis in terris ſtruere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex quâ fetum oriri: & primam adulto curam ſepeliendi patris; neque id temere, ſed ſublato myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui ſit, ſubire patrium corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere. Hæc incerta & fabuloſis aucta. Ceterùm aſpici aliquando in Ægypto eam volucrem, non ambigitur.

XXIX. AT ROMÆ cæde continuâ, Pomponius Labeo, quem præfuiſſe Mœſiæ

retuli, per abruptas venas sanguinem effudit; æmulataque est conjunx Paxæa: nam promptas ejusmodi mortes, metus carnificis faciebat: & quia damnati, publicatis bonis, sepulturâ prohibebantur; eorum qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Sed Cæsar, missis ad senatum literis, disseruit, « morem fuisse majo- » ribus, quotiens dirimerent amicitias, » interdicere domo, eumque finem gratiæ » ponere: id se repetivisse in Labeone: » atque illum, quia malè administratæ provinciæ, aliorumque criminum urge- » batur, culpam invidiâ velavisse, frustra » conterritâ uxore, quam, etsi nocentem, » periculi tamen expertem fuisse ». Mamercus dein Scaurus rursum postulatur, insignis nobilitate & orandis causis, vitâ probrosus: nihil hunc amicitia Sejani, sed labefecit haud minùs validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultiùs exercebat: detuleratque argumentum tragœdiæ, a Scauro scriptæ; additis versibus, qui in Tiberium flecterentur. Verùm ab Servilio & Cornelio accusatoribus, « adulterium Liviæ, ma- » gorum sacra » objectabantur. Scaurus, ut dignum veteribus Æmiliis, damna-

A. U. C. 787. J. C. 34.

A. U. C. 787. J. C. 34.

tionem anteit; hortante Sexitiâ uxore, quæ incitamentum mortis, & particeps fuit.

XXX. AC TAMEN accusatores, si facultas incideret, pœnis adficiebantur: ut Servilius Corneliusque, perdito Scauro famosi, quia pecuniam a Vario Ligure, omittendæ delationis, ceperant, in insulas, interdicto igni atque aquâ, demoti sunt: & Abudius Ruso, functus ædilitate, dum Lentulo Gætulico, sub quo legioni præfuerat, periculum facessit, « quòd is Sejani filium generum desti- » nasset », ultro damnatur, atque Urbe exigitur. Gætulicus eâ tempestate superioris Germaniæ legiones curabat, mirumque amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus severitate, & proximo quoque exercitui, per L. Apronium socerum, non ingratus. Unde fama constans, ausum mittere ad Cæsarem literas, « Adfinitatem sibi cum Sejano » haud sponte, sed consilio Tiberii cœp- » tam: perinde se, quàm Tiberium falli » potuisse: neque errorem eumdem illi » sine fraude, aliis exitio habendum. Sibi » fidem integram, &, si nullis insidiis » peteretur, mansuram: successorem non » aliter, quàm indicium mortis, accep-

»turum: firmarent velut fœdus, quo »Princeps ceterarum rerum potiretur, »ipse provinciam retineret». Hæc mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quòd unus omnium Sejani adfinium incolumis, multâque gratiâ mansit: reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam ætatem, magisque famâ, quàm vi, stare res suas.

A. U. C. 787. J. C. 34.

XXXI. C. Cestio, M. Servilio consulibus, nobiles Parthi in Urbem venêre, ignaro rege Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis, æquabilis in suos; mox superbiam in nos, sævitiam in populares sumpsit; fretus bellis, quæ secunda adversum circumjectas nationes exercuerat, & senectutem Tiberii, ut inermem, despiciens, avidusque Armeniæ, cui, defuncto rege Artaxiâ, Arsacen, liberorum suorum veterrimum, imposuit, additâ contumeliâ, & missis, qui « gazam, a Vonone relictam in Syriâ Ciliciâque », reposcerent, simul « veteres »Persarum ac Macedonum terminos: »seque invasurum possessa Cyro, & pòst »Alexandro », per vaniloquentiam ac minas jaciebat. Sed Parthis mittendi secretos nuntios validissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familiâ, ac perinde opibus, & proximus huic Abdus, ademptæ

A. U. C. 788. J. C. 35.

A. U. C. 788. J. C. 35.

virilitatis. Non despectum id apud barbaros, ultroque potentiam habet. Ii, adscitis & aliis primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisque, aut nondum adultis, Phraaten, regis Phraatis filium, Româ poscebant: « Nomine tantùm & auctore opus, ut, » sponte Cæsaris, genus Arsacis ripam » apud Euphratis cerneretur ».

XXXII. CUPITUM id Tiberio: ornat Phraaten, accingitque paternum ad fastigium: destinata retinens, consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. Interea, cognitis insidiis, Artabanus tardari metu; modò cupidine vindictæ inardescere. Et barbaris cunctatio, servilis: statim exsequi, regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum, specie amicitiæ vocatum ad epulas, lento veneno inligaret; Sinnacen dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phraates apud Syriam, dum, omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum insumit, patriis moribus impar, morbo absumptus est. Sed non Tiberius omisit incepta. Tiridaten sanguinis ejusdem, æmulum Artabano, reciperandæque Armeniæ

Iberum Mithridaten deligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat: & cunctis, quæ apud Orientem parabantur, L. Vitellium præfecit. Eo de homine haud sum ignarus sinistram in Urbe famam, pleraque fœda memorari: ceterùm regendis provinciis priscâ virtute egit: unde regressus, & formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudii, turpe in servitium mutatus; exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur: cesseruntque prima postremis, & bona juventæ senectus flagitiosa obliteravit.

A. U. C. 788. J. C. 35.

XXXIII. At ex regulis, prior Mithridates Pharasmanen perpulit, dolo & vi conatus suos juvare: repertique corruptores, ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt: simul Iberi magnis copiis Armeniam inrumpunt, & urbe Artaxatâ potiuntur. Quæ postquam Artabano cognita, filium Oroden ultorem parat, datque Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contrà, Pharasmanes adjungere Albanos, accire Sarmatas, quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis, more gentico diversa induêre. Sed Iberi, locorum potentes, Caspiâ viâ Sarmatam in Armenios raptim

effundunt. At qui Parthis adventabant, facilè arcebantur, cùm alios incessus hostis clausisset; unum reliquum, mare inter & extremos Albanorum montes, æstas impediret: quia flatibus Etesiarum implentur vada; hibernus Auster revolvit fluctus, pulsoque introrsus freto, brevia litorum nudantur.

A. U. C. 788. J. C. 35.

XXXIV. INTERIM Oroden, sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes vocare ad pugnam, & detrectantem incessere, adequitare castris, infensare pabula; ac sæpe, in modum obsidii, stationibus cingebat: donec Parthi, contumeliarum insolentes, circumsisterent regem, poscerent prœlium: atque illis sola in equite vis; Pharasmanes & pedite valebat. Nam Iberi Albanique, saltuosos locos incolentes, duritiæ patientiæque magis insuevere. Feruntque « se Thessalis ortos, quâ » tempestate Jason post avectam Medeam, » genitosque ex eâ liberos, inanem mox » regiam Æëtæ, vacuosque Colchos re» petivit ». Multaque de nomine ejus, & oraculum Phrixi celebrant: nec quisquam ariete sacrificaverit, credito vexisse Phrixum: sive id animal, seu navis insigne fuit. Ceterùm, directâ utrimque acie, Parthus « imperium Orientis, claritudinem

» Arſacidarum, contráque ignobilem Ibe-
» rum mercenario milite », diſſerebat.
Pharaſmanes, « integros ſemet a Parthico
» dominatu; quantò majora peterent,
» plus decoris victores, aut, ſi terga da-
» rent, flagitii atque periculi laturos:
» ſimul horridam ſuorum aciem, picta
» auro Medorum agmina; hinc viros,
» inde prædam oſtendere ».

A. U. C. 788. J. C. 35.

XXXV. ENIMVERO apud Sarmatas non una vox ducis: ſe quiſque ſtimulant, « ne pugnam per ſagittas inirent; impetu » & cominus præveniendum ». Variæ hinc bellantium ſpecies; cùm Parthus, ſequi vel fugere pari arte ſuetus, diſtraheret turmas, ſpatium ictibus quæreret: Sarmatæ, omiſſo arcu, quo breviùs valent, contis gladiiſque ruerent: modò equeſtris prœlii more, frontis & tergi vices; aliquando, ut conferta acies, corporibus & pulſu armorum pellerent, pellerentur. Jamque & Albani Iberique prenſare, detrudere, ancipitem pugnam hoſtibus facere; quos ſuper, eques, & propioribus vulneribus pedites adflictabant. Inter quæ Pharaſmanes Orodeſque, dum ſtrenuis adſunt, aut dubitantibus ſubveniunt, conſpicui, eóque gnari, clamore, telis, equis concurrunt: inſtantiùs Pharaſmanes;

A. U. C. 788. J. C. 35.

nam vulnus per galeam adegit; nec iterare valuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus saucium. Fama tamen occisi falsò credita, exterruit Parthos; victoriamque concessere.

XXXVI. Mox Artabanus totâ mole regni ultum iit; peritiâ locorum, ab Iberis meliùs pugnatum: nec ideò abscedebat, ni, contractis legionibus, Vitellius, & subdito rumore, tamquam Mesopotamiam invasurus, metum Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia, versæque Artabani res; inliciente Vitellio, « desererent regem, sævum in pace, & adversis prœliorum exitiosum ». Igitur Sinnaces, quem antea infensum memoravi, patrem Abdagesen, aliosque occultos consilii, & tunc continuis cladibus promptiores, ad defectionem trahit: adfluentibus paullatim, qui, metu magis quàm benevolentiâ subjecti, repertis auctoribus sustulerant animum. Nec jam aliud Artabano reliquum, quàm, si qui externorum, corpori custodes aderant, suis quisque sedibus extorres, quîs neque boni intellectus, neque mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumptis, in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturavit, spe auxilii, quia

Hyrcanis Carmaniisque per adfinitatem innexus erat; atque interim posse Parthos absentium æquos, præsentibus mobiles, ad pænitentiam mutari.

A. U. C. 788. J. C. 35.

XXXVII. AT VITELLIUS, profugo Artabano, & flexis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiridaten « parata capessere », robur legionum, sociorumque, ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suovetaurilia daret, ille equum placando amni adornasset; nuntiavere accolæ, « Euphraten, nullâ imbrium vi, sponte » & immensùm attolli; simul albentibus » spumis in modum diadematis sinuare » orbes; auspicium prosperi transgressûs »: quidam callidiùs interpretabantur, « initia » conatûs secunda, neque diuturna: quia » eorum, quæ terrâ cælove portenderentur, » certior fides; fluminum instabilis natura » simul ostenderet omina, raperetque ». Sed ponte navibus effecto, tramissoque exercitu, primus Ornospades multis equitum millibus in castra venit: exsul quondam, & Tiberio, cùm Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eóque civitate Romanâ donatus: mox repetitâ amicitiâ regis, multo apud eum honore, præfectus campis, qui

A. U. C. 788. I. C. 35.

Euphrate & Tigre, inclutis amnibus, circumflui, *Mesopotamiæ* nomen acceperunt. Neque multò pòst Sinnaces auget copias; & columen partium Abdageses, gazam & paratus regios adjicit. Vitellius ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primoresque: hunc, « Phraatis » avi & altoris Cæsaris, quæ utrobique » pulchra, meminerit »: illos, « obsequium » in regem, reverentiam in nos, decus » quisque suum & fidem retinerent ». Exin cum legionibus in Syriam remeavit.

XXXVIII. QUÆ duabus æstatibus gesta conjunxi, quò requiesceret animus a domesticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio post cædem Sejani, quæ ceteros mollire solent, tempus, preces, satias, mitigabant, quin incerta, vel abolita, pro gravissimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinius Trio ingruentes accusatores haud perpessus, supremis tabulis multa & atrocia in Macronem, ac præcipuos libertorum Cæsaris composuit; ipsi « fluxam senio » mentem & continuum abscessum, velut » exsilium », objectando. Quæ ab heredibus occultata, recitari Tiberius jussit: patientiam libertatis alienæ ostentans, & contemptor suæ infamiæ, an scelerum

Sejani diu nescius, mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatisque, cui adulatio officit, per probra saltem gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus, senator, a C. Graccho majestatis postulatus, vim vitæ suæ attulit: Tatiusque Gratianus, præturâ functus, lege eâdem extremum ad supplicium damnatus.

A. U. C. 788. J. C. 35.

XXXIX. Nec dispares Trebellieni Rufi, & Sextii Paconiani exitus. Nam Trebellienus suâ manu cecidit; Paconianus in carcere, ob carmina illic in Principem factitata, strangulatus est. Hæc Tiberius non mari, ut olim, divisus, neque per longinquos nuntios accipiebat, sed Urbem juxta; eodem ut die, vel noctis interjectu, literis consulum rescriberet: quasi aspiciens undantem per domos sanguinem, aut manus carnificum. Fine anni Poppæus Sabinus concessit vitâ, modicus originis, principum amicitiâ consulatum ac triumphale decus adeptus: maximisque provinciis per quatuor & viginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quòd par negotiis, neque suprà erat.

XL. Q. Plautius, Sex. Papinius, consules, sequuntur. Eo anno, neque quòd L. Aruseius (*) morte adfecti forent,

A. U. C. 789. J. C. 36.

(*) Hìc periit nomen aliquod, fortè prænomen tantùm, ut duo sint Aruseii.

adſuetudine malorum, ut atrox, advertebatur; ſed exterruit, quòd Vibulenus Agrippa, eques Romanus, cùm peroraſſent accuſatores, in ipſâ curiâ depromptum ſinu venenum hauſit; prolapſuſque ac moribundus, feſtinatis lictorum manibus in carcerem raptus eſt, fauceſque jam exanimis laqueo vexatæ. Ne Tigranes quidem, Armeniâ quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio ſupplicia civium effugit. At C. Galba conſularis, & duo Blæſi voluntario exitu cecidere. Galba, triſtibus Cæſaris literis provinciam ſortiri prohibitus; Blæſis ſacerdotia, integrâ eorum domo deſtinata, convulsâ, diſtulerat: tunc, ut vacua, contulit in alios: quod ſignum mortis intellexere, & exſecuti ſunt. Et Æmilia Lepida, quam juveni Druſo nuptam retuli, crebris criminibus maritum inſecuta, quamquam inteſtabilis, tamen impunita agebat, dum ſuperfuit pater Lepidus; pòſt a delatoribus corripitur, ob ſervum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. Ergo omiſsâ defenſione, finem vitæ ſibi poſuit.

A. U. C. 789. J. C. 36.

XLI. PER idem tempus Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubjecta, quia noſtrum in modum deferre cenſus, pati

tributa adigebatur, in juga Tauri montis abscessit: locorumque ingenio sese contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Trebellius, legatus, a Vitellio, præside Syriæ, cum quatuor millibus legionariorum, & delectis auxiliis missus, duos colles, quos barbari insederant (minori *Cadra*, alteri *Davara* nomen est) operibus circumdedit: & erumpere ausos ferro, ceteros siti, ad deditionem coegit. At Tiridates, volentibus Parthis, Nicephorium & Anthemusiada, ceterasque urbes, quæ Macedonibus sitæ, Græca vocabula usurpant, Halumque & Artemitam, Parthica oppida, recepit; certantibus gaudio, qui Artabanum, Scythas inter eductum, ob sævitiam exsecrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant.

A. U. C. 789. J. C. 36.

XLII. PLURIMUM adulationis Seleucenses induêre, civitas potens, septa muris, neque in barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens. Trecenti opibus, aut sapientiâ delecti, ut senatus: sua populo vis, & quotiens concordes agunt, spernitur Parthus: ubi dissensere, dum sibi quisque contra æmulos subsidium vocant, accitus in partem, adversùm omnes valescit. Id nuper acciderat, Artabano

regnante, qui plebem primoribus tradidit ex suo usu: nam populi imperium, juxta libertatem; paucorum dominatio, regiæ libidini propior est. Tum adventantem Tiridaten extollunt, veterum regum honoribus, & quos recens ætas largius invênit: simul probra in Artabanum fundebant, « maternâ origine Arsaciden, » cetera degenerem ». Tiridates rem Seleucensem populo permittit: mox consultans, « quonam die sollemnia regni » capesseret »; literas Phraatis & Hieronis, qui validissimas præfecturas obtinebant, accipit, « brevem moram » precantium, placitumque « opperiri viros præpollen» tes ». Atque interim Ctesiphon, sedes imperii, petita: sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & adprobantibus, Surena patrio more Tiridaten insigni regio evinxit.

A. U. C. 789. J. C. 36.

XLIII. Ac si statim interiora, ceterasque nationes petivisset, oppressa cunctantium dubitatio, & omnes in unum cedebant: adsidendo castellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phraates, & Hiero, & si qui alii delectum capiendo diademati diem haud concelebraverant, pars metu, quidam invidiâ

in Abdagesen, qui tum aulâ, & novo rege potiebatur, ad Artabanum vertêre. Isque in Hyrcanis repertus est, inluvie obsitus, & alimenta arcu expediens: ac primò, tamquam dolus pararetur, territus; ubi data fides «reddendæ dominationi venisse», adlevatur animum, & «quæ repentina mutatio» exquirit. Tum Hiero «pueritiam Tiridatis» increpat; «neque penes Arsaciden imperium, sed inane nomen apud imbellem externâ mollitiâ, vim in Abdagesis domo».

A. U. C. 789. J. C. 36.

XLIV. Sensit vetus regnandi, falsos in amore, odia non fingere: nec ultrà moratus, quàm dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, & præveniens inimicorum astus, amicorum pænitentiam: neque exuerat pædorem, ut vulgum miseratione adverteret: non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Jamque multâ manu propinqua Seleuciæ adventabat; cùm Tiridates, simul famâ atque ipso Artabano perculsus, distrahi consiliis, iret contrà, an bellum cunctatione tractaret. Quibus prœlium & festinati casus placebant, «disjectos & longinquitate itineris fessos, ne animo

»quidem satis ad obsequium coaluisse» differunt, « proditores nuper hostesque »ejus, quem rursum foveant». Verùm Abdageses « regrediendum in Mesopotamiam» censebat, « ut amne objecto, » Armeniis interim, Elymæisque, & ceteris a tergo excitis, aucti copiis socialibus, & quas dux Romanus misisset, » fortunam tentarent». Ea sententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdagesen, & Tiridates ignavus ad pericula erat: sed fugæ specie discessum; ac, principio a gente Arabum facto, ceteri domos abeunt, vel in castra Artabani: donec Tiridates cum paucis in Syriam revectus, pudore proditionis omnes exsolvit.

A. U. C. 789. J. C. 36.

XLV. IDEM annus gravi igne Urbem adficit, deustâ parte Circi, quæ Aventino contigua, ipsoque Aventino: quod damnum Cæsar ad gloriam vertit, exsolutis domuum & insularum pretiis. Millies sestertiûm eâ munificentiâ conlocatum; tantò acceptius in vulgum, quantò modicus privatis ædificationibus. Ne publicè quidem nisi duo opera struxit, templum Augusto, & scenam Pompeiani theatri; eaque perfecta contemptu ambitionis, an per senectutem, haud

dedicavit.

dedicavit. Sed æſtimando cujuſque detrimento quatuor progeneri Cæſaris, Cn. Domitius, Caſſius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additusque, nominatione conſulum, P. Petronius. Et, pro ingenio cujuſque, quæſiti decretique in Principem honores: quos omiſerit receperitve in incerto fuit, ob propinquum vitæ finem.. Neque enim multò pòſt ſupremi Tiberio conſules, Cn. Acerronius, C. Pontius magiſtratum occepere, nimiâ jam potentiâ Macronis, qui gratiam C. Cæſaris, numquam ſibi neglectam, acriùs in dies fovebat, impuleratque poſt mortem Claudiæ, quam nuptam ei retuli, uxorem ſuam Enniam immittendo, amore juvenem inlicere, pactoque matrimonii vincire, nihil abnuentem, dum dominationis apiſceretur. Nam etſi commotus ingenio, ſimulationum tamen falſa in ſinu avi perdidicerat.

A. U. C. 789. J. C. 36.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XLVI. GNARUM hoc Principi, eóque dubitavit de tradendâ republicâ: primùm inter nepotes; quorum Druſo genitus, ſanguine & caritate propior, ſed nondum pubertatem ingreſſus: Germanici filio robur juventæ, vulgi ſtudia, eaque apud avum odii cauſa. Etiam de Claudio agitanti, quòd is compoſitâ ætate, bonarum

A. U. C. 790. J. C. 37.

artium cupiens erat, imminuta mens ejus obstitit. Sin extra domum successor quæreretur, ne memoria Augusti, ne nomen Cæsarum in ludibria & contumelias verterent, metuebat: quippe illi non perinde curæ gratia præsentium, quàm in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium, cui impar erat, fato permisit: jactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abditâ ambage, «Occidentem ab eo deseri, Orientem »spectari» exprobravit. Et C. Cæsari, fortè orto sermone, L. Sullam inridenti, «omnia Sullæ vitia, & nullam ejusdem »virtutem habiturum» prædixit: simul crebris cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: «occides hunc tu», inquit, «& te alius». Sed gravescente valetudine, nihil e libidinibus omittebat, in patientiâ firmitudinem simulans; solitusque eludere medicorum artes, atque eos, qui post tricesimum ætatis annum, ad internoscenda corpori suo utilia, vel noxia, alieni consilii indigerent.

XLVII. INTERIM Romæ futuris etiam post Tiberium cædibus semina jaciebantur. Lælius Balbus Acutiam, P. Vitellii

quondam uxorem, majeſtatis poſtulaverat: quâ damnatâ, cùm præmium accuſatori decerneretur, Junius Otho, tribunus plebei, interceſſit: unde illis odia, mox Othoni exſilium. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo, conjurationis indice, fuerat, defertur impietatis in Principem: connectebantur ut conſcii, & adulteri ejus, Cn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. De claritudine Domitii ſuprà memoravi: Marſus quoque vetuſtis honoribus, & inluſtris ſtudiis erat. Sed « teſtium interrogationi, tormentis ſervo- » rum Macronem præſediſſe », commentarii ad ſenatum miſſi ferebant; nullæque in eos Imperatoris literæ, ſuſpicionem dabant, invalido ac fortaſſe ignaro, ficta pleraque, ob inimicitias Macronis notas in Arruntium.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XLVIII. IGITUR Domitius defenſionem meditans, Marſus tamquam inediam deſtinaviſſet, produxere vitam. Arruntius, cunctationem & moras ſuadentibus amicis, « Non eadem omnibus decora », reſpondit: « ſibi ſatis ætatis: neque aliud » pænitendum, quàm quòd, inter ludi- » bria & pericula, anxiam ſenectam tole- » raviſſet, diu Sejano, nunc Macroni,

A. U. C. 790. J. C. 37.

»semper alicui potentium invisus; non »culpâ, sed ut flagitiorum impatiens. »Sanè paucos & supremos Principis dies »posse vitari; quemadmodum evasurum »imminentis juventam? An cùm Tiberius, »post tantam rerum experientiam, vi »dominationis convulsus & mutatus sit, »C. Cæsarem, vix finitâ pueritiâ, igna- »rum omnium, aut pessimis innutritum, »meliora capessiturum, Macrone duce? »qui, ut deterior, ad opprimendum Se- »janum delectus, plura per scelera rem- »publicam conflictavisset. Prospectare jam »se acrius servitium, eòque fugere simul »acta & instantia». Hæc vatis in modum dictitans, venas resolvit. Documento sequentia erunt, bene Arruntium morte usum. Albucilla inrito ictu a semet vulnerata, jussu senatûs in carcerem fertur. Stuprorum ejus ministri, « Carsidius Sa- »cerdos, prætorius, ut in insulam depor- »taretur; Pontius Fregellanus amitteret »ordinem senatorium: & eædem pœnæ »in Lælium Balbum» decernuntur: id quidem a lætantibus, quia Balbus truci eloquentiâ habebatur, promptus adversùm insontes.

XLIX. Iisdem diebus Sex. Papinius consulari familiâ, repentinum & informem

exitum delegit, jacto in præceps corpore: causa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, adsentationibus atque luxu perpulisset juvenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inveniret. Igitur accusata in senatu, quamquam genua patrum advolveretur, « luctumque communem, & magis imbecillum tali super casu feminarum animum », aliaque in eumdem dolorem mæsta, & miseranda diu ferret, Urbe tamen in decem annos prohibita est, donec minor filius lubricum juventæ exiret.

A. U. C. 790. J. C. 37.

L. JAM Tiberium corpus, jam vires, nondum dissimulatio deserebat. Idem animi rigor: sermone ac vultu intentus, quæsitâ interdum comitate, quamvis manifestam defectionem tegebat: mutatisque sæpius locis, tandem apud promontorium Miseni consedit, in villâ, cui L. Lucullus quondam dominus: illic eum adpropinquare supremis, tali modo compertum. Erat medicus arte insignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines Principis solitus, consilii tamen copiam præbere. Is velut propria ad negotia digrediens, & per speciem officii manum complexus, pulsum venarum attigit; neque fefellit: nam Tiberius incertum

A. U. C. 790. J. C. 37.

an offensus, tantóque magis iram premens, « instaurari epulas » jubet, discumbitque ultra solitum; quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen « labi spiri» tum, nec ultra biduum duraturum » Macroni firmavit: inde cuncta colloquiis inter præsentes, nuntiis apud legatos & exercitus festinabantur. XVII. Kal. Aprilis, interclusâ animâ, creditus est mortalitatem explevisse. Et multo gratantum concursu, ad capienda imperii primordia C. Cæsar egrediebatur: cùm repentè adfertur, « redire Tiberio vocem ac visus, vo» carique qui recreandæ defectioni cibum » adferrent ». Pavor hinc in omnes; & ceteri passim dispergi, se quisque mæstum aut nescium fingere. Cæsar in silentium fixus, a summâ spe, novissima exspectabat. Macro intrepidus, « opprimi senem in» jectu multæ vestis » jubet, « discedique » ab limine ». Sic Tiberius finivit, octavo & septuagesimo ætatis anno.

LI. PATER ei Nero, & utrimque origo gentis Claudiæ, quamquam mater in Liviam, & mox Juliam familiam, adoptionibus transierit. Casus primâ ab infantiâ ancipites: nam proscriptum patrem exsul secutus, ubi domum Augusti privignus introiit, multis æmulis conflictatus est,

dum Marcellus & Agrippa, mox Caius Luciusque Cæsares, viguere: etiam frater ejus Drusus prosperiore civium amore erat. Sed maximè in lubrico egit, acceptâ in matrimonium Juliâ: impudicitiam uxoris tolerans, aut declinans. Dein Rhodo regressus, vacuos Principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus ferme & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diversa: egregium vitâ famâque quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: intestabilis sævitiâ, sed obtectis libidinibus, dum Sejanum dilexit, timuitve: postremò in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam, remoto pudore & metu, suo tantùm ingenio utebatur.

A. U. C. 790.
J. C. 37.

BREVIARIUM
SUPPLEMENTI
LIBRI SEPTIMI ANNALIUM.

I. N*UNTIATA Romæ Tiberii morte, timor, mox furor.* II. *Caius, Macronis artibus, Princeps appellatur.* III. *Funus Tiberii.* V. *Caii in matrem fratremque pietas.* VI. *Honores in Antoniam, Claudium, Caiique sorores collati.* VII. *De his imperii auspiciis publica lætitia.* VIII. *Inde fracta principatûs vis & affectata popularitas.* X. *Tiberii legata Caii liberalitate aucta.* XI. *In reges exteros, Agrippam & Antiochum, beneficentia.* XII. *Artabani obsequia.* XIII. *Felicitatem publicam verbis factisque intendit Caius.* XV. *Templum Augusti dedicatum: datum congiarium.* XVI. *Spectacula.*

XVII. *Caio, ut Urbis restitutori, honores decreti.* XVIII. *Hos inter ad ingenita vitia Princeps delabitur.* XIX. *Ejus morbus; Urbisque dolor.* XX. *Caius convalescit, sed mutato in pejus animo.* XXI. *Tiberium, Tiberii nepotem, interficit.* XXII. *In alios quoque crudelis.* XXIII. *Uxorem ducit Liviam Orestillam, quam mox repudiat.* XXIV. *Labantem famam propagatâ Saturnalium hilaritate sustinet.* XXV. *Portenta tamen vulgari cœpta.* XXVI. *Eorum invidia Principis popularitate & liberalitate depellitur.* XXVII. *At malesana ejus mens nefariis Heliconis & Apellis artibus pessumdatur.* XXVIII. *Effrena spectaculorum libido.* XXIX. *Favet senatus; suaque inter funera plaudit populus.* XXX. *Macronis ejusque domûs ruina.* XXXI. *Ut plures perirent,*

excogitata nova crimina. XXXII. *Mors Drusillæ. Immodesta Principis tristitia.* XXXIII. *Cælestes Drusillæ honores.* XXXIV. *Livii Geminii adulatio. Publicum in exitium vertit Drusillæ cultus.* XXXV. *Lollia Paullina Principi nupta, miro luxûs apparatu.* XXXVI. *Data regna.* XXXVII. *Agrippa, Alexandriam profectus, ibi injuriis appetitur, Flacci Avillii temeritate, aut incuriâ.* XXXIX. *Pœna Avillii.* XLI. *Publica opera laudabiliter suscepta, leviter omissa.* XLII. *Mortes laudesque Antoniæ & Julii Græcini. Passienus heredis fraude enectus.*

Hæc ferme biennio gesta.

A.U.C.	J.C.		
DCCXC.	37.	Coss.	CN. ACERRONIO Proculo, C. PONTIO Nigrino.
DCCXCI.	38.	Coss.	M. AQUILLIO Juliano, P. NONIO Asprenate.

SUPPLEMENTUM
LIBRI SEPTIMI
ANNALIUM.

Auctore GABRIELE BROTIER.

I. AUDITA Romæ Tiberii morte, trepidatum ne nova abstrusiorque dissimulatio omnium ruinam pararet. Postero die, certioribus nuntiis, quò tardiora, eò acriora erupere odia; pudebatque, vel post fata, tristissimum Principem timuisse. Plebs, ut metûs, sic lætitiæ & spei immodica, gaudio furere: pars « Tiberium in Tiberim » clamitare: pars « Terram matrem, deosque Manes ora» re, ne mortuo sedem ullam, nisi inter » impios, darent »: alii « uncum & » Gemonias » cadaveri minitari. Omnes

A. U. C. 790. J. C. 37.

A. U. C. 790. J. C. 37.

exacerbavit recens atrocitas: sævitum enim in damnatos, qui in diem decimum, quo de Tiberio erat nuntiatum, dilati, hominum fidem, absente novo Principe, implorabant. Irritis precibus, a custodibus, ne quid adversùs constitutum fieret, sunt strangulati, & corpora in Gemonias abjecta, pristinâ crudelitate superstite.

II. ANIMOS molliere literæ Caii Cæsaris ad senatum cum testamento Tiberii a Macrone adlatæ. « Cælestes religiones » avo decerni » mandabat: « se modò » Romam venturum, & cum patribus de » republicâ consulturum. Juvenem, Ger» manici filium, benevolentiâ foverent, » consiliis regerent ». Testamentum verò, quo Tiberius, biennio antè, duos nepotes æquis partibus heredes scripserat, Claudium in spem tertiam, legato etiam circà vicies sestertio, adsumpserat, rescindi, & Caium Principem appellari curabat Macro. De testamento & Caio Principe statim adsensere patres, principatûs arbitrio superbi, veteremque ignominiam ulturi pariter & novum favorem eodem dedecore emercaturi. De mortui cælestibus honoribus post adventum Principis consultandum censuere.

III. INTERIM Miseno Romam Tiberii

corpus per milites deportabatur. Effusus oppidorum populus densissimo ac lætissimo agmine undique adcurrit, ad novæ dominationis obsequia, quàm ad funerum sollemnia, paratior. Non lacrimis, non ploratibus, sed confusis in invisum Principem dicteriis, festis vocibus & laudibus Caii Cæsaris, lugentis habitu funus prosequentis, omnia personant. Ipse incedens inter altaria & victimas tædasque ardentes & feralis pompæ ministeria, suî famâ fruitur, & in avum convicia majori mæstitiæ ac pietatis specie invitat.

A. U. C. 790. J. C. 37.

IV. URBEM noctu ingressus, manè Tiberium, antequam publico funere cremaretur, plurimis lacrimis, modicis laudibus celebravit, magna de Augusto, maxima de Germanico, nonnulla de se prolocutus. Mox cum patribus curiam subiit; paucaque & modesta præfatus, imbellem coheredis ætatem querens, seque illi patris loco futurum pollicitus, inrumpente turbâ, inritâque Tiberii voluntate, Princeps omnium vocibus salutatur. Varia honorum nomina, Augusto probata, a Tiberio spreta, in Caium, gliscente semper adulatione, aggerantur. Modestiæ retinens incertum, an simulator, omnia remisit: studia hominum,

ob memoriam patris, miserationemque propè adflictæ domûs, jam accensa, omni genere popularitatis incendere enisus.

A. U. C. 790. J. C. 37.

V. Ut magis exardescerent, confestim Pandatariam & Pontias, ad transferendos matris fratrisque cineres, festinavit, tempestate turbidâ, quò magis pietas emineret: adiitque venerabundus, ac per semet in urnas condidit. Nec minore scenâ Ostiam, præfixo in biremis puppe vexillo, & inde Romam Tiberi subvectos, per splendidissimum quemque equestris ordinis, medio ac frequenti die, duobus ferculis Mausoleo intulit: inferiasque his annuâ religione publicè instituit: matri Circenses, carpentumque, quo in pompâ traduceretur, addidit. In memoriam quoque patris Septembrem mensem *Germanicum* appellavit. Cælestium religionum, quas avo petierat, planè incuriosus.

VI. Eodem in domûs suæ superstites studio, Antoniæ, aviæ, quidquid umquam Livia Augusta honorum cepisset, uno senatusconsulto congessit: patruum Claudium, equitem Romanum ad id tempus, collegam sibi in consulatu destinavit: fratrem Tiberium die virilis togæ adoptavit, appellavitque « principem juventutis ». De sororibus auctor fuit, ut om-

nibus sacramentis adjiceretur, « neque me » liberosque meos cariores habeo, quàm Caium & sorores ejus » : consulum verò relationibus, « quod bonum felixque sit » C. Cæsari sororibusque ejus », præmitteretur.

A. U. C. 790. J. C. 37.

VII. Hæc imperii primordia, bonum inter ac malum ambigua, & principalibus curis minora, populus, virtutum rudis, admirari, tamquam felicitatis omina extollere, diis grates agere tam immodicè, ut tribus proximis mensibus, ac ne totis quidem, supra centum sexaginta millia victimarum ceciderint. Cæsar, insitâ levitate, & adulantium lenociniis vanus, insuper opibus a Tiberio acervatis tumens, ad solita juvenum Principum vitia divertere : nova sectari : superioris principatûs æqua & iniqua pariter immutare : laudes potiùs, quàm dominationem aucupari.

VIII. Nihil jam pristinæ severitatis reliquum. Damnati relegatique ullo sine discrimine restituuntur. Criminum, quæ ex priore tempore superant, gratiam facit : ne domesticarum quidem injuriarum memor, commentarios ad matris & fratrum causas pertinentes, convectos in forum, obtestatus deos, « neque legisse, neque » attigisse quidquam », concremat : Titi

Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta, senatusconsultis abolita, requiri, vulgari, passim lectitari probat, dictitans « sua interesse, ut facta quæque posteris » tradantur ».

A. U. C. 790. J. C. 37.

IX. AUCTORITATIS æquè negligens, voluit ut « magistratibus libera foret jurisdictio, & sine suî appellatione: populus, » more comitiorum revocato, ferret suffragia; rationesque imperii, ab Augusto » proponi solitæ, sed a Tiberio inter arcana habitæ, publicarentur ». Adversùs ipsa vitia audax, nondum virtutis certus, spintrias, ne profundo mergeret exoratus, Urbe submovit. Sæviit quoque in equites Romanos, equumque palam iis ademit, quibus aut probri aliquid, aut ignominiæ inerat: si minore culpâ tenerentur, eorum nomina in recitatione omissa.

X. PŒNAS, vitiorum dedecore, reorum dignitate, plebi haud illætas, liberalitate adhuc exhilaravit, persolutis Tiberii legatis, licèt, irrito ejus testamento, fuissent abrogata. Populo CCCCL, prætorianis singula nummûm millia, Urbanarum cohortium & Vigilum militibus quingenos nummos, legionariis, ceterisque extra Italiam in numeros relatis, aut in minoribus oppidis præsidia agitantibus

trecenos viritim elargitus, addidit ex suâ munificentiâ singulis prætorianis una sestertia, populo sexagenos denarios, quos, quòd cùm virilem togam sumpsisset promiserat, & Tiberium veritus omiserat, fenore quinûm denûm denariorum auctos cuique reddidit. Pari fide ac sine calumniâ Liviæ Augustæ legata, a Tiberio suppressa, exsolvit: singulari utriusque Principis vitio, ille tardâ liberalitate, hic præcoce prodigentiâ pariter damnandus.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XI. In partem lætitiæ venêre reges exteri. Agrippa, supremo Tiberii principatu imperium Caio precatus, ob idque vinctus, libertatem recuperavit; & ad abolendam injuriæ invidiam, simul & in necessitudinis præmium, catenâ aureâ, ferreæ æquipondio, donatus, rexque appellatus, Philippi ac Lysaniæ tetrarchias accepit. Antiochus in Commagenen, patre defuncto, ad jus prætoris translatam, fuit restitutus: ejus quoque regno adjecta Ciliciæ maritima; eique redditum sestertiûm millies.

XII. Faustos novæ dominationis nuntios, per provincias in majus diditos, audiit Artabanus, fugato Tiridate, receptoque regno ferox. Mox Vitellii artibus, & adversùs Tiberium odio potiùs, quàm in

A. U. C. 790. J. C. 37.

Caium ſtudio, poſitis hoſtilibus animis, Euphraten tranſgreſſus, pacem paciſcitur: atque, ut interpoſitam fidem magis obligaret, Romanas aquilas, Auguſtique ac Caii imagines adoravit, liberoſque obſides dedit, dignitatis ſuæ oblitus, ut veteres iras ulciſceretur.

XIII. IMPERII, ob pacem inopinatò firmatam exſultantis, lætitia increvit acceſſione conſulatûs, quem Caius Claudiuſque Kalendis Julii iniere. Numquam acrioribus ſtudiis certatum, intentis ad beneficia conſulibus, civitate ad obſequia effusâ. Princeps in ſenatu orationem habuit, quâ « Tiberium ſuſpicacem & » obſcurum, libidinibus fœdum, avaritiâ » ſordidum, crudelitate atrocem, reli» gionis incurioſum, reipublicæ ſplendori » infenſum » criminatus, adſeveravit, « ſe avi patriſque virtutes æmulaturum: » inter exercitus eductum, ſenatûs popu» lique Romani alumnum, non ſibi, ſed » patriæ victurum: bonis ac miſeris faci» lem, ſceleribus tantùm implacabilem, » nihil dominationis uſurpare velle, niſi » ut deûm ſacra, civium jura, publicam » libertatem tueatur: ſatis magna fore, » eaque una optare, principatûs ſui decora, » illæſam imperii majeſtatem, & adſertam

»populi felicitatem». Hæc quantò rariùs audita, tantò avidiùs accepta. Et ne Principi, qui optimus videbatur, malo fieri liceret, decretum a senatu «ut ejus oratio »quotannis recitaretur»: quasi adultam dominantium licentiam moraretur pristinæ virtutis memoria.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XIV. INTERIM Cæsar, futurorum improvidus, factis magis, quàm verbis, Tiberio invidiam movere; vetera odia renovare; ad liberalitatem, humanitatem, magnificentiam, aliaque, superiore principatu, rara vel ignota, curas omnes convertere: sublatum majestatis crimen: jus novum de servorum in domini caput quæstione non modò antiquatum, sed & mulier libertina, quòd, tormentis excruciata, de scelere patroni reticuisset, octoginta millibus sestertiûm donata est. Edebantur ludi; regaliaque impendia passim ostentabantur. Inter hæc speciosiora tamen, quàm laudabiliora, egregia vox excidit: oblatum enim de salute suâ libellum non recepit Princeps, «nihil sibi »admissum» dictitans, «cur cuiquam »invisus esset: neque se delatoribus aures »habere».

XV. QUÆSITA quoque ex religione commendatio. Tertio Kal. Septembres,

A. U. C. 790. J. C. 37.

templum, quod Augusto Tiberius struxerat, a Caio, triumphali veste induto, dedicatum est, virginibus puerisque nobilissimis hymnum cantantibus. Atque ut sollemnibus sacris celebritatem adderet, senatui, equestrique ordini, conjugibus etiam ac liberis splendidissimum epulum, congiarium populo trecenos sestertios, dedit. Hilaritati quoque publicæ omnigenis musicæ concentibus, novatisque ludis consultum.

XVI. POSTRIDIE lætiora adhuc rediere spectacula ob Principis natalem. Sejugibus, quod nemini hactenus usurpatum, vectus prodiit. Ceterùm nihil oblitus, quo modestiam popularitatemque testaretur, ne signum quidem ludorum dedit, ipse tamen, circumstantibus sororibus sodalibusque Augustalibus, spectator: vetitis omnibus, quæ lætitiam imminuere; quæ augere possent, permissis. Supra solitum equi certavere. Interjecta adhuc Trojæ decursio, tantaque venatio, ut CCCC ursi, totidemque aliæ Libycæ belluæ, perierint.

XVII. URBS, spectaculorum avida, & renascentis veteris splendoris imagine superba, conceptas de Germanico, & Germanici sanguine, spes memorare,

ſuperatas prædicare. Quiſque, ut ingenio validus, privatos ac publicos honores excogitabat. Inter publicos, decretus clipeus aureus, quem quotannis collegia ſacerdotum in Capitolium ferrent, ſenatu proſequente, nobilibus pueris ac puellis, carmine modulato, laudes virtutum Principis canentibus: decretum quoque ut dies, quo cepiſſet imperium, *Palilia* vocaretur, velut rurſus conditæ Urbis argumentum.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XVIII. CONSULATUS, non verò lætitiæ, finem fecere conſules ſuffecti Idibus Septembris. Diffusâ etiam per provincias feſtivitate, ubique tantò hilariùs victitatum, quantò mæſtior fuerat morum auſteritas, imperitante Tiberio. At Princeps, naturâ imbutus malis artibus, mentitas ob avi metum ſpecies virtutum ponere: primò conviviis, mox ſcortis, deinde luxui ita indulgere, ut centies ſeſtertio cenaverit, & immenſum illud Tiberii vicies ac ſepties millies ſeſtertiûm ferme abſumpſerit.

XIX. MORBUS, libidinum comes, artus, olim cardiaco morbo debilitatos, nunc ebrioſitate, ac turpiore intemperantiâ corruptos, inceſſit. Vitiis adhuc ſecretis, paſſim publicatis virtutibus, quaſi

parens patriæ ipsaque respublica pericli-
A. U. C. tarentur, sumpto justitio, cunctis circa
790. palatium pernoctantibus, comploratum.
J. C. Studia civium adeò erant incensa, ut P.
37. Afranius Potitus, plebeius homo, caput suum pro salute Principis voveret; Atanius Secundus, eques, gladiatoriam operam promitteret. Provincias, navibus ineunte autumno ex Italiâ remeantibus, periculum statim edoctas, idem luctus occupat.

XX. RECREATA Caii valetudine, ut plura sunt gaudii, quàm mæstitiæ, signa, nec jam incerta adulatio, effusior quoque exstitit lætitia. At mentes graviùs, quàm corpora, sæpe adfligit libido. Sano Cæsaris corpore, mens ægra, nec remedii patiens, ad vitia delabi: gloriam, ambitionem, quibus ad infamiam, si a virtute deflexeris, nihil validius, sectari: nullus supra ceteros eminendi modus. Primumque scelus omnia vicit superioris principatûs facinora.

XXI. CAIUS enim Tiberium, fratrem simul & filium, imperii æmulum veritus, ne scriptis quidem ad senatum literis, veluti sibi, cùm morbo detinebatur, insidiatum, repentè immisso tribuno militum, inopinantem interemit: conscientiam criminis appellare ausus, quòd Tiberius,

Tiberius, ob assiduam & ingravescentem tussim medicamento usus, antidotum, quasi ad præcavenda venena sua sumptum, oboluisset. Quidam prodidere jussum cruentas manus sibi adferre, ne ab exactoribus violaretur Cæsarum majestas: juvenemque, non modò sceleris, sed properandæ etiam mortis rudem, caput percussoribus ultro obtulisse; iisque renuentibus, petiisse, « quam feriret cor» poris partem, ut vitam finire posset »: edoctumque, adacto gladio, occubuisse.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XXII. PRINCEPS, umbratico crimine audax, nefanda publicè adgreditur. Ab Atanio Secundo, quem suprà memoravi, votum exigit, spectatque ferro dimicantem, nec nisi victorem, & post multas preces, dimittit. Afranium Potitum, mori cunctantem, verberatum infulatumque pueris tradit, qui, votum reposcentes, per vicos agant, quoad ex aggere præcipitetur.

XXIII. TRISTIOR M. Silani exitus. Is virtute, quàm Imperatoriâ adfinitate, illustrior, monitoris partes, difficiles apud bonos Principes, apud malos funestas, agebat; veterique, quâ apud Tiberium valuerat, auctoritati, & filiæ suæ Claudiæ recèns mortuæ desiderio confisus, Principi,

quem nondum libidinis firmum rebatur, idemtidem memorabat « virtutibus partos » populi amores, proxima vitiis odia ». Caius monitorem, tunc importunum, &, si diutiùs viveret, gravem, primò contumeliis, deinde calumniis lacessit; cùmque Julium Græcinum ad viri optimi accusationem incitare non posset, ipse causatus, « quòd Silanus ingressum se » turbatius mare non esset secutus, ut » si quid sibi per tempestates accideret, » Urbem occuparet », eum ad necem secandasque novaculâ fauces compulit. Mox Liviam Orestillam, Calpurnio Pisoni nuptam, uxorem cepit; & proximo die edixit « matrimonium sibi repertum » exemplo Romuli & Augusti » : deinde intra paucos dies eam repudiavit.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XXIV. Ad hæc populus stupere: nihil queri; in recentes adhuc virtutes defixus, & severitatis causas fingere potiùs, quàm mutatum Principem credere, docilis. Cæsar ipse, nondum atrox, nec incallidus, deficientibus ceteris virtutibus, popularitatem ac liberalitatem retinebat: &, ut se libertatis hilaritatisque publicæ vindicem ostentaret, diem, quem appellavit *Juvenalem*, Saturnalibus in perpetuum adjecit. Olim, vividâ adhuc

libertate, ea semper optatæ, numquam expertæ, felicitatis monimenta uno tantùm die fuere celebrata: duos addidit Julius Cæsar, imminente servitute: illâ vigente, quarto ac demum quinto crevere. Nec umquam lætior fuit libertatis memoria, quàm cùm nulla exstitit libertas.

A. U. C. 790. J. C. 37.

XXV. AQUILLIUS Julianus & Nonius Asprenas, superiore principatu designati, consulatum ineunt. In acta Augusti Caiique juravere, omisso Tiberio, Germanici dômûs eversore: id moris invaluit; nec ejus nomen in jurejurando postea recitatum. Consules ceterique sacramento addidere « sibi Caium ejusque sorores se » suisque liberis cariores fore »: ac vota pro iis omnibus pariter concepta. Quod tamen in ancipiti re & turbarum initiis solet, quidam portenta differre: « Machaonem, servum, ipsis Kal. Januariis » lectum Jovis Capitolini conscendisse, » multa diraque vaticinatum, sibi necem » intulisse ».

A. U. C. 791. J. C. 38.

XXVI. HÆC spreta, lætioribus auspiciis, effusâque Principis liberalitate; tumque primùm publicatæ imperii rationes, & comitia ad campum revocata. Multa quoque populariter actitata. Jussit enim Cæsar milites incendia restinguere; &

A. U. C. 791. J. C. 38.

damnum passos pecuniâ levavit. Provincias beneficiis devinxit; & multos extra Italiam, adfinitatibus & opibus validos, in equestrem ordinem adlegit, luxu & recognitione suprà memoratâ deminutum: nonnullis etiam, licèt nullum magistratum gessissent, usum senatoriæ vestis, in spem dignitatis, concessit; atque ut levior foret judicum labor, ad quatuor priores quintam addidit decuriam. Quod verò fuit populo Romano acceptius, ducentesimam auctionum Italiæ remisit.

XXVII. At extremos vix sanæ mentis igniculos oppressere homines duo, ad Principis dedecus & imperii exitium nati, Helico & Apelles. Hic, patriâ Ascalonita, stupris ac scenicis operis infamis: ille, origine Ægyptius, scurrilibus jocis & veteratoriâ arte scelestior. Caius, utrique mancipatus, civium famam, vitas, fortunas, vilia habere: turpitudinum probra ostentare: ad scelera insolescere: sacra profanaque pro arbitratu vertere: idque nequitiæ summum adsequi, ut, cùm pessimus statim haberetur, fieret in dies pejor. Si quos puderet nos hæc scribere, magis pudeat talem exstitisse Principem, fuisse adhuc deteriores; quorum sceleribus

utinam historia eam infamiam inurat, ut pares numquam videat ætas postera!

A. U. C. 791. J. C. 38.

XXVIII. Per deridiculum cœpere insanæ dominationis vitia. Princeps saltatorias & scenicas artes, magistro Apelle, edoctus, imperii majestatem ac curas spernit: in spectaculis totus, lectissimas Afrorum Campanorumque pugilum catervas advocat: feras ex Libyâ aliisque longinquis regionibus arcessit: in amphitheatrum Tauri, in Circum, in Septa, horumque pertæsus, ac subversis domibus, in subitarias theatrorum machinas, ad gladiatoria munera, ad venationes, ad Circenses, scenicos, Trojanos, naumachiarios ludos, pensilem populum Romanum circumfert. Hæc diu, hæc noctu, Urbe, terrarum victrice, ad inania luminibus collucente, Circo minio & chrysocollâ constrato, aurigantibus senatoribus, ipso Principe argentei pegmatis agitatore.

XXIX. Vana quidem hæc, nondum tamen infanda, sed brevì patrum adulatione in licentiam, populi plausu in turpitudinem corrupta. Patres enim, a Principe rogatos, haud puduit theatrales cruentasque leges scribere, & senatûsconsulto decretum « ne in gladiatoriis

A. U. C. 791. J. C. 38.

»muneribus vir virum legeret, ſed omnes »prœliorum more confertim adpugna»rent». Non jam ſudore, at ſanguine & morte certatur. Animarum vilitate, populoque ad ſua funera plaudente, efferatus Princeps quoſvis ad cædes poſtulat: ſex & viginti equites funebri munere perimit. Cùmque numquam ſit crudelitatis ſatias, & aliquando damnati ad belluas haud ſufficerent, jubet «ſpectatores corripi, »præciſiſque linguis», ut queſtus & miſeratio intercludatur, «ad feras projici»: nec veſano furori, niſi levioribus cædibus, temperat.

XXX. MACRO primus in pœnas ruit. Certus inſanam dominationem, in ſuam, ejuſque auctorum, ruinam vergere, Principem, quem ter morti, imperante Tiberio, ſubduxerat, & ſummæ rei admoverat, moderationis, clementiæ, humanitatis monebat. Conſilia, ne in Silano quidem, ſocero, & expertæ virtutis, tolerata, in Macrone, quondam adulteriorum ſuaſore, erant magis inviſa. Diſſimulavit tamen Cæſar, veteris gratiæ memor, an prætorias cohortes veritus: mox, ut illum honorificè amoveat, Ægyptum ei deſtinat. At cùm apud Principes gravis ſit beneficiorum memoria,

& scelerum odia semper maneant, se tandem grati pariter & infensi animi absolvit, & Macroni supremam necessitatem indixit. Uxorem ejus Enniam, sibi amore, antequam dominationis poti-retur, inligatam, simul perculit: excisâ quoque sobole, ut nihil odiosæ domûs superesset.

A. U. C. 791. J. C. 38.

XXXI. HACTENUS in privata, nunc in publica fata sævire cœpit, ut exhaustas opes reficeret. Senatoribus maximè ac ditissimis quibusque incubuit, in eos, sicuti Sejani clientes, matris fratrumque suorum delatores invectus: protulit libellos, quos antè crematos simulaverat: morbumque, quo fuerat superiore anno conflictatus, plurimis in crimen capitis convertit. Nullus cognoscendi ordo. Damnati & indemnati, publicatis bonis, simili casu prostrati. Principis rapacitate, & delationum impunitate ac præmiis excitabatur accusationum licentia.

XXXII. FERALE malum haud mitigavit, accendit magis Drusillæ obitus, quam Princeps ex sororibus suis maximè deperibat. Cassio Longino olim collocatam, deinde M. Lepido nuptam, abduxerat; ausùsque externorum regum exemplo in modum uxoris accipere, heredem bono-

A. U. C. 791. J. C. 38.

rum omnium atque imperii æger instituerat. Mortuam vesano mærore prosecutus « justitium » quidem, « funusque publicum » edixit: at eâdem in luctu, quæ fuerat in libidine, animi intemperie, nec exsequiis interfuit, nec justa sorori persolvit: pudoris ita oblitus, ut, dum Urbis planctu omnibusque tristitiæ imitamentis funerabatur, a M. Lepido laudata, ipse in Albano suo tesseris, ac foro, aliisque idem levitatis occupationibus, indecora captaret solatia.

XXXIII. Mox doloris impatiens, & ab hominum convictu profugus, barbâ capilloque promisso, Italiæ ac Siciliæ oras errabundus permetitur: mutato dein consilio, Syracusis properè Romam redit, certus non lugendam, sed colendam sororem. Quidquid honorum senatus Liviæ tribuerat, statim in Drusillam collatum; statutumque « ut cælestes religiones haberet: aurea ejus effigies poneretur in curiâ; altera foret in æde Veneris, majestate ac cultu haud impar: templum quoque ipsi dicaretur: statuas mulieres æquè ac viri consecrarent: per ejus nomen jurarent feminæ: diesque natalis ludis, Megalesiûm similibus, senatûs & equitum epulo celebraretur ».

XXXIV. PER Urbem ac provincias percrebuit Drusillæ honos. Nec puduit Livium Geminium, senatorem, maximâ adseveratione in senatu jurare « se eam » cælum ascendentem vidisse ». Licèt ceteri deliramentum, adulationemve inriderent, decies sestertio donatus est, pari Principis ac senatoris opprobrio. Quod verò hactenus inauditum, in civium funera cessit religio: si enim divam læti colerent, in eos, utì ob mortem hilares, advertebatur; si mærerent, quasi numini parum devoti, plectebantur: ineluctabile utrimque fuit discrimen.

A. U. C. 791. J. C. 38.

XXXV. IN hac furiosâ inconstantiâ Princeps, firmus libidinum, Lolliæ Paullinæ subito amore exarsit. Avitarum opum haud minùs, quàm formæ, appetens, eam, Memmio Regulo, consulari, tum exercitûs rectori, nuptam, ex provinciâ evocavit; perductamque a marito, ut illâ, veluti patrio jure, cederet, sibi conjunxit. Singulari rapinarum fœdere, sollemnis nuptiarum apparatus imperii Romani & Orientis divitias explicavit. Princeps prodigus corrasos cædibus ac proscriptionibus thesauros ostentabat: uxor smaragdis, margaritis, aliisque provinciarum spoliis, regumve Orientis muneribus, ab avo

M. Lollio per nefas quæsitis, onusta spectabatur.

A. U. C. 791. J. C. 38.

XXXVI. Male ominata conubii gaudia excepit digna vetere Româ, melioribusque temporibus scena. Caius, externis, quàm domesticis, rebus intentior, gentes ac regna diribuit: nihilque priscæ majestatis omissum. Ipse enim inter consules sellæ curuli in foro insidens, velis sericis, ut quidam prodidere, interjectis, recitatoque senatusconsulto, Ituræam Sohemo adsignavit: Cotyi Armeniam minorem dedit: Rhœmetalci Thraciam, ipsum inter & Cotyn antea divisam, integram permisit: Polemonem paterno regno donavit.

XXXVII. Placitum quoque ut Agrippa, Principi intimus, acceptum anno superiore regnum inviseret, sponsione priùs factâ, se, ubi primùm per negotia liceret, Romam reversurum. Puteolis profectus, Etesiis flantibus, Alexandriam petiit; eum comiter excepit Flaccus Avillius, Ægypti præses: at dignitatis invidus, infensusque Judæis, animos plebis, in exterorum inrisionem promptæ, fortè incendit, certè non coercuit. Eò crevit insolentia, ut, regem inlusuri, quemdam insanum, nomine Carabam, regio ornatu

& comitatu extollerent, Marinque salutarent.

A. U. C. 791. J. C. 38.

XXXVIII. ATROCITATES privatis hominibus, nedum regibus, intolerandas acuêre dira adversùm Judæos, Alexandriæ incolas, patrata facinora. Querebantur « pollutas proseuchas; domos direptas; » omnes fortunis deturbatos; gentis senatores verberibus cæsos; e populo plurimos occisos, flammatos; se etiam a præside impeditos, ne Principem de honoribus, quos ei publicè decreverant, certiorem facerent. Nihil denique crudelitatis intentatum, ut gens, vitæ integra, Cæsarum reverens, periret ». Agrippa, suâ offensione, popularium calamitate exacerbatus, omnia Caio renuntiavit.

XXXIX. HAUD exspectato, uti moris erat, cœptæ administrationis fine, Princeps statim misit Bassum cum cohorte, qui Flaccum comprehenderet, Romamque perduceret. Centurio, Pharum advectus, Alexandriam clanculùm ingreditur, Flaccumque imparatum & convivantem circumvenit, stupentibus omnibus, Judæis eò lætioribus, quòd scelerum pœna in diem festum, primoribus gentis in vincula conjectis, omissum, incidisset.

A. U. C. 791. J. C. 38.

Turbida maris perpessus; ne quid adhuc acerbitatis deesset, accusatores criminum, quos olim suasores habuerat, Lamponem & Isidorum in Urbe reperit.

XL. Præter criminationes ab Agrippâ Judæisque oblatas, « Tiberii benevolentia, » pro nepote vota, Macronis familiaritas; » eo superstite, spes; occiso, tristitia; » antea non malè, posthac ob vetera in » Caium odia pessimè administrata pro- » vincia », aliaque multa objectabantur. Jamque Flaccum in insulam Gyarum relegandum censebant, cùm, deprecante M. Lepido, Andrum, bonis Principi sepositis, deportatus est.

XLI. Dum senatus, punitis grassationibus, provinciarum tranquillitati consulebat, Princeps Urbis decora, publicos usûs, privatasque voluptates, novo artis miraculo promovebat. Majora enim, quàm Q. Marcius Rex, & avus suus Agrippa, molitus, arcus exstrui, montes perfodi, convalles æquari jussit, ut a lapide quadragesimo aquas Cæruleam & Curtiam, a sexagesimo Anienem novam, in Urbem perduceret, & ad eam excelsitatem levaret, quâ in omnes ejus montes ad balinea, piscinas, domos, euripos, hortos, suburbana, villas, influerent,

Quæ quidem, quantò acriùs suscepta, tantò leviùs omissa, maximâ cum laude peregit Claudius.

A. U. C. 791. J. C. 38.

XLII. Iis temporibus periere duo ætatis suæ decora, Antonia & Julius Græcinus. Illa Antoniæ, Octaviæ, & Claudiæ familiarum nobilitatem complexa, mariti & filii laudibus eminentissima, viduitatis sanctitate illustrior exstitit: sortis humanæ claritatem supergressura, si Caium nepotem non habuisset. Eum imperio servavit, naturæ obsequens: dum valuit, optimum Principem fecit: in dominationis libidines præcipitem, aviæ monita declinantem; & erumpentem in ferale effatum, « memento omnia mihi, & in » omnes licere », haud perpessa, tædio contabuit, vel, dato, ut quidam putant, veneno, occubuit: morte æquè ac vitâ celebris; negatis post mortem honoribus, famâ celebratior.

XLIII. Julius Græcinus fuit dignitate, non virtute, impar: eloquentiæ & sapientiæ studiis, animi excelsitate, luxûs contemptu, incorruptâ libertate egregius: senator, civisque melior, quàm esse quemquam Caio expediret, ab eo interfectus est, quòd, jussus M. Silanum, nullius criminis noxium, accusare, abnuerat. In

A. U. C. 791. J. C. 38.

tantâ vitæ mortisque laude, majorem adhuc, ob egregias filii sui Cn. Julii Agricolæ virtutes, gloriam adsecutus. Tristiùs periit Passienus, heredis suæ fraude enectus.

BREVIARIUM
SUPPLEMENTI
LIBRI OCTAVI ANNALIUM.

I. MUTUA *Principis & populi Romani odia.* II. *Caius, vanâ auri spe inlusus, sceleribus opes quærit.* IV. *Ejus prodigalitas, & in equi honoribus insania.* V. *Fortunæ omnes eversæ.* VI. *Atroces in senatum criminationes.* VIII. *Imminentem ruinam patres adulatione avertunt.* IX. *Stulta Principis consilia: pons Puteolanus; triumphatumque mare.* XV. *Tum Caius, Xerxe major, Alexandrum cruentâ ebrietate æmulatur.* XVI. *Non jam in opes, sed in vitas involat.* XVII. *Herodes, Galilææ tetrarcha, ejusque uxor*

Herodias, regni cupidine, in exitium ruunt. XIX. *Mox ipsa ingenia in pœnas vocata; ideoque rei Seneca & Domitius Afer.* XXI. *Comitia e campo ad senatum iterum translata. Multata Africa.* XXII. *Caius, obtritâ Italiâ, ad Gallias Hispaniamque animum convertit, obtentu Germanicæ expeditionis.* XXIII. *Vana belli imago, turpisque pavor.* XXV. *Falsa victoria, Romæ tamen & in provinciis celebrata.* XXVII. *Adversùs Principem conjurationes. Ob id Lentulus Gætulicus & Æmilius Lepidus morte, Julia & Agrippina exsilio puniuntur.* XXIX. *Caius consulatum Lugduni solus init.* XXXI. *Ibi literarios edit ludos.* XXXII. *Lucrosa, sed fœda, negotiatio.* XXXIV. *Ptolemæus vitâ, Antiochus regno orbati. Mithridates in vincula conjectus.* XXXV. *Expilatis*

Galliis, Britannica expeditio suscepta, & ridiculè acta. XXXVIII. *Princeps a Brinione, Canninefate, inridetur.* XXXIX. *Triumphi apparatus.* XL. *Atrocia adversùs Germanicas legiones consilia, impedita Principis ignaviâ.* XLI. *Nova adversùs senatum odia.* XLII. *Caius ovans Urbem ingreditur.* XLIII. *Conjuratio prodita. Sexti Papinii aliorumque supplicia.* XLVII. *Princeps, formidine excruciatus, discordiâ securitatem molitur.* XLIX. *Senatus, luctu amens, in suos sævit.* L. *Honores Caio decreti.* LI. *Deus appellatur.* LII. *Deum quoque se fingit, & colitur, hominibus diisque iniquus.* LVI. *Judæorum legatio.* LVII. *Petronius Caii colossum in templo Hierosolymitano ponere jubetur.* LIX. *Hac de re Agrippæ preces.* LX. *Judæorum legati ad orandam*

coram Principe causam admissi & inrisi. LXVI. *Apelles malarum artium pœnas luit. Pontius Pilatus se ipse perimit.* LXVII. *Vulgata portenta.* LXVIII. *Cassius Chærea adversus Principem conspirat.* LXXI. *Conjuratorum consilia & metus.* LXXIX. *Chærea Caium interficit.* LXXX. *Caii forma & mores.*

Hæc triennio gesta.

A. U. C.	J. C.		
DCCXCII.	39.	Coss.	C. CÆSARE Augusto II, L. APRONIO Cæsiano.
DCCXCIII.	40.	Cos.	C. CÆSARE Augusto III.
DCCXCIV.	41.	Coss.	C. CÆSARE Augusto IV, CN. SENTIO Saturnino.

SUPPLEMENTUM

LIBRI OCTAVI

ANNALIUM.

Auctore GABRIELE BROTIER.

I. CAIO Cæſare ſecundùm & L. Apronio Cæſiano conſulibus, mutua Principis & populi Romani odia exarſere. Populus, ſtultæ lætitiæ turpiſque patientiæ pertæſus, ludos ſanguine ſuo imbutos horrere, dominationis licentiam arguere, inviſum delatorum genus inceſſere. Princeps, exercitatus in audaciam, juratas leges ſpernere, diurna, nocturna, ſemper cruenta, ſpectacula iterare, cuncta trahere in crimina, cogitationes ac curàs ad ſuam ſecuritatem & ſervitutem publicam convertere.

A. U. C. 792. J. C. 39.

A. U. C. 792. J. C. 39.

II. Iis dissensionibus utrimque certabatur, cùm Caius, spectaculorum solitudine atrox, consulatu se abdicavit pridie Kalendas Februarii; suffectoque Sanquinio Maximo, Urbis præfecto, in Campaniam secessit. Dein Romam regressus, ut Drusillæ diem natalem celebraret, ad majorem ludorum insaniam provolvitur: nec minori pecunias parandi cupidine flagrabat. Sed delusâ aurum faciendi spe, quam fallax hominum genus, Principibus in portentosas novitates ultro præcipitibus amicum, inflaverat, ad notas certasque prædandi artes animum advertit. Antea jam edictum, « ut » omnes, qui Tiberium heredem desti- » nassent, morituri bona Caio legarent »: additum, « testamenta primipilarium, » qui a Germanici triumpho ad id tempo- » ris Principem heredem non reliquissent, » ut ingrata, rescindi ». Acriùs sævitum in mancipes, ceterosque viarum curatores, quos, quasi publicas pecunias in usus suos corrupissent, fortunis exturbavit Cn. Domitius Corbulo, iisdem damnationibus, superiore principatu, infamatus.

III. Haud puduit ipsum Principem, revocato veteri more « ut duo prætores » gladiatoria munera sortirentur », ludos

licitari : gladiatores (factâ cuivis copiâ, plures, quàm per leges fas erat, emendi) consulibus, prætoribus, ditissimis quibusque, volentibus aut invitis, vendidit, pretia usque eò extendens, ut nonnulli emere coacti, & bonis exuti, venas sibi inciderent : fraudulenter etiam inrepebat, uti compertum de Aponio Saturnino, quem cùm Caius inter subsellia dormitantem vidisset, præconem monuit, « ne » prætorium virum crebro capitis motu » nutantem sibi præteriret ». Nec licendi finis factus, quoad tredecim gladiatores vix expergito, & ignoranti, sestertio nonagies addicerentur. Nondum rapacitati satis : gladiatores, equos, agitatores, venditos veneno enecabat, ut alios emptitare cogeret.

A. U. C. 792. J. C. 39.

IV. HANC quoque luxuriæ vesaniam laudibus, studiis, ac præmiis incendebat: ipse Prasinæ factioni ita addictus, ut in ejus stabulo assiduè cenaret, & agitatori Eutycho comessatione quâdam in apophoretis vicies sestertiûm conferret. Cùm verò in libidine numquam sit modus, equum suum, quem *Incitatum* appellabat, civilibus honoribus extulit. Præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, purpureaque tegumenta, ac monile ex

A. U. C. 792. J. C. 39.

gemmis, domum quoque & familiam & ſuppellectilem dedit, quò lautiùs nomine ejus invitati exciperentur. Quandoque etiam eum ad cenam vocabat, inaurato hordeo appoſito, vinoque poculis aureis miniſtrato: per ejus ſalutem & famam jurabat; conſulque deſtinabatur, magnâ Principis, majore adulatorum infamiâ.

V. HÆC tamen modica, & in paucorum deridiculum ruinamve inventa. At ſucceſſu ineſcatus, omniumque opibus inhians, viros, feminas, omnes ſine ullo diſcrimine divites corripuit. Excogitataque mali remedia exitium properavere. Cùm enim, injecto metu, ab ignotis inter familiares, a parentibus inter liberos paſſim heres nuncuparetur, quantò formidoloſior, tantò atrocior, *deriſores* vocitabat, qui poſt ſupremas tabulas vivere pergerent, multiſque venenatas macteas miſit. Seniorum verò, quibus vitam permittebat, ſe filium nepotemve dictitans, ſtatimque occupatis bonis, heredem ſe renuntiabat.

VI. NEQUIOR adhuc, quàm ſtultior, Princeps, flagitia ampliori criminum materie obtexit. Curiam enim adiit, patreſque adlocutus, ait: « mirari ſe ab iis » argui ſapientiſſimam Tiberii mentem,

» bellorum pacisque artibus probatam, » imperio parem, publicæ felicitati pro» visuram, nisi obstitissent senatores. Eos » Liboni Druso, Titio Sabino, Agrippinæ » matri, Neroni & Druso fratribus, ce» terisque, quos Tiberii æquitas, recti » pervicax, haud umquam punisset, per» niciem intulisse: alios delationibus, » alios accusationibus, omnes sententiis » sævisse ».

VII. Moxque recitatis per libertos libellis, demonstratisque criminibus, addit: « Quos esse vos dixerim, in Tiberii » contumeliam tantò proniores, quantò, » dum viveret, ad ejus venerationem » projectiores? Olim criminum artifices, » nunc ejus memoriam insectamini. Eâ» dem inconstantiâ Sejano superbiam, » deinde exitium, creastis. Quæ me ipsum » maneant, docent vestra anteacta faci» nora ». Atque ut alienæ personæ obtentu atrociores sensus velaret, Tiberium induxit talia effantem: « recta veraque » locutus, eorum nemini te amicum, » cunctis severum præsta. Te odio habe» bunt; mortemque frustra precati, vitam » insidiis petent. Sensus ac verba sperne, » factis diffide: quod verò jus est Impe» ratorium, libidini ac securitati consule.

A. U. C. 792. J. C. 39.

»Hæc principatûs via, hæc ratio. Si paul- »lulum deflexeris, te laus brevis, mors »violenta, turpis manet memoria. In- »visa omnibus dominatio. Parent, dum »potentiorem metuunt: ubi audacia & »vires suppetent, servitium, dominantis »exitio, ulciscentur»,

VIII. His minaciter jactatis, leges majestatis renovavit, tabulisque æneis incisas proponi jussit: tum properè e curiâ elapsus, in suburbana concessit. Patres perterriti, & consilio impares, se omnes majestatis crimine inretitos sensere: idem fuit Urbis metus. Nemo enim vacuus ab injuriis Tiberii, quem quisque, gratiæ apud novum Principem aucupandæ causâ, maledictis incesserant. Postridie, paullum recrèatis animis, frequenti senatu consultatum, «quid in tanto discrimine cen- »sendum». Nullâ superstite libertatis memoriâ, in pudenda, quæ salutem adferrent, discessum; laudatâque Principis prudentiâ & pietate, decretum «ut grates »amplissimæ ob vitam ipsis servatam age- »rentur: singulis annis, die, quâ Caius »orationem habuerat, ludisque Palatinis, »ejus clementiæ sacrificarent; aureaque »ejus effigies in Capitolium veheretur, »nobilibus pueris hymnos concinentibus; »Princeps

»Princeps redux, Urbem, quasi devictis »hostibus, ovans iniret». Hæc servitutis dedecora, gliscentibus posthac Principis atrocitatibus, semper auctitata.

A. U. C. 792. J. C. 39.

IX. AT Caius, lætus Urbis & senatûs formidine, obvios honores spernere, &, ut levissimarum est mentium, ad portentosa adspirare. Xerxis æmulatione incertum, an ad Germaniæ & Britanniæ, quibus imminebat, terrorem, seu, quod interiores aulici prodidere, ut vanas esse Thrasylli hariolationes, seque Principem novo artis miraculo probaret, Baiarum medium intervallum Puteolanas ad moles trium millium & sexcentorum fere passuum ponte conjungere adgressus est.

X. OPUS quantò insanioribus studiis susceptum, tantò acrioribus deproperatum. Undique evocatæ operæ; cæsæ arbores; comportatæ materiæ: exstructæ naves; quæ cùm ad immensam substructionem haud sufficerent, onerariæ quoque contractæ. Inter operarum alacritatem, Urbe & Italiâ alimentorum egestate laborantibus, pons in navibus, duplici ordine ad ancoras collocatis, superjectoque aggere terreno, ac directo in Appiæ viæ formam, constratus est. Positæ quoque in

anfractibus stationes plurimæ, ad hospitia & aquæ dulcis receptacula paratæ.

A. U. C. 792. J. C. 39.

XI. TUM Princeps, vanâ admiratione, stultâque opum ostentatione superbus, « se, triumphato æquore, Dario & Xerxe » superiorem, Alexandro, debellatis hos» tibus, haud inferiorem fore » jactitat; cunctaque ad bellicum apparatum instrui jubet. Stato die, sacrisque Neptuno, ceterisque deis, ac maximè Livori, ne grande ausum invidiâ premeretur, peractis, thoracem Alexandri indutus, superinjectâ purpureâ chlamyde sericâ, auro gemmisque intertextâ, quercicâ coronâ equoque phalerato insignis, securi, cetrâ ac gladio minax, pontem Baiis ingreditur. Longo ordine equites peditesque hortatorem monstratoremque belli Principem secuti, fulgentibus signis, trucesque vultu, ad Puteolorum obsidionem properant. Oppidum adorti, multâ velitatione, omnibusque belli imaginibus expugnant.

XII. NULLA urbis deditio majoribus celebrata laudibus: nec tamen adulatio vanitatem Principis supergressa. Ut bellicam virtutem, ita fatigationem, mentitus, reliquum diei recreandis viribus absumpsit. Postero die, ad novas libidines alacrior, militari pompâ regressus est.

Ibat quadrigario habitu, sed tunicâ aureâ, bijugi famosorum equorum curriculo, Darium, multaque deditæ urbis in triumphi modum spolia præ se ferens. Adstabat prætorianorum agmen, & in essedis cohors amicorum, palmatis vestibus magnifica. Ponè sequebatur expugnator exercitus, plurimaque turba, vario quisque cultu insignes.

A. U. C. 792. J. C. 39.

XIII. Cum ad pontis medium pervenere, Princeps tribunal navibus impositum conscendit; & imperatorio more milites adlocutus, jactitavit « Darium & » Xerxem puerilia molitos: se verò virilia, » & orbis domino digna gessisse: catena- » tum calcatumque æquor: expugnatas » urbes: devictos populos: deos ipsos, » majestatem suam veritos, fluctu flatuque » abstinere ». Hæc aliaque id stultitiæ gloriatus, milites laborum ac periculorum socios compellat, & donativo magis, quàm laudibus, ad lætitiam inflammat.

XIV. Epulis, cantibus, ludis, triumphalisque exercitûs festivitate reliquum diei agitatum est. Princeps cum amicorum catervâ in ponte, quasi in insulâ, hospitabatur: ceteri in naves, veluti ad præsidia positas, divertêre. Continuata nocte

gaudia; crevitque vix credibili, nec umquam videndo, ſpectaculo miraculum. Pons enim naveſque ſingulæ facibus collucebant. Quod verò admirationem vicit, litoris curvatura Puteolis Baias uſque feſtis ignibus, per colles, montes, flexuoſoſque meatus, prodigioſâ varietate diſcretis, ardebat. Mare repercuſſis radiabat luminibus. Noxque, diei æmula, Solem conſpicuo ſplendore ſuperavit; Principe, intra duos dies pelago, terrâ, cæloque triumphatis, ſuperbo.

A. U. C. 792. J. C. 39.

XV. ANIMUM, in vana hactenus intentum, ad inſitam crudelitatem inflexit epularum licentia, & fortè Alexandri imitatio in immane aucta. Furor in amicos, notos & ignotos, multos etiam e litore invitatos, invaſit. Pars e ſummo ponte præcipitati: pars, dum Princeps choros inter & ſymphonias adnavigaret, demerſi; & ſi qui, licèt lætitiâ amentes, nondum tamen ſalutis obliti, navium gubernacula aliave apprehenderent, contis remiſque in mare detruſi; nemine obſiſtente, plurimis aliena pericula ridentibus.

XVI. INSANA gaudia, utì adſolet, occupavit mæror; opibuſque penitus accîſis, conſuetæ artes rediere. Nova &

inaudita vectigalia indicta : nec umquam pluribus criminationibus ac cædibus in pecunias involatum. Multi a senatu, plures a Principe damnati. Et, ne secreta foret sua crudelitas, ipse nomina a se damnatorum in tabulis proposuit; id unum indolens, aut indignans, si quos enecasset, qui per paupertatem vivere potuissent. Supplicia morte antevenere, ob temerata militiæ munia accusati, Calvisius Sabinus, senatorum præcipuus, e Pannoniâ redux, ejusque uxor Cornelia fortior, quàm melior femina. Supremæ necessitati pariter occurrit Titius Rufus, cui datum crimini, quòd senatum « aliter sentire, » aliter loqui » dixisset. Ne exsilium quidem tutum fuit adversùs efferatum Principem perfugium. Exsules enim, vel mortem sibi imprecari, vel tranquillam & philosophiæ studiis haud illætam vitam degere opinatus, misit circum insulas, qui universos contrucidarent. Hos inter Avillius Flaccus, quem suprà memoravi, fœdè obtruncatus est : nam mortis exactoribus obnisus, se vitæ ut sapienter agendæ, ita fortiter amittendæ nescium probavit.

A. U. C. 792.
J. C. 39.

XVII. HAUD vocatus in pœnas, ultro se obtulit Herodes, Galilææ tetrarcha,

A. U. C. 792. J. C. 39.

Herodiadis, impudicæ & superbæ feminæ, artibus magis, quàm suis, in ruinam tractus. Illa indignè ferens Agrippam fratrem suum, quondam egenum & profugum, nunc ob Principis favorem opibus & nomine regio clarescere, maritum, ad otium, quàm ad gloriam, proniorem, regni cupidine ægre succendit. Ambo, Romam profecti, ut dignitatis accessionem muneribus emercarentur, Caium, regio luxu litora Campaniæ peragrantem, Baiis reperere.

XVIII. Eo simul venit Fortunatus, ab Agrippâ missus cum literis, quibus Herodem accusabat « societatis cum Artabano, » novarumque rerum, quas, collectis, » quibus septuaginta millia hominum » armaret, bellicis instrumentis, fovebat ». Iis a Caio perlectis, Herodem, de armorum multitudine callidè interrogatum, & ex confessione criminis suspectum, tetrarchiâ opibusque exuit, & Lugdunum relegavit: exsulis dignitatem opesque, veteris amicitiæ & novæ gratiæ præmium, Agrippæ elargitus. Mox audito Herodiadem ejus sororem esse, suas ei pecunias permisit. At injuriæ regaliter impatiens, « se olim prosperæ, nunc adversæ mariti » fortunæ sociam esse velle » professa est,

Tantis animis muliebria vitia redemit, sed libertatem amisit.

A. U. C. 792. J. C. 39.

XIX. INTERIM Caius novam criminationis materiem, Principibus semper indecoram, sæpe infecundam, reperit. Ingeniorum æmulus, nec scriptores tantùm fato functos, vincique faciles, calumniari ausus, superstites exitialiùs oderat: duos maximè corripuit, literarum studiis prævalidos; alterum eloquentiæ, alterum philosophiæ simul & oratoriæ artis laude insignem; illum famæ, hunc virtutis avidum. Annæum Senecam, ob orationem ingeniosiùs, quàm par erat, coram invido Principe, habitam, capitis damnatum tutavere modestia, infirma valetudo, minor invidia. Domitium Afrum oppressisset æmulatio, nisi longo usu ad artes plurimas fuisset exercitus.

XX. AT ab ipso Principe in senatu postulatus, « quòd Agrippinæ sobrinam » accusasset, & ipsi juvenilem ætatem » consulatibus immaturam exprobrasset », se ad stuporem admirationemque componit, omnia longæ orationis capita repetit, laudat egregiè; jussusque pro se dicere, dolet, lamentatur, genua Principis advolvitur, « se non Imperatoris, sed ora-» toris Cæsaris vi insuperabili victum »

A. U. C. 792. J. C. 39.

fatetur. Princeps, vanitate mobilis, deprecantem non modò abſolvit, ſed conſulem deſtinat, ob invidiam dubium, an propter clementiam magis irridendus.

XXI. Domitius, eloquentiâ, quàm moribus melior, novam dignitatem ſtatim auſpicatus eſt, magiſtratu conſulibus abrogato, « quòd de Principis natali nihil » edixiſſent, & Actiacam victoriam ſol» lemnibus feriis celebraſſent » : inſigni protervitate Caius eos, ob celebritatem feriarum, in Antonium, generis ſui, ut ferebat, auctorem, malè animatos arguebat: æquè infenſos Auguſto judicaturus, ſi eam omiſiſſent. Quod conſulum alteri ita indignè habitum, ut ſe ipſe interficeret. Eâdem animi inconſtantiâ, comitia populo, ut diximus, reddita, ad ſenatum rurſus tranſlata ſunt. Turbarum quoque in Africâ formidine, provincia in duas partes diviſa: Africa proconſuli, exercitus & Numidia legato tradita.

XXII. Dum criminationibus mutationibuſve ita ludebat Princeps, exteris opibus, nullas jam ſuppetente Italiâ, increſcere avidior, ad Gallias Hiſpaniamque animum convertit, itinere Germanicæ expeditionis obtentu velato. Tumultuarius,

ſed immenſus, fuit belli apparatus. Excitæ legiones, evocata undique auxilia, delectus acerbiſſimè acti, contractus omnis generis commeatus, numeroſa quoque hiſtrionum, gladiatorum, mulierum, aliorumque id luxûs turba. Ipſe iter ingreſſus, nihil militiæ retinens, modò ibat tam feſtinanter & rapidè, ut prætoriæ cohortes contra morem ſigna jumentis imponere, & curſim ſubſequi cogerentur: interdum adeò ſegniter & delicatè, ut octophoro veheretur, atque a propinquarum urbium plebe verri ſibi vias, & conſpergi propter pulverem exigeret.

XXIII. Ad bellum, ut ad ludum, profectus; rectà petiit Germaniam ſuperiorem, cui loco Lentuli Gætulici Servium Galbam, obſequio tam egregium, quàm dominationi poſtea imparem, præfecerat. Adventûs ſui lætitiam intempeſtivâ ſeveritate, deinde turpiore ignaviâ corrupit. Vix enim caſtra attigit, ſtatim cum ignominiâ dimittere legatos, qui auxilia ſeriùs adduxerant: ita recenſere exercitum, ut plèriſque centurionum maturis, & nonnullis ante pauciſſimos, quàm conſummaturi eſſent, dies, primos pilos adimeret, ſenium cujuſque &

A. U. C. 792. J. C. 39.

imbecillitatem causatus: ceterorum increpitâ cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad senûm millium HS summam recidere.

XXIV. Mox trajecto apud Mogontiacum Rheno, adversùs Suevos minacissimus contendit. At cùm inter angustias densumque agmen iter essedo faceret, & quemdam dictantem audisset, « non » mediocrem fore consternationem, sic» unde hostis appareat », equum illico ascendit: ac properè versus ad pontes, ut eos calonibus & impedimentis stipatos reperit, impatiens moræ, nec periculi securus, per manus ac supra capita hominum translatus est; virtutis parentum adeò degener.

XXV. IRATUS fortunæ, gloriæ immodicus, haud ita ancipitem victoriæ materiam quæsivit: quam ut haberet, paucos de custodiâ Germanos trajici occulique trans Rhenum jussit; ac sibi post prandium, quàm tumultuosissimè « adesse » hostem » nuntiari. Quo facto, proripit se cum amicis & parte equitum prætorianorum in proximam silvam; truncatis arboribus, & in modum tropæorum adornatis, ad lumina reversus, eorum qui secuti non essent timiditatem & ignaviam

corripit: comites autem & participes victoriæ donat novo genere ac nomine coronarum, quas, distinctas Solis ac Lunæ siderumque specie, *exploratòrias* appellat.

A. U. C. 792. J. C. 39.

XXVI. In his victoriæ mimis præter modum intemperans, ne viso quidem hoste, Imperator consalutatur: & quasi attritâ pube Germanicâ, laureatas literas Romam mittit, questus edicto « senatum » populumque Romanum, Cæsare prœ- » liante, & tantis discriminibus objecto, » intempestiva convivia, Circum, & » theatra, & amœnos secessus celebrare ». Quantò minor laudis seges, tantò effusior lætitia. Nec in Urbe tantùm, sed in remotissimis quoque provinciis, diis & genio Principis supplicatum.

XXVII. Haud iidem sensus inerant hæc majestatis virtutisque Romanæ probra spectantibus. Apud omnes invalescebat contemptus. Crevit apud nonnullos audacia; sed infelix, Principe in securitatem suam eò magis intento, quò plures dabat offensionum causas. Lentulus Gætulicus, conjurationis suspectus, fortè magis invisus ob popularia studia & legionum amorem, perimitur. Certiorem & metuendam magis, quòd domestica erat, conspirationem iniere Æmilius Lepidus

A. U. C. 792. J. C. 39.

imperii heres jam destinatus; Juliaque & Agrippina, ei adulteriis inligatæ. Gliscebat periculum, quòd Princeps secretarum libidinum societate iis innexus. At pari felicitate nefaria consilia innotuere; punitumque scelus simul ac monstratum. Lepidus morte, Julia & Agrippina exsilio multatæ. Cùm in Pontias insulas deportarentur, jussa est Agrippina ossa Lepidi, in urnâ condita, Romam usque in sinu deferre.

XXVIII. Nec iis stetit Princeps, vindictæ atrox, suique sanguinis ignominiam parum veritus. Conjurationis chirographa, fraude ac stupro requisita, divulgavit: scriptisque ad senatum literis, sororum suarum impietatem ac libidines non modò palam accusavit, sed etiam, ne sceleris memoria periret, misit tres gladios in necem suam præparatos, quos sacravit, & inscripsit « Marti ultori ». Vetuit quoque « ne de cujusquam suorum cognato-» rum honoribus in posterum ageretur »: Cæsareæ domui adeò immitis, ut quidam prodiderint patruum suum Claudium in Rhenum, sicut vestitus advenerat, ejus jussu fuisse præcipitatum, quòd eum, quasi ad regendum puerum, non ad gratulandum salutem, a senatu missum

infremeret. Militibus verò, tamquam hostes devicisset, donativum dedit. Inter hujus anni fœda, post Lolliæ discidium, ducta a Principe uxor Cæsonia, neque facie insignis, neque ætate integra, sed moribus similis, imperiique pestis, si, uti traditum est, amatorio medicamento maritum in furorem impulerit. At inditam naturâ insaniam, duorum pessimorum ingeniorum societate, & principatûs licentiâ crevisse potiùs crediderim. Tigellinus, postea in animo & libidinibus Neronis validus, hoc anno ob adulterium Agrippinæ in exsilium actus est.

A. U. C. 792. J. C. 39.

XXIX. Caius tertiùm consul, solus magistratum Lugduni iniit; non, ut quidam voluere, soliti facta Principum in pravum interpretari, superbiâ negligentiâve, sed quòd defunctum sub Kalendarum diem collegam absens haud rescisset. Animos verò tantus Principis metus Romæ incesserat, ut prætores, penes quos tum erat auctoritas, nihil ausi, Capitolium cum frequenti senatu Kalendis conscenderint; sacrisque peractis, & adoratâ Principis sellâ, argenti vim, quod imperitante Augusto, novâ & obsequii avidâ dominatione, cœptum, velut præsenti obtulerint. Deinde in curiam

A. U. C. 793. J. C. 40.

A. U. C. 793. J. C. 40.

convenere, a nemine vocati: die totâ celebratæ Caii laudes eò effusiùs, quò acriora erant odia, occultiorque simulatio.

XXX. TERTIO Nonas communi prætorum edicto coacti patres; votaque nuncupata: at manente formidine, nihil statutum. Audito tandem Principem pridie Idus Januarias dignitate se abdicasse, consules suffecti magistratum occœpere. Decretum « ut, quibus Augusti, iisdem » Tiberii Drusillæque natales sollemnibus » fierent ». Dicatæ Caii ac Drusillæ imagines; ludique editi. Cuncta hæc jussu Principis, qui pauca senatui, pleraque consulibus, ut ea in senatu recitarent, scribere erat solitus, actitata.

XXXI. PRÆTER vetera sævitiæ exempla metum Urbis intenderat nuntius Agrippam & Antiochum, Principis assiduos, mentem naturâ efferam ad omnia regnorum Orientis libita incendere. Iis concitoribus, atrox Caii avaritia Galliis incubuit. Animorum tamen offensiones ut declinaret, & præda lætiùs succederet, cœpit miscellos ludos Lugduni edere, compendiariâque spectaculorum varietate Gallos demulcere. Genti quoque olim bellis, tunc literis cum pristinæ virtutis detrimento operanti gratificaturus,

certamen Græcæ Latinæque facundiæ propoſuit, eâ lege, « ut victi præmia » victoribus conferrent, eorumque laudes » componerent. Si qui verò maximè diſ- » plicuiſſent, ſcripta ſua ſpongiâ linguâve » delere juberentur, niſi ferulis objurgari, » aut flumine proximo mergi maluiſſent »: gravi quidem pœnâ, leviore tamen, quàm ut ingeniorum audaciam coerceret.

A. U. C. 793. J. C. 40.

XXXII. MENTIBUS ad inania converſis, probroſam negotiationem, ſed lucroſam, inſtituit. Nec eum puduit damnatarum ſororum ornamenta, ſupellectilem, ſervos, libertos quoque vendere, cunctis rei novitate, emendi gloriâ, majore empta oſtentandi vanitate, licitantibus. Lucro invitatus, quidquid inſtrumenti veteris aulæ fuerat, ab Urbe repetiit tam immodicè, ut, undequaque comprehenſis ad deportandum vehiculis & jumentis, ſæpe annona Romæ ingraveſceret, & litigatorum plurimi, quòd occurrere abſentes ad vadimonium non poſſent, causâ caderent.

XXXIII. VENDITIONIS infamiam vicit Principis dedecus. Non tantùm teſtis, ſed præco, ut citiùs cariúſque diſtraheret, ſingula venditabat; « hoc patris, hoc » matris, hoc avi, hoc proavi eſſe: hoc

A. U. C. 793. J. C. 40.

»ex Ægypto Antonium, hoc ex Actiacâ »victoriâ Augustum reportasse» clamitans. Modò lenociniis grassatus, lætari « tam egregia monimenta, tantis nobi»litatibus illustria, ad Gallos, fidam »amicamque gentem, devenire». Modò pænitentiam simulans, dolere « quòd »Principalium rerum privatis copiam fa»ceret». Postea audacior emptores increpare, « quos non puderet locupletiores »esse, quàm Principem». Exinde in omnes divitum fortunas inruere; & quod in miseriâ ultimum est, per inrisionem sævire. Id publico cum luctu expertæ sunt Galliæ, cùm Princeps quondam luderet aleâ, nec pecunia sufficeret, secessit, « Gallorumque census ad se adferri, & »ditissimos necari» jussit: mox ad collusores exsultim regressus, « vos», inquit, « denariis aliquot lusistis; ego sexies »millies nummûm sum lucratus».

XXXIV. Nec pœnas plebei effugit Ptolemæus, quem Caius e regno arcessiverat, honorificéque exceperat, ut regum comitatu superbiret. At invidia tum illi, tum Mauretaniæ, exitium adtulit. Ingressus enim spectacula, oculos adstantium fulgore purpureæ abollæ fortè converterat. Se unum non aspici cohorruit;

Princeps. Vestis splendor in crimen capitis statim cessit: nec regio adfinique sanguine satis expiatus, nisi Mauretania in duas divideretur provincias, quæ dominationis Romanæ æquè, ac Principis sævitiam infamarent. Paullo lætior, ob spem meliorum temporum, sors Antiocho & Mithrïdati obtigit. Ille, semper infidâ malorum Principum amicitiâ minimè tutus, regno orbatus est. Hic ad præsentiam Cæsaris vectus vinctusque, in exsilium est projectus.

A. U. C. 793. J. C. 40.

XXXV. POST has grassationes, deficiente in Galliis rapinarum materie, recruduit militiæ insania, more libidinum, quæ, ubi invaluere, mutantur sæpe, numquam intereunt. Igitur non propagandi imperii studio, sed solitâ levitate, vel vanâ Julii Cæsaris, Britannorum victoris, æmulatione, suscepta expeditio Britannica: ingentique cum exercitu Gesoriacum, Morinorum oppidum, unde facilis in insulam trajectus, properatum est. Dux belli Cæsar, quasi unus domandis hostibus haud impar, e portu solvit: mox rediit, recepto in deditionem Adminio, Cunobelini Britannorum regis filio, qui pulsus a patre cum exiguâ manu transfugerat.

A. U. C. 793. J. C. 40.

XXXVI. EXERCITU auspiciis læto superboque gentem, D. Julio petitam, non domitam, triumpho destinari, eadem, quæ anno superiore vidimus, belli & victoriæ ludibria revertere. Nam Princeps, directâ acie in litore Oceani, ballistis machinisque dispositis, tribunal conscendit, milites adloquitur: tum insonante classico, stupentibus cunctis, nec opinantibus quid pararet, « conchas » legi, galeas & sinus repleri » jubet: « hæc » Oceani spolia Capitolio palatioque de-» beri » dictitans. Exin pronuntiato militi donativo, centenis viritim denariis, quasi omne exemplum liberalitatis supergressus: « abite », inquit, « læti, abite locupletes »: ne gnarus quidem famam parare præmiorum magnitudine.

XXXVII. VICTORIÆ tamen imagine eò amentior, quò falsâ magis, veluti traditâ Britanniâ, frenatoque Oceano, magnificas Romam literas misit; monuitque speculatores « ut vehiculo ad forum » usque & curiam pertenderent, nec nisi » in æde Martis, ac frequente senatu, » consulibus eas traderent ». Veritus quoque ne expeditionis memoria periret, Gesoriaci altissimam turrem excitavit, quâ, ut ex Pharo, noctibus ad regendos

navium curſus, ignes emicarent: velatâ publicæ utilitatis obtentu vanitate.

A. U. C. 793. J. C. 40.

XXXVIII. MANSURA opprobrii monumenta exſtrui dolebant Romani, ridebant Barbari: quos inter Brinno, Canninefas, ſuper ingenitam ferociam ex contumeliæ facilitate arrogans, ducenta hominum millia, inſano duce, invalida deſpicere; infrementibus legatis, fruſtraque obnitentibus, &, ſi quid adtentarent ut ignominia, Varianâ clade turpior, propulſaretur, odio ſtatim oppreſſis. Interea Princeps alienæ laudis avidus, nec niſi per deridiculum quæſitæ appetens, ob novas, & ſicuti anno ſuperiore perſonatas, velitationes imperatoriis nominibus auctior, cogitationes omnes ad triumphi curam convertebat: ei curæ erat, ut, præter captivos & transfugas barbaros, Galliarum proceriſſimus quiſque, ut Græco vocabulo dicebat « dignus triumpho », ac nonnulli ex principibus, injuriæ opportuni, legerentur & ad pompam ſeponerentur. Cuncti quoque juſſi non tantùm rutilare & ſubmittere comam, ſed & ſermonem Germanicum addiſcere, ac nomina barbarica ferre.

XXXIX. NE quid adhuc ad celebritatem deeſſet, moræ impatiens, & quantò plus

A. U. C. 793. J. C. 40.

portenti, tantò plus gloriæ Principibus accedere ſtultè opinatus, præcepit triremes, quibus introierat Oceanum, magnâ ex parte itinere terreſtri Romam devehi. Scripſit & procuratoribus « triumphum » appararent quàm minimâ ſummâ; ſed » quantus numquam alius fuiſſet: eos in » omnium hominum bona jus habere: » opes Principis ad nova diſcrimina & » reipublicæ gloriam reſervandas ».

XL. Nec ſatis immiti animo, niſi in cædes exardeſceret. Viſu legionum, quæ patrem ſuum Germanicum & ſe infantem olim obſederant, excanduit ejus furor; initoque nefandæ atrocitatis conſilio, omnes morti deſtinat. Ab ipſis tamen crudelitatum inſtinctoribus præpeditus ne vindictam, tot fortiſſimorum virorum virtute difficilem, & ob barbaros undique erupturos fatalem, ſuſciperet, inhiberi nullo potuit modo quin decimare velle perſeveraret. Vocàtos itaque ad concionem inermes, atque etiam gladiis depoſitis, equitatu armato circumſedit. Sed cùm videret, ſuſpectâ re, pleroſque dilabi ad reſumenda, ſi qua vis fieret, arma, profugit concione, confeſtimque Urbem petiit, ut ad crudelitatem, ita ad ignaviam præceps.

XLI. HAUD fracta obice, sed ob moras gravior, irarum moles in senatum ruit. Et quò insolentiores præteritorum dedecorum rumores metuebantur, eò acriùs certatum ut nobilioribus odiis majoribusque atrocitatibus obruerentur. Inde minæ & questus « patres infensos Principi, ejus » discriminibus lætatos, nunc ejus gloriæ » invidere: provinciis in venerationem ac » cælestes religiones certatim properanti» bus, se a senatu meritis triumphi ho» noribus fraudari: at tandem domesti» corum hostium sanguine suam gloriam » remque publicam ulturum ».

A. U. C. 793. J. C. 40.

XLII. HÆC Romæ tantò tristiùs accepta, quòd ipse paullo antè « ne quid » de suis honoribus ageretur », etiam sub mortis pœnâ denuntiasset. Quid facerent omitterentve ambigui, censuere Principem adiri a legatis amplissimi ordinis, qui « ut maturaret » orarent. Iis inclementer exceptis, « veniam », quàm maximâ voce respondit, « veniam, & hic » mecum »: capulum gladii, quo cinctus erat, crebrò verberans. Exin terrorem popularitate intendens, edixit « reverti » se, sed iis tantùm qui optarent, equestri » ordini & populo: nam se neque civem, » neque principem senatui ampliùs fore;

A. U. C. 793. J. C. 40.

» vetare etiam ne quis ſenatoriæ dignitatis » ſibi occurreret ». Omiſſo dilatove triumpho, ovans Urbem natali ſuo ingreſſus eſt; &, ut ſtudia vulgi pararet, nummos non mediocris ſummæ e faſtigio baſilicæ Juliæ per aliquot dies ſparſit in plebem: haud expers liberalitatis, ubi ad ſævitiam & libidinem utilis.

XLIII. VERUM præter animo conceptas irarum cauſas, novas adtulit conjuratio ab Anicio Cereali prodita. Cujus auctorem Sextum Papinium, conſulari patre ortum, unum plecti haud ſatis viſum. Is, ut ad facinus, ita ad facinoris pœnas obduratus, cùm ſilentii firmus taceret, rogatus eſt quos vellet verè aut falsò ſocios appellaret: ſpeſque ſalutis & impunitatis oblata. Seu quos dixerit, ſeu quos voluerit Princeps, fuerint ſuppoſiti, Betilienus Baſſus, quæſtor & procuratoris filius, ſenatores quoque, & equites Romani corripiuntur. Nec vita Papinio permiſſa, ſed exquiſitis tormentis enectus eſt.

XLIV. DEIN Princeps non quæſtionis, ſed animi causâ, ceteros flagellis cecidit, fidiculis, tabularibus, equuleo, igne, vultu ſuo torſit, id unum præcavens ne citò perirent. Gemitus quoque, una

patientis ac perituri hominis ſolatia, invidens; fortè etiam liberiores voces, quas extremus dolor, nec ad nova ſupplicia ſuperſtes, mitteret, reveritus, os inſertâ ſpongiâ includi, & cùm ſpongiæ non invenirentur, ſcindi veſtimenta miſerorum, & in os farciri pannos imperavit: occluſo exituræ animæ loco, in ultimum ſpiritum ſævire geſtiens.

A. U. C. 793. J. C. 40.

XLV. NEC expleta diurnis tormentis cruenta cupiditas: nocte continuata, ne qua eſſet voluptatis intermiſſio. Igitur in xyſto maternorum hortorum, qui porticum a ripâ ſeparat, inambulans, quoſdam ex illis cum matronis atque aliis ſenatoribus ad lucernam decollavit. Feralem ſcenam excepit atrox conſilium. Patres enim occiſorum eâdem nocte, dimiſſis per domos centurionibus, confecit, ne ſævitiæ exprobratores vivere pateretur.

XLVI. TOT inter mortes caſuum ſimilitudine haud memorandas una exſtitit inſignior. Juſſus enim Capito filii ſui cædi intereſſe, & «num clauſis oculis » adeſſe liceret » interrogans, ſtatim mortis damnatus eſt. Jam ſupplicio proximus, ſe ex conjuratis unum eſſe ſimulavit, indicium profeſſus. At lætitiam, novâ occidendorum ſpe gliſcentem, citò repreſſit,

cùm auctores ducesque conjurationis appellaret Principis libidinum ministros, Urbis prætoriarumque cohortium præfectos, Callistum ex libertis carissimum, ipsamque Caii uxorem Cæsoniam. Libertas, mendacio corrupta, nihil patriæ profuit: Capitoni promptum ac durum vitæ exitum adtulit.

A. U. C. 793. J. C. 40.

XLVII. PRINCEPS verò, quem conscientia, scelerum testis & vindex, vel sævissimis tyrannis formidata, angore ac sollicitudine lancinat, omnia suspecta habere, nemini credere, omnes metuere: modò indignatione amens, furere, unamque optare populo Romano cervicem, ut scelera sua, tot locis ac temporibus diducta, in unum ictum, & unum diem cogeret: modò ignaviâ imbellis, desperare, mortem quærere, Urbi ac prætorio præfectos, Callistumque arcessere, miserabiliter adloqui: « unus sum, » tres estis: ego nudus, vos armati: si » me odistis, si vitam petitis, occidite ».

XLVIII. HIS auditis, perterriti fidem renovant, tuta omnia adseverant; at mentem non firmant metu invalidam. Veteribus vitiis superstitibus, novis in dies adventitiis, gliscit formido, nec erubescit Princeps vel ipsâ in Urbe cinctus gladio

gladio prodire: &, quo nihil inconsultius, ad securitatem viâ inimicitiarum grassatur; amicosque, qui mutuis inter se odiis diffideant, adsciscit. Id quidem, prævalidâ, nec improbâ dominatione, quandoque utiliùs quàm gloriosiùs usurpatum, invisis verò Principibus perniciem semper intulit. Ipsa namque discordia scelerum feracior est, quàm concordia.

A. U. C. 793. J. C. 40.

XLIX. INTERIM senatus, luctu tot cæsorum mæstus, dolebat adhuc quosdam senatores vivere Principi odiosos; animumque iræ pervicacem, & ob moras omnium internecioni imminentem, formidabat. Terroris anceps, gratiam dedecore redemit. Cùm enim Protogenes, præcipuus Caianæ sævitiæ satelles, in curiam esset ingressus, ac singuli salutem & dextram ei porrigerent, ille Scribonium Proculum torvè intuitus; « quid tu », inquit, « hostis publice, me salutas »? Statim Proculus a senatoribus correptus, graphiis confossus & laceratus. Ejus membra, artus, & viscera, tracta per vicos, ubi ante se congesta vidit Caius, se amicum senatûs professus est; infamiam turpi, sed dignâ tali Principe, benevolentiâ rependens.

A. U. C. 793. J. C. 40.

L. PATRES, ne in eo probrorum certamine vincerentur, decrevere « ludos; » Caiique sedes, quotiens in curiam veniret, in editissimo tribunali collocare» tur, omnibus invia, militarique cincta » præsidio : ante ejus statuas agerentur » excubiæ ». Quæ suspicioso Principi adeò placuere, ut & gratiam cum senatu firmaret, & opes promitteret. Maximum placati animi argumentum fuit Pomponius. Ab amico majestatis postulatus, absolutus est; & femina amicitiâ incertum an stupro ei inligata, quòd excruciata gravissimis tormentis, nihil esset confessa, præmiis donatur.

LI. Quo rariora his temporibus clementiæ exempla, eò fuere celebratiora. « Caium humanarum virtutum fastigium » esse supergressum » omnes clamitant: multi « inter Heroas adscribendum » censent: plures numen ejus venerantur, & « deum esse » pronuntiant. Princeps, qui sub anni superioris finem ad eam divinitatis insaniam, suâ vanitate, an regum Orientis æmulatu hortatuve, in provinciis erat delapsus, id dignitatis Romæ obtinere gestiit; seque, quem verenda Principum majestas non satis tuebatur, divinitatis famâ defensum iri speravit:

haud memor numen immortale vel negatis honoribus valescere; iis verò vel maximis evilescere mortales deos.

A. U. C. 793. J. C. 40.

LII. GRANDE igitur, at lubricum, cœpit divinitatis rudimentum ponere. Se ad omnes deorum nutus, habitus, formas fingit: ne sexûs quidem reverens, deas æquè ac deos, senes, juvenes, cælestes, terrestres, aquatiles, omnes refert, totumque cælum in se uno complectitur. Exin palatio Cæsarum deum hospitem coarctari ratus, domo suâ urbem cingit; & æde Castoris ac Pollucis in vestibulum transfiguratâ, hos inter medius sæpe consistit, seque adorandum adeuntibus exhibet.

LIII. QUOD tamen in hac stultitiâ stupendum, humanitatis aliquid retinuit; Jovem enim æmulatus, cùm aliquando oracula funderet, sutoremque Gallum ridentem aspiceret, eum interrogavit, « quisnam tibi videor »? « magnum deliramentum », respondit sutor: Libertatem veritas simul & hominis ignobilitas impunem fecere. Argutior L. Vitellius, antè consilio & artibus egregius, tum servitio & adulatione princeps. Percunctante enim Caio « an Lunam cum ipso congressam videret »; ille, demissis

A. U. C. 793. J. C. 40.

oculis, tremulâ voce, ac venerabundus, insusurrat « vobis solis, domine, diis » datum invicem vos intueri ». Quo responso, ut olim ceteros oblatis divinitatis honoribus anteveneerat, ita, licèt ambiguè adsertis, favore in posterum vicit.

LIV. At novum numen, paucis beneficum, plurimis grave, inauditis vectigalibus, turpioribusque artibus, divino nomine præscripto tremendis, in omnium fortunas grassatur. Sacra ipsa, vulgò opum fecunda, in pauperiem tum cessere. Jovem enim Latialem se dictitans, posuit templum numini suo proprium; & præter excogitatissimas hostias phœnicopteros, pavones, tetraonas, numidicas, meleagridas, phasianas, quæ generatim per singulos dies immolarentur, sacerdotes instituit Claudium patruum, & locupletissimos quosque, qui singuli sacerdotia centies sestertio emerent. Ipse suî sacerdos uxorem Cæsoniam, equumque suum *Incitatum* in collegium cooptavit: numine ac cultu pariter inridendus; sed forte lætus, quòd super auri acervos volutaretur. Has tamen inter delicias haud deferbuit furor. Immo tum placuit hominum fortunæ vitæque inludere. Gratias enim Principi agere cogebantur, & quorum

bona ablata, & quorum liberi occisi. In hac promiscuâ pereuntium turbâ, quæ, quotidianum sacrum, novo numini cadebat, vitæ hilaritate, mortis constantiâ Canus Julius præcipuam laudem tulit.

A. U. C. 793. J. C. 40.

LV. NEC Caius diis, quàm hominibus, æquior exstitit: eos modò probris & inrisionibus lacessebat: modò aris deturbabat, & in templi sui famulitium vocabat: modò truncabat capite, ut suum imponeret. Laudatissimis quibusque potissimùm infensus, marmoreum Cupidinem, Praxitelis opus, Thespiis sustulit: ipsum Jovem Olympium, Phidiæ & artis miraculum, rapturus, nisi Memmius Regulus, portento dolove territus, abstinuisset. Nec mirum muta simulacra ab eo sperni, qui tonantem Jovem ad pugnam vocaret, & vincere præsumeret.

LVI. HÆC inter vesanæ mentis deliria, Romam advenerant Judæorum Alexandrinorum legati, duce Philone, diserti magis quàm subacti ingenii homine. Querebantur, « gentem, unius, immortalis, » & rerum omnium effectoris, Dei reli» gioni addictam opprimi: adempta sibi » civium jura: sacra violari: proseuchas » fœdis mortalium deorum imaginibus » deturpari ». In hos luctus eò magis effusi,

A. U. C. 793. J. C. 40.

quòd nihil religione carius & intolerantius, gensque Judæorum sit querula, novas & acriores mæstitiæ causas Puteolis, quò Principem, locorum atque libidinum incertum, erant insecuti, accepere.

LVII. SCILICET « Jamneam urbem » exoticis sacris a Capitone, Principis » quæstore, profanatam: ejusdem artibus, » nefariisque Heliconis & Apellis, quos » suprà memoravi, consiliis sacrosanctum » Hierosolymæ templum sibi periisse: P. » Petronium, Syriæ præsidem, cum exer» citu missum, ut inauratum NOVI IOVIS » INLVSTRIS CAII colossum in sacro adyto » reponat, vel totam gentem perditum » eat: sacrilegum opus Sidone depropе» rari: sacerdotes & optimates, ut ad » impietatem consentiant, evocari: de» sertas Judæorum urbes, vacuas domos, » omnes in Phœniciam venisse, ut Petro» nium, virum minimè atrocem, sed » displicere Principi verentem, ad mise» rationem gentis, ultrò in preces, &, » si fuerint irritæ, in pericula & mortes » ruentis, flecterent: si foret pereundum, » id solatii saltem habituros, quòd pere» grinâ in terrâ, inviolato adhuc templo, » occumberent ».

LVIII. LEGATI, his rebus auditis,

dolore victi & muti corruunt, necdum quantum periculi immineret gnari. Petronius enim, tot miserorum aspectu & precibus mollitus, literas, pietatem inter & obsequium ambiguas, ad Principem miserat: « lentas operas: sed non intutas » moras: religiones tempore potiùs, quàm » vi gliscere: Judæos sacris suis pervicaciùs » adstrictos, si festinaretur, fortè agrorum » vitæque oblitos, in suî perniciem sponte » ituros, cum summo Principis detrimen- » to, qui sanè per has regiones meditatum » in Ægyptum iter faceret ». Caius, ob suspiciones perspicax, divinos honores a Judæis negari & Petronium connivere introspexit. Veritus tamen exercitûs defectionem, modestè rescripsit; laudatâque Petronii prudentiâ, hortatus est « ut col- » lectis jam frugibus, nulloque instante » periculo, operas urgeret, & debitas » Principi religiones adsereret ».

LIX. INTERIM rex Agrippa, Petronii literarum nescius, Caium salutatum venit. Vultu ejus obnubilo & iras recondente primùm territus, mox auditis exprobrationibus « gentem suam rebellem esse, » Principi ejusque numini infensam », ita diriguit, ut exanimus domum suam fuerit reportatus. Postero die animis viribusque

A. U. C. 793. J. C. 40.

paullulum recreatis, longas, supplicum more, literas misit Principi: quarum libertate excusatâ, profitebatur « se amore » patriæ succensum, avis proavisque regi» bus simul & summis pontificibus natum, » Dei altissimi templum semper venera» tum, pro se, pro patriâ, pro suâ gente » clementiam pietatemque Principis exo» rare ».

LX. « Meminisset avorum suorum » Agrippæ & Tiberii, Augusti proavi, » proaviæ Juliæ: omnes Judæorum reli» gioni favisse: Agrippam, cùm Hiero» solymæ versabatur, singulis diebus sa» crosanctum templum adiisse, veren» damque ejus majestatem, & sacrorum » sanctitatem admiratum, illud donis » exornasse: Tiberium ne voluisse quidem » auratos clipeos, nullâ imagine, sed » titulo tantùm insignes, sibi in Herodis » regiâ a Pilato dicatos, in urbe sanctâ » manere, sed Cæsaream transferri jus» sisse: Augustum non modo permisisse » Judæis, ut ubique terrarum patrios » cœtus celebrarent, & stipes Hierosoly» mam mitterent; at ipsum quoque im» perasse, ut suis impensis victimæ singulis » diebus summo Deo æternùm litaren» tur: Juliam Augustam, maritæ pietatis

»æmulam, aureas phialas, calices, alia-»que plurima & pretiosissima donaria »missitasse».

A. U. C. 793. J. C. 40.

LXI. « IGITUR suppliciter obtestari, »ut Princeps, majoribus suis virtute haud »impar, par quoque sit in Judæos bene-»volentiâ». Memorabat « accepta a Caio »beneficia; rupta vincula; data regna: »at hæc vana, hæc exitiosa esse, si tem-»plum violaretur, si convelleretur religio. »Reposcere se priorem servitutem, aut »potiùs mortem, cùm vivere non possit, »nisi Caio adnuente; nec velit, nisi pro-»bante Deo, & inviolato templo».

LXII. VETUS amicitia, eâque impe-riosior libertas Principem mollivit, nec tamen a cœptis penitus avertit: scripsit quidem ad Petronium « ne quid in templo »novaret». At simul imperabat « ut extra »Hierosolymam aras, templa sibi suisque »ponere cuivis liceret. Si quis obstaret, »statim plecti, aut ad se mitti». Urbe talibus impietatis & dissensionum muni-mentis vallatâ, indulgentiæ eum adhuc pænituit; jussitque « ære aurato colossum »Romæ fieri», qui, clanculùm Hieroso-lymam transvectus, in templo dicaretur, cùm per eam urbem, Ægyptum petiturus, iter faceret.

A. U. C. 793. J. C. 40.

LXIII. Iis dispositis, legati Judæorum Alexandrinorum ad inrisionem magis, quàm ad orandam causam, admissi. Quod paullo fusiùs referre haud pigebit, ut inlustri exemplo quæ fuerit hujus principatûs ratio, noscatur. Caius, in Mæcenatis Lamiæque hortis diversatus, præceperat « villas omnes recludi; se eas » inspecturum ». Ibi legatos excepit: cernui « Augustum Imperatorem » salutavere: quos ille indignabundo vultu respectans, « nonne vos », inquit, « qui me, proba» tum totius orbis confessione & venera» tione, deum negatis, & numen ne » nomine quidem notum colitis »? Dein protensis ad cælum manibus, impia vociferatus est, horrentibus Judæis; Alexandrinorum verò turbâ « Caium deum, » Jovem, deos omnes, unum esse » ingeminante.

LXIV. Interim criminabatur Isidorus « reliquos terrarum populos præter Judæos pro salute Principis sacrificasse ». Hi accusationis indignitatem aversati, exclamant « se injuriis peti; terque, pro aus» piciis imperii, restitutâ Cæsaris sanitate, » victoriâque Germanicâ, hecatombas, » non truncas, uti apud ceteras gentes » moris est, sed integras, sacro igne

« adolevisse ». Haud mitior Caius eos « alii, non sibi, sacrificasse » queritur: moxque obambulans, aulas, œcos, gynæcea, tabulata omnia inspectare; hæc probare; illa damnare; alia mutata velle, adsectantibus inter adversariorum contumelias Judæis: quos subitò affatus, « cur », inquit, « sue abstinetis »? Rident plauduntque Alexandrini: patrios ritus excusant Judæi: jocatur Princeps; statimque ad seria transgressus, « quid » juris in urbe Alexandriâ petant » interrogat.

A. U. C. 793. J. C. 40.

LXV. ILLI meditatam orationem, quâ jura per quadringentos annos valida probarent, cœperant, cùm properè fugit, amplissimamque aulam pererrans, jubet « fenestras vitro candido, specularibus » lapidibus haud absimili, occludi ». Exin ad Judæos lentè regressus, « quid dicant » quærit. Dicta summatim repetentibus, subitò evadit in ædem, quam veteribus picturis exornabat. Denique reversus, nec ita ferox, sed commiserans, « proh » miseros », inquit, « & imbecillos magis » quàm malos, qui me dei naturæ parti» cipem esse haud intelligitis ». Hæc locutus, abiit; jussique legati recedere: Principis futilitate irritati, læti tamen

quòd jam non causæ tantùm, sed vitæ etiam diffiderent.

A. U. C. 793. J. C. 40.

LXVI. SUB anni finem Apelles malarum artium pœnas luit; vinctusque ferreis compedibus, & rotâ tortus per dierum intervalla, ut diu suppliciis sufficeret, quantum olim ad luxuriæ incitamenta, tantum ad crudelitatis ludibria valuit: haud raro, at semper infirmo exemplo. Validiùs enim ad scelus impellunt præsentis fortunæ inlecebræ, quàm retrahit futuræ infamiæ formido. Eodem anno Pontius Pilatus, Viennam biennio antè relegatus, vitam pristinæ dignitatis memoriâ, conscientiâ scelerum, mæroris impatientiâ tristem ipse finivit.

A. U. C. 794. J. C. 41.

LXVII. CAIUS Cæsar IV & Sentius Saturninus infaustis auspiciis consulatum iniere. Sacrificanti enim Cæsari Kalendis Januariis jecur victimæ defuit. Alia quoque vulgata prodigia, potiùs tædio principatûs, quàm rei veritate. Haud siluerim tamen, quod Plinius, egregius naturæ scriptor, retulit. Nec vera tantùm, sed tradita quoque nobilibus auctoribus, etsi minùs verisimilia, memorare debet Annalium conditor. Igitur cùm ab Asturâ Antium renavigaret Princeps, fertur, totâ classe proficiente, ejus quinqueremem

ſolam reſtitiſſe. Cunctis demirantibus quid quadringentorum remigum officio intercederet, exſiliere qui id circa navim quærerent: invenere echeneidem, gubernaculo adhærentem, Caioque oſtenderunt. Indignationem, quòd eum ſemipedalis piſciculus remoraretur, excepit admiratio, cùm, qui adhærens ita tenuiſſet, in navigium receptus nihil polleret.

A. U. C. 794. J. C. 41.

LXVIII. At hæc leviora, quàm ut atrocem adverterent Principem, qui quantùm ceteri proſperis, tantùm adverſis inhiabat: ſolitus temporum ſuorum calamitatem dolere, quòd fame, peſte, exercituum cladibus, urbium incendiis, regionum ſubverſionibus, uti ſuperioribus principatibus contigerat, non nobilitarentur. Verùm quæ populis precabatur mala, in ipſum, Urbem regreſſum, vertêre. Nefandum facinus diverſis incitamentis ſuſceptum. In illud ruit Æmilius Regulus, Cordubenſis, odio Principis: Annius Minucianus, ut Lepidum ulciſceretur, ſibique imminens diſcrimen propulſaret: Caſſius Chærea, vir antiquis moribus & auſteris, quibus, ut ad bonum nihil melius, ita ad malum nihil audacius, propter ſpretam ſuam virtutem

ipsamque Caii benevolentiam infensior.

A. U. C. 794. J. C. 41.

LXIX. SINGULI, quoscumque noverant dominatione offensos, socios deligere, non ut periculum declinarent, sed ut societate valescerent. Omnium acerrimus Chærea, prætorianorum tribunus, singula observare: Principis libidines, sacrorum arcana, vectigalium immanitatem, populi luctus, suasmet injurias, cùm ob humanitatem & in exigendis vectigalibus moderationem a Principe, qui virilia omnia exuerat, ut muliebria ostentaret, mollitiei argueretur, &, quoties signum petebat, Veneris, Cupidinis, Priapive semper acciperet, in crimina, causasque cædis exaggerare: ad facinus adscitos, laudibus, exemplis accendere.

LXX. EJUS consilia ferme oppressit casus. Quidam enim Timidius Pompedium, senatorem, gestis magistratibus insignem, tum Epicureæ scholæ placitis in otia resolutum, conjurationi tamen innexum, quasi probrosis sermonibus Principem inlusisset, majestatis arcessivit; petiitque ut Quintilia, theatricis operis, venali pulchritudine, & Pompedii aliorumque plurimorum amoribus famosa, per tormenta interrogaretur. Adnuit Caius; ac ne quid suppliciorum acerbitati

deesset, jussus Chærea eam quæstioni subjicere, in tormenta eò magis duraturus, quò toties objecta mollitiei crimina magis odisset.

LXXI. His vulgatis, ingens fuit conjuratorum metus. Multi, ut quid sibi sperandum formidandumve intelligerent, Quintiliam, cùm ad supplicia ducebatur, invisêre. Illa, supra fortissimorum virorum animos erecta, unius e conjuratis pedem pede pressit, nutuque oculorum se silentii firmam, & adversùm tormenta invictam fore ostendit. Chærea, grandem animam nactus, tantò acerbiùs sæviit, quòd hac viâ promptiùs certiúsque ad Principis perniciem properari persentisceret. Exin Quintiliam, defecto corpore, sed excelsâ mente immotam, ad Caium perduxit; quàm ubi vidit, miserans, Pompedium absolvit, Quintiliam, in doloris levamen, amissæque formæ solatium, pecuniâ donavit.

LXXII. At Chærea, periculo violentâque crudelitate atrox, Papinium tribunum, Clementem, prætorianorum præfectum, adit; atque in hunc modum adloquitur: « Hactenus Principis securitati » insudavimus: ejus vitæ insidiatores ferro » necavimus, aut tormentis adeò incle-

A. U. C. 794. J. C. 41.

» menter excruciavimus, ut hominum » teterrimo miseratio moveretur. Hæc» cine, hæcne tota militiæ nostræ ratio »? Erubuit Clemens, vultu quantùm dominationis puderet prodente, at siluit ne iniquâ Principis insectatione exitium sibi quæreret.

LXXIII. Audacior Chærea, ratusque vinci facilem esse, qui erubesceret, queritur « se crudelissimi Principis non » satellites tantùm, sed amicos esse: ad» versùs libertatem & patriam armatos, » civium sanguine quotidie fœdari: nec » tantâ infamiâ suam adhuc securitatem » apud suspicacem & humanâ cæde lætum » Principem redimi. Audendum tandem: » suæ & omnium saluti consulendum ».

LXXIV. Chæream laudat Clemens; sed « silentium & moras » suadet: addit « se, ob ingravescentem ætatem tantæ » rei imparem, tutiora fortè reperturum; » neminem honestiora dicturum ». Dein discessere, in varias cogitationes distracti. Clemens audita dictaque animo volvebat. Chærea, fide præfecti haud satis prospere tentatâ, magis præceps, Corn. Sabinum, tribunum, Annium Minucianum, in Urbe dignitate præstantem, in partes trahit: adjungit senatores, equites, milites.

Accessit quoque Callistus, Principis favore, & opibus, libertorum præcipuus: ad scelera tantò paratior, quantò fortunæ insolentior & avidior. Is perfidiæ dedecus velabat falsi incertum an veri criminis atrocitate, scilicet Caium sibi imperasse, « ut Claudium veneno tolleret ».

A. U. C. 794. J. C. 41.

LXXV. TANTA conjuratorum multitudine augescebant quidem animi, sed retardabantur consilia. Quisque enim, utì adsolet, in diversas ibant sententias. Unus Chærea censebat « super omnia » opus esse festinatione: morâ res corrum» pi: commodas jam omissas occasiones: » Caium potuisse interfici, Capitolium » ascendentem, ut pro filiâ sacra faceret; » vel e summâ basilicâ præcipitari, cùm » nummos in plebem spargebat; vel op» primi, cùm arcanas suas religiones ce» lebrabat incustoditus & incautus. Ce» terùm se neque sociis, neque armis in» digere: a diis sibi eam vim corporis » datam, ut solus nudusque valeat Caio » necem, patriæ salutem adferre ».

LXXVI. INTREPIDUM Chæreæ animum omnes probavere, orantes tamen « ne præproperâ festinatione res in discri» men adducatur, & malorum remedium » in majora & insanabilia mala vertatur.

A. U. C. 794. J. C. 41.

»Ludos Palatinos quamprimùm edendos: »hoc commodissimum meditatæ cædis »tempus: Urbe spectaculis intentâ, im»paratis satellitibus, aut ob locorum »angustias impeditis, Caium vulneribus »totum fore pervium». Chærea, licèt morarum impatiens, consensit, & graviores tempore iras fovens, condictum diem primum ludorum exspectavit. Inluxit tandem; at variis casibus præpeditus, numquam in scelus patuit. Quatuor quoque sequentibus diebus conjuratorum consternatione, aut ancipitibus consiliis, nihil attentatum.

LXXVII. INFREMENS Chærea factiosos, in unum convocatos, «juratæ fidei »memoriâ, proditionis metu, Caii im»punè quælibet ausuri licentiâ, num»quam intermoriturâ patrandi facinoris »gloriâ» ad audaciam excitat. Exin paullulum silens, exterritosque ac mutos obstupescere miratus, subirasci & quærere «quid morarentur viri fortissimi? »Adesse ludorum diem ultimam: Caium, »effuso nobilium, & optimorum quo»rumque sanguine, Alexandriam mox »profecturum: suas libidines, Romanorum »infamiam terrâ marique ostentaturum. »Hæc inaudisse horrendum, ferre magis

» pudendum. Ægyptium, scelera exosum,
» ac fortè ulturum, laudem maximi faci-
» noris ipsis prærepturum. Spretis eorum
» consiliis, se semet hodie pro communi
» salute devovere, eventûs securum, cer-
» tumque id unum miserum, sibique
» turpe, si, dum viveret, aliâ, quàm
» hac suâ dextrâ, Caius caderet ».

A. U. C. 794. J. C. 41.

LXXVIII. PUDORE irâque accensi omnes, fidem renovant, morarumque veniam ex audaciâ quærebant. Tum dux Chærea gladio se accingit, & palatium petit, ut signum militiæ more accipiat. Numquam lætior magisque affabilis visus Princeps, seu naturâ, malorum præsagâ, in extremos virtutum igniculos erumpente, seu blandiente magis fortunâ, quò sævior imminet. Illo enim ipso die, nono Kalendas Februarias, ad eum perductus fuerat L. Cassius Longinus, Asiæ proconsul, quem e provinciâ evocaverat, monitus Fortunis Antiatinis « ut a Cassio » caveret »: ejus vinculis, &, cùm vellet, cæde, se vitæ ac dominationis certum rebatur, oraculis ludificari homines, non defendi nescius.

LXXIX. ITAQUE sacris de more D. Augusto peractis, ludis adfuit. Adstabat

A. U. C. 794. J. C. 41.

cum tribunis Caſſius Chærea, Caſſio Longino formidoloſior. Sedebant ceteri conjurationis ſocii, firmare animos, & proximæ cædis rumuſculos, vulgari cœptos, opprimere intenti. Cruentâ fabulâ & multâ fictæ mortis imagine exhilaratus Princeps, ad balneum prandiumque egreſſus horâ fere ſeptimâ, pueros nobiles, ex Aſiâ ad edendas in ſcenâ operas arceſſitos, fortè adloquebatur, cùm Chærea, petito militiæ ſigno, probroſoque accepto, « Accipe ratum », inquit, gladiumque ei humerum inter & collum impreſſit: ſilentem, & effugium tentantem Corn. Sabinus mox invaſit, & in genua provolvit, ſignum conjurationis inclamans, *Repete*: Caius jacens, clamitanſque « ſe vivere », ſtatim triginta vulneribus confectus eſt. Alii prodidere Chæream ei cervicem gladio cæſim percuſſiſſe, præmiſſâ voce, « Hoc age »; & Corn. Sabinum ex adverſo pectus tranſverberaſſe. Conſtat extremum fatalemque ictum ab Aquilâ ingeſtum.

LXXX. PERIIT Caius nono & vigeſimo ætatis anno: prope quadriennio imperaverat. Parentes eum ad virtutem finxiſſent, niſi imperioſior natura ad vi-

tiorum portenta projeciſſet. Eminenti fuit ſtaturâ. Cetera in eo immania, pallor vultûs, anilitas frontis, concavorum rigentiumque oculorum torvitas, deformitas capitis emendicatis capillis aſperſi, obſeſſa ſetis cervix, crurum exilitas, enormitas pedum. Vultum naturâ horridum ac tetrum efferabat ex induſtriâ, atque ad ſpeculum in terrorem componebat. Atrocior autem erat animus, mens inſana, ingenium mobile, & incredibilium rerum avidum. Puer adhuc, conſtupratis sororibus, libidinum rudimenta in domo Antoniæ occœpiſſe fertur. Juvenis, voluptatum monſtra, ſuſpicionum arcana, ſanguinariaſque leges Capreis didicit. Princeps liberalitate, hilaritate, popularitate, aliiſque virtutum imitamentis, quæ in vitia deſinunt, primùm inluſit. Poſtea ingenii pravitate, dominationis libidine, immoderata omnia & inaudita cupere: ad nefanda inſoleſcere: ſucceſſu inlectus, pejora quærere; & brevi principatu quid ſumma vitia in ſummâ fortunâ poſſint oſtendere. Literas invidiâ corrupit: artes luxu adulteravit: mores exemplis proſtravit: libertatis reliquias audaciâ funeſtavit: imperium ſtultitiâ, immanitate

A. U. C. 794. J. C. 41.

A. U. C. 794. J. C. 41.

ferme evertit: civis vecors, Princeps furiosus, contumeliosus, prodigus simul & crudelis, religiosus & impius, vitâ, morte, memoriâ probrosus.

BREVIARIUM
SUPPLEMENTI
LIBRI NONI ANNALIUM.

I. OCCISO *Caïo, cædes plurimæ.* II. *Turbæ, Urbisque confusio.* V. *De imperio consultant patres.* VI. *Claudius a militibus Imperator salutatur.* VII. *Sentius Saturninus, consul, libertatis hortator.* VIII. *Idem persuadet Chærea. Cæsonia ejusque filia interemptæ.* IX. *Patres ad Claudium legatos mittunt, ut imperio abstineat.* XI. *Agrippa, rex, medias partes fovere videtur, ut certiùs Principem tueatur.* XIII. *Senatus Claudium Imperatorem agnoscit.* XV. *Chærea capite damnatur.* XVI. *Claudius moderatione, & Caii insectatione, publicam gratiam quærit.*

XVIII. *In suos beneficus, imperii dignitati & securitati consulit.* XX. *Ejus quoque munificentiam experti reges Antiochus, Mithridates, & Agrippa.* XXI. *Eadem æquitas erga urbes a Caio vexatas.* XXII. *Egregia hæc imperii initia Messalinæ libidinibus & hebete Principis ingenio corrupta.* XXIII. *Sulpicius Galba, & P. Gabinius, Germanorum victores.* XXIV. *Juliæ & Annæi Senecæ exsilia.* XXV. *Antoniæ & Octaviæ nuptiæ. Britannicus & Titus nascuntur.* XXVI. *Leges.* XXVII. *Suetonius Paullinus bellum gerit in Mauretaniâ, Atlantemque montem superat.* XXIX. *Bellum absolvit Hosidius Geta.* XXX. *Annonæ cura; præmiaque iis, qui naves fabricarent, proposita.* XXXI. *Ad lacum Fucinum emittendum suscepta*

opera.

opera. Portus Ostiensis. Orca ingens. XXXII. *Vesanus ludorum furor.* XXXIII. *Appius Silanus Messalinæ artibus pervertitur.* XXXV. *Furius Camillus Scribonianus, res novas in Dalmatiâ moliens, statim opprimitur.* XXXVII. *In multos sævitum.* XXXIX. *Arguta Galæsi libertas.* XL. *Arriæ constantia.* XLIII. *Lucii Othonis varia fortuna.* XLIV. *Quæ supererant veteris principatûs vitia abolita.* XLV. *Puniuntur Lycii.* XLVII. *Messalinæ audacia & scelera.* XLIX. *Conjuratio a Lucio Othone prodita.* L. *Bellum Britannicum, duce Aulo Plautio.* LVII. *Claudius Britanniam petit. Victi Britanni.* LIX. *Promota apud Romanos Geographiæ studia.*

Hæc per reliquum anni, quo Caius interemptus est, & duobus annis sequentibus gesta.

A.U.C.	J.C.		
DCCXCV.	42.	Coss.	Ti. Claudio Cæsare II, C. Cæcina Largo.
DCCXCVI.	43.	Coss.	Ti. Claudio Cæsare III, L. Vitellio II.

SUPPLEMENTUM
LIBRI NONI
ANNALIUM.

Auctore GABRIELE BROTIER.

I. OCCISO Caio Cæſare, & interfectoribus in Germanici domum, palatio vicinam, clam delapſis, Germani, corporis cuſtodes, tumultu ac rumoribus exciti, adcucurrere. Innatâ fide ac ferociâ, nec invalidiore largitionum Principis memoriâ, aut ſpe, in vindictam ſummo impetu ruunt. Aſprenas, ſenator, primùm obvius, obtruncatur. Norbanus, nec dignitate ſuâ, nec majorum laudibus defenſus, vim parans fortiter occubuit. Anteius domeſticas injurias, cadaveris ſpectaculo ulciſcendi turpiter avidus, inglorius periit.

A. U. C. 794.
J. C. 41.

Alii plurimi ſontes & inſontes trucidati.

A. U. C. 794. J. C. 41.

II. INTEREA fama cædis theatrum pervaſit; & pro cujuſque aut ingenio, aut fortunâ, variè accepta. Plebs Principem, ludis deditum, vel amiſſum dolere, vel ſalvum credere. Servi, ſcelerumque artifices, ob delationes malaſque artes timere. Patricii, ceterique nobiles, dominationis atrocitatibus infenſi, re lætari, ſpecie triſtari. Conſcii conjurationis ſilere. Plurimi, quibus volupe eſt ficta divendere, ſpeſve in turbidis ponere, alii differre « vulneratum quidem Caium, ſed vivere, & vulneribus fomenta parari »: alii « cruore madentem in foro adſtare, populumque ad ultionem, & optimatium internecionem hortari ».

III. IIS rumoribus gliſcebat terror: increvit, cùm theatrum, deſtrictis gladiis, circumſidêre Germani milites; aræque præfixis occiſorum capitibus, quid omnibus immineret periculi oſtentavere. Cuncti veniam ſalutemque orabant. Temeritas, quæ in extremis valet plurimùm, tranquillitatem ſecuritatemque inopinatò adtulit. Quidam enim Arruntius, rerum venalium præconio indeque partis opibus famoſus, atrâ veſte, funereoque planctu theatrum ſubiit, & « Caium Cæſarem

» mortuum esse » vociferavit ; mox circumcursans, militibus « gladios conde» rent » renuntiavit. His furor, ceteris terror statim relanguit.

A. U. C. 794. J. C. 41.

IV. HAUD aliter sedata Urbis perturbatio. Prætoriis cohortibus interfectores undequaque pervestigantibus, trepidantique populo occurrit Valerius Asiaticus, consularis ; magnâque in concione « uti» nam abs se patrata esset cædes » inclamavit. Tantâ ferociâ resedere animi ; & in publica Caii convicia discessum est. Crevit audacia, cùm Clemens, quem suprà memoravi, Minucianum ceterosque senatores, cædis conscios, ad se adductos remisit ; « Caiumque non Ro» manorum, sed suis telis confossum pe» riisse » professus est, occiso Principi infestissimus, quòd antea timidus.

V. AT consules Sentius Saturninus & Pomponius Secundus, gravioribus rebus intenti, despectâ curiâ, quia Julia vocabatur, forum Capitoliumque occupaverant ; jussisque Urbanis cohortibus senatûs securitati invigilare, edictum Caio contumeliosum proposuere, promissâ populo vectigalium imminutione, militibus donativo, si quisque domum se reciperent, & a tumultu ac direptionibus abstinerent.

A. U. C. 794. J. C. 41.

Exin coacti patres de formâ regiminis consultavere. Alii « abolendam Cæsarum » memoriam, diruenda templa, liberta- » tem restituendam »; alii « retinendam » dominationem » censuere. Hi, varias in partes distracti, pro suâ spe aut fortunâ diversos Principes destinare. Omnes, flagrantibus partium studiis, reliquum diei noctemque absumere, & libertatem morâ perdere.

VI. CASUS tamen, non consilium, imperio Claudium admovit. Rumore cædis exterritus, ad palatii solarium prorepserat: inter prætenta foribus vela latebat abditus, cùm discurrens fortè gregarius miles, animadversis pedibus, e studio sciscitandi quisnam esset, eum agnovit, extractumque, & præ metu ad genua sibi accidentem, *Imperatorem* salutavit; & ad commilitones perduxit. A furore ad venerationem statim conversi, illum lecticæ imponunt, & vicissim succollantes in castra deferunt, tristem ac trepidum, obviâ miserante turbâ, quasi ad pœnam raperetur insons. Receptus intra vallum, inter excubias militum pernoctavit, minore spe, quàm fiduciâ.

VII. PATRES enim, libertatem inter & novos dominos incerti, adhuc certabant;

ac Sentius Saturninus, consul, omnium animos ad libertatem ferme erexit: hortatus, « ut eam, insperatam licèt, deûm » tamen immortalium munere oblatam, » Cassii Chæreæ fortitudine adsertam, » amplexarentur: diem hanc sibi gloriosam, posteris lætam, ætatibus omnibus » memorandam facerent: servitutis mala, » imperitante Julio Cæsare cœpta, Augusti & Tiberii principatibus aucta, a » Caio cumulata cogitarent. Dominationem, virtutibus infensam, libidinibus » grassari. Rempublicam bonorum civium » studiis ac præmiis niti. Penes ipsos esse » ut reviviscat libertas, vel æternùm obruta » jaceat ». Addidit, « utcumque erit vestra » sententia, libertatis vindices, & maximè » Cassium Chæream, meritis honoribus » decorate ».

A. U. C. 794. J. C. 41.

VIII. ORATIONI vim addidit Chæreæ præsentia; noctequе jam adultâ, consules adlocutus, signum petiit, & *libertatem* accepit; lætantibus omnibus consularis potestatis & reipublicæ monumentum, tot abhinc annos intermissum, renovari. Mox, ut Caii domus penitus exscinderetur, Chærea Julium Lupum, tribunum, misit, qui Cæsoniam & ejus filiam interficeret. Reperta mater, filiam proxima,

A. U. C. 794. J. C. 41.

mariti cadaveri adſidens, cruore fœda; & indolens « ſuis eum conſiliis haud pa- » ruiſſe ». Ut vidit tribunum, quem ad cæſ Principis miſerationem trahere fruſtra nitebatur, rigeſcere, ſibique extremam neceſſitatem minitari, fortiter jugulum nudavit, &, deûm hominumque fidem obteſtans, percuſſori obtulit: planctu mortiſque firmitudine, ſi quid mulieri credendum, ſe maritæ immanitatis objectorumque criminum inſontem eſſe teſtata. Ejus filia parieti illiſa.

IX. DUM hæc patrabantur, nuntiata patribus Claudii fortuna. Ne ſilentio augeſceret, confeſtim legavere Veranium & Brocchum, tribunos plebis, qui Claudio ſuaderent, « ut nihil contra ſenatûs auc- » toritatem adtentaret: priſtina domina- » tionis mala, quæ ipſe erat ſæpe expertus, » meminiſſet; malletque cum ſecuritate » ac laude in republicâ vivere, quàm cum » dedecore & imminentis fati formidine » imperare velle. Rempublicam habere » milites, arma, & innumera ſervitia; » quodque ad defenſandos patriæ libertatis » vindices validius, propitios fore deos, » quorum eſt recta honeſtaque tueri ».

X. MINAX prætorianorum aſpectus legatos perterruit; certique inferiores

esse consulares copias, orant, Claudii genua advoluti, « ne Urbem bello & » internecioni objectet: si imperium vo» luerit, adeat patres, quæ videantur » suadeat: posthabitâ autem semper odio» sâ, sæpe luctuosâ tyrannide, principa» tum lætis auspiciis & civium benevo» lentiâ nixum anteferat ». Jam Claudius, mentis & consilii parum firmus, ad modesta divertebat, nisi militum ferocia, Agrippæ, regis, prudentia, ipsaque dominationis cupido, vel in imbellibus pectoribus haud invalida, abjectos animos sustulisset. Legatis « vi se & necessitate » teneri » respondit.

A. U. C. 794. J. C. 41.

XI. AGRIPPA, ejus imbecillitati adhuc diffisus, artes suas ita occulebat, ut, dum dominationi clam adlaborabat, senatui favere crederetur. Ab eo accitus ut de rerum summâ consuleret, curiam venit. « Quid actum de Claudio » interrogat: quasi ignarus id edoctus, « se pro senatu » ac libertate mori paratum » profitetur: « at rem difficillimam agi: militibus & » pecuniâ opus esse ». Senatores « utrum» que sibi suppetere » adseverant. Monet Agrippa « ipsis fortè quidem multos, sed » novos & disciplinæ rudes esse milites: ve» teranos verò & bellorum peritos Claudio

A. U. C. 794. J. C. 41.

» adesse : nihil temere tentandum : si » velint, se Claudium aditurum, & ab- » dicationem persuasurum ».

XII. Ad Claudium reversus, eum senatûs fluctuationem, militum ceterarumque rerum, quibus respublica nititur, inopiam docet, & ad sensus regnatrice domo dignos exstimulat. Claudius rei facilitate suâque utilitate victus, haud absurdè respondet legatis, « se non mirari » senatum prioribus Principibus succen- » sere : at nihil veteris injuriæ, se Prin- » cipe, remansurum : ætate, fortunâ, » exemplis, suâque naturâ meliora edoc- » tum : sibi quidem imperium, at com- » munem cum ipsis fore potestatem ; nec » formidolosum esse debere, quem suarum » partium suæque dignitatis socium ha- » buerunt ». Iis deinde dimissis, milites adloquitur. Cùm in ejus nomen jurassent, singulis quinadena sestertia promittit ; primus Cæsarum fidem militis præmio pigneratus.

XIII. Audita Claudii responsione ; patres a consulibus in ædem Jovis victoris convocati sunt. At plurimi quid immineret libertati præscii, pars in Urbe latitare : pars in villas secedere, ut, si minùs dignitati, magis securitati consu-

A. U. C. 794. J. C. 41.

lerent: alii, haud ampliùs centum, convenere: mox clamoribus militum, qui plures dominos respuebant, unum efflagitabant Principem, sunt præpediti: pauca, nec placita, pro libertate dixit Pomponius, consul; ceteri de principatu disceptavere. Hos enim inter nonnulli summæ rei inhiabant; quorum præcipui, Marcus Vinicius nobilitate & Juliæ matrimonio insignis, Valerius Asiaticus audaciâ, quàm auctoritate, validior. Magna ausuros deterruit mutua æmulatio: insuper partes Claudii singulas in horas adcrescebant; metus quoque erat ne, si ad arma veniretur, vel Urbs subverteretur, vel, jam cœptâ militum defectione, propudiosam ad mortem traherentur. Itaque patres, milites, in Claudium consensere; frustra indignante Chæreâ « huc recidere » tanta libertatis molimina; & post cædem » furiosi Principis stolidum adsumi: si vel- » lent, se præcisam Claudii cervicem eis » allaturum ». « Hanc quoque infamiam » morte suâ se anteventurum » minitabatur Sabinus.

XIV. HÆC incassum jactitata. Quò tardiores ad obsequium, eò patres ad servitium promptiores ruunt: ad castra properant, duce Pomponio. Sed infensi

A. U. C. 794. J. C. 41.

milites consulem, quòd fuisset libertatis hortator, strictis gladiis, jam morti destinabant, nisi restitisset Claudius, suoque lateri eum adsidere jussisset. Haud ita civiliter excepti senatores: contrà repulsi, inlusi, cæsi; vulneratus quoque Aponius. In hæc intempestivæ severitatis dedecora prorumpebat Princeps, dominandi rudis, cùm venit Agrippa, eumque docuit « senatum in præsentiâ non injuriis, sed honoribus mulctandum ».

XV. Ad omnia facilis, patres in palatium convocat, quò ipse mediam per urbem lecticâ defertur, stipantibus militibus, superbisque & populo insultantibus quòd Principem imperio dedissent. Licèt Pollio, cohortibus prætoriis recèns præfectus, edixisset « ne Chærea & Sabinus in publicum prodirent », adstitere tamen, majore sanè spe dominationem contemptu legis inridendi, quàm novas turbas concitandi. Ubi primùm ventum est in palatium, Claudius cum amicis de Chæreâ consultavit. Viri fortitudinem laudavere; at « morte plectendum, ut poena terrori esset », censuere; jamque adultâ adulatione, non ut Caii interfector, sed ut nefariorum adversùs Claudium consiliorum reus, capite damnatur.

Interritus, ne mutato quidem vultûs colore, Lupumque, ut facinoris, ita pœnæ socium, sed non satis fortem, ad firmitudinem hortatus, supplicium adiit, jussitque percussorem « eodem, quo » Caium peremerat, gladio uti ». Ad mortem sic obduratus, uno ictu obtruncatur. Lupus minore constantiâ, repetitis ictibus trucidatus est. Sabinus, veniâ & dignitate, quæ ei fuere oblatæ, spretis, se ipse interemit: indignum ratus, si Chæreæ superstes viveret.

A. U. C. 794. J. C. 41.

XVI. PRINCEPS, eam morientium ferociam veritus, in atrociores milites animadvertere; senatores, aliosque sibi infensos beneficiis demulcere: necdum vitæ potentiæque securus, omnibus, qui salutaturi adirent, acerbissimos scrutatores adponere; ne convivia quidem inire, nisi speculatores cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum fungerentur: alia metu excogitare, quæ postea ad Principum majestatem retenta. Aspera tamen suspicionum mollita, sublatis impietatis criminibus, condonatis veteribus injuriis, remissis sensim, ut gratia augesceret, vectigalibus.

XVII. ACCESSIT etiam favor, cùm Claudius protulit duos Caii libellos, a

A. U. C. 794. J. C. 41.

Protogene scriptos, alterum *gladii*, alterum *pugionis* titulo insignes. Ambo notas & nomina electissimorum senatorii equestrisque ordinis, morti destinatorum, continebant. Eos cum famosis literis, quas Caius crematas simulaverat, palam combussit; Protogenemque, ut Urbi gratificaretur, interfecit. Majorem adhuc ex inauditâ improbitate Caio invidiam, sibi laudem civiumque benevolentiam quæsivit. Arcam enim ingentem, venenorum plenam, quam in secretiore Caii supellectile repererat, demersit; tantaque erupit lues, ut infecta maria traderentur, nec sine piscium exitio, quos enectos æstus in proxima litora ejecit.

XVIII. Tum omnes se a Principe servatos fateri: in fratre Germanici virtutes, spes populi Romani cumulatas prædicare. Ille verò nimios honores recusare, nedum divinos velle: sola imperii insignia usurpare: statuas paucas & modestas permittere; « mutis signis templa, » compita, publicas, privatas ædes op» pleri, civesque exturbari » dictitans. Hac civilitate stabilito imperio, nihil antiquius habere, quàm ut id biduum, quo de mutando reipublicæ statu hæsitatum erat, memoriæ eximeret. Omnium itaque

factorum dictorumque in eo veniam & oblivionem in perpetuum sancire ac praestare; &, cùm Principum reverentia religionibus & pietatis officiis adcrescat, aviae Liviae divinos honores, & Circensi pompâ currum elephantorum; parentibus inferias publicas; patri Circenses ludos natali die decernere. Ne Antonium quidem inhonoratum, ac sine gratâ mentione transmisit: testatus per edictum, « tantò impensiùs petere se ut natalem patris Drusi » celebrarent, quòd idem esset & avi sui » Antonii ».

A. U. C. 794. J. C. 41.

XIX. ADDIDIT matri carpentum, quo per Circum duceretur: tribuit quoque cognomen Augustae, quod femina, virtutis, quàm laudis, studiosior, recusaverat. Fratris memoriam, per omnem occasionem celebratam, novis auxit honoribus. Agrippinam & Juliam de exsilio reduxit. Magnâ quoque usus in priores Principes reverentiâ, jusjurandum neque sanctius sibi, neque crebrius instituit, quàm « per Augustum ». Tiberio marmoreum arcum juxta Pompeii theatrum, decretum olim ab senatu, sed omissum, peregit. Omnia quidem Caii acta rescidit, ejusque statuas noctu sustulit: vetuit tamen eum ignominiâ notari; diemque

A. U. C. 794. J. C. 41.

necis, quamvis exordium principatûs sui, inter festos referri: quo edicto Principi dignitas, sceleribus odium manebat.

XX. HAUD minùs diligenter cautum ut nova dominatio regibus externis commendaretur. Restituta Antiocho Commagene parsque Ciliciæ, a Caio data & adempta. Mithridates, Iberus, Armeniæ rex, in vincula conjectus, primùm libertatem, deinde regnum recepit. Data Polemoni, regi Bosporano, Cilicia, ut Mithridates, a magno Mithridate oriundus, Bosporo donaretur. At ut egregia Agrippæ officia, ita maxima fuit gratia. Non modò confirmata regna, quæ jam acceperat, additæ adhuc Judæa & Samaria. Ei quoque decreta consularia insignia, fratri ejus Herodi prætoria; multaque Judæis indulta.

XXI. EAMDEM æquitatem expertæ urbes, quibus statuas a Caio ablatas restituit. Neque opum appetens, vetuit ne quis, si cognatos haberet, Cæsarem scriberet heredem. Demum quod in novo principatu difficillimum, abruptam severitatem inter & nimiam facilitatem temperamento usus, varia sanxit quibus sanctitas legum, civium tranquillitas, ludorum moderatio adstrueretur. Ipse observantiâ

in consules, benignitate erga omnes, ingens modestiæ exemplum simul & incitamentum.

A. U. C. 794. J. C. 41.

XXII. LÆTA quidem initia, sed citò corrupta Messalinæ libidinibus, insolentiâ libertorum, hebete ingenio Principis, qui naturâ invalidus, serviliter eductus, literatior mitiorque, quàm Principem mediocris animi decet, pauca pro arbitrio & majestate imperii, pleraque alieno impulsu, præcipitive metu aut impetu actitavit. Dominationem vix retenturus, ni mole suâ aliquandiu starent magna imperia; legatique exercituum obviam, sed turpem, fortunam inlustriori obsequio postposuissent.

XXIII. HOS inter eminuit Sulpicius Galba, Germaniæ superioris legatus. Licèt ad nova summaque a multis stimulatus, officii constans maluit imperium defendere, quàm usurpare; Cattosque devicit, fide & victoriâ intimam Principis benevolentiam promeritus. Laudis æmulus, P. Gabinius, Germaniæ inferiori præfectus, Chaucos debellavit. Aucta lætitia, quòd, quæ sola apud hostes supererat, captam Varianâ clade legionis aquilam reportavit; indeque *Chaucius* cognomen obtinuit. Princeps verò, periculorum &

A. U. C. 794. J. C. 41.

bellorum expers, ob utramque victoriam *Imperator* salutatus est. Liberti, exquisitiore adulatione, in ejus laudem traxere sopitas in Mauretaniâ turbas, quæ jam ante Caii cædem desierant; & ut triumphalia ornamenta ob id acciperet persuasere.

XXIV. At fœdiora meditabatur Messalina. Juliam, formâ, nobilitate, cum Claudio necessitudine præcellentem exosa, ferocem ejus animum, & ad imperantis fortunæ obsequia flecti nescium, impatientiùs ferebat. Primùm muliebri æmulatione certavere, mox, prout solitum, vicit potentia. Juliaque variis criminibus atque etiam adulteriis infamata magis, quàm convicta, rursus in exsilium projecta est. Annæus Seneca, adulteriorum societati innexus, in insulam Corsicam relegatur: sapientiæ famâ, Juliæ superbiâ facilè excusandus, nisi ipse ingeniosioribus scriptis, adulatoriis præcibus, amarulentis dicteriis, ferme fidem criminationibus fecisset.

XXV. Inter hæc dissidia, Claudius filias suas, Antoniam Cn. Pompeio Magno tradidit, Octaviam L. Junio Silano despondit, exiguâ maritali pompâ, pòst tristiore exitu. Generos vigintiviratu tan-

tùm donavit: dein feriis Latinis Urbi præfecit: tardè concessit ut quinquennio maturiùs, quàm per leges, magistratus peterent. Eodem anno nati sunt, ortu & fato dispares, moribus & studiis pares, familiari necessitudine summi, Britannicus & Titus; mirâ hominum sorte, quæ utriusque vices variasse videtur, ut singuli plus desideriorum relinquerent. Britannicus Claudio & Messalinâ genitus vigesimo paterni imperii die: Titus Vespasiano & Flaviâ Domitillâ tertio Kal. Januarias.

A. U. C. 794. J. C. 41.

XXVI. Claudius Cæsar II & Cæcina Largus, consules, in acta Augusti juravere. In sua jurari vetuit Princeps; prorogatoque per totum annum Cæcinæ magistratu, ipse bimestri dignitate se abdicavit, nihil contra leges se fecisse jurejurando professus, majore vanitate, quàm veritate. Consul enim, & extra honorem, juris dicundi assiduus, nonnumquam a præscriptis legum discedebat, quandoque ex bono & æquo, sæpiùs inconsultâ animi levitate, & amenti similis. Novas tamen leges condidit, suâ utilitate, Principis civilitate probatas. Rectores enim provinciarum, diutiùs in Urbe morari solitos, jussit in eas ante Kalendas Apriles

A. U. C. 795. J. C. 42.

A. U. C. 795. J. C. 42.

proficisci : simul vetuit « ne sibi pro » acceptâ dignitate gratias agerent » ; professus « se Principem ; ipsos esse prin» cipatûs adjutores : apud se gratiam lau» demque nacturos , si ex provinciis , » officio egregiè perfuncti, reverterentur». Legem Papiam Poppæam , a Tiberio jam mollitam , sed in hoc Urbis luxu adhuc graviorem, moderatus est; & sexagenarios, qui uxorem quinquagenariâ minorem ducerent, cælibum pœnis exemit. Pupillis consuluit, eorumque tutelæ curam, olim prætoribus commissam, consulibus mandavit. Ad lites quoque expediendas, rerum actum, divisum antea in hibernos æstivosque menses, conjunxit. Demum ne publica pecunia periret, tres prætorios viros, qui ærario debita exigerent, instituit : additis lictoribus, ut cresceret dignitas. Ad divina quoque conversus, Urbem, religionum multitudine fatiscentem, sacris Eleusiniis augere voluit. Laudabiliore curâ, Gallorum, quos furiosa Druidarum superstitio humanis victimis deos placare docuit, feros ritus, civibus sub Augusto jam interdictos, abolevit, ceteraque hujus superstitionis vetuit. Triumphato enim terrarum orbe, hæc nobilissima Romanos manebat vic-

toria, ut religionum monstra tollerent, victasque gentes rationi servire, ac felices vivere cogerent.

A. U. C. 795. J. C. 42.

XXVII. INTERIM Suetonius Paullinus bellicæ laudis famam in Africâ auspicabatur. Ædemon enim, libertus, arma resumpserat ut Ptolemæum, regem, a Caio Cæsare interemptum, ulcisceretur. Ne per moras audacia glisceret, Suetonius Mauretaniam properè ingressus est. Barbari, exercitibus Romanis tum primùm in regione suâ bellantibus exterriti, refugêre. Dum in latebris premebantur, ventum ad montem Atlantem, tot fabulis celebratum.

XXVIII. SUETONIUS Polybium, egregium Annalium conditorem, qui Africæ litora exploraverat, æmulatus, terras scrutari voluit; primusque Romanorum ducum Atlantem aliquot millium spatio transgressus, loca, hactenus tantùm virilem ob luxuriam audita, invisit. Vanescentibus, quò propiùs accedebat, fabulis, nulla occurrêre Ægipanum Satyrorumque vestigia: sed comperit imas montis radices, densis altisque repletas silvis, incognito genere arborum, proceritate spectabili, enodi nitore, fronde cupressis simili, gravi odore, & tenui obductâ

A. U. C. 795. J. C. 42.

lanugine, sericis velleribus nihilò viliore: verticem altis etiam æstate operiri nivibus: decumis eò pervenerat castris: ultrà ad fluvium Ger contendit per solitudines nigri pulveris, eminentibus interdum velut exustis cautibus; locaque inhabitabilia fervore, quamquam hiberno tempore, expertus: proximos saltus, elephantorum, ferarum & serpentium gregibus infestos adiit; &, a Canariis populis, qui dividuis ferarum visceribus victitabant, inhabitari comperit.

XXIX. His exploratis, rebellibusque territis magis, quàm subactis, Suetonius Romam repetiit, cum pertinaciore hoste postea dimicaturus. Cœpta verò in Mauretaniâ absolvit Cn. Hosidius Geta; Salaboque, barbarorum duce, semel atque iterum devicto, & ad solitudines frustra delapso, initæ tandem pacis conditiones. Duas in provincias Tingitanam & Cæsariensem divisa est Mauretania, duobusque equestris ordinis rectoribus permissa. Conciliandi animos simul & firmandi dominationem causâ, oppidum Tingi coloniam fecit Claudius; appellatumque Traducta Julia: eodem honore donatæ Cæsarea, olim Jubæ regia, & Lixos, fabulosissimè antiquis narrata. Deductis

quoque veteranis, conditum Oppidum novum; & Latium datum Tipasæ: Rusucurium civitate honoratum. Interim Musulanorum manu, Numidiam turbare ausâ, victâ cæsâque, tranquillitas Numidiæ est reddita.

A. U. C. 795. J. C. 42.

XXX. ROMANO nomine apud barbaros ita inclarescente, fame in Urbe laborabatur ob luxum & superstites Caianæ stultitiæ reliquias magis, quàm terrarum infecunditate. Princeps innatâ bonitate, metuque plebis, numquam insolentioris, quàm cùm eâ tumultuandi occasione abutitur, publicæ penuriæ in præsentiâ subvenit, negotiatoribus lucri spe excitatis, & suscepto in se damno, si quid per tempestates accidisset. Facilius majusque incitamentum, honores addidit: civibusque, qui naves mercaturæ causâ fabricarent, vacationem Legis Papiæ Poppææ; Latinis jus Quiritium; feminis jus quatuor liberorum constituit. Quæ quidem in tantâ legum mutatione duravere, usu & necessitate defensa.

XXXI. FUTURI quoque providus, & veritus ne, ob tempestatum adversa & importuosum mare, eadem rediret frugum egestas, opera duo pari & inenarrabili impendio, utilitate & exitu dispari

A. U. C. 795. J. C. 42.

adgressus est. Agros enim Romanos, infinitis villarum spatiis in dies magis arctatos, lacum Fucinum emittendo augere incassum molitus est, prodigentiæ reus & adversùs luxuriam invalidus. Portum verò Ostiensem, a divo Julio sæpe destinatum, semper ob difficultatem omissum, nec nisi Trajani, Principis optimi, auspiciis absolvendum, feliciùs cœpit. Primùm repugnavere architecti. Sed vicit Principis auctoritas. Immensùm egesta terra; mareque immissum. Grande adhuc accessit substructionis miraculum, cùm navis, omnium maxima, quâ Caius obeliscum, qui in Vaticano Circo visitur, ex Ægypto importaverat, tribus molibus turrium altitudine in eâ exædificatis Puteolano pulvere, demersa est, ut Pharus, Alexandrini æmulus, superponeretur. Tantas inter operas sors obtulit spectaculum, raritate & celebritate memorandum. Orca, carnis immensæ, dentibus truculenta, portum subiit. Per complures dies satiata naufragiis tergorum e Galliâ advectorum, vado tam profundùm incubuit, ut circumagi nequaquam posset. Dum saginam persequitur, fluctibus in litus propulsa, dorso supra aquas inversæ carinæ instar eminuit. Admirationi, dein ludo,

ludo, patuit bellua. Adſtante Principe, comitantibus cohortibus prætoriis, ſpectante populo Romano, cum monſtro a multo milite dimicatum. Numeroſa lancearum vis congeſta e navigiis adſultantibus, quorum unum, reflatu belluæ oppletum undâ, periit.

A. U. C. 795. J. C. 42.

XXXII. Alia ludorum genera, Romæ habita, non ferino, ſed humano furore, Principiſque dedecore fœda, in Urbis luctum citò erupere. Nam certamina, ſtante republicâ, ad duranda corpora & erigendos animos inſtituta, vigente dominatione, efferavere Principes, qui ex funerum adſuetudine ad atrocia libita inſoleſcebant. In his gladiatoriis muneribus, inſitam naturâ & literis humanitatem Claudius exuit tantò faciliùs, quòd ſe primùm ſervilis audaciæ vindicem eſſe gloriabatur, & eo ſanguine gaudebat populus. Servos ergo libertoſque, falſis in dominos criminationibus, Tiberio Caioque imperitantibus, famoſos, feris objecit. Rei quidem, verùm aliis pœnarum generibus multandi, cecidere tam multi, ut Auguſti ſtatuam, eò loci poſitam, aliò transferri juſſerit, ne vel cædes ſemper inſpicere videretur, vel ſemper velata eſſet. Haud erubeſcente Principe ea jubere

& ſpectare, quibus æream Auguſti imaginem intereſſe eum puderet.

A. U. C. 795. J. C. 42.

XXXIII. Tot cædibus obduruit: ſæpe auſus imperare, gladiatores, ac maximè retiarios jugulari, ut exſpirantium facies videret. Mox a facinoroſis vilioribuſque capitibus ad meliora nobilioraque impetum cepit, Meſſalinâ & libertis crudelitatis inſtinctoribus; ac, ſi quid hæſitaret, metu imminentis periculi ad audaciam impellentibus. C. Appium Silanum, Hiſpaniæ rectorem, iis artibus circumvenere. A Principe accitus, in Urbem redierat; acceptâque in matrimonium matre Meſſalinæ, ſumma erat adepturus, ſi ipſi minus virtutis, Meſſalinæ minus libidinis fuiſſet. At eam, ne materni quidem thalami reverentem, averſatus, deſpectam cupidinem in odium tantò implacabilius, quantò turpius, vertit. Cùm tamen nihil eſſet criminis, quod objiceretur, adversùs eum per commenta graſſari conſenſerunt Meſſalina & Narciſſus; diviſaſque inter ſe partes ita ſunt exſecuti.

XXXIV. Narcissus, ſimilis attonito, Claudii cubiculum ante lucem inrupit, adfirmans « ſomniaſſe ſe vim Principi ab » Appio inlatam ». Meſſalina, in admirationem formata, « ſibi quoque eamdem

» speciem aliquot jam noctibus obversari » retulit. Nec multò pòst ex composito « in- » rumpere Appius » nuntiatur, cui pridie ad id temporis ut adesset præceptum erat: quasi planè repræsentetur somnii fides, « arcessi statim ac mori » jubetur. Postero die Claudius, fraudis, nedum sceleris, minimè suspicax, ordinem rei gestæ pertulit ad senatum, ac liberto gratias egit « quòd pro salute suâ etiam dormiens » excubaret ».

XXXV. TUM omnes indignari: Principem, imbecillitate crudelem, formidare. Proceres, quibus plus imminet periculi, & majores sunt spes, novas res meditantur. Annius Vinicianus, harum appetens, sed, quòd deerant milites, movendis impar, Furium Camillum Scribonianum, Dalmatiæ legatum, ad defectionem literis sollicitat: eò faciliùs ad consilia traxit, quòd imperii avidus esset, nec indignus haberetur, legionesque cum multis auxiliis suppeterent. Permotæ ducis auctoritate, novitatis inlecebrâ, mutant sacramentum. Senatores plurimi & equites, easdem partes secuti, Dalmatiam petunt.

XXXVI. SCRIBONIANUS, adspirantis fortunæ initiis elatior, rarusque timidam

A. U. C. 795. J. C. 42.

Claudii mentem citra bellum terreri posse, eum contumeliosâ minacique epistolâ « cedere imperio » jubet, « vitamque » otiosam in privatâ re agere ». Mobilis Cæsar jam dubitabat, adhibitis principibus viris, an obtemperaret, cùm nuntiatum est « Scriboniani fortunam evanidam pe» riisse : legionum neque aquilas ornari, » neque signa convelli moverique potuisse: » milites deûm metu, violatæ fidei pudore » in pœnitentiam conversos, Claudii ima» gines adorasse, renovasse sacramentum. » Scribonianum, amentem animi, in » Issam insulam profugisse ; ibique a Vo» laginio, in uxoris gremio, occisum » quinto rebellionis die ».

XXXVII. Talibus nuntiis e timiditate ad securitatem revocatus Princeps, Volaginium e gregario milite ad summa militiæ provexit ; atque, ut exercituum fidem consecraret, præter solita præmia voluit « legiones septimam & undecimam » Claudianas, pias, felices a senatu ap» pellari » ; laudem providi Principis reportaturus, si, punitis flagitii repertoribus, ceteros dissimulasset, aut clementiâ devinxisset. At Messalina & liberti, arreptâ hac sæviendi & in quorumvis fortunas involandi occasione, eum ad immodicam

ſeveritatem exaſperarunt. Vinicianus aliique plurimi voluntariâ morte judicium antevenere. Ceteri, ſenatores, equites, viri ac mulieres cuſtodiis carceribuſve attinebantur: ad indicium attracti non modò ſervi ac liberti, ſed ingenui quoque tum peregrini, tum cives: nonnulli etiam ſenatorii & equeſtris ordinis tormentis ſubditi, licèt, ineunte principatu, « ſe » nemini libero tormenta adhibiturum » juraſſet Claudius. Ipſe, medius inter conſules, ſellâ curuli aut tribunicio ſubſellio ſedens, adſtantibus prætorii præfectis, præſentibus libertis, ad ſenatum referebat, læſamque majeſtatem ulciſcebatur.

XXXVIII. PRÆTER viros, feminæ complures in carcere ſupplicio adfectæ; quod fœdius, aliæ, captivarum inſtar, vinclis onuſtæ, ad tribunal protrahebantur, earumque corpora in Gemonias projiciebantur. Enectorum verò extra Urbem capita tantùm expoſita. Liberis vita, quibuſdam paterna bona permiſſa. Sed odium ſeveritatis auxit nocentiſſimorum impunitas, quam a Meſſalinâ & libertis favore & pecuniâ redemere; ut ſcelere, ita & gratiâ infames.

XXXIX. FERALEM ſcenam paucorum

fortitudo illustravit. Hos inter famam promeritus est Galæsus, Scriboniani libertus: inductus enim in curiam multa locutus est libere. A Narcisso autem, in medium prorumpere auso, interrogatus, « quid»nam ageret, si Scribonianus imperaret »; forti responso, « a tergo adstans, tace»rem », ejus insolentiam retudit.

A. U. C. 795. J. C. 42.

XL. AT memoriam omnem vicit Arria, Cæcinæ Pæti uxor. Jam plurimâ laude nobilis, & apud Messalinam acceptissima, potuisset se a marito, Scribonianæ conjurationis socio, segregare, & superstes vivere. Sed vitâ morti posthabitâ, cùm Pætus, occiso Scriboniano, navem esset ascensurus ut Romam traheretur, ipsa milites oravit, « ut simul imponeretur ». « Daturi, » inquit, « estis consulari viro »servulos aliquos, quorum e manu cibum »capiat, a quibus vestiatur, a quibus »calcietur; omnia vel sola præstabo ». Re non impetratâ, conducit piscatoriam naviculam, ingensque navigium minimo sequitur.

XLI. Mox, cùm Romam venit, caussam apud Claudium dicit; uxoremque Scriboniani, indicium profitentem, increpans, « ego », inquit, « te audiam, »cujus in gremio Scribonianus occisus

» est, & vivis »? Tantam animi ferociam miratur & timet Thrasea, ejus gener; quæque sibi evenirent quasi præscius, deprecatur « ne mori pergat: filiamque » suam cum marito, si sibi pereundum » quoque fuerit, mori cogat ». Arria, tantò animosior, quantò filia carior, respondet, « si tam diu tantâque concordiâ » vixerit tecum, quàm ego cum Pæto, » volo ».

A. U. C. 795. J. C. 42.

XLII. AUCTA hoc responso suorum curâ, attentiùs custoditur. Id sentit, & queritur, « eos nihil agere: posse quidem » efficere, ut malè moriatur: ne moria- » tur, non posse ». Hæc vix effata, exsilit cathedrâ; adversoque parieti capite ingenti impetu impacto, corruit sensûs expers, constantiæ tamen haud immemor. Nam refocillatæ prima verba fuere: « dixeram vobis inventuram me quamlibet duram ad mortem viam, si vos facilem negassetis ». Tam acriter suprema tentantem fors juvit. Extremâ enim necessitate marito nuntiatâ, percussorem exosus, nec tamen mortis satis firmus, pugione pectus prætentabat. Testis Arria ferrum stringit, perfodit pectus, extrahit pugionem, porrigit marito; additâque voce, « Pæte, non dolet », occumbit.

A. U. C. 795. J. C. 42.

XLIII. ABSIMILI, ſed æquè ſingulari facto Lucius Otho inclaruit. Recti enim pervicax, auſus eſt in Illyrico milites quoſdam, quòd motu Scriboniani ex pænitentiâ præpoſitos ſuos, quaſi defectionis adversùs Claudium auctores, occiderant, capite punire, & quidem ante principia, ſe coram: quamvis ob id ipſum promotos in ampliorem gradum a Claudio ſciret. Gloriam apud militaris diſciplinæ peritos adeptus, gratiam apud Principem minuit. Hanc, retectis nefariis Romani equitis adversùs eum conſiliis, ut anno proximo opportuniùs expediam, non modò recuperavit, ſed etiam auxit, magnâ priſcæ ſeveritatis, maximâ infractæ fidei laude. Hoc anno, uno e tribunis plebis defuncto, ceteri, quamquam præſentibus conſulibus, ſenatum coegere ut alter ſufficeretur.

A. U. C. 796. J. C. 43.

XLIV. TIBERIO Claudio Cæſare III & L. Vitellio II conſulibus, feſtorum ſollemniumque dierum numerus in immane creverat. Malum pietate cœptum, auctum licentiâ, gliſcens in dies adulatione, repreſſit Cæſar, non exſtinxit: immo moribus ad inaniora delabentibus, revaluit cum majore religionum & imperii detrimento. Abolita ſimul reliqua

Caii dominationis opprobria: quæque vel nefariè, vel immeritò donaverat, aut rapuerat, restituta. Curatoribus viarum præter dignitatem reddita quoque pecunia, quam damnationibus & hastâ extorserat Corbulo. Paullulum mollitâ lege, edictum «ut provinciarum rectores ante »medium Aprilem ex Urbe in provincias »suas discederent».

A. U. C. 796. J. C. 43.

XLV. AT sævitum in Lycios, qui, exutâ veteri modestiâ, exitialibus inter se discordiis laborabant, & Romanos aliquot occiderant. Iis adempta libertas, quam olim constantiâ & fide, piratis maria omnia infestantibus, erant promeriti. Lycia contributa Pamphyliæ tum tantò fideliori, quòd ante Cn. Pompeii victoriam fuerat cum piratis latrociniorum socia.

XLVI. DUM Claudius hac de re in curiâ cognoscebat, Lycium quemdam, civem Romanum, Latinè adlocutus, eum Romani sermonis rudem esse indignatus est, jureque civitatis privavit: semper, utì adsolent impotentes Principes, indecora inter & decora ambiguus. Nam simul, iniquas grassandi artes exosus, ne criminationibus civium Romanorum jus violaretur vetabat; simul levissimis de

caufis jus illud vel ipfe adimebat, vel ita abjectè publicabat « ut vitreis fractis ve- » nale » diceretur. Majore adhuc licentiâ, & quovis pretio apud Meffalinam & libertos proftabat. Sic nomen, quantâ cum imperii utilitate, tantâ Urbis laude, cum præftantiffimis & opulentiffimis exterarum regionum viris fapienter a majoribus communicatum, cœpit evilefcere.

A. U. C. 796. J. C. 43.

XLVII. Nec Meffalina his prædationibus contenta; fed dominationis cupidine, quâ nulla in feminis acrior, magis accenfa, imperii munia, confpirantibus libertis, in fe trahere: exercituum, provinciarum præfecturas vendere: in totâ republicâ tam inclementer auctionari, ut, cùm ne emendi quidem fupereffet facultas, Claudius populum in campum Martium coegerit, ibique rerum pretia ftatuerit; publico fuo dedecore, maximoque libidinum incitamento, quæ numquam ferociùs vigent, quàm cùm mollioribus remediis irritatæ.

XLVIII. Post hæc enim cœpit Meffalina nihil moderati habere; nec jam libidinibus, fed fceleribus certare: dignitate ad audaciam abuti: pudicitiam publicare: nobiliffimos quofque viros ac feminas ad voluptatum monftra provocare:

si adsenserint, gratiam; si dissenserint, odia dividere: Claudium spectaculorum inlecebris ludificari: eum muliebri famulitio ita cingere, ut, dum hæc, stupente & indignante Urbe, in propatulo patrabantur, unum Principem laterent, ipseque histrionem Mnesterem, Messalinæ flagitia paventem, ipsius jussis esse obnoxium juberet. Justus Catonius, prætoriarum cohortium præfectus, cùm publicam infamiam indicio ulcisci pararet Messalinæ odio, Claudii jussu morte adfectus est. Iisdem artibus, crimine incerto, nec defensione ullâ datâ, Juliæ, altera Drusi, altera Germanici filia, divi Augusti proneptes, ferro fameve enectæ.

A. U. C. 796. J. C. 43.

XLIX. HÆC Cæsareæ domûs funera Claudii nece cumulare meditabatur eques Romanus. Scelus L. Otho, prodentibus servis, comperit, & detexit, magnâ quidem cum laude, quòd annò superiore, utì jam diximus, gratiâ apud Principem exciderat. Reus a tribunis plebis & consulibus e Tarpeiâ rupe dejectus est. Mox de L. Othonis honoribus consultatum. Senatus eum rarissimo honore, statuâ in palatio positâ, prosecutus est. Claudius quoque, ut præstito officio, ita liberalitate potior, Othonem inter patricios

A. U. C. 796. J. C. 43.

adlegit; collaudansque amplissimis verbis, adjecit. «Virum esse, quo meliores »liberos habere ne optaret quidem».

L. TUM oblata tandem, quæ per tot annos defuerat, bellorum materies. Bericus, aliique ex Britanniâ ob seditionem profugi, insulam, a divo Julio prospere tentatam, nunc domesticis dissensionibus & inexpertâ novorum regum ætate vinci facilem, Claudio demonstravere. Eò libentiùs auditi, quòd triumphi decus quæreret Princeps, nec occupationes, quæ libidines suas occulerent, aversaretur Messalina. Insuper Britanni ob non redditos transfugas tumultuabantur. Itaque jussus est Aulus Plautius e Galliâ exercitum in Britanniam transmittere, dum Cæsar elephantos ceteraque bellorum terricula pararet.

LI. AT legiones, secum reputantes quantula divus Julius in Britanniâ gessisset, quàm dira perpessus esset in Oceano Germanicus, exoticam & ultrà terrarum fines militiam, plenam discriminis, laudis vacuam, aspernabantur. Plautius, vir bello egregius, gnarusque milites frustra ad odiosa impelli, eos cunctando ad spem amoremque victoriæ adducebat. Cæsar, morarum impatiens, Narcissum mittit,

qui rem deproperet. Is, personam, juraque Principis in Urbe usurpare solitus, Plautii tribunal conscendit. Milites, superbum genus, & opprobrii indignantissimum, liberti audaciam exhorrescunt; «Io Saturnalia» occlamitant; & personatum Principem ludificati, «Plautium »ducem suum esse: quò jusserit, statim »ituros» gloriantur.

A. U. C. 796. J. C. 43.

LII. PLAUTIUS, ne indignatio, ad res quasque, & inprimis militares validissima, elanguesceret, confestim naves conscendit; copiasque in tres partes distraxit, ut suis facilior, hostibus formidolosior foret adpulsus. Reflante vento aliquandiu retroacti: restitere tamen, tum pænitentiæ pudore, tum facis ab Oriente ad Occidentem transcurrentis visu ad pertinaciam obfirmati; navesque plano & nudo litore constituêre. Nam Britanni, adversante vento, nihil sibi timendum rati, & in sua remigrantes defensionem omiserant. Ubi autem audiere Romanos adpulisse, terror, uti adsolet, barbaros attonuit. Nec redire, nec congredi ausi, se in paludes ac silvas abdidere, ut sicut olim divum Julium morâ fatigaverant, ita Plautium otio frangerent.

A. U. C. 796. J. C. 43.

LIII. At ille, haud nescius lentitudine suos defecturos, hostes valituros, statim bellum adgredi: latitantes Britannos venari: omnibus vestigiis indagare; ac tandem divulsos offendere, qui vix, sociati, fuissent bello pares. Devicto Catarataco, mox cæso Togodumno, Cunobelini nuper mortui filiis, fugâ salutem quæsiere; parsque Bodunorum, qui Catwillaunis parebant, in fidem recepta. Præsidio ibi relicto, Plautius ad amnem progressus, hostes, quasi insuperabili obice defenderentur, in secordiam resolutos reperit: jubet Gallos, flumina in armis tranare solitos, « impetum in eos facere: » viris parcere; sed equos telis figere: « cetera se provisurum ». Jussa facessunt alacres. Britanni, insperatâ audaciâ perturbati, in esseda se recepere. At, undique vulneratis equis, curribus excussi, obtritique, multâ cum strage inulti pereunt.

LIV. Interea Fl. Vespasianus, ad summa genitus, ejusque frater Sabinus, legatus, amnem trajecerant. Hostes, Gallorum inruptione & suorum luctu turbidos, inopinatò adorti, plurimos interfecere. Quâ clade non dejecti, inritati

magis Britanni, sumptoque ex furore consilio, patientiam incusant, seque ad prœlium accingunt: nec nisi in posterum diem differtur. Utrinque acerrimè pugnatum: nutabat victoria; jamque hostes Hosidium Getam circumsistebant, cùm pericula in eorum exitium is convertit, eosque tam fortiter superavit, ut, licèt nondum consul fuisset, triumphalia insignia obtinuerit.

A. U. C. 796. J. C. 43.

LV. INFELICITER tentatâ fortitudine, Britanni ad artes refugêre. Properant ad Tamesis, æstu intumescente adcrescentis, ostia, gnaris locorum tuta, ignaris infida, flumenque trajiciunt. Romani, eos prosecuti incautiùs, periclitati. At Galli, ob rei difficultatem audaciores, enatant, dum alii, supra eum locum per pontem transgressi, simul Britannos adoriuntur, & multiplici pugnæ imparatos ingenti clade prosternunt. Lætissimam victoriam luctus occupavit. Fugitivos enim dum ipsi inconsultiùs quoque insequebantur, inviis paludibus cum multâ suorum jacturâ hausti sunt.

LVI. PLAUTIUS, populos, neque Togodumni nece, neque suis cladibus fractos, sed ferociâ irâque tumentes, non

A. U. C. 796. J. C. 43.

temere provocandos ratus, occupata loca firmat præsidiis; castraque in dextrâ Tamesis ripâ metatus, res gestas, quidque sit spei periculive, utì erat jussus, Principi renuntiat. Addit « validas quidem esse » gentes : at si cetera ad id bellum parata » accederent; & Cæsar numine ac præ» sentiâ milites tutaretur, certam dignamque Principe adesse victoriam ».

LVII. CLAUDIUS, triumphi decus animo jam præcipiens, res Urbanas ceterosque exercitus Vitellio, collegæ suo, commendat; ipse statim ad Britannicam expeditionem profecturus, nisi fuisset Galbæ, quem fide scientiâque militari acceptissimum prædiximus, morbo retardatus. Ubi convaluit, Cæsar magno apparatu ab Ostiâ in Britanniam navigavit, magis cum mari quàm cum hostibus conflictatus. Bis enim vehementi Circio pæne demersus est prope Liguriam, juxtaque Stœchadas insulas. Cùm tandem Massiliam adpulisset, Gesoriacum pedestri itinere petiit; mox ad ostia Tamesis transmisit.

LVIII. FLAGRANTIBUS militum, quos Principis aspectus ad gloriam magis adhuc quàm ad lætitiam excitat, studiis

exceptus, flumen transit; nactusque Britannos, qui, nuntiato Cæsaris adventu, occurrerant, illico prœlium committit, eosque principatûs majestate potiùs, quàm pugnæ atrocitate superat. Incruentâ victoriâ lætus, Camulodunum, Cunobelini regiam, occupat; populos in deditionem accipit, aut vi subigit. Intra sexdecim dies sæpe imperator consalutatus, pluraque temporum opportunitate, quàm divus Julius bellorum famâ potitus, in Urbem revertitur, relictis Plautio & Vespásiano, qui faustis auspiciis inchoata consilio ac fortitudine perficerent.

A. U. C. 796. J. C. 43.

LIX. AUCTO novis terris imperio, adcrevit eruditio Romana, mirâ quidem, sed notâ bellorum ac literarum societate. M. Agrippa, quo meliorem civem Roma vix umquam tulit, orbem terrarum Urbi spectandum proponere erat adgressus: divus Augustus complexam eum porticum ex destinatione commentariisque Agrippæ ab Octaviâ inchoatam peregerat. Magnificum quidem & victore populo dignum fuit spectaculum. Nondum tamen Geographia Romanis scriptis innotuerat. Id opus, a M. Tullio Cicerone sæpe tentatum, semper omissum, privatis incertum

an publicis rebus utilius, ita adcuravit Pomponius Mela, ut, ſi a prioribus ſcriptoribus ſtudiorum antiquitate vincatur, omnes elegantiâ vicerit.

A. U. C. 796.
J. C. 43.

BREVIARIUM
SUPPLEMENTI
LIBRI DECIMI ANNALIUM.

I. H*ONORES, ob Britannicam victoriam, Claudio & Messalinæ decreti.* II. *Claudius Urbem triumphans ingreditur.* III. *Publica lætitia.* IV. *Fœda libertorum decora.* V. *Res Romana Plautii & Vespasiani armis victricibus in Britanniâ promovetur.* VI. *Mors Agrippæ. Judæa iterum in provinciam redacta.* VII. *Achaia proconsulari imperio reddita. Ærarium prætoribus restitutum.* VIII. *Complures leges, aliæ utiliter, aliæ temere mutatæ.* X. *Inconsulta Principis in Cottium liberalitas.* XI. *Puniuntur Rhodii. Umbonius Silio senatu pulsus. Dilatæ ob sacra nundinæ.* XII. *In sollemnibus sacramentis*

vetus mos revocatus. Imminuta publicarum imaginum multitudo. XIII. *In iis ponendis egregia majorum prudentia : immensa recentioris ævi ambitio.* XV. *Præfectorum provinciis repressa avaritia.* XVI. *Audacia multitudine legum inritata. Parricidialis furor.* XVII. *Singulare edictum de Solis eclipsi.* XVIII. *Ludi : congiarium.* XIX. *Tiberius Alexander Judææ procurator. Izates, Adiabenorum rex, ejusque mater Helena, Judaicam religionem professi.* XX. *Romanos inter & Parthos medius Izates utriusque imperii gratiam aucupatur.* XXII. *Parthorum favore increscit.* XXIII. *Hermaphroditus Romæ visus, & a Claudio expiatus.* XXIV. *Scarus e mari Carpathio in Italiam asportatus.* XXV. *Mentagra ex Asiâ invecta.* XXVI. *Valerius Asiaticus abdicat se consulatu.*

XXVII. *M. Vinicii ruina.* XXVIII. *Asinii Galli, imperio inhiantis, vesana consilia & pœna.* XXIX. *Coercita libertorum audacia; patronorum duritia.* XXX. *Princeps Messalinæ libidinibus turpiter obnoxius. Fœda Mnesteris & populi Romani jurgia.* XXXI. *Thracia in formam provinciæ redacta. Legatio ex insulâ Taprobane missa.* XXXII. *Hujus legationis occasio.* XXXIII. *Insulæ mores & usus.* XXXV. *De Seribus quoque auditum. Eorum corporis forma, commerciorumque ratio.*

Hæc tribus annis gesta.

A. U. C.	J. C.		
DCCXCVII.	44.	Coss.	L. QUINCTIO Crispino II, M. STATILIO Tauro.
DCCXCVIII.	45.	Coss.	M. VINICIO II, TAURO Statilio Corvino.
DCCXCIX.	46.	Coss.	VALERIO Asiatico II, M. JUNIO Silano.

SUPPLEMENTUM

LIBRI DECIMI

ANNALIUM.

Auctore GABRIELE BROTIER.

I. CLAUDIUS generos suos, Pompeium Magnum & Silanum, victoriæ nuntios præmiserat. Ubi primùm Romam venêre, senatus in ejus honoribus fuit eò profusior, quòd tot abhinc annis victorem Principem non vidisset. Super triumphum, ludos annuos, duos arcus, alterum in Urbe, alterum Gesoriaci, exstruendos, datum ipsi cognomen, ejus filio nomen *Britannici.* Decretum quoque « ut Messalina, sicut olim Livia, primum » in consessu locum occuparet, & carpento » veheretur ». Præterea cùm per dedecora

A. U. C. 796. J. C. 43.

A. U. C. 796. J. C. 43.

prioris principatûs in hujus laudes ire patres essent soliti, jussum « ærea Caii » Cæsaris numismata, quæ ejus imaginem » referrent, conflari ». At quasi æs illud non posset nisi ad probra liquescere, in Mnesteris, histrionis, quondam Caii familiaritate, tunc Messalinæ libidinibus infamis, statuas obriguit.

A. U. C. 797. J. C. 44.

II. INTERIM Princeps, solvens e Vatreni portu, prægrandi domo veriùs, quàm nave, Adriam intraverat; moxque Romam sexto, quàm profectus erat, mense rediit, Quinctio Crispino II & Statilio Tauro consulibus. Civitas omnis obviàm effusa, multi provinciarum præsides, legatique qui coronas aureas adtulerant, nonnulli etiam exsules ob publicam lætitiam revocati, triumphantem maximo apparatu excepere. Præter celebritatis solita, currum carpento secuta est Messalina: secuti & triumphalia ornamenta eo bello adepti, sed ceteri pedibus & in prætextâ; Crassus Frugi equo phalerato, & in veste palmatâ, quòd eum honorem iteraverat. Cùm ad ædem Jovis Capitolini perventum, victor Princeps, divum Julium imitatus, gradus genibus ascendit, duobus suis generis innitens, lauream que in gremio numinis deposuit.

III. AD

III. AD triumphi pompam accessere ludorum hilaria, quos Princeps, acceptâ ob eam rem consulis potestate, duobus simul theatris, ut populo gratificaretur, celebravit. Tot quidem equorum certamina, quot per diem edere liceret, promiserat: verùm propter ursorum cædes, athletarum pugnas, pyrrhicas puerorum ex Asiâ evocatorum saltationes, haud plura, quàm decem actitata. Spectaculi raritate ac dignitate præstitit expugnatio direptioque oppidi, ad imaginem bellicam & deditionem Britanniæ regum in Martio campo edita, cui Princeps præsedit paludatus. Alios insuper ludos, senatûs permissu, fecere theatralium operarum duces.

A. U. C. 797. J. C. 44.

IV. HÆC quidem decora, & digna Principe, ni fuissent libertorum honoribus fœdata. At Posidi, eunucho, inter militarium fortissimos arma insignia tamquam participi victoriæ dono data: permissum Harpocrati, ut lecticâ per Urbem veheretur, & spectacula publicè ederet. Ausus & Polybius inter duos consules ambulare. Narcissus ceterique liberti per majora adhuc favoris ludibria in fortunam & principatum insultabant. Dum Princeps ea vel ferret patientiùs, vel licentiùs

A. U. C. 797. J. C. 44.

permitteret, Rufus Pollio, prætoriarum cohortium præfectus, imaginem ac ſedem inter ſenatores, quotiens Claudium in curiam comitaretur, obtinuit. Et ne id novum videretur, Princeps exemplum Auguſti, qui eadem Valerio Liguri tribuerat, cauſabatur. Majore adhuc invidiâ, Laco, quondam præfectus Vigilum, tum Galliæ procurator, ſuper hos honores conſularia ornamenta adſecutus eſt.

V. SENATUS, amore, an munificentiâ Principis inlectus, magnificè de bello Britannico loqui: geſta prædicare: futura providere; &, ut hoſtes libentiùs ad deditionem venirent, decernere « quæcumque Claudius ejuſve legati agerent, aut cum Britannis tranſigerent, ſenatum populumque Romanum fixa & in perpetuum rata habiturum ». Plautius, talibus incitamentis haud indigens, ſed bellicâ laude ſuâque dignitate magis exſtimulatus, cœpta feliciter, feliciùs exſequebatur; adſumptóque in partem laborum & gloriæ Veſpaſiano, proximam Britanniæ partem in provinciam redegit: nec regendi minùs, quàm vincendi peritus, feroces animos religionibus artibuſque Romanis paullatim mollivit.

VI. NUNTIATUM interea Agrippam,

regem, quem sæpe memoravimus, repentino morbo correptum exspirasse. Claudius veteris necessitudinis memoriâ regnum ejus filio, in Urbe educto, sibique acceptissimo, destinabat. Deterruere liberti, «juvenem, pubertatis annos vix »egressum, tantæ rei imparem», obtendentes. Itaque Judæa iterum in provinciam redacta; missusque Cuspius Fadus procurator. Ne tamen vel in Agrippam ingratus, vel Judæis infensus videretur Princeps, cœpit juniorem Agrippam cariorem habere: Judæorum, qui stolam sacram coronamque repeterent, postulatis adnuere; in locum Marsi, Syriæ præsidis, defuncto regi invisi, Cassium Longinum sufficere; eique, ut injurias, abs Cæsariensibus & Sebastenis inlatas, ulcisceretur, imperare. Herodi, Chalcidis regi, templum, ejus thesauros, jusque summi pontificis deligendi permisit: cetera demum dilargitus, quæ solent Principes voluntatis suæ impotes, alienis libidinibus obnoxii.

A. U. C. 797.
J. C. 44.

VII. EADEM libertorum licentiâ, incertum an populi ambitu, fortè ipsius Principis, civilem famam adfectantis, facilitate, Achaia Macedoniaque, quas Tiberius ad curam suam transtulerat,

senatui redditæ. Dein cùm imbecilli Principes magis in commutandis, quàm perficiendis institutis, lubidinem habeant, hac quoque viâ ad gloriam contendit Claudius; curamque ærarii Saturni, a divo Julio prætoribus datam, quæstoribus restituit. At ut vetera novitate celebrarentur, edixit « duos quæstores fore ærarii » præfectos: munus per triennium obituros: eo perfunctos, statim vel prætoriâ » dignitate, vel digno re gestâ salario » donatum iri ». Eam auctoritatis accessionem omnium extra Urbem præfecturarum abrogatione compensavit: simul, ut prætoribus indulgeret, iis quædam judicia, consulum propria, permisit; haud repugnantibus consulibus, qui, pristinæ dignitatis obliti, munera aspernabantur; in Principis venerationem, magnasque spes intenti.

A. U. C. 797. J. C. 44.

VIII. MELIUS utiliúsque ad tollendas judiciorum moras sancitum « ut jurisdictio » de fideicommissis quotannis, & in Urbe » tantùm delegari magistratibus solita, in » perpetuum atque etiam per provincias » potestatibus demandaretur ». Juxta majestatem imperii quoque edictum « ut, » quibus provinciæ a magistratibus inter» dicerentur, ii Urbe & Italiâ summove-

»rentur». At novo exemplo, atque infra Urbis dignitatem, quoſdam Princeps ipſe relegavit, « ut ultra lapidem tertium ve»taret ab Urbe egredi»: quaſi Urbs, terrarum caput, imperii ſedes, communis cunctarum gentium patria, inter pœnas haberi poſſet.

A. U. C. 797. J. C. 44.

IX. Qua tamen re in publicum decus tantùm peccabatur. Mox gravior, certamque in ruinam aliquando eruptura, reipublicæ inlata labes, cùm Claudius, humanitatis ſpecie, infregit diſciplinam militarem, quæ vetuſtate & auſteritate pollet plurimùm. Sapienter a majoribus cautum ut exercitus a voluptatibus opibuſque amoverentur. Diuturno enim uſu compertum eſt militem in mortem numquam eſſe promptiorem, quàm cùm deliciarum ignarus. Lex quidem, quâ uxorem habere prohibebatur, non abrogata; ſed ſancito « ut jura maritorum haberet », opes & inritamenta libidinis addita.

X. Ni Galliæ fuiſſent ad luxum & ſervitutem projectæ, faviſſetque fortuna imprudentibus Principibus nonnumquam benigna, prudentibus iniqua, in aliud promptiuſque diſcrimen rempublicam Claudius adduxiſſet. Olim divus Auguſtus, quantum ab Alpibus Cottiis ob

impervias rupes abruptasve viarum angustias immineret periculi gnarus, Cottium regem in amicitiam receperat, eóque devinxerat, ut rupes viasque explanaret; &, quibusdam civitatibus ejus ditioni additis, mallet præfecturam a Romanis acceptam gerere, quàm paterno in regno dominari. Saluberrima consilia Claudius pervertit: nec tantùm M. Julio Cottio regnum restituit, sed ampliavit; patente ad hostium adsultus imperio, nisi, rege mortuo, formidolosam liberalitatem sustulisset Nero, & Cottias Alpes in jus provinciæ redegisset.

A. U. C. 797. J. C. 44.

XI. Tot inter dominationis dedecora, visum tamen priscæ severitatis exemplum; & Rhodii, qui cives Romanos cruce necaverant, ademptâ libertate multati. At iis, ut ad delicta, ita ad pænitentiam facilibus, aliquot pòst annis, Nerone eorum causam agente reddita. Minus criminis, plus pœnæ fuit Umbonio Silioni, Bæticæ præfecto, quem Claudius, e provinciâ evocatum, senatu demovit, quasi exercitibus in Mauretaniâ bellantibus satis magnam frumenti vim non suppeditasset; re, quòd libertis displiceret. Quantum e fortunis peteretur ignarus, immensam locupletemque supellectilem

hastæ subjecit. At venditâ tantùm veste senatoriâ, id unum supplicii repeti miratus, partis opibus, privatus quidem, sed securus, usus est. Hoc anno nundinæ, ne sacra negotiorum tumultu interturbarentur, dilatæ; quod aliàs sæpe observatum.

A. U. C. 797. J. C. 44.

XII. M. Vinicio II, Tauro Statilio Corvino consulibus, Claudius solita Principibus juravit; veteremque consuetudinem renovavit, ut e prætoribus, tribunis plebis, ceterisque collegiis unus tantùm præiret, non verò singuli jurarent. Mox usum publicarum imaginum, in immane gliscentem, repressum iit.

A. U. C. 798. J. C. 45.

XIII. Ab ipsis Urbis initiis, majores, gnari quantùm virtutum monumenta ad recti incitamentum valerent, viros atque ipsas feminas, laude præcellentes, equestribus & pedestribus statuis consecraverant; honoresque, legendos ævo, basibus inscripserant. Institutum, magnorum exemplorum ferax, pervertit magistratuum superbia. Dignitate tumidi, memoriæ perpetuitatem, nullâ re gestâ partam, vanitate & titulis redimebant: totque erupere ignotorum hominum simulacra, ut, iis silvescentibus, obscura delituisset virtus, ni, M. Æmilio, C.

A. U. C. 798. J. C. 45.

Popilio II consulibus, censores P. Cornelius Scipio, M. Popilius statuas circa forum eorum qui magistratum gesserant, sustulissent omnes, præter eas quæ populi aut senatûs sententiâ statutæ essent.

XIV. EXTREMIS reipublicæ temporibus, invalescente luxuriâ, recruduit ignobilis famæ vesania. Tandem sub Principibus, cùm omnia unius arbitrio, paucorum gratiâ regerentur, urbsque una totius imperii fortunas complecteretur, nullus fuit statuarum imaginumve finis: eas quisque vanissimus & malarum artium strenuus non modò in ædibus & atriis, sed in templis, in foris, oculatissimis in locis, nullo pudore, audaciâ maximâ, sibi collocavere. Cùm vix maneret virtuti locus, edixit Princeps « ut immensa » illa statuarum & imaginum vis alium in » locum transferretur: nemini postea, » nisi adprobante senatu, ullam ponere » liceret ». Illis tantùm, qui vel vetera monumenta reficerent, vel nova exstruerent, licitum « ut in iis suas suorumque » imagines publicarent ».

XV. DEINDE animadversum in potestatum avaritiam; vetus malum, & legibus validius. Quidam provinciæ rector, ob accepta munera infamis, in exsilium

ablegatus; & quæcumque in præfecturâ paraverat, sub hastâ vendita. Ne ceteris ob continuas dignitates gliſceret licentia, populiſve iniqua judicia vimque conquerendi facultas adimeretur, cavit Princeps ne provinciarum præfecturâ defunctos ad alios honores statim promoveret: obſoletis quoque legibus auctoritatem addidit « ut » injuriæ ab rectoribus inlatæ ad ſenatum » deferrentur: nec iis liceret peregrina» tionum diuturnitate aliiſve artibus accu» ſationes legumque ſeveritatem ſubterfu» gere ». Ne adſeſſoribus quidem, licèt ad biennium munus aliquando prorogaverit, vel ipſe deſtinaverit, confeſtim provinciam ſortiri permiſit. Mox ipſos extra Italiam commeatus, a ſenatu peti ſolitos, beneficii ſui fecit; dominationis tantò intemperantior, quantò minor.

A. U. C. 798. J. C. 45.

XVI. AT novarum uſquè legum multitudine imminuta, utì adſolet, reverentia, irritata audacia: ipſaque ſupplicia, amiſsâ ob aſſiduitatem turpitudine, in peccandi libidinem vertêre. Nec levia tantùm vitia, ſed portentoſa percrebuere ſcelera; & hactenus ferme inaudita parricidialis impietas adeò invaluit, ut plures parricidas intra quinquennium Claudius culleo inſuerit, quàm omnibus ſæculis

insutos traditum. Monstratis criminibus, viros inter & mulieres de contumaciâ certatum: vicit muliebris sexus, quantò debilior, tantò, si naturâ insitam humanitatem exuit, flagitiosior. Et cùm, sub hoc principatu, venenarii & malefici primùm fuissent comprehensi, homines XLV, mulieres LXXXV suppliciis adfecti sunt. Inlustri exemplo legibus plus noceri posse, quàm profici, nisi summâ imperandi & prohibendi prudentiâ adtemperentur: animadversionum assiduitate facilitatem peccandi, dempto pudore, intendi: populorum innocentiam, vel virtutis famâ, vel parcitate simul & infamiâ pœnarum, parari.

A. U. C. 798. J. C. 45.

XVII. ALIUD autem novi moris edictum prodiit, turbarum metu potiùs, quàm literarum studio. Princeps enim, veritus ne diem suum natalem ob futuram eclipsim inauspicatum haberet populus, denuntiavit « Kalendis Augustis Solem » ex quadrante defecturum; idque non » irâ deûm, sed statis naturæ legibus » contingere: Solem interventu Lunæ oc» cultari: pariter Lunam hebetari in suis » deliquiis terræ objectu: propter multi» vagos Lunæ flexus, hos quidem utrius» que sideris defectus non esse menstruos, » certos tamen ducentis viginti tribus

» mensibus in suos orbes redire. Has na-
» turæ leges Græcis jamdudum depre-
» hensas, apud Romanos Sulpicii Galli
» scientiâ nobilitatas, eo edicto publicari,
» ut in hac imperii literarumque luce
» quisque, metu solutus, vera de naturâ
» sentiat, nec monstra expavescat ». Tali
quidem edicto inclaruit sideralis scientia:
at in vulgi animis semper insedit super-
stitio; & pavores Principis scrutantibus
oblata sermonum jocorumque materia.

A. U. C. 798. J. C. 45.

XVIII. AMOLIENDIS rebus novis meliores fuere ludi, quos Claudius voverat Britannico bello, nunc editi. Lætitiam auxit Principis largitio; datique viritim plebi, quæ ex publico frumentum accipiebat, treceni nummi; nonnullis plures: quibusdam etiam collata singula nummorum millia & duceni quinquageni. Partem Cæsar, partem generi distribuêre, ne per plures dies a jure dicundo abstineret: hac in re numquam intentior, quàm dum uxor, dum liberti omnia luxu, libidine, scelere miscebant. Sub anni finem diem Saturnalibus a Caio additum, postea omissum, restituit.

XIX. NIHIL memorabile in provinciis gestum. Cuspio Fado, Judææ procuratori, successor datus est Tiberius Alexander,

A. U. C. 798. J. C. 45.

patre Judæo, Alexandriæ Alabarchâ, genitus; Romanarum rerum tantò ſtudioſior, quòd a patriis ſacris defecerat. Haud minore Judaicæ gentis gloriâ, quàm utilitate, defectionem illam penſaverant Izates, Adiabenorum rex, & ejus mater Helena, Judæorum religionem profeſſi. Genti enim gravi fame conflictatæ ſubvenerunt; Izates pecuniâ, Helena frumento ex Ægypto comportato, & inter egenos didito.

XX. Tum Izates, Romanorum & Parthorum imperiis interjectus, inclareſcebat. Sed paullo altiùs res repetenda. Is Monobazo, patri ſuo defuncto ſucceſſerat, non ut natu major, ſed ut melior. Nec interfectis fratribus, ut mos eſt barbaris, regni tranquillitati, ſuæ ſecuritati conſuluit; ſed fratres ſuos cum ipſorum liberis partim Romam ad Claudium, partim ad Artabanum, Parthorum regem, miſit. Dominationis æmulos hac arte fecit pacis obſides.

XXI. Mox adcrevit fama, cùm Izates Artabanum e regno profugum tantâ humanitate excepit, ut alieno in regno Princeps magis, quàm exſul haberetur. At cùm aliena regibus ſemper ſint iniqua, maximâ dexteritate ſategit, ut Parthi

Artabanum reciperent, « præteritarum » injuriarum oblivionem, ſeque pacis » ſponſorem » promittens. Adnuêre; & Cinnamus, imperandi capax magis, quàm avidus, ſolio ceſſit, obſequio, quàm imperio inluſtrior.

A. U. C. 798. J. C. 45.

XXII. ARTABANUS, in Izatem haud ingratus, maximis honoribus eum extulit; voluitque « ut tiarâ rectâ uteretur, lec- » toque aureo dormiret »; quæ propria ſunt Parthicæ majeſtatis decora: ejus quoque regno adjecit peramplam ac fertiliſſimam Niſibis regionem, ditioni regis Armeniæ ademptam. Ita cum dedecore penes Romanos opes ac libido; penes barbaros imperii vis & gloria.

XXIII. VERUM ut Principis Urbiſque ſtudia ſint perſpectiora, haud pigebit referre viſum hoc anno Antiochiæ ad Mæandrum hermaphroditum; & Romam perductum. Portentum illud ibi curiosè exceptum eſt. At ne quid dirum ingrueret, Claudius ut legum, ita cærimoniarum immodicus, in Capitolio Jovi averrunco aram poſuit. Urbis verò major libido, quàm ſuperſtitio; quódque olim in oſtentis fuerat, tum habuit in deliciis, novo flagitiorum genere ſuperba.

A. U. C. 798. J. C. 45.

XXIV. Iisdem circiter temporibus; nec illaudabili invento, ni mores fuissent ad luxuriam proniores, scarus, piscis nepotum principibus laudatissimus, e mari Carpathio in Italiam advectus. Quinquennio fere curâ adhibitâ, Optatus Elipertius, præfectus classis, inter Ostiensem & Campaniæ oram sparsos ita disseminavit, ut frequentes hoc in litore invenirentur: sicque satis piscibus, datus mari novus incola, aucta novis saporibus gula.

XXV. At ne victa videretur natura, paullo pòst quidam Perusinus, eques Romanus, quæstorius scriba, mentagram, luem majoribus patribusque incognitam, ex Asiâ importavit. Malum, tamquam feminas plebemque negligeret, in proceribus ad omne luxûs ingenium præcipuis veloci transitu osculi ita grassabatur, ut occuparet in multis totos vultus, oculis tantùm immunibus, descenderet in colla pectusque & manus, fœdo cutis furfure: fœdiore adhuc eorum, qui causticam Ægyptiorum medicinam pati toleraverant, cicatrice, quàm morbo. Et certè id toto ævo observatione dignum, quòd quantùm opibus & deliciis, tantùm vitiis & morbis crevimus.

XXVI. VALERIUS Asiaticus II, M. Junius Silanus consulatum iniere, dignitate pares, gratiâ & opibus dispares. Silanus stato tempore magistratum posuit. Asiaticus verò, licèt in totum annum designatus, se abdicavit. Id quidem præstiterant & alii: at hi modicis fortunis, & Circensium ludorum sumptibus, qui immoderatè excreverant, impares. Ille motam Principis gratiâ, altero consulatu, immensis divitiis invidiam verebatur: malè consultus, qui, ubi summa gratia, magnæ opes, adrepens invidia, suspectam & intutam esse modestiam, decoros verò & tutos honores maximos, modò non immodicos, haud intelligeret.

A. U. C. 799. J. C. 46.

XXVII. MESSALINA, ob luxûs monimenta, quæ invidebat, Asiatico infensa, quid adversùs eum valeret, M. Vinicii ruinâ prætentavit. Bis consul, patre consulari ortus, Cæsarum adfinitate inlustris, Vinicius ipsi tantò erat suspectior, quòd ab eâ læsus, interfectâ uxore ejus Juliâ. Metum furoremque addiderat pudicitia incassum tentata. Obscurum tamen scelus quæsivit; virumque invisum simul & dilectum, melioribusque temporibus dignum, veneno sustulit. Funere publico & laudatione celebres fuere exsequiæ;

quod multis datum eâ ætate, quæ humanitatis expers ejus ſpeciem ambitioſiùs oſtentabat.

A. U. C. 799. J. C. 46.

XXVIII. Tum Aſinius Gallus, claris natalibus, facie ignobili, deformiore ingenio, inſerere ſeſe fortunæ voluit. Princeps, utì rebatur, ab omnibus ſalutandus, ſi imperandi voluntatem oſtenderet, cœpit ob generis claritudinem palam dominationem adfectare. Nec opes, nec arma aderant: complures tantum Cæſaris libertos atque ſervos corruperat. Inſanum regulum non morte, quâ inclaruiſſet facinus, ſed exſilio, quo derideretur, multavit Claudius; hoc uno judicio, quàm latis tot legibus, majorem laudem adſecutus.

XXIX. Haud minore famâ, ſcelus libertorum qui adversùs patronos libertate abuterentur, & ferociam dominorum, ſi per nefas ſævirent, corripuit. Motus enim audaciâ cujuſdam liberti, quòd patronum apud tribunos plebis detuliſſet, & in eum petiſſet accepiſſetque apparitorem, non modò illum ceteroſque cauſæ innexos punivit; ſed & ingratos libertos, de quibus patroni quererentur, revocavit in ſervitutem; « advocatiſque eorum » negavit « ſe adversùs libertos ipſorum jus

» dicturum ». Dominos pariter exosus, qui ægra affectaque mancipia in insulam Æsculapii tædio medendi exponerent, sanxit « omnes, qui exponerentur, liberos » fore, nec redituros in ditionem domini, » si convaluissent : quòd si quis necare » quem mallet quàm exponere, eum cædis » crimine teneri ».

A. U. C. 799. J. C. 46.

XXX. VERUM ab æquo ad temeraria citò degressus, & ægre ferens absentiâ litigatorum, qui ne causâ caderent verebantur, judicia vel retardari vel impediri, pronuntiavit « se absentibus æquè ac præ» sentibus causam dicturum ». Deinde nullo delectu culpâne quis, an aliquâ necessitate cessasset, sententiam tulit. Cùm tamen vulgus utilitate publicâ minùs quàm voluptate moveatur, hæc judiciorum temeritas haud ita fuit ingrata. At eviluit uxorius Princeps, quòd Sabinum, Caio imperitante, Galliæ præfectum, tum morti in gladiatorio certamine destinatum, Messalina ob adulteriorum societatem servasset. Femina, atrox libidinum, quas præter Claudium cuncti noscerent, majorem adhuc invidiam concitavit, cùm Mnesterem, his temporibus histrionicâ laude summum, stupris ita inligasset, ut nec eum in scenam prodire sineret, nec

ipse vellet, juraretque Claudius illum secum non esse, & per se non stare quominus vellet. Quid mirer magis Messalinæ licentiam, audaciamne Mnesteris, an populi Romani questus, an contumelias Principis, haud dixerim.

A. U. C. 799. J. C. 46.

XXXI. In tantâ principatûs indiligentiâ, evenere tamen quæ magnos Principes haud dedecuissent. Regnata hactenus Thracia in provinciam redacta. Percelebris quoque fuit legatio e Taprobane missa. Alterum orbem terrarum esse diu existimatum, *Antichthonum* appellatione: insulam esse Alexandri Magni victoriis innotuit. Plura & certiora docuere legati, Romam advecti. Quod quâ fortunâ contigerit, Plinium, historiæ naturalis florentissimum scriptorem secutus, expediam.

XXXII. Annii Plocami, qui maris Rubri vectigal a fisco redemerat, libertus circa Arabiam navigans, raptusque Aquilonibus præter Carmaniam, xv die Hippuros portum invectus est: hospitali regis clementiâ sex mensium tempore imbutus alloquio, percunctanti postea narravit Romanos & Cæsarem. Mirum in modum in auditis justitiam ille suspexit, quòd pares pondere denarii essent in captivâ

pecuniâ, cùm diversæ imagines indicarent a pluribus factos; & hoc maximè sollicitatus ad amicitiam, legatos quatuor misit, principe eorum Rachiâ.

A. U. C. 799. J. C. 46.

XXXIII. NOSTRUM cælum, suas umbras, mirati, ipsi in Urbe peregrinitatis avidâ admirationi fuere. Ex iis cognitum « suâ in insulâ quingenta esse oppida: » Palæsimundum omnium ibi clarissimum, » ac regiam cc mill. plebis: servum ne» mini: non in diem aut interdiu som» num: agros diligenter coli: vitis usum » non esse, pomis abundare: esse in pis» catu voluptatem, testudinum maximè, » quarum superficie familias habitantium » contegerent: ædificia modicè ab humo » exstare: annonam numquam augeri: » non fora litesve esse: coli Herculem: » festa venatione absumi; gratissimam eam » tigribus elephantisque constare. Regem » eligi a populo senectâ clementiâque, » liberos non habentem; & si postea gi» gnat, abdicari, ne fiat hereditarium re» gnum: rectores ei a populo XXX dari: » nec nisi plurium sententiâ quemquam » capitis damnari; sic quoque appellatio» nem esse ad populum; LXX judices dari; » si liberent reum, ampliùs triginta, iis » nullam esse dignationem, gravissimo

A. U. C. 799. J. C. 46.

» probro. Regi cultum Liberi patris; » ceteris Arabum : regem, si quid delin- » quat, morte multari, nullo interimen- » te, aversantibus cunctis, & commercia » etiam sermonis negantibus ».

XXXIV. Hæc ob novitatem audientibus grata. Libentiùs verò, licèt haud sine invidiâ auditum, « ibi vitam homi- » num centum annis modicam : insulam » auri margaritarumque grandiorum fer- » tiliorem, quàm Indiam ». Paullulum invidiam imminuit vitiorum societas, & Romanæ luxuriæ commendatio. Fatebantur enim legati « sibi aurum & argen- » tum in pretio : marmor testudinis simile, » gemmas margaritasque in honore multò » præstantiores haberi : ipsorum opes ma- » jores esse, sed apud Romanos opulentiæ » majorem usum ».

XXXV. Talia in insulâ, extra orbem a naturâ relegatâ, multi eò magis mirabantur, quòd de Seribus prorsus diversa priùs audita, certioribus nuntiis tum firmata. Memorabat enim Rachia « ultra montes Emodos Seras, lanicio » silvarum nobiles, ab ipsis aspici; advenis » sibi occursare; notos etiam commercio : » patrem suum eò commeasse : illos ex- » cedere hominum magnitudinem, rutilis

» comis, cæruleis oculis, oris ſono truci,
» nullo commercio linguæ : feris quidem
» perſimiles, cœtum reliquorum morta-
» lium fugere : mites tamen, juſtos, com-
» mercia ita peragere, ut fluminis ulte-
» riore ripâ merces poſitas juxta venalia
» tollant, ſi placeat permutatio ». Tales
virtutes in talibus hominibus aliquis fortè
mirabitur, miretur magis tot periculis,
impenſis maximis, & lentâ quidem, ſed
certâ & irreparabili imperii ruinâ, ma-
tronalis libidinis velamenta ſimul & irri-
tamenta inde arceſſi.

A. U. C. 799. J. C. 46.

NOTÆ
IN LIBROS V ET VI
ANNALIUM
C. CORN. TACITI;

ET IN SUPPLEMENTA LIBRORUM
V, VII, VIII, IX ET X.

ACCESSERE
ANECDOTA DE PRINCIPIBUS
TIBERIO ET CAIO CALIGULA,
ET
STEMMA CÆSARUM ILLUSTRATUM

NOTÆ

NOTÆ

IN LIBRUM QUINTUM ANNALIUM C. CORN. TACITI.

CAP. I. *Julia Augusta.* Livia, mater Tiberii.

Bello Perusino. Cùm Octavius L. Antonium, Perusiæ, nunc *Pérouse*, obsessum, in deditionem accepit anno U. C. DCCXIV.

Sanguini Augusti. Agrippina uxor Germanici, neptis erat Augusti; Germanicus, nepos Liviæ. Per conjunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa est Livia sanguini Augusti, & communes pronepotes habuit.

C. Cæsare. Caligulâ.

CAP. III. *In nurum.* In Agrippinam.

Cottâ Messalino. Sævissimæ cujusque sententiæ auctore. Vide infrà Annal. VI, 5.

CAP. IV. *Componendis patrum actis.* Julius Cæsar *primus omnium instituit, ut tam senatûs, quàm populi diurna acta conficerentur & publicarentur.* Sueton. in Jul. Cap. 20. Postea *ne acta senatûs publicarentur* auctor fuit Augustus. Sueton. in Aug. Cap. 36. De Actorum origine variisque apud Romanos generibus fusiùs diximus in priore editione, Tom. I, pag. 441.

Quandoque Germanici stirpem, ubi spatium pœnitentiæ senis, resurgere. Corruptè editio Princeps & Mſ. Flor. *quandoque Germanicis titium pœnitentiæ senis. . . . Simul populus.* Emendaverat Rhenanus *dandumque interstitium pœnitentiæ senis. Simul populus.* At omittit *quandoque Germanicis:* addit *interstitium;* quæ vox Macrobiana magis, quàm Corneliana est: nec supplet quod deest post *senis.* Inde alia nobis fuere excogitanda, dum meliora eruditis viris suppetant.

CAP. V. *Testarentur.* Hìc multa, triennio ferme acta, desunt. Vide Supplementum libri V. Annalium.

CAP. VI. *Et generum.* Sejanus Tiberii gener; ob sibi desponsam Liviam, quondam Germanici uxorem.

Per mærorem quàm læti. Tam per mærorem, quàm læti. Suprà quoque *tam* omissum Annal. III, 8. *Haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem.*

CAP. VIII. *Vades exstitere.* Rei non tantùm in carcere, sed & *domibus magistratuum*, Annal. VI, 3, custodiebantur; vadibus quoque, seu fidejussoribus tradebantur.

Triumvirali supplicio. Triumviri capitales, carceris custodiam habebant, ut cùm animadverti oporteret, eorum interventu fieret. Pomponius in Digest. I, Tit. II, 30. At cùm inauditum haberetur virginem strangulari, filiam Sejani priùs vitiavit carnifex. Hæc nova & infanda jura a Tiberio reperta memorant Suetonius in Tiber. LXI, Dio XLVII, pag. 330.

CAP. X. *Drusum.* Pseudo-Drusum. Drusus, Germanici filius, custodiâ anno superiore fuerat clausus. Vide Annal. VI, 23, & Supplementum Annal. V, 13 & 14.

Cyclades insulas. Nunc *les Cyclades*, Ægæi maris insulas.

Paternos exercitus. Suprà Annal. II, 53 & 59.

Poppæo Sabino. Jam memorato Annal. I, 80.

Toronæum Thermæumque sinum. Sinus Toronæus, nunc *le golfe de Cassandre*, vel *le golfe d'Agiomama*, ita dictus ab urbe Torone, nunc *Toron.* Ab urbe Therme, *Salonique*, cognominatus est sinus Thermæus, nunc *le golfe de Salonique.*

Eubœam. Nunc *Negrepont.*

Piræum. Piræum litus, ubi Piræus Athenarum portus, nunc *Porto-Leone.*

Corinthiense litus. Sabinus Peloponnesum non legit, sed Cenchreas, nunc *Kenkri*, appulsus, Corinthiense litus, angustiasque Isthmi, nunc *le golfe de Corinthe*, evasit; marique alio, scilicet mari Ionio, Nicopolim, nunc *Preveza vecchia, dans le golfe d'Arta*, ingressus est.

M. Silano. De quo suprà Annal. II, 59, & infrà Annal. VI, 20.

Neque nos originem finemve. Dio LVIII, p. 637. Zonaras, Tom. I, pag. 551. Pseudo-Drusum,

agnitum captumque, ad Tiberium Caii nuptias Antii celebrantem fuisse perductum scribunt. Penes eos sit fides.

CAP. XI. *Consulum.* Trionis & Reguli, consulum suffectorum. Suffectus fuerat Kalendis Juliis L. Fulcinius Trio, Kalendis Octobribus P. Memmius Regulus. Insignem hujus anni consulum inscriptionem attulimus in priore editione, Tom. I, pag. 264.

NOTÆ

IN SUPPLEMENTUM LIBRI V.

ANNALIUM.

Cap. VI. L. *Othonis filiæ.* Sueton. in Othone, Cap. 1.

Cap. VII. *Familiaritates adflixit.* Sueton. in Tiber. Cap. 51.

Jocantium simplicitas. Senec. de Beneficiis, III, 26.

Cap. VIII. *Patravere Hierosolyma.* Mortem Jesu Christi, paucis memoratam Annal. XV, 14; fortè in hac Annalium parte omiserat Tacitus. At Christianum scriptorem puderet id silere, quo nihil majus pepetere sæcula, & in quo salus nostra, spes, amor & gloria.

Jesum Christum. Sub duobus Geminis consulibus Christum esse passum consentit antiquitas: quâ de re plura dixi in priore editione, Tom. I, pag. 316.

Sol cassus lumine. In archivis Romanis exstitisse illorum prodigiorum memoriam testantur Tertullianus in Apologetic. Cap. 21. Lucianus, Martyr, apud Rufinum, Hist. Ecclesiast. IX, 6.

Quâ de re plura diximus in priore editione, loc. cit.

Tiberiumque omnibus intentum advertit. Immo, teste Tertulliano, in Apologetic. Cap. 5. *Tiberius, cujus tempore nomen Christianum in sæculum intravit, annuntiata sibi ex Syriâ Palæstinâ, quæ illic veritatem istius* (Jesu Christi) *divinitatis revelarant, detulit ad senatum cum prærogativâ suffragii sui. Senatus, quia non ipse probaverat, respuit. Cæsar in sententiâ mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.* Eâ in re Tertulliani auctoritatem tuetur eruditus Pearson, *Lectiones in Acta Apostolorum*, Lect. IV, 15.

CAP. IX. *Tranquillitate recrearet.* Velleius Paterculus II, 126.

CAP. X. *Flagrare incendio.* Velleius II, 130.

CAP. XI. *In eorum damnationem.* Sueton. in Tiber. Cap. 64.

CAP. XII. *In Pandatariam insulam.* Sueton. in Tiber. Cap. 53. In Puteolano sinu Pandataria insula, nunc *l'isle Sainte-Marie.*

In Pontiam. Nunc *l'isle Ponza*, Pandatariæ vicinam. Sueton. in Tiber. Cap. 54.

Catenatos. Sueton. in Tiber. Cap. 64.

CAP. XIII. *Æmiliam Lepidam.* Dio LVIII, pag. 623. De Druso & Æmiliâ Lepidâ vide Stemma Cæsarum, num. 83 & 84.

CAP. XIV. *Duoque imperii munimenta.* Drusum & Caium Caligulam.

Cassium Longinum. Dio loc. cit.

In imâ palatii parte. Sueton. in Tiber. Cap. 54, Tacit. Annal. VI, 24.

CAP. XV. *Senili capite.* Senili capite Tiberii, imbelli juventâ Caii Caligulæ.

Vigilantiâ defendi. Hæc omnia indicat Velleius Paterculus II, 126 & 127.

CAP. XVI. *Gratulationibus.* Dio LVIII, pag. 623 & 624.

CAP. XVII. *Patre & uxore.* Vide Annal. III, 75.

Suprà memoratas. Annal. I, 12.

Sejani adfinitatem. Tacit. Annal. VI, 30. Dio LIX, pag. 657.

Adsciscebantur imperatores. Vide quæ hac de re diximus suprà Annal. I, 31.

CAP. XIX. *Cùm Asinius Sejanum.* Dio LVIII, pag. 622.

Suo Syriaco. Syriacus Asinii Galli amicus. Dio loc. cit.

CAP. XX. *Viro diserto.* Syriacus laudatur a Senecâ, II Controvers. 9.

Vitâ ipsâ sævire cœpit. Sueton. in Tiber. Cap. 61.

CAP. XXI. *Quondam neguta.* Suprà Annal. IV, 40.

CAP. XXIII. *Perennem fecit.* Fœda hæc adulatio se passim toto libello prodit, ac maximè Libro II, Cap. 126 & seqq. De Sejano longè aliter scripturus, si sub finem anni sequentis

ſcripſiſſet : tum fortè Valerio Maximo conviciorum feracior. Quæ convicia vide apud Valer. Maxim. IX, II, num. 4.

CAP. XXIV. *Sejanum veneratur.* Optimè Dio LVIII, pag. 623. *Ut paucis dicam, Sejanus imperator, Tiberius quidam inſulæ rector videbatur.*

CAP. XXV. *L. Piſonem.* Laudatur a Senecâ Ep. 83.

CAP. XXVI. *Geminius Rufus.* Dio LVIII, pag. 623.

CAP. XXVII. *Cæſarem ac Sejanum.* Dio, ibid.

CAP. XXIX. *Suffecti VII Idus Maii.* Die nonâ Maii. Inſcriptio antiqua apud Gruterum, pag. MLXXXVII ; quam accuratiorem edidimus in priore editione, Tom. I, pag. 264.

Suumque Romam reditum. Dio LVIII, pag. 624 & 625.

CAP. XXX. *Sacerdotiis exornat cum Caio.* Dio, ibid.

Capreas accitum. Suetonius in Caio, Cap. 10.

Proconſulare imperium. Dio, ibid.

Hiſpaniæ aliarumque provinciarum. Dio LVIII, pag. 626.

CAP. XXXI. *Tum pænitere.* Dio, ibid.

Hoſtem judicari & necari. Sueton. in Tiber. Cap. 54 ; in Caio, Cap. 7.

Nemini mortali. Dio, ibid.

CAP. XXXII. *Senatores, equites, libertos.* Josephus Antiquit. Judaic. XVIII, 6.

Portentis retardaretur. In his portentis recensendis plurimus Dio LVIII, pag. 624 & 625. Puderet referre: in iis enim vulgò pauca vera; multa fortuita: mendacia plurima.

Satrius Secundus. Tacit. Annal. VI, 47.

CAP. XXXIII. *In Caium Nepotem.* Vide Stemma Cæsarum, num. 82 & 86. Caius, relegatâ matre suâ Agrippinâ, ad Antoniam aviam transierat. Sueton. in Caio. Cap. 10.

Per Pallantem. Joseph. Antiquit. Judaic. XVIII, 6. Idem Pallas, Claudio imperitante, tantò protervior Sejano fuit, quantò vilior.

CAP. XXXIV. *Memmius Regulus & Fulcinius Trio.* Ii consules Cornelio Sullæ & Sexteidio Catullino fuerant suffecti.

Cæsar Sertorium Macronem. Hæc ceteraque quæ Sejani exitum spectant, fusè prosequitur Dio LVIII, pag. 626 & seqq.

Si quid tumultûs. Dio ibid. pag. 629 & 630. Vide & Tacitum Annal. VI, 23. Suetonium in Tiberio Cap. 65.

CAP. XXXV. *Ipse ex altissimâ rupe.* Ista Suetonius, Tiberio sæpe iniquus, in Tiberii dedecus perperam vertit. Sueton. loc. cit.

CAP. XXXVI. *XV Kalendas Novembris.* Tacit. Annal. VI, 25. Dies fuit septimusdecimus Novembris.

Singula denariûm millia. Gallicæ monetæ libræ sunt 778.

Cap. XXXVII. *Tum flamma.* Senec. Natural. Quæſt. I, 1.

Apertis Cæſaris literis. Hæc omnia Dio LVIII, pag. 627. Juvenal. X, 71.

> *Verboſa & grandis epiſtola venit*
> *A Capreis.*

Epiſtolam hanc, *pudendam miſerandamque orationem* appellat Suetonius in Tib. Cap. 75. Tiberio injurius.

Alterum ex conſulibus. Sueton. loc. cit.

Cap. XXXVIII. *Incerta veritus.* Dio LVIII, pag. 627.

Statuas devellere, raptare. Dio LVIII, pag. 628, & Juvenalis X, 58 & ſeqq.

Cap. XXXIX. *Ad ædem Concordiæ.* Dio, ibid.

Sejanus nemini lugeretur. Dio LVIII, pag. 629. Poſtea id ultro permiſit Tiberius, tum clemens, quia inutilis ſævitia: fortè etiam, ut novas exitiorum cauſas haberet. Vide Dionem LVIII, p. 631.

Faſtis & monimentis eximeretur. Inde in faſtis conſularibus unus Tiberius hujus anni conſul appellatur: TIBERIO CÆSARE V. SOLO.

Cap. XL. *Diverſi Urbis ſenſus.* Dio LVIII, pag. 628.

Cap. XLI. *De Principis honoribus.* Dio LVIII, pag. 629.

Cap. XLII. *In villâ Jovis.* De duodecim villarum nominibus & molibus dictum ſuprà Annal. IV, 67.

Per novem proximos menses. Sueton. in Tiber. Cap. 65.

Dato Syriacis legionibus. Sueton. in Tiber. Cap. 48.

Legatos verò senatûs. Dio LVIII, pag. 630.

CAP. XLIII. *Apicatam, mariti morte.* Apicata, Sejani uxor, sed domo pulsa, ut dictum Annal. IV, 3.

Filii; in Gemonias abjecti. Dio LVIII, pag. 628, ait Apicatam ad eam confessionem fuisse evictam; cum filiorum suorum corpora in scalas abjecta videret. Ego verò narrationis Cornelianæ Annal. V, 9, vestigia secutus, id post mortem filii natu maximi evenisse existimo.

Libellum de Drusi morte. Dio, ibid. Drusus, Tiberii filius. De ejus morte dictum Annal. IV, 8.

CAP. XLIV. *Eudemum ac Lygdum.* Tacit. Annal. IV, 11.

Vita Liviæ. Dio, loc. cit. De Liviâ & Antoniâ vide Stemma Cæsarum, num. 71 & 42.

Quidam prodidere. Ipse Dio, ibid.

CAP. XLV. *Correpti quotquot ejus favore.* Dio LVIII, pag. 630.

CAP. XLVI. *Sejani amicorum integerrimus.* Periit nomen viri integerrimi.

NOTÆ

IN LIBRUM SEXTUM

ANNALIUM.

CAP. I. *CAPREAS ET SURRENTUM.* De his dictum suprà Annal. IV, 67.

Juxta Tiberim hortis. Hortos illos Julius Cæsar dictator populo Romano legaverat. Erant in XIV Urbis regione. De his suprà Annal. II, 41.

Saxa rursum. Capreis domus Tiberii saxis imminebat, ut dicetur infrà Annal. VI, 21.

Sellariorum & Spentriarum. Has fœditates fusiùs recenset Suetonius in Tiber. Cap. 43.

Multiplici patientiâ. Multiplex, quia & muliebris, ut explicat Illustr. Huetius.

CAP. II. *Liviæ flagitiis.* Liviæ, Drusi uxoris, in Sejano adulteræ, ejus scelerum & pœnarum sociæ; de quâ vide Supplementum Annal. V, 44.

Ablata ærario. Ærarium populi, fiscus Principis erat. At sub Tiberii principatu ærarium, fiscus, ceteraque omnia erant Principis. Inde nihil referebat Sejani bona in ærarium, an in fiscum, cogerentur.

Epistolæ. Vide Supplementum Annal. V, 37.

CAP. III. *Junium Gallionem.* Senecæ fratrem; de quo infrà Annal. XV, 73.

In quatuordecim ordinibus. Ut, actis per annos sexdecim militiæ stipendiis, inter equites Romanos in spectaculis sederent.

Delectâ Lesbo. Lesbos, nunc *Metelin*, Ægæi maris insula.

Domibus magistratuum. Quæ honoratior erat custodia. Vide jam dicta Annal. V, 8.

C. Cæsari. Caligulæ.

CAP. IV. *Ingressus est.* Aggressus est. Sic Sallustius in Jugurth. Cap. 28. *Calpurnius . . . acriter Numidiam ingressus est.*

Ut retuli. Suprà Annal. IV, 68 & 70.

Consules anni prioris. Vide Annal. V, 11.

Noxiam conscientiæ. Culpam conscientiæ.

Ob segnitiam. Segnes aspernabatur Tiberius. Inde nullus Haterio metus.

CAP. V. *Arguitur pleraque.* In plerisque arguitur.

C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis. Multis placet Freinshemii conjectura, *Caiam Cæsarem quasi incertæ virilitatis.* Dubius nempe Messalinus utrùm Caium pro viro, an pro feminâ haberet, utrumque hoc dicterio amplexus est; in quo certè nonnihil est salis. Fortè tamen nihil mutandum, cùm Caius sororem suam *Drusillam vitiasse virginem, prætextatus adhuc*, crederetur. Sueton. in Caio, Cap. 24; infrà quoque Annal. VI, 9, impudicus appellatur.

Novemdialem eam cenam. Die nonâ mortuis parentabant Romani. Inde Cotta *novemdialem* cenam appellaverat epulas illas, quæ die natali Augustæ celebrabantur. Existimo enim cum Illustr.

Huetio hæc dicta fuisse, cùm adhuc viveret Livia; sed ob senectutem morti proxima, & fere jam mortua haberetur. Nec emendandum, ut placuit Lipsio, *die natali Augusti.*

Neque cuncta. Forte emendandum, *atque cuncta.*

CAP. VI. *Præstantissimus sapientiæ.* Plato; cujus hæc verba sunt de Republic. lib. IX, p. 579.

CAP. VII. *L. Arruntii.* Laudatus est suprà Annal. I, 13. Ejus accusatio, ut & alia plurima libri quinti Annalium, periit.

Quid repens. Quid recens.

Indicibus accessere. Sic suprà Annal. VI, 3: Paconianus summum supplicium effugit.

E Santonis. Santoni, vel Santones, nunc *la Saintonge & le pays d'Aunis.*

CAP. VIII. *Novissimi consilii.* In rempublicam; & adversùm Imperatorem.

Claudiæ & Juliæ domûs partem. Sejanus pars erat Claudiæ domûs ob filiam suam Claudii filio desponsatam, Annal. III, 29. Pars quoque Juliæ familiæ propter destinatam sibi Liviam, Germanici sororem.

Satrium atque Pomponium. Nefarios Sejani clientes. De Satrio vide Annal. IV, 34; VI, 47; & Supplementum Annal. VI, 32.

CAP. IX. *In cohortem suam.* In aulicorum amicorumque suorum cohortem transtulerat. De hac cohorte vide Suetonium in Tiber. Cap. 46, in Caio Cap. 19.

Precatusque. Vitam veniamque per codicillos

precatus eſt. At immiti Tiberii reſcripto victus, venas reſolvit, & occubuit.

Scauro Mamerco ſimul. Cum Scauro Mamerco.

Cap. X. *Fuſii Gemini.* Quem conſulem & dicacem vidimus ſuprà Annal. V, 1 & 2. Interfectus videtur, cùm Liviæ familiaritates adflixit Tiberius, ut dictum in Supplemento Annal. V, 7.

Internuntius. Vide Annal. II, 28.

Curtium Atticum. De quò ſuprà Annal. II, 28.

Memoravi. In eâ parte libri V Annalium, quæ periit.

Cap. XI. *Ferias Latinas.* De quibus jam ſuprà Annal. IV, 36.

Cap. XII. *Per diſceſſionem facto.* Gellius XIV, 7. *Senatûſconſultum fieri duobus modis: aut per diſceſſionem, ſi conſentitur: aut, ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autem debere conſuli gradatim, incipique a conſulari gradu.*

Per magiſtros. Magiſtros collegii quindecimvirûm.

Samo, Ilio, Erythris. De Samo vide Annal. IV, 14. De Ilio Annal. II, 54; IV, 55. Erythræ, urbs maritima Ioniæ, nunc *Erythri*, prope Chium inſulam.

Cap. XIII. *Silentium ipſius.* Siluit Tiberius; nec edicto plebis ſeditionem repreſſit. At ipſius ſilentium non in civilem humanitatem, ut crediderat, ſed in ſuperbiam acceptum.

Fretum Siciliæ. Nunc *le Phare de Meſſine.*

Calibus. Càles, nunc *Calvi*, urbs mediterranea Campaniæ.

Plebei Romæ generis. Fortè *plebeii.*

Ambigens patriam. Singulariter dictum, sed breviter & eleganter. Deviis plerumque itineribus patriam adire ambigens & declinans.

CAP. XVI. *De modo credendi possidendique.* Legem hanc Julius Cæsar tulit anno U. C. DCCVI. Ut debitoribus consuleret post bellum civile, iis permissum voluit, ut possessiones suas, æstimatione priùs per arbitros factâ, creditoribus in solutum darent; deductâ etiam summâ æris alieni, *si quid usuræ nomine numeratum aut perscriptum fuisset: quâ conditione quarta pars fere crediti deperibat.* Sueton. in Jul. Cap. 42. Cæsar Bell. Civil. III, 1. De modo autem possidendi statutum, ne quis argento aurove plus quàm sexaginta sestertia, *Gallicæ monetæ libras* 11671, possideret. Dio XLI, pag. 171.

Unciario fenore. Unciarium fenus Gallicè dicimus *un pour cent.* Semuncia, aut semunciarium fenus, *un demi pour cent.*

Vetita versura. Vetita usura. Id vetitum anno U. C. CDXII, quo L. Genucius, tribunus plebis, tulit ad populum *ne fenerare liceret.* Livius VII, 42.

Oriebantur. Adeò acres fuere usuræ, ut civilis ac modica haberetur usura ex semisse, *six pour cent*, Plin. XIV, 4: vulgaris centesima, *douze pour cent.* Multi etiam exigebant centesimas ternas, *trente-six pour cent*: centesimas quaternas, *quarante-huit pour cent:* centesimas quinas, *soixante pour cent.* Adde anatocismum, *l'intérêt de l'intérêt.* De fenore & usurâ apud Romanos plura diximus in priore editione, Tom. I, pag. 448.

CAP. XVII. *Duas quisque fenoris partes.* Suetonius in Tiber. Cap. 48. *Magnâ difficultate*

nummariâ, populo auxilium flagitante, per senatusconsultum sanxit, ut feneratores duas patrimonii partes in solo collocarent, debitores totidem æris alieni solverent.

Millies sestertio. Gallicæ monetæ lib. 19,455,025.

Cap. XVIII. *Pomponii Secundi.* Cui objectabatur Ælii Galli amicitia, ut dictum suprà Annal. V, 8.

Theophanem Mitylenæum. Mitylene, nunc *Metelin*, urbs Lesbiis insulæ. Theophanem valde commendat Strabo XIII, pag. 617 & 618.

Cap. XIX. *Saxo Tarpeio.* Tarpeia illa rupes, pars Occidentalis Capitolini montis, & Tiberim spectans, adhuc alta palmos Romanos 80 visitur. Ficoroni, *Roma Antica*, I, 10.

Aurariasque ejus. Quàm ferax auri fuerit Hispania docet Plinius XXIII, 4; Sect. 21. *Vicena millia pondo*, Gallicæ monetæ libras 18,900,000, *ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Gallæciam & Lusitaniam præstare quidam prodiderunt, ita ut plurimùm Asturia gignat. Neque in aliâ parte terrarum tot sæculis hæc fertilitas.*

Cap. XX. *C. Cæsar.* Caligula.

Qualem in diem. Vulgò *qualem diem.* Bene Illustr. Huetius, *qualem in diem.*

Cap. XXII. *Fidem artis.* Veriùs de hujus artis professoribus dixit ipse Tacitus infrà Hist. I, 22. *Genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostrâ & vetabitur semper & retinebitur.* Tacitum autem sibi hac in re non consentire mirum videri non debet. Error inquietus semper est & discors.

In tempore memorabitur. Hoc periit.

CAP. XXIII. *Asinii Galli.* Quem uno & eodem ipso die Tiberii convivam & reum vidimus in Supplemento Annal. V, 20.
Nurui ac nepoti. Agrippinæ ac Druso.

CAP. XXIV. *Probra corporis.* Objecit probra corporis, id est impudicitiam, & exitiabilem in suos animum. Drusus enim Sejani ac Liviæ partes adversùs fratrem suum Neronem erat ingressus. Tacit. Annal. IV, 60.
Nurum, filiumque fratris. *Nurum* Agrippinam; *filium fratris* Germanicum; *nepotes* Neronem & Drusum.

CAP. XXVI. *Cocceius Nerva.* De quo jam suprà Annal. IV, 58.
Plancinam. De eâ sæpe suprà Annal. III.

CAP. XXVII. *Tiburtem.* Tibur, nunc *Tivoli.*
Funere censorio. De quo suprà Annal. IV, 15.
Imagine tandem exsolutus. Syria Ælio Lamiæ fuerat demandata; sed numquam permissum ut provinciam illam adiret. De hoc Tiberiano usu vide Annal. I, 80.
Satis conlocavi. Satis scripsi. De M. Lepido dictum Annal. I, 13; IV, 20 & alibi sæpe.

CAP. XXVIII. *Heliopolis.* Urbs inferioris Ægypti, nunc *la Matarée.*
Non ambigitur. Immo nunc constat Phœnicem volucrem esse omnino fabulosam.

CAP. XXIX. *Retuli.* Suprà Annal. IV, 47.
Rursum postulatur. Jam postulatus suprà Annal. VI, 9.

Argumentum Tragœdiæ. Tragœdiæ illius argumentum *Atreus.* Tiberius, parricidia ſua ibi argui arbitratus, ait: *Me fecit Atrea, faciam illum Ajacem:* quia ſcilicet ſe ipſe interemit Ajax. Vide Dionem LVIII, pag. 636.

Adulterium Liviæ. Druſi uxoris.

CAP. XXX. *Proximo quoque exercitui.* L. Apronius inferioris Germaniæ proprætor erat Annal. IV, 73.

CAP. XXXI. *Ut inermem.* Quia Tiberius belli incurioſus, & ſine liberis, qui firma ſunt imperii munimenta.

Rege Artaxiâ. Quem Armeniorum regem fecerat Germanicus Annal. II, 56 & 64.

A Vonone. De quo ſuprà Annal. II, 4 & 58.

Phraaten. Phraates, Phraatis IV filius, frater Vononis, a patre, ut amicitiam cum Auguſto firmaret, Romam miſſus, Annal. II, 1 & 2.

CAP. XXXII. *Tiridaten.* Phraatis IV nepotem; &, ut videtur, Vononis filium.

Gentile imperium. Imperium Iberiæ, nunc *la Géorgie.*

L. Vitellium. Anno priore conſulem.

CAP. XXXIII. *Urbe Artaxata.* De quâ ſuprà Annal. II, 56.

Sceptuchi. Populi Sarmatiæ Aſiaticæ, alienis ſtipendiis militare ſoliti. Pontum Euxinum inter & mare Caſpium ſupra Iberiam & Albaniam habitabant.

Caſpiâ viâ. Quæ recentioribus Caucaſia via, nunc *Teflis*, rectiùs dicitur. Vide Plinium VI, 13.

Unum reliquum. Unum reliquum iter per Albanas pylas, dictas quoque portas Caspias, nunc *Derbent.*

Flatibus Etesiarum. Flatus Etesiarum juxta Plinium II, 47 & Columellam XI, 2, incipiunt sexto Idus Julii, & perflant diebus canicularibus. Inde verum hujusce belli tempus accipimus. Etesias Gallicè dicimus *le vent de Nord-Est.*

Hibernus Auster. Nobis *le vent de Sud-Ouest.*

CAP. XXXIV. *Regiam Æetæ.* Æetas, rex Colchorum, pater Medeæ. Quo mortuo, inanem regiam vacuosque Colchos repetivit Jason. Colchi, nunc *la Mingrelie.* Regia Æetæ sanè Cyta, nunc *Cotatis*, Medeæ patria.

De nomine ejus. De nomine Jasonis. Jasonea multa memorat Strabo I, pag. 45.

Oraculum Phrixi. Ante ipsum Jasonem, Colchidis navigationem susceperat Phrixus, auri & argenti fodinis illectus. De ejus templo & oraculo vide Strabonem loc. cit. & Melam I, 21. Fuere in urbe Phaside ad ostium fluminis Phasidis, nunc *Fasso.*

Navis insigne. Navium proræ pictas aut sculptas hominum animaliumve effigies habebant; indeque nomina sortiebantur, & Centaurus, Chimæra, Tigris, Leo, Aries, Fides, Spes appellabantur. Vide naves in Tabulis Herculanensibus expressas.

CAP. XXXV. *Frontis & tergi vices.* Nunc frontis, nunc tergi vices erant.

Prælatus equo. Ob equi sui pernicitatem prælatus fuit, antequam iterare valeret; & fortissimi satellitum protegebant saucium Oroden.

CAP. XXXVI. *Memoravi.* Suprà Annal. VI, 36.

Hyrcanis Carmaniisque. Hyrcani ad Austrum maris Caspii, nunc *le Mazanderan*, *le Corcan*. Carmanii mari Persico vicini, nunc *le Kerman*.

Absentium æquos. Æquos Principibus absentibus, præsentibus mobiles.

Cap. XXXVII. *Suovetaurilia.* Ita dicta a sue, ove & tauro in his sacrificiis immolari solitis. Varro de Re Rustic. II, 1.

Mesopotamiæ nomen. Ea enim est μέση ποταμῶν, inter fluvios Euphraten & Tigrin media. Nunc *Algezira* dicitur.

Gazam & paratus regios. Gazam imperii & regios Parthorum Principum paratus.

Cap. XXXVIII. *Fulcinius Trio.* De quo suprà Annal. II, 28; V, 11, & VI, 24.

Continuum abscessum. Vulgò in libris editis *continuo abscessu.* Rectè Faernus *continuum abscessum*; vel *continuos abscessus*, ut Illustr. Huetio placuit.

Cap. XXXIX. *Trebellieni Rufi.* Jam memorati Annal. II, 67; & III, 38.

Sextii Paconiani. Audacis ac malefici hominis; suprà Annal. VI, 3 & 4.

Triumphale decus adeptus. Sæpe laudatus suprà Annal. I, 80; IV, 46; V, 10.

Cap. XL. L. *Aruseius.* Hìc periit nomen viri alicujus celebris, qui cum L. Aruseio morte adfectus est. Haud probabilis Gronovii conjectura olim fuisse scriptum *L. Arusei*, ut pater & filius eodem supplicio adfecti indigitarentur.

Faucesque jam exanimis. Vibuleni jam exanimis fauces laqueo vexatæ, ut, tamquam damnatus,

publicatis bonis, sepulturâ prohiberetur. Vide Annal. VI, 29.

Ne Tigranes quidem. Tigranes, quondam rex Armeniæ, quem Josephus, Antiq. Jud. XVIII, 5, ait nepotem fuisse Herodis, filium Alexandri & Glaphyræ, Archelai Cappadocum regis filiæ.

C. Galba. Galbæ, postea Principis, frater.

Nuptam retuli. Id periit. Vide Supplementum Annal. V, 6.

Intestabilis. Detestabilis.

Pater Lepidus. De quo suprà Annal. VI, 27.

CAP. XLI. *Clitarum natio.* Clitæ, populi Ciliciæ asperæ & Tauri montis accolæ. De his infrà Annal. XII, 55. Taurus autem Turcis dicitur *Ramadan ouglou-yaïlakleri ;* id est, *æstiva filii Ramadan.*

Cappadoci Archelao. Archelai senioris, ut videtur, filio. De ejus patrè actum suprà Annal. II, 42 & 56.

Minori Cadra. Cadrà & *Davara* colles Ciliciæ campestris, quæ nunc dicitur *la Caramanie.*

Nicephorium & Anthemusiada. Urbes Mesopotamiæ. Nicephorium ad Euphraten situm, ubi nunc *Racca.* Anthemusias ad Niphaten montem, Euphraten inter & Tigrim fuit. Eorum nomina ab Alexandro Magno ceterisque Macedonibus indita. Vide Ammianum Marcellinum XIV, 3.

Halumque & Artemitam. Urbes Assyriæ. Halus, nunc *Galula :* Artemita, nunc *Dascara-el-Melik.*

CAP. XLII. *Seleucenses.* Seleucia, urbs Mesopotamiæ, ad Tigrim sita, nunc *Al-Modaïn.* A Seleuco Nicatore fuerat condita : *libera hodie, ac sui juris, Macedonumque moris : Ferunt ei plebis urbanæ DCM esse.* Plinius VI, 26.

Maternâ origine. Quidam emendant *paternâ.* Sed immeritò. Alii ita accipiunt, quasi *maternâ*, non verò *paternâ origine* fuisset Arsacides. Fortè nec satis acutè; & Artabanum *maternâ origine.* Arsaciden dixere, ut spurium indigitarent.

Ctesiphon. Urbs Assyriæ, fluvio Tigri interfluente a Seleuciâ divisa. Seleucia in dextrâ, Ctesiphon in sinistrâ ripâ. Nunc *Al-Modaïn*, ut dictum suprà.

Surena. Surena, non hominis, sed dignitatis nomen. Ita appellabatur supremus rei bellicæ præfectus & a rege secundus.

In Hyrcanis. De quibus dictum suprà Cap. 36.

CAP. XLIV. *Falsos in amore.* Falsi quidem erant in amore Artabani; nuper enim proditores & hostes: sed odia non fingebant adversùs Tiridaten.

Elymæisque. Elymæi, sinûs Persici accolæ, Elymaidem, nunc *la partie méridionale du Chusistan*, habitabant.

CAP. XLV. *Quæ Aventino.* Quæ contigua Aventino monti, nunc *le mont de Sainte-Sabine*, in XIII Urbis regione.

Domuum & insularum. Magnatum erant domus, *les palais* : plebis autem, insulæ, *les maisons.*

Millies sestertiûm. Gallicæ monetæ libræ sunt 19,455,025.

C. Cæsaris. Caligulæ.

Nuptam ei retuli. Suprà Annal. VI, 20.

CAP. XLVI. *Druso genitus.* Filius Drusi; nomine Tiberius. Sueton. in Tiber. Cap. 54.

Germanici filio. Caio Caligulæ.

Minorem ex fratribus. Tiberium Druso genitum.

CAP. XLVII. *P. Vitellii.* De quò ſuprà Annal. V, 8.

Conjurationis indice. Vide Supplementum Annal. V, 32.

L. Arruntius. Ab Auguſto laudatus, Annal. I, 13.

Suprà memoravi. Annal. IV, 75.

CAP. XLVIII. *Carſidius Sacerdos. Sacerdos* nomen proprium, non verò dignitas.

CAP. XLIX. *Sextus Papinius.* De ejus familiæ conſulatu ſuprà Annal. VI, 40.

Pridem repudiata. Repudiata a filio.

Miſeranda diu ferret. Ingeniosè Lipſius conjicit, *miſeranda differret.*

CAP. L. *Promontorium Miſeni.* Nunc *Capo di Miſeno*, in Campaniâ ac ſinu Puteolano.

CAP. LI. *Pater ei Nero.* Tiberius Claudius Nero.

Frater ejus Druſus. Germanici pater.

Vacuos Principis penates. Vacuos Auguſti penates, Caio & Lucio Cæſaribus defunctis, exſule Poſtumo Agrippâ.

Ac Druſus. Tiberii filius.

NOTÆ

NOTÆ

IN SUPPLEMENTUM LIB. VII.

ANNALIUM.

CAP. I. *Trepidatum.* Joseph. Antiq. Judaic. XVIII, 6, num. 10.

Tiberium in Tiberim. Sueton. in Tiber. Cap. 75.

In diem decimum. De senatusconsulto, quo in diem decimum vitæ spatium damnatis prorogatum est, dictum suprà Annal. III, 51.

In Gemonias. In scalas Gemonias, de quibus dictum suprà Annal. III, 14.

CAP. II. *A Macrone adlatæ.* Joseph. loc. cit. Dio LIX, pag. 640. Sueton. in Tiber. Cap. 76.

Duos nepotes. Caium & Tiberium: Caium ex Germanico, & Tiberium ex Druso nepotes. Vide Stemma Cæsarum, num. 72 & 86.

Claudium in spem tertiam. Sueton. in Claud. Cap. 6.

Vicies sestertio. Gallicæ monetæ libris 389,252.

Adsensere patres. Tiberiumque Cæsarem, juniorem quàm ut in curiam venire posset, imperio imparem pronuntiarunt. Ita elusa extrema Tiberii Principis voluntas. Verè Dio LIX, pag. 640. *Nullum est consilium, quod adversùs ingratum animum vimque successorum, valeat.*

Consultandum censuere. Dio LIX, pag. 642.

CAP. III. *Per milites deportabatur.* Sueton. in Tiber. Cap. 75.

Laudibus Caii Cæſaris. Sueton. in Caio, Cap. 13.

CAP. IV. *Noctu ingreſſus.* Dio LIX, pag. 642 & ſeqq.

Curiam ſubiit. Dio, ibid. Sueton. in Caio, Cap. 14.

Imbellem coheredis ætatem. Philo, Legat. ad Caium, pag. 995.

Omnia remiſit. Dio LIX, pag. 641.

Incendere eniſus. Sueton. in Caio, Cap. 13 & 15.

CAP. V. *Pandatariam & Pontias.* Sueton. in Caio, Cap. 15. De his inſulis dictum in Supplemento Annal. V, 12.

In biremis puppe vexillo. Fixum vexillum in puppe, non in prorâ, quòd hæc biremis non ad bellum, ſed ad tranſvectionem erat adornata. Vide Schefferum, *de Militiâ naval.* III, 1, pag. 175.

Mauſoleo intulit. Auguſti tumulo, in quo conditos Germanici cineres vidimus Annal. III, 4. Caium hæc feciſſe prætextâ amictum, cinctum lictoribus, tamquam in triumpho, tradit Dio LIX, pag. 642. In divinis triumphalibuſque cærimoniis Romani ferculis utebantur, quibus deorum imagines, ſigna, victarum gentium ſpolia aliaque victoriæ inſignia vehebantur; vide Suetonium in Jul. Cap. 37 & 76.

Inferiaſque. De hoc funebri ritu dicetur infrà in Supplemento Annal. IX, 18.

Carpentumque. Hoc carpentum duabus mulis tractum videre eſt in multis Agrippinæ nummis.

Planè incurioſus. Dio LIX, pag. 642.

CAP. VI. *Uno senatusconsulto congessit.* Sueton. in Caio, Cap. 15. Antoniam Augustam, sacerdotem Augusti fecit, eique omnes Vestalium honores tribuit, teste Dione LIX, pag. 641. Vide jam dicta Annal. I, 8; IV, 16; & dicenda in Supplemento Annal. IX, 19.

Fratrem Tiberium. De hac adoptione vide Suetonium, ibid. Cur Tiberius frater Caii appelletur dicemus infrà, Cap. 21.

Sororibusque ejus. Sueton. loc. cit.

CAP. VII. *Centum sexaginta millia.* Sueton. in Caio, Cap. 14. Nec in Urbe tantùm, sed in provinciis totoque imperio pariter peracta sacrificia, editaque maxima lætitiæ indicia; quæ fusè narrat Philo, legat. ad Caium, pag. 993 & 994.

Æqua & iniqua. Dio LIX, pag. 641 & 644.

CAP. VIII. *Matris & fratrum.* Sueton. in Caio, Cap. 15.

Concremat. Vide infrà Cap. 31.

Titi Labieni. Ingenium fataque Labieni multis & curiosè memorat Seneca, Controvers. V, in præfat.

Cordi Cremutii. De Cremutio dictum Annal. IV, 34 & 35.

Cassii Severi. De quo Annal. I, 72; IV, 21. Ejus dictum laudatur a Senecâ, loc. cit. *Cassii Severi, hominis Labieno junctissimi, belle dicta res ferebatur. Illo tempore quo libri Labieni ex Sc. urebantur: Nunc me, inquit, vivum uri oportet, qui illos edidici.*

Posteris tradantur. Sueton. in Caio, Cap. 16.

CAP. IX. *Libera foret jurisdictio.* Sueton. ibid. Dio LIX, pag. 646.

Comitiorum revocato. Tiberius enim comitia ad patres transtulerat, ut vidimus suprà Annal. I, 15.

Rationesque imperii. Memoratæ sunt suprà Annal. I, 11.

Spintrias. Monstrosæ illæ libidines sub Tiberio Principe invaluerant, teste Suetonio in Tiber. Cap. 43.

In equites Romanos. Sueton. in Caio, Cap. 16.

Equumque. Equites donabantur equo publico, qui iis adimebatur, si inhonestè viverent. Vide Plutarchum in Paul. Æmil. pag. 275.

In recitatione. Cùm recitabantur nomina in recognitione equitum Romanorum. Recognitionem illam Gallicè dicimus *la Revue.* Minor autem fuit ignominia, quàm si palam equum eis ademisset.

CAP. X. *Tiberii legatis.* De quibus generatim Suetonius in Tiber. Cap. 76.

Populo CCCCL. Dio LIX, pag. 640. Illud quadringenties quinquagies sestertiûm efficit Gallicæ monetæ libras 8,754,856.

Nummûm millia. Gallicæ monetæ libras 194.

Quingenos nummos. Gallicæ monetæ libras 97.

Trecenos. Gallicæ monetæ libras 58. Itaque legata Tiberii excessere Gallicæ monetæ libras 27,000,000. Pauciora dederat Augustus, ut dictum est Annal. I, 8.

Una sestertia. Gallicæ monetæ libras 194.

Sexagenos denarios. Gallicæ monetæ libras 46.

Quinûm denûm denariorum. Gallicæ monetæ librarum 11. Nunc verò si legatis Tiberii dona Caii addideris, Caius, ne numeratis quidem Liviæ legatis, largitus est Gallicæ monetæ libras plus quàm 43,000,000.

Sine calumniâ. Suetonius in Caio, Cap. 16. Dio LIX, pag. 640 & 641. *Sine calumniâ*, id est, integra, sine dolo malo, iniquâque criminatione exsolvit.

CAP. XI. *Agrippa.* Is est Agrippa I, dictus postea Magnus, Aristobuli & Berenices filius, Herodis I, Magni, & Mariamnes nepos.

Philippi ac Lysaniæ tetrarchias. De quibus D. Lucas, III, 1. *Philippo autem fratre ejus* (Herodis tetrarchæ) *tetrarchâ Ituræa & Trachonitidis regionis, & Lysaniâ Abilinæ tetrarchâ.* In Decapolitanâ regione erat Trachonitis, inter aquas Merom, nunc *Bahr-el-Houly*, & montem Libanum. Abilina in Cœlesyriâ Libanum inter & Antilibanum, haud procul Damasco. Ad ortum Abilinæ & Trachonitidis, versùs Arabiam desertam, fuisse videtur Ituræa. Vide Plinium V, 18 & 23. Strabonem, XVI, pag. 755.

Antiochus in Commagenen. Antiochus IV. De ejus patre Antiocho III, regnoque ad jus prætoris translato dictum est suprà Annal. II, 42 & 56.

Sestertiûm millies. Gallicæ monetæ libræ sunt 19,455,025. Caius Antiocho reddidit sestertiûm millies *olim confiscatum*, ut loquitur Suetonius in Caio, Cap. 16.

CAP. XII. *Artabanus.* De Artabani Tiridatisque fortunâ dictum suprà Annal. VI, 41 & 44.

Vitellii artibus. Suetonius in Caio, Cap. 14, in Vitellio, Cap. 2.

Liberosque obsides. Dio LIX, pag. 661.

CAP. XIII. *Iniere.* Dio LIX, pag. 644.

Orationem habuit. Dio, ibid.

Avi patrisque. Neronis Drusi, avi; patris, Germanici.

Inter exercitus eductum. Suprà Annal. I, 44 & 69.

CAP. XIV. *Majestatis crimen.* Dio LIX, p. 642.

Jus novum. Novi illius juris repertor Tiberius, ut vidimus suprà Annal. II, 30.

Octoginta millibus sestertiûm. Gallicæ monetæ libris 15,562. Suetonius in Caio, Cap. 16.

Delatoribus aures habere. Sueton. in Caio, Cap. 15.

CAP. XV. *Tertio Kalendas Septembris.* Die 30 Augusti. Dio LIX, pag. 644.

Tiberius struxerat. Tacit. Annal. VI, 45. Sueton. in Tiber. Cap. 47.

Conjugibus etiam ac liberis. Dio, loc. cit. Sueton. in Caio, Cap. 17.

Trecenos sestertios. Gallicæ monetæ libras 58.

CAP. XVI. *Ob Principis natalem.* Dio, loc. cit. Suetonius in Caio, Cap. 8.

Sejugibus. Dio, ibid. Hactenus bijuges quadrijugesve fuerant currus. Sex equos ad currum primus junxit Caius.

Ne signum quidem. Dio LIX, pag. 645. Mappâ ludos incipiendi signum dabatur.

Vetitis omnibus. Ideo judicia distulit, luctum inhibuit, aliaque miræ levitatis fecit, quæ vide apud Dionem, loc. cit.

Supra solitum. Austerior Tiberius *natalem suum plebeiis incurrentem Circensibus, vix unius bigæ adjectione honorari passus est.* Sueton. in Tiber. Cap. 26. Hactenus autem moris fuerat, ut essent tantùm duodecim missus equorum, contrà Caius

primò viginti, mox viginti quatuor missus fecit. Dio, loc. cit.

Trojæ decursio. De hoc ludicro vide infrà Annal. XI, 11. Istud a patriciis pueris editum. Dio, loc. cit.

CCCC ursi. Dio LIX, pag. 644. Ursos illos de leonibus intellexerim. Sic enim a Romanis appellabantur, ut videre est apud Plinium VIII, 36; & Virgilium, Æneid. V, 37. Inde quoque Juvenalis, Satyr. IV, 99.

Cominus ursos
Figebat Numidas, Albanâ nudus arenâ
Venator.

Libycæ belluæ. Pantheræ, hyænæ, aliæque id genus feræ, tunc frequentissimæ, nunc rarissimæ, ut videre est apud eruditum Shaw, *Voyages*, Tom. I, pag. 316.

CAP. XVII. *Clipeus aureus.* Suetonius in Caio, Cap. 16. Cur illæ imagines clipei dicerentur explicavimus suprà Annal. II, 83.

Rursus conditæ Urbis. Roma condi cœpta XI Kalendas Maii, quo die Pales, dea pabuli, colebatur; unde *Palilia* apud Romanos celebratissima. In Herwartiano Kalendario dies ille signatur: N. URBIS CMXXIIII. Id est, *Natalis Urbis, Circenses, missus viginti quatuor.*

CAP. XVIII. *Suffecti Idibus Septembris.* Dio LIX, pag. 645.

Hilarius victitatum. Oculatus testis Philo, Legat. ad Caium. p. 994. Tanta fuit per singulas urbes & domos diu noctuque per septem primos menses perpetuos hilaritas, ut fidem inveniret descriptum in poetarum fabulosis figmentis Saturnium sæculum.

Centies sestertio. Gallicæ monetæ lib. 1,945,501. Id eloquenter queritur Seneca, Consol. ad Helviam, Cap. 9.

Vicies ac septies millies sestertiûm. Gallicæ monetæ libras 525,285,675. Sueton. in Caio, Cap. 37. Juxta Dionem LIX, pag. 641. *Vicies ter millies sestertiûm*, Gallicæ monetæ libras 447,465,575, *alii tradunt tricies ter millies sestertiûm*, Gallicæ monetæ libras 642,015,825, *cùm accepisset asservata in thesauris, nihil eorum in tertiam anni partem*, in nonum mensem, *servavit.* Nunc verò si quis addiderit legata, dona, ludos, cenas, aliaque immensæ libidinis, tantam pecuniæ vim tam brevi tempore absumptam fuisse facilè intelliget.

CAP. XIX. *Morbus.* Philo, Legat. ad Caium, pag. 994.

Ebriositate. Juventa ad merum prona, morbo ipso fuit invitata. Teste enim Senecâ Ep. 15. *Bibere & sudare, vita cardiaci est.* Suffragatur quoque Plinius XXIII, 1. *Cardiacorum morbo unicam spem in vino esse, certum est.*

Sumpto justitio. De justitio dictum est Annal. I, 16.

Adeo erant incensa. Dio LIX, pag. 645. Sueton. in Caio, Cap. 14 & 27.

Idem luctus occupat. Philo, legat. ad Caium, pag. 994 & 995.

CAP. XX. *Lætitia.* Philo, loc. cit.

Ad vitia delabi. Philo, ibid.

CAP. XXI. *Fratrem simul & filium.* Tiberius, Drusi Cæsaris filius, frater patruelis erat Caii ob Germanicum a Tiberio Imperatore adoptatum;

filius verò Caii, quia & ipse a Caio adoptatus. Vide Stemma Cæsarum, num. 72; & Suetonium in Caio, Cap. 15 & 23. Dionem LIX, pag. 645.

Edoctumque. Philo, legat. ad Caium, pag. 996.

Cap. XXII. *Suprà memoravi.* Cap. 19.

Verbenatum infulatumque. Sueton. in Caio, Cap. 27. Plurimum nobilitatis apud Romanos obtinuit verbena. *In remediis publicis, in sacris legationibusque* adhibebatur, Plin. XXII, 2. Infulâ autem, seu fasciâ, in modum diadematis, redimi victimas omnibus notum.

Ex aggere. Sane ex aggere Tarquinii, quo Urbs ab Oriente claudebatur. Hujus aggeris laudes vide apud Plinium III, 5; & XXXVI, 15.

Cap. XXIII. *Imperatoriâ adfinitate.* M. Silanus socer erat Caii, qui Claudiam Silani filiam, uxorem duxerat, ut dictum est Annal. VI, 20.

Recèns mortuæ. Mortuam ex partu docet Suetonius in Caio, Cap. 12. Suffragantur Tacitus Annal. VI, 45; & Philo, legat. ad Caium, pag. 1000. Repudiatam malè scripsit Dio LIX, pag. 646.

Julium Græcinum. Agricolæ patrem, Tacit. Vit. Agric. Cap. 4.

Turbatius mare. Suetonius in Caio, Cap. 23. Illud *turbatius mare* de tempestate turbidâ, quâ matris fratrisque cineres Caius transtulit, ut dictum est suprà Cap. 5, intellige.

Liviam Orestillam. Sueton. in Caio, Cap. 25. Utrum autem C. Calpurnius Piso idem sit ac C. Piso, qui in Neronem conjuravit, disputatur. Eumdem esse haud improbabile existimat Cl. Reimarus in Notis ad Dionem LIX, pag. 646.

Ægre tamen crediderim, quòd id penitus siluerit Tacitus, Annal. XV, 48.

Romuli & Augusti. Sic enim Hersiliam rapuerat Romulus. Plutarch. in Romul. pag. 25 & 26. Liviam Augustus.

Intra paucos dies. Dio LIX, pag. 646. *Ante secundi mensis exitum.*

CAP. XXIV. *Nihil queri.* Philo, legat. ad Caium, pag. 1000.

Juvenalem. Sueton. in Caio, Cap. 17.

Uno tantùm die. Vigente republicâ, Saturnalia per unum diem, nempe XIV Kalendas Januarii, seu 19 Decembris celebrata sunt. Postea a Julio Cæsare in triduum propagata sunt: ferias quartumque diem addidit Augustus. Tum Saturnalia XVI Kalendas Januarii, seu 17 Decembris, celebrari cœpere. Per quinque dies ea celebrari jussit Caius, teste Dione LIX, pag. 644. Deinde increscente semper hujus religionis hilaritate, adjectâque Sigillariorum celebritate, per septem dies celebrata sunt Saturnalia. Vide Livium II, 21; & Macrobium, Saturnal. I, 10.

CAP. XXV. *Id moris invaluit.* Dio LIX, pag. 646, & LX, pag. 667.

Machaonem servum. Dio LIX, pag. 646.

Lectum Jovis Capitolini. De lectis pulvinaribusque deûm vide Annal. XIV, 12.

CAP. XXVI. *Liberalitate.* Dio LIX, pag. 644 & 647. Sueton. in Caio, Cap. 16.

Imperii rationes. De iis jam dictum suprà Cap. 9.

Incendia restinguere. Dio & Sueton. loc. cit.

In equestrem ordinem. Dio, ibid.

Nonnullis etiam. Nonnullis etiam ex his illustrioribus equitibus usum senatoriæ vestis tribuit.

Quintam addidit decuriam. Suetonius in Caio, Cap. 16. Sensus est, ad quatuor priores equitum decurias, quintam addidit, ut levior foret judicantibus labor. Porro illi judices erant equites Romani. Quâ de re multa vide apud Plinium, XXXIII, 1 & 2.

Ducentesimam auctionum. Sueton. in Caio, Cap. 16. Testes quoque sunt nummi Caii, quibus inscriptum, RCC. Id est, *remissa ducentesima. Ducentesima* autem auctionum dicebatur pars ducentesima rerum venalium in auctione, quæ fisco addicebatur. Ducentesimam illam nunc diceremus *le deux-centieme denier.*

CAP. XXVII. *Helico & Apelles.* De iis multa Philo, legat. ad Caium, pag. 1016 & 1021.

Ascalonita. Ascalon, urbs maritima tribûs Simeon, nunc *Ascalona.*

Deteriores. Neronem nempe ac Domitianum.

CAP. XXVIII. *Amphitheatrum Tauri.* Quod Statilius Taurus quarto Augusti consulatu, in Campo Martio exstruxerat. Dio LI, pag. 460.

In Septa. Septa in campo Martio dedicaverat Agrippa: ob amplissimas eorum porticus, ibi sæpe ab Augusto & Caio data spectacula. At tunc Septa Caius effodit, & aquâ replevit, ut unam navim introducere posset. Dio LIX, p. 647.

Theatrorum machinas. Dio, ibid.

Minio & chrysocollâ. Sueton. in Caio, Cap. 18. Chrysocolla auri, minium argenti sanies. Plin. XXXIII, præfat. Chrysocollam adhuc dicimus *Chrysocolle, espece de Spath verd.* Minium, *le Cinnabre.*

Argentei pegmatis. Plin. XXXIII, 3, Sect. 16. Caius Princeps in Circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondo CXXIV, Gallicæ monetæ libræ 8,105. Fortè opus materiam ſuperabat.

CAP. XXIX. *Confertim adpugnarent.* Dio, ibid.

Sex & viginti equites. Eos jam antea dilapidatis facultatibus & gladiatoriis certaminibus infames fuiſſe docet Dio loc. cit.

Præciſiſque linguis. Dio, ibid.

CAP. XXX. *In pœnas ruit.* Philo, legat. ad Caium, pag. 997 & ſeqq. Dio LIX, pag. 647. Sueton. in Caio, Cap. 26.

Ter morti. Philo, legat. ad Caium, p. 1000.

Prætorias cohortes veritus. Quibus præfectus erat Macro, ut diximus in Supplemento Annal. V, 34 & 36.

Ægyptum. Equitibus Romanis illuſtribus ſepoſitam, Annal. II, 59.

Inligatam. De his ſuprà Annal. VI, 45. Suetonius quoque in Caio, Cap. 12.

Exciſâ quoque ſobole. Philo, legat. ad Caium, pag. 1000; & in Flaccum, pag. 967.

CAP. XXXI. *Senatoribus maximè.* Suetonius in Caio, Cap. 30. Dio LIX, pag. 648.

Crematos ſimulaverat. Suprà Cap. 8.

Morbumque. Si quis enim, dum Caius morbo, ut dictum eſt ſuprà Cap. 19, laboravit, aliquem convivio excepiſſet, aut ſalutaſſet, aut ipſe laviſſet, id crimini dabatur. Dio LIX, pag. 648.

CAP. XXXII. *Druſillæ obitus.* Sueton. in Caio, Cap. 24. Dio LIX, pag. 648.

Cassio Longino. De Longino & Lepido, Drusillæ conjugibus vide Stemma Cæsarum, num. 96 & 54.

Externorum regum. Regum Orientis.

Justitium. Novum prorsus ac ferale. Teste enim Suetonio in Caio, Cap. 24. *Eâdem defunctâ, justitium indixit: in quo risisse, lavisse, cenasse cum parentibus, aut conjuge, liberisve, capitale fuit.*

In Albano suo. In Albano agro, ob Urbis vicinitatem agrique delicias, fuere Principum procerumque villæ. Hodie quoque *Albano*.

Captaret solatia. Quæ vide apud Senecam, Consolat. ad Polyb. Cap. 36.

Cap. XXXIII. *Mutato dein consilio*. Sueton. in Caio, Cap. 24.

Drusillæ collatum. Dio LIX, pag. 648.

Megalesiûm. De ludis Megalesiis dictum est suprà Annal. III, 6.

Celebraretur. Dio, loc. cit.

Cap. XXXIV. *Livium Geminium*. Dio, ibid.

Inriderent. Vide Senecam in Apocolocynt.

Deciessestertio. Gallicæ monetæ libris 194,531.

Cap. XXXV. *Lolliæ Paullinæ*. Suetonius in Caio, Cap. 25. Dio LIX, pag. 648.

Consulari. Memmius Regulus consul Sejanum oppresserat, ut diximus in Supplemento Annal. V, 34.

Exercitûs rectori. Ut videtur, Syriæ præposito: ille sanè est, cui datum est negotium Jovis Olympii simulacrum e Græciâ Romam adsportandi. Joseph. Antiq. Judaic. XIX, 1. Sueton. loc. cit.

Patrio jure. Jus illud novum, quo mariti uxoribus, tamquam patres filiabus, cedebant, reperit Auguſtus, ut Liviam uxorem acciperet. Vide Dionem XLVIII, p. 383. Ejus exemplo *Caius Memmii Reguli uxorem duxit impellens eum, ut uxoris ſuæ patrem eſſe ſe ſcriberet.* Euſeb. in Chronic.

Ab Avo M. Lollio. Avi neptiſque infamiam execratur Plinius IX, 35. *Lolliam Paulinam, quæ fuit Caii Principis matrona, ne ſerio quidem, aut ſolemni cærimoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cenâ, vidi ſmaragdis margaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpirâ, auribus, collo, monilibus, digitiſque, quæ ſumma quadringenties HS*, Gallicæ monetæ libras 7,782,010, *colligebat: ipſa confeſtim parata mancupationem tabulis probare. Nec dona prodigi Principis fuerant, ſed avitæ opes, provinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. Hic eſt rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto Oriente, interdictâ amicitiâ a Caio Cæſare Auguſti filio, venenum biberet; ut neptis ejus quadringenties HS operta ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex alterâ parte quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur eorum fercula, & ex alterâ parte Lolliam unam imperii mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc viciſſe malit.* Hæc fuere memoranda, ut hujus temporis mores cognoſcerentur.

CAP. XXXVI. *Diribuit.* Id eſt, diſtribuit. Vide Plinium XXXIII, 15.

In foro inſidens. Dio LIX, pag. 649.

Interjectis. Fortè ut Caius a ſole defenderetur;

aut ob Principis reverentiam, & ut excluderetur turba.

Ituræam. Arabiæ desertæ vicinam, cujus partem jam acceperat Agrippa, ut vidimus suprà Cap. 11. Eos *Ituræos Arabas* appellat Dio, loc. cit.

Cotyi. Antea Thraciæ partem obtinebat Cotys, ut dictum est Annal. II, 67.

Rhæmetalci. Filio Rhescuporidis, de quo suprà Annal. II, 67.

Paterno regno. Regno Pontico & Bosporano. De ejus patre Polemone I. dictum Annal. II, 56. De utriusque Polemonis nummis & historiâ consule eruditum Cary, *Histoire des Rois du Bosphore*, pag. 37 & 50. Vide & dicenda infrà in Supplemento Annal. IX, 20.

Cap. XXXVII. *Ut Agrippa.* De quo suprà Cap. 11.

Puteolis. Nunc *Pozzuolo* in Campaniâ.

Etesiis flantibus. Etesiæ paulo ante exortum Caniculæ mense Julio flare incipiunt. Vide quæ de iis dicta sunt Annal. VI, 33.

Alexandriam petiit. Agrippæ iter, sceleraque Flacci Avillii fusè descripsit Philo, in Flaccum pag. 965 & seqq.

Marinque salutarent. Philo, ibid. *Exortæ voces plurimæ & confusæ, Marin clamantium: sic enim inquiunt dominum a Syris appellari. Noverant enim Agrippam esse Syrum genere, & in magnâ Syriæ parte regnare.* Syris enim dominus מרי dicitur.

Cap. XXXVIII. *Adversùm Judæos.* Tanta erat Alexandriæ Judæorum multitudo, ut hos inter ceterosque incolas urbs esset divisa, teste Philone in Flaccum, pag. 971.

Proseuchas. Vetus Scholiastes Juvenalis, III, 296. *Proseucha, locus Judæorum, ubi orant.* Philo, legat. ad Caium, pag. 1014. Proseuchæ, in quibus cœtus faciunt, præsertim sabbatis juxta religionem patriam. Proseuchas illas nunc dicimus *des Synagogues.*

Occisos, flammatos. Hæc omnia scelera, præsidis edictis firmata, lacrimabundus narrat Philo, in Flaccum, pag. 973 & seqq.

Certiorem facerent. Philo, ibid. pag. 979.

Renuntiavit. Philo, ibid. pag. 980.

CAP. XXXIX. *Administrationis fine.* Philo; ibid. pag. 981.

Bassum. Philo, ibid. Βάσσος ἑκατοντάρχης, *Bassus centurio.*

Pharum. Le Phare d'Alexandrie, *insula juncta ponte Alexandriæ, colonia Cæsaris dictatoris, Pharus; quondam diei navigatione distans ab Ægypto: nunc e turri nocturnis ignibus cursum navium regens.* Plin. V, 31.

Convivantem. Convivabatur apud Stephanionem, Tiberii Principis libertum. Philo, in Flaccum, pag. 981.

In diem festum. Dies ille festus erat Scenopegia, seu solemne Tabernaculorum, quod a die 15 mensis Tisri per dies septem celebrabatur. *Solemne erat*, inquit Philo in Flaccum, pag. 982, *quod populariter celebrant Judæi per autumni æquinoctium, exstructis sub dio tabernaculis.* Inde autem manifestè patet quo tempore comprehensus fuerit Avillius & Romam perductus.

Lamponem & Isidorum. Philo, ibid. pag. 983.

CAP. XL. *Tiberii benevolentia.* Olim inter Tiberii amicos fuerat Flaccus; & post mortem

Severi ante sexennium Ægypto præpositus. Philo, in Flaccum, pag. 965 & 987.

Pro nepote. Pro Tiberio, Tiberii nepote, Drusi filio; de cujus cæde dictum suprà Cap. 30.

Macronis familiaritas. Philo, ibid. pag. 967. De Macronis exitio dictum suprà Cap. 30.

Vetera in Caium odia. Quondam enim Agrippinam, Caii matrem, accusaverat. Philo, ibid. pag. 966.

Gyarum. Ægæi maris insulam, nunc *Joura.* De quâ dictum suprà Annal. III, 68.

M. Lepido. De quo suprà Cap. 32. Philo, in Flaccum, pag. 987.

Andrum. Ægæi maris insulam, nunc *Andro.*

Principi sepositis. Cùm enim locupletissimus esset Flaccus, & exquisitæ supellectilis curiosus, licèt plurimorum damnatorum bona sub hastâ fuissent vendita, solius Flacci omnia Imperatori sunt seposita; exceptis paucis quibusdam, ne lex de damnatis lata violaretur. Philo, in Flaccum. pag. 986.

Cap. XLI. *Q. Marcius Rex.* Quantam operam Q. Marcius Rex, prætor anno U. C. DCX, M. Agrippa, ædilis anno U. C. DCCXXI, in reficiendis adjiciendisve aquarum ductibus posuerint docet Plinius XXXVI, 15, num. 9.

Arcus exstrui. Plinius XXXVI, 15, num. 10. *Vicit antecedentes aquarum ductus novissimum impendium operis inchoati a Caio Cæsare, & peracti a Claudio. Quippe a lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, ut in omnes Urbis montes levarentur, influxere Curtius atque Cæruleus fontes. Erogatum in id opus sestertiûm* $\overline{LV.D}$. Gallicæ monetæ libræ sunt 10,797,624. *Quod si quis*

diligentiùs æstimaverit aquarum abundantiam in publico, balineis, piscinis, domibus, euripis, hortis, suburbanis, villis, spatioque advenientis exstructos arcus, montes perfossos, convalles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum.

Aquas cæruleam & Curtiam. Ductæ sunt hæ aquæ a Sublaqueo, nunc *Subjaco*; de quo plura vide infrà Annal. XIV, 22.

Anienem novam. Haud procul quoque Sublaqueo, *Subjaco*, ductus est Anio novus, nunc *Teverone.*

Peregit Claudius. Frontinus, *de Aquæductibus Romæ*, libr. I. C. Cæsar, qui Tiberio successit; cùm *parum & publicis usibus & privatis voluptatibus septem ductus aquarum sufficere viderentur, altero imperii sui anno, M. Aquilio Juliano, P. Nonio Asprenate coss. anno Urbis conditæ* DCCXC, *duos ductus inchoavit: quod opus Claudius magnificentissimè consummavit, dedicavitque Sullâ & Tutiano coss. anno post Urbem conditam* DCCC, VI *Kal. Augusti.* Exstat adhuc Romæ in portâ Næviâ, nunc *Porta Maggiore*, vetus inscriptio, arcui incisa, quam vide apud Gruterum aliosque, & in primâ nostrâ editione, Tom. IV, pag. 291.

CAP. XLII. *Nobilitatem complexa.* Vide Stemma Cæsarum, num. 42.

Mariti & filii. Nero Claudius Drusus, Antoniæ maritus; Germanicus, filius. Vide Stemma Cæsarum, num. 79 & 81.

Viduitatis sanctitate. Valer. Maxim. IV, 3.

Caium. Caligulam.

Monita declinantem. Sueton. in Caio, Cap. 23.

Licere. Sueton. in Caio, Cap. 29.

CAP. XLIII. *M. Silanum.* De quo suprà Cap. 23.

Julii Agricolæ. Vide Tacitum Vit. Agric. Cap. 4.

Passienus. Euseb. in Chronic. *Passienus filius fraude heredis suæ necatur.* Pater ejus Crispus Passienus laudatur a Senecâ, Natural. Quæst. IV. in præfat. Vide & Stemma Cæsarum, num. 94.

NOTÆ

IN SUPPLEMENTUM LIB. VIII. ANNALIUM.

CAP. I. *Odia exarsere.* Dio LIX, p. 649.

CAP. II. *Spectaculorum solitudine atrox.* Dio, ibid. Spectaculorum continuatio, ipsaque Principis atrocitas, qui ibi quàm maximè & in omnes sæviebat, solitudinem fecerant. Vide Suetonium in Caio, Cap. 26.

Pridie Kalendas Februarii. Sueton. in Caio, Cap. 17.

In Campaniam secessit. Dio LIX, pag. 650.

Auri faciendi spe. De quâ Plinius XXXIII, 4. *Aurum faciendi est etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syriâ foditur pictoribus, in summâ tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Invitaveratque spes Caium Principem avidissimum auri, quamobrem jussit excoqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, sed ita parvi ponderis, ut detrimentum sentiret, illud propter avaritiam expertus, quamquam auripigmenti libræ* X. IV. (id est denariis IV, *Gallicæ monetæ libris* 3) *permutarentur, nec postea tentatum ab ullo est.* Auripigmentum appellamus *l'Orpiment.*

Bona Caio legarent. Dio LIX, pag. 651.

Teſtamenta primipilarium. Ita Suetonius in Caio, Cap. 38. At non modò primipilarium, qui præcipui erant centuriones, ſed centurionum omnium, ſi fides habenda Dioni, ibid. Caius teſtamenta reſcidit.

A Germanici triumpho. Ita totidem verbis Dio, ibid. Haud ita probabiliter Suetonius, ibid. *ab initio principatûs Tiberii.* Germanicus, Caii Caligulæ pater, de Cheruſcis, Cattis, quæque aliæ nationes uſque ad Albim colunt, triumphavit anno U. C. DCCLXX, ut dictum eſt Annal. II, 41.

In mancipes. De mancipibus curatoribuſque viarum dictum ſuprà Annal. III, 31.

Cn. Domitius Corbulo. Senator. Dio LIX, pag. 651, teſtatur eum pudendis his artibus ad conſulatum fuiſſe evectum. De Corbulone jam dictum ſuprà Annal. III, 31. Vide & infrà Supplement. Annal. IX, 44.

CAP. III. *Ludos licitari.* Dio LIX, pag. 650.

Venas ſibi inciderent. Sueton. in Caio, Cap. 38.

Aponio Saturnino. Sueton. ibid.

Seſtertio nonagies. Gallicæ monetæ libris 1,750,971.

Veneno enecabat. Dio LIX, pag. 650.

CAP. IV. *Praſinæ factioni.* Sueton. in Caio, Cap. 55. Circenſium agitatorum factiones tunicarum coloribus erant diſtinctæ: unde alii Albati, *le parti blanc;* Ruſſati, *le parti rouge;* Praſini, *le parti verd;* Veneti, *le parti bleu.* Et in inſcriptionibus veteribus memorantur, qui vicere palmas in ruſſeo, in praſino, in veneto, in albo.

Agitatori Eutycho. De quo Joſeph. Antiq. Judaic. XIX, 4, num. 4. Haud ita probabiliter apud Suetonium, loc. cit. *Cythico.*

In apophoretis. Apophoreta, munera erant, quæ convivii dominus convivis dabat. Sic Antoninus Heliogabalus, vitæ fœditate, ac morte, Caio haud absimilis, apud Lampridium, Cap. 21. *Eunuchos pro apophoretis dedit: dedit quadrigas, equos, stratos, mulos, basternas & rhedas: dedit & aureos millenos*, Gallicæ monetæ libras circiter 10,000; *& centena pondo argenti*, Gallicæ monetæ libras 6,536.

Vicies sestertiûm. Gallicæ monetæ libræ sunt 389,252.

Incitatum appellabat. Has Principis insanias memorant Suetonius in Caio, Cap. 55. Dio, pag. 650 & 651.

CAP. V. *Divites corripuit*. Dio LIX, p. 651. Sueton. in Caio, Cap. 38. Eo astu usus, teste Suetonio, ut omnium irrita vanaque testamenta pronuntiaret, *quoscumque quis diceret herede Cæsare mori destinasse*. Inde excogitata illa testamenta, quibus passim palamque heres scribebatur: at nova malorum causa exstitere.

Derisores vocitabat. Sueton. ibid.

Macteas. Macteæ sunt rara exquisitaque edulia.

Renuntiabat. Dio, loc. cit.

CAP. VI. *Adlocutus, ait*. Hæc pluribus Dio LIX, pag. 651 & 652. Paucis Suetonius in Caio, Cap. 30.

Liboni Druso. Suprà Annal. II, 27 & seqq.

Titio Sabino. Annal. IV, 68 & seqq.

Agrippinæ matri. De Agrippinâ, Nerone, & Druso dictum in Supplemento Annal. V, 11 & seqq.

CAP. VII. *Talia effantem*. Dio, loc. cit. Quæ

quidem acriora esse, quàm ut a Dione sint profecta, nemo non videt. Ea vel a Tacito, vel ab alio id roboris scriptore, mutuatus videtur. In ipsis etiam Græcis frigent.

Cap. VIII. *Decretum.* Dio LIX, pag. 652.

Ludisque Palatinis. De quibus plura infrà, Cap. 76.

Cap. IX. *Xerxis æmulatione.* Quam *furiosi, & externi, & infeliciter superbi regis* imitationem dixit Seneca, *de Brevitate Vitæ*, Cap. 18.

Terrorem. Sueton. in Caio, Cap. 19. *Scio plerosque existimasse, talem a Caio pontem excogitatum æmulatione Xerxis, qui non sine admiratione aliquanto angustiorem Hellespontum contabulaverit: alios, ut Germaniam & Britanniam, quibus imminebat, alicujus immensi operis famâ territaret. Sed avum meum narrantem puer audiebam, causam operis ab interioribus aulicis proditam, quòd Thrasyllus mathematicus, anxio de successore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affirmasset, non magis Caium imperaturum, quàm per Baianum sinum equis discursurum.*

Puteolanas ad moles. Depuis Pozzuolo jusqu'à Baia. Puteolanæ illæ moles, quæ adhuc partim supersunt, a Caio Caligulâ non sunt conditæ. Multò antè ad muniendum portum exstructæ fuerant.

Trium millium & sexcentorum. Sueton. loc. cit.

Cap. X. *Onerariæ quoque contractæ.* Dio LIX, pag. 652; Sueton. loc. cit.

Alimentorum egestate. Seneca, de Brevitate vitæ, Cap. 18. *Dum ille Caius pontes navibus jungit, & viribus imperii ludit, aderat ultimum malorum obsessis quoque, alimentorum egestas.*

Appiæ viæ formam. Via Appia, Romanarum omnium viarum pulcherrima & laudatissima, Româ Brundisium usque protendebatur. De eâ jam dictum suprà Annal. II, 30.

Paratæ. Dio LIX, pag. 653.

CAP. XI. *Dario & Xerxe superiorem.* Thracius *Bosphorus*, nunc *le détroit de Constantinople; latitudine D. passuum: quà Darius, pater Xerxis, copias ponte transvexit.* Plin. IV, 12; sect. 24. Per Hellespontum autem, nunc *le détroit de Gallipoli*, septem stadiorum spatio *Xerxes*, *Persarum rex*, *constrato navibus ponte*, *duxit exercitum.* Plin. ibid. Vide & Herodotum VII, 34 & 36, in Polymn. Multò majorem maris partem contabulavit Caius.

Thoracem Alexandri. Dio LIX, pag. 653. Suetonius in Caio, Cap. 52.

Quercicâ coronâ. Sueton. in Caio, Cap. 19.

Cetra. Leve loreumque scutum erat cetra. Vide Quint. Curt. III, 4; & infrà Vitam Agricolæ, Cap. 36.

CAP. XII. *Postero die.* Sueton. in Caio, Cap. 19. Dio, loc. cit.

Quadrigario habitu. Sueton. ibid. Non paludatus, triumphalique veste, sed ut quadrigarius auriga cum galeâ & tunicâ ibat Princeps victorque scenicus.

Darium. Filium Artabani, Parthorum regis, qui illum obsidem Romam miserat, ut dictum est suprà in Supplemento Annal. VII, 12.

Palmatis vestibus. Dio LIX, pag. 653. Vestes erant auro purpurâque intextæ, palmis floribusque conspicuæ. De triumphali veste jam dictum Annal. I, 15.

CAP. XIII.

Cap. XIII. *Milites adlocutus.* Dio, ibid.

Cap. XIV. *Nocte gaudia.* Dio, ibid.

Cap. XV. *Alexandri imitatio.* Alexander, animi impotens, & ebrietate victus, in Cliti aliorumque necem ruit. Vide Quint. Curt. VIII, 6.

Furor in amicos. Hæc pluribus Dio, loc. cit.

E litore invitatos. Sueton. in Caio, Cap. 32.

Cap. XVI. *Vectigalia indicta.* Nunc reliquoque Principatu, tot vectigalibus sævit Caius, ut pro eduliis, pro litibus, pro meretricio, pro lenocinio, pro matrimoniis, aliisque compluribus, quæ apud Suetonium, Cap. 40 & 41 videas, esset solvendum. Et ne quid lucri periret, ea non per publicanos, sed per centuriones exercebat. Inter vectigalia a Caio indicta, speciatim enumerat Suetonius *pro litibus atque judiciis ubicumque conceptis* quadragesimam *summæ, de quâ litigaretur: ex gerulorum diurnis quæstibus* partem octavam: *ex capturis prostitutarum quantum quæque uno concubitu mereret.* Quod verò omnem fœditatem vicit, Caius *lupanar in palatio constituit*, ibique fenus exercuit.

Damnati. Dio LIX, pag. 654.

Vivere potuissent. Ita periit Junius Priscus, prætor, specie quidem aliorum criminum accusatus, sed ob divitias occisus; cujus divitias non tantas fuisse, ut interficeretur, cùm Caius intellexisset, mirabili usus oratione, dixit: Me decepit, frustraque obiit, vivere poterat. Dio, loc. cit.

Calvisius Sabinus. Dio, ibid. Calvisius ille idem videtur, qui, imperitante Tiberio, majestatis fuit postulatus, & discrimini exemptus, ut dictum est Annal. VI, 9.

E Pannoniâ redux. In quâ legati munus obierat. Dio, ibid. Tacit. Hist. I, 48.

Cornelia. De quâ Tacitus, loc. cit. Stuprum non memorat Dio, ibid. illud testatur Plutarchus in Galbâ, pag. 1057.

Titius Rufus. Dio, ibid.

Opinatus. Philo in Flaccum, pag. 991.

Suprà memoravi. In Supplemento Annal. VII, 37 & seqq.

Fœdè obtruncatus est. Flaccum turpiter fugientem, fœdiùs reluctantem, ac tandem vulneribus confectum exhibet Philo in Flaccum, pag. 991.

CAP. XVII. *Herodes.* Hic est Herodes Antipas, Herodis I. Magni filius, Galilææ tetrarcha, de quo D. Lucas III, 1.

Herodiadis. Herodias, Aristobuli & Berenices filia, soror Agrippæ I, de quo multa diximus in Supplemento Annal. VII, 11. Virum suum Philippum, Trachonitidis tetrarcham, reliquerat, ut incestas cum ejus fratre Herode Antipâ nuptias jungeret. D. Lucas, III, 19.

In ruinam tractus. Hæc pluribus narrat Josephus, Antiq. Judaic. XVIII, 7.

Egenum & profugum. Agrippa I, imperante Tiberio, opes suas Romæ luxu & ambitione exhauserat. Vide Josephum, Antiq. Judaic. XVIII, 6.

Ob Principis. Caii Caligulæ. Vide suprà Supplementum Annal. VII, 11.

Baiis reperere. Joseph. Antiq. Judaic. XVIII, 7.

CAP. XVIII. *Venit Fortunatus.* Joseph. ibid.

Cum Artabano. Parthorum rege.

Lugdunum. Nunc *Lyon.*

Libertatem amisit. Ab irato Principe in exsilium cum marito acta est: ejusque opes Agrippæ sunt datæ. Joseph. ibid.

CAP. XIX. *Ingeniorum æmulus.* Sueton. in Caio, Cap. 34.

Annæum Senecam. Dio LIX, pag. 655.

Infirma valetudo. Teste Dione, ibid. Caius credidit feminæ Senecam tabe laborare, nec diuturnam illi fore vitam affirmanti.

Minor invidia. Levius comptiusque scribendi genus adeò contemnebat Caius, *ut Senecam tunc maximè placentem, commissiones meras componere, & arenam esse sine calce diceret.* Sueton. in Caio, Cap. 53.

Domitium Afrum. De quo dictum Annal. IV, 52.

CAP. XX. *Agrippinæ sobrinam.* Claudiam Pulchram, Agrippinæ, Caii matris, sobrinam. Suprà Annal. IV, 52. Fusiùs Dio LIX, pag. 654 & 655.

Consulatibus immaturam. Juxta Dionem, ibid. Domitius imaginem Caio posuerat cum hac inscriptione: CAIUS NATUS ANN. XXVII. COS. II. Cùm lege olim esset vetitum ne quis consulatum ante annum ætatis suæ XLIII iniret, tali inscriptione juvenilem & imbellem suam ætatem argui contendebat Princeps.

CAP. XXI. *Consulibus abrogato.* Cn. Corbuloni ejusque collegæ, qui Kalendis Juliis suffecti fuerant, abrogatus est consulatus, ut rectè observat Cl. Reimarus ad hunc locum Dionis LIX, p. 655. De Corbulone diximus suprà Cap. 2. Plura Suetonius in Caio, Cap. 26. *Consulibus oblitis de natali suo edicere, abrogavit magistratum, fuitque per triduum sine summâ potestate respublica.*

Principis natali. Natus erat Caius *pridie Kalendas Septembres.* Suetonius in Caio, Cap. 8.

Augustus ad Actium vicit die secundo, vel potiùs tertio Septembris: vide Petavium de Doctrin. Tempor. X, 69. Inde patet, quonam tempore hæc, quæ narramus, fuerint acta. Die autem natali Principum celebrabantur ludi, ut passim videre est in veteribus Kalendariis.

In Antonium. Antonius avus erat Caii.

Ut diximus. Suprà in Supplemento Annal. VII, 9.

Rursus translata sunt. Dio LIX, pag. 655.

Formidine. Tacit. Hist. IV, 48. Errat Dio LIX, pag. 656, cùm scribit hæc contigisse sub Pisone, Pisonis & Plancinæ, de quibus dictum est satis Annal. III, 5, filio, Africæ proconsule. In errorem tractus videtur iis, quæ narrantur Hist. IV, 48.

CAP. XXII. *Germanicæ expeditionis obtentu.* Hæc pluribus Dio LIX, pag. 656.

Octophoro veheretur. Octophoros dicebatur lectica, quòd ab octo hominibus veheretur. De eâ vide Ciceronem in Verrem, V, 11.

Propter pulverem exigeret. Sueton. in Caio, Cap. 43.

CAP. XXIII. *Lentuli Gætulici.* De quo suprà Annal. VI, 30.

Servium Galbam. Sueton. in Galbâ, Cap. 6.

Dimittere legatos. Sueton. in Caio, Cap. 44.

Primos pilos adimeret. Ut eos primipili honoribus & militiæ præmiis fraudaret. De primipilaribus dictum est Annal. II, 11.

Senûm millium HS. Monetæ Gallicæ librarum 1167. Perperam in manuscriptis & editis Suetonii libris *sexcentorum millium*, pro *sex millium*,

legitur; quod jam monuit Lipsius; aut potiùs *senûm millium:* unde proclivis fuit error cùm *sexcentorum* pro *senûm*, aut *senorum* scriberetur. Augustus autem sanxerat cuique militi post viginti militiæ annos dari duodena millia sestertiûm, τρισχιλίας δραχμὰς, Gallicæ monetæ libras 2334. Dio LIX, pag. 563.

CAP. XXIV. *Mogontiacum.* Nunc *Mayence.*

Adversùs Suevos. Eutrop. VII, 7. Suevos intellige, non illos interiores, qui Albim inter & Vistulam habitabant, at eos, qui erant Rheno vicini; de quibus dictum Annal. I, 44. Vide & Bucherium, *Belgium Roman.* IV, 10.

Iter essedo faceret. Sueton. in Caio, Cap. 51. Essedum erat minor leviorque rheda, quam vulgò dicimus *Chaise de poste.*

Virtutis parentum. Germanici patris, matrisque Agrippinæ, cujus ingentem animum vide Annal. I, 69.

CAP. XXV. *Occulique trans Rhenum.* Sueton. in Caio, Cap. 45.

Ad lumina reversus. Ut longos labores mentiretur, fortè & quadam triumphantis Cæsaris imitatione. Sic enim Julius Cæsar *ascendit Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextrâ atque sinistrâ lychnuchos gestantibus.* Sueton. in Jul. Cap. 37.

Exploratorias. Plin. XXII, 3. *Corona quidem nulla fuit gramineâ nobilior, in majestate populi terrarum principis, præmiisque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales, rostratæ, civicæ, triumphales, post hanc fuere, suntque cunctæ magno intervallo, magnâque differentiâ.* Quantò viliores exploratoriæ!

Cap. XXVI. *Victoriæ mimis.* Sueton. in Caio, Cap. 45.

Imperator consalutatur. Dio LIX, pag. 657.

Attritâ pube Germanicâ. Hac de re exstat insigne Persii testimonium, Romanæ historiæ scriptoribus haud satis diligenter observatum. Sextam enim suam satyram circa mensem Decembrem hujus anni scripsit, ut patet ex primo versu:

Admovit jam bruma foco te, Basse, Sabino.

Paulo antè venerat laureatus Germanicæ victoriæ nuntius, ut accipimus ex ejusdem satyræ vers. 43 & seqq.

O bone, num ignoras? missa est a Cæsare laurus
Insignem ob cladem, &c.

Inde pronum est intelligere ludicræ victoriæ tempus, ficti triumphi apparatum, & imperatæ lætitiæ signa.

Laureatas literas. Plin. XV, 30. Laurus *Romanis præcipuè lætitiæ victoriarumque nuntia additur literis, & militum lanceis, pilisque.*

Celebrare. Sueton. in Caio, Cap. 45.

Supplicatum. Philo, Legat. ad Caium, p. 1041, testatur Judæos Deo immortali pro victoriâ Germanicâ supplicasse.

Cap. XXVII. *Lentulus Gætulicus.* De quo suprà Cap. 23. Dio LIX, pag. 657.

Legionum amorem. Effusâ clementiâ, modicâ severitate Germanicarum legionum amorem adsecutus erat Lentulus Gætulicus. Suprà Annal. VI, 30.

Æmilius Lepidus. Drusillæ conjux; de quo Rutilius in *Itinerario*, I, 305.

Quartus Cæsareo dum vult irrepere regno,
Incæsti pœnam solvit adulterii.

Heres jam destinatus. Dio, loc. cit.
Julia & Agrippina. Caii sorores.
In Pontias insulas. Quarum maxima *l'isle Ponza.* Neronem, Caii fratrem, ibi clausum vidimus. Supplement. Annal. V, 12.
In sinu deferre. Dio, ibid.

Cap. XXVIII. *Fraude ac stupro requisita.* Hæc & seqq. Suetonius in Caio, Cap. 24.
In posterum ageretur. Dio, loc. cit.
Quidam prodiderint. Sueton. in Claud. Cap. 9.
Lolliæ discidium. De ejus matrimonio dictum, Supplement. Annal. VII, 35. Ob sterilitatem, aut potiùs ob satietatem, fuisse repudiatam ait Dio LIX, pag. 658. Suetonius in Caio, Cap. 25. Lolliam *brevi missam fecit, interdicto cujusquam in perpetuum coitu.*
Uxor Cæsonia. Dio & Suetonius, loc. cit.
Amatorio medicamento. Sueton. in Caio, Cap. 50. Plura & acriora Juvenalis, VI, 609.
In exsilium actus est. Dio, ibid. De Tigellino plura infrà Annal. XIV, 51.

Cap. XXIX. *Tertium consul.* Suetonius in Caio, Cap. 17. Dio LIX, pag. 658.
Ut prætores. De hoc jure prætorum vide Gellium, XIV, 7. Cicero, Epist. Famil. X, 12. Cornutum memorat, qui, *quòd consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum.* Vide & infrà Tacitum Hist. IV, 39.
Principis sellâ. Positâ in templo cum Principis imagine. Dio LIX, pag. 652 & 659.

Argenti vim. Strenas Kalendis Januarii ita accepit Augustus, ut dantibus plura elargiretur. Dio LIX, p. 546. Absenti quoque in Capitolio oblatæ. Sueton. in Aug. Cap. 57. Tiberius, minimè comis Imperator, usum hunc abrogavit. Dio LVII, pag. 607. Caius, majestatis incuriosus, pecuniæ avidus, illum restituit. Suetonius in Caio, Cap. 42. *Edixit & strenas ineunte anno se recepturum, stetitque in vestibulo ædium Kalendis Januariis ad captandas stipes, quas plenis ante eum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat.* Usum Claudius iterum sustulit. Dio LX, pag. 668.

Simulatio. Dio LIX, pag. 659.

CAP. XXX. *Tertio Nonas.* Die tertio Januarii. Dio, loc. cit. Hoc die nuncupabantur vota. Inde in Kalendario-Herwartiano, III NON. IANVAR. LVDI. VOTORVM NVNCVPATIO.

Pridie Idus Januarias. Die duodecimo Januarii. Dio, loc. cit. Rotundè Suetonius in Caio, Cap. 17. *Usque in Idus.*

Ludique editi. Ab orchestræ societate editi sunt. Dio, loc. cit.

CAP. XXXI. *Agrippam & Antiochum.* De quibus dictum suprà Annal. VII, 11.

Incendere. Dio LIX, pag. 658.

Miscellos ludos. Sueton. in Caio, Cap. 20. Non una erat ludorum species, sed ex variis ludorum speciebus compendiariò composita.

Flumine proximo. Rhodano, *le Rhône*, vel Arari, *la Saone.* Ara enim Augusti, ludis, nummis, scriptoribus celeberrima, ibi posita, ubi Arar Rhodano commiscetur. Formidolosum ejus certamen memorat Juvenalis I, 43.

Palleat ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.

Cap. XXXII. *Probrosam negotiationem.* Suet. in Caio, Cap. 39. Dio LIX, pag. 656.

Libertos quoque. Bene vetus & optimus Suetonii Mſ. Codex ab Illuſtr. Pellicerio collatus *libertos.* In vulgatis Suetonii libris, *liberos.*

Causâ caderent. Sueton. loc. cit.

Cap. XXXIII. *Clamitans.* Hæc Suetonius & Dio, loc. cit.

Sexies millies nummûm. Gallicæ monetæ libræ ſunt 116,730,150. Dio LIX, pag. 657.

Cap. XXXIV. *Ptolemæus.* Jubæ junioris & Cleopatræ filius, Jubæ ſenioris nepos, Mauretaniæ rex.

Abollæ. Nonius, XIV, 9. *Abolla, veſtis militaris.* At hìc potius eſt major veſtis, quam dicimus *une Robe.* Sic enim vetus Scholiaſtes Juvenalis ad Satyr. III, 115. *Abolla ſpecies eſt majoris veſtis, quaſi pallii majoris.*

In crimen capitis. Dio LIX, pag. 659. Sueton. in Caio, Cap. 35.

Adfinique ſanguine. Ptolemæus erat Caii conſobrinus. Sueton. in Caio, Cap. 26.

Provincias. Plin. V, 1. Hæc Mauretaniæ diviſio a Caio cœpta, a Claudio perfecta eſt. Vide Supplementum Annal. IX, 29.

Antiocho. Commagenæ regi; de quo ſuprà Supplement. Annal. VII, 11.

Mithridati. Armeniæ regi; de quò ſuprà Annal. VI, 32. Dio LX, p. 670. Senec. de Tranquillit. anim. Cap. 11.

CAP. XXXV. *Expeditio Britannica.* De quâ Suetonius in Caio, Cap. 44. Dio LIX, p. 659. Orosius, VII, 5.

Ingentique cum exercitu. Ducenta hominum millia, vel, ut alii volunt, ducenta quinquaginta millia Caius collegerat. Dio LIX, pag. 657.

Gesoriacum. Nunc *Boulogne-sur-mer.*

Morinorum. Morini, nunc *les Diocèses de Boulogne, de S. Omer, d'Ipre.*

Cunobelini. Multi adhuc exstant Britannorum nummi, inscripti: CVNOBELIN. CVNOBELINE. Quos vide apud eruditum Camden, *Britannia*, pag. 364 & 390.

Britannorum. Non Britannorum omnium, sed Trinobantum, nunc *les Comtés de Middlesex & d'Essex.* Ejusque regia Camulodunum, nunc *Colchester.* Unde in nummis Cunobelini sæpe occurrit CAMV. id est, *Camulodunum.*

CAP. XXXVI. *Ludibria revertere.* De his ludibriis Suetonius in Caio, Cap. 46. Dio LIX, pag. 659.

Centenis viritim denariis. Gallicæ monetæ libris 77. Cùm donativum ad ducenta millia hominum pertinuisse videatur, data sunt $\overline{DCCC}$ HS, Gallicæ monetæ libræ 15,564,020.

Præmiorum magnitudine. Julius Cæsar suis militibus dedit quinquies millenas drachmas, Gallicæ monetæ libras 3,890; duplum centurionibus, libras Gallicas 7,781; tribunis & præfectis alarum quadruplum, Gallicas libras 31,125; plebi viritim mnam Atticam, Gallicas libras 77. Appianus, Bell. Civil. II, pag. 491.

CAP. XXXVII. *Monuitque speculatores.* Sueton. in Caio, Cap. 44.

Altissimam turrem. Incolis dictam *la Tour d'Ordre.*

Ex Pharo. Ex Pharo Alexandrinâ, omnium celeberrimâ.

Navium cursus. Sueton. in Caio, Cap. 46.

CAP. XXXVIII. *Brinno.* Memoratur infrà Hist. IV, 15.

Canninefas. Canninefates Occidentalem Batavorum insulæ partem obtinebant.

Imperatoriis nominibus auctior. Septies Imperator appellatus est, teste Dione LIX, p. 657. Immo si fides habenda Joanni Antiocheno, in Excerpt. Constantini Porphyrogenet. pag. 805. *Germanicus & Britannicus* cognominatus est.

Procerissimus quisque. Sueton. in Caio, Cap. 47.

Dignus triumpho. Sueton. ibid. Et ut ipse dicebat ἀξιοθριάμβευτον.

Nonnulli ex principibus. Ex principibus Gallorum. Hæc enim triumphorum laus maxima, cùm viri fortissimi, principes ac reges traducebantur.

Rutilare. Plin. XXVII, 12. *Gallorum hoc inventum rutilandis capillis, ex sevo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, spissus ac liquidus: uterque apud Germanos majore in usu viris, quàm feminis.* Vide & infrà de Moribus German. Cap. 4.

CAP. XXXIX. *Romam devehi.* Sueton. loc. cit.

CAP. XL. *Legionum.* Legionum Germaniæ inferioris.

Olim obsederant. De his suprà Annal. I, 41.

Perseveraret. Sueton. in Caio, Cap. 48.

CAP. XLI. *Minæ & questus.* De quibus Dio LIX, pag. 660. Sueton. loc. cit.

CAP. XLII. *Sub mortis pœnâ.* Sueton. ibid.

Et hic mecum. Sueton. in Caio, Cap. 49.

Natali suo. Caium natum esse pridie Kalendas Septembres jam monuimus suprà Cap. 21.

Sparsit in plebem. Sueton. in Caio, Cap. 37. Dio LIX, pag. 660. Quos nummos cùm raperet populus, periisse homines CCXLVII, testatur MS. Codex Vindobonensis, *de Imperiis Cæsarum*, quem in priore editione publicavi in Notis & Emendationibus ad Dialog. de Orat. Cap. 17.

CAP. XLIII. *Conjuratio.* Hujus meminit Tacitus Annal. XVI, 17. Zonaras quoque, Tom. I, pag. 557, sed multis erroribus fœdatus; quos egregiè confutavit Cl. Reimarus in Notis ad Dionem LIX, pag. 660.

Enectus est. Seneca, de Irâ, III, 18. Zonaras, loc. cit.

CAP. XLIV. *Vultu suo torsit.* Senec. ibid. Cap. 19.

Citò perirent. Sueton. in Caio, Cap. 30. *Non temere in quemquam, nisi crebris & minutis ictibus animadverti passus est: perpetuo notoque jam præcepto; ita feri, ut se mori sentiat.*

Insertâ spongiâ. Senec. loc. cit.

CAP. XLV. *Intermissio.* Seneca, de Irâ, III, 18.

In xysto. Xystus, ambulatio erat ante porticum arboribus ad apricandum consita. Sic Plinio erat in suo Laurentino *ante cryptoporticum xystus violis odoratus.* Plin. Ep. II, 17.

Maternorum hortorum. Hortorum Agrippinæ,

qui erant in Vaticano prope ripam Tiberis, ut docet Donatus, *de Urbe Româ*, III, 23.

Ad lucernam decollavit. Senec. loc. cit.

Confecit. Seneca, de Irâ, III, 20.

CAP. XLVI. *Jussus enim Capito.* Dio LIX, pag. 660, ait Capitonem Cassii Betillini patrem fuisse. Hujus quoque cædis generatim meminit Suetonius in Caio, Cap. 27. *Parentes supplicio filiorum interesse cogebat.*

Indicium professus. Zonaras, Tom. I, p. 557.

Callistum. De quo plura Annal. XI, 38.

CAP. XLVII. *Cervicem.* Seneca, de Irâ, III, 19, ubi adversùs Caii ferociam acriter intonat.

Miserabiliter adloqui. Zonaras, loc. cit.

CAP. XLVIII. *Cinctus gladio.* Zonaras, ibid.

CAP. XLIX. *Protogenes.* De quo Dio LIX, pag. 660. Is Protogenes solitus erat libellos duos semper circumferre, Gladii ac Pugionis titulis insignitos; quibus notæ & nomina continebantur morti destinatorum. Vide Suetonium in Caio, Cap. 49.

A senatoribus correptus. Dio, ibid. Omisso autem nomine, Suetonius in Caio, Cap. 38.

CAP. L. *Decrevere ludos.* Dio, ibid.

Incertum an stupro. Ambigua enim apud Dionem, loc. cit. vox, τὴν ἑταίραν αὐτοῦ.

CAP. LI. *Deum esse pronuntiant.* Dio, loc. cit. Vide & Philonem, Legat. ad Caium, pag. 1002 & 1003. Suetonium in Caio, Cap. 22.

CAP. LII. *Urbem cingit.* Domum, quæ sui magnitudine erat urbi par, exſtruit. Plin. XXXVI, 15, ſect. 24, num. 5. *Sed eas omnes duæ domus vicerunt. Bis vidimus urbem totam cingi Caii & Neronis, & hujus quidem (ne quid deeſſet) aureâ. Nimirum ſic habitarunt illi, qui hoc imperium fecere, tantas ad vincendas gentes triumphoſque referendos ab aratro aut foco exeuntes, quorum agri quoque minorem modum obtinuere, quàm ſellariæ iſtorum.* Immenſæ Caii domûs pars maxima in monte Palatino fuit.

Æde Caſtoris ac Pollucis. Ædes illa fuit in foro Romano, inter Capitolinum & Palatinum montes. Manent adhuc tres ejus columnæ prope eccleſiam Sanctæ Mariæ Liberatricis.

In veſtibulum transfigurata. Sueton. in Caio, Cap. 22. Rudera hujus veſtibuli, quæ adhuc exſtant, exhibet Cl. Piraneſi, *Antichita Romane*, Tom. I, Tab. XXXIII, num. 1.

CAP. LIII. *Magnum deliramentum.* Dio LIX, pag. 660 & 661.

L. Vitellius. De quo ſuprà Annal. VI, 32.

Adulatione princeps. Suet. in Vitellio, Cap. 2.

Congreſſam videret. Dio LIX, pag. 661.

CAP. LIV. *Jovem enim Latialem.* Sueton. in Caio, Cap. 22.

Phœnicopteros. Hanc avem ceteraſque, raritate & pretio commendabiles, memorat Suetonius, loc. cit. Phœnicopterus, avis aquatica, abundans in Africâ. Vide veterem Scholiaſten Juvenalis XI, 139. Gallicè dicitur *le Flammant.*

Tetraonas. Plin. X, 22, ſect. 29. *Gignunt eos Alpes, & Septentrionalis regio.* Vulgò Gallis dicuntur *le Faiſan bruyant.*

Centies sestertio. Gallicæ monetæ lib. 1,945,502. Dio LIX, pag. 662. Suetonius in Caio, Cap. 22. Idem tamen Suetonius in Claud. Cap. 9. *Sestertiûm octogies*, Gallicæ monetæ libras 1,556,440, *pro introitu novi sacerdotii* impensum tradit.

Cooptavit. De Cæsoniâ & equo sacerdotibus vide Dionem, loc. cit.

Volutaretur. Sueton. in Caio, Cap. 42. *Novissimè contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpe super immensos aureorum acervos patentissimo diffusos loco, & nudis pedibus spatiatus, & toto corpore aliquandiu volutatus est.* Immensam auri & argenti vim Romæ & in Italiâ tum fuisse docet Philo, Legat. ad Caium, pag. 1007.

Canus Julius. Plura de ejus hilaritate mortisque constantiâ vide apud Senecam, *de Tranquillitate animi*, Cap. 14.

CAP. LV. *Et inrisionibus.* Quas vide apud Suetonium in Caio, Cap. 22.

Thespiis sustulit. Pausanias in Bœotic. IX, 27. Thespiæ, nunc *Neocorio*, oppidum Bœotiæ, sub Helicone monte.

Phidiæ. Plin. XXXIV, 8. *Ante omnes Phidias Atheniensis, Jove Olympiæ facto, ex ebore quidem & auro.* Dei sedentis effigiem & ornamenta fusè descripsit Pausanias in Eliac. prior. V, 11.

Nisi Memmius Regulus. Teste Josepho, Antiq. Judaic. XIX, 1, num. 1. Architecti Memmio Regulo dixere, infractum iri simulacrum, si loco moveretur. Addit ab aliis dici Memmium incredibilibus miraculis deterritum fuisse.

Tonantem Jovem. Pluribus Seneca de Irâ, I, 16.

CAP. LVI. *Judæorum Alexandrinorum legati.* Hanc Judæorum legationem fusè descripsit Philo

in libro, cui titulum fecit, de Legatione ad Caium, pag. 992 & seqq.

Querebantur. De his querelis vide Philonem, Legat. ad Caium, pag. 1008 & seqq.

Civium jura. Civium Alexandrinorum jura, quæ quadringentos ante annos obtinuerant. Philo, Legat. ad Caium, pag. 1040.

Proseuchas. Quid sint proseuchæ jam diximus suprà in Supplement. Annal. VII, 38.

Puteolis. Nunc *Pozzuolo*, in Campaniâ. Româ autem Puteolos Caium secuti erant Judæi.

CAP. LVII. *Jamneam.* Urbem, tribûs Dan in Palæstinâ, prope Joppen. Nunc appellatur *Zania.* Philo, Legat. ad Caium, pag. 1020 & 1021.

Principis quæstore. Exigendis tributis in Judæâ præerat.

Suprà memoravi. In Supplement. Annal. VII, 27.

P. Petronium. Petronius Vitellio in Syriæ præfecturâ præerat. Philo, Legat. ad Caium, pag. 1025.

Inlustris Caii. Διὸς ἐπιφανοῦς νέου Γαΐου. Philo, Legat. ad Caium, pag. 1019 & 1040.

In sacro adyto. Hierosolymitani templi; in quo erat Sanctum Sanctorum.

Sidone deproperari. Philo, Legat. ad Caium, pag. 1024. Sidon, urbs Phœniciæ, hodie *Seyde.*

In Phœniciam venisse. Judæos, in sex ordines distributos, seniorum, juniorum, puerorum, rursum aliâ parte anuum, mulierum, virginum venisse testatur Philo, Legat. ad Caium, p. 1025.

CAP. LVIII. *Muti corruunt.* Philo, ibid. pag. 1019.

Ad Principem miserat. Philo, ibid. p. 1027.

Iter faceret. Ut Caius Alexandriam veniret, & in urbe, quâ nulla alia ad adulationem projectior, quàm maximis divinitatis honoribus mactaretur. Philo, ibid. pag. 1028 & 1029.

CAP. LIX. *Rex Agrippa.* De quo suprà in Supplement. Annal. VII, 37. Ex regno redux, Caium salutatum veniebat.

Ita diriguit. Philo, ibid. pag. 1030.

CAP. LX. *Agrippæ & Tiberii.* Tiberius avus erat Caii ob adoptionem Germanici. Avus quoque M. Agrippa ob Agrippinam, Caii matrem.

Augusti proavi. Ob Tiberium ab Augusto, Germanicum a Tiberio adoptatum.

Juliæ. Liviæ, Augusti uxoris, in familiam Juliam adsumptæ, ut dictum est Annal. I, 8.

Agrippam. Avum Caii, de quo mox dictum est. Ejus pietatem, animumque Judæis amicum commendant Philo, Legat. ad Caium, p. 1032 & 1033. Josephus. Antiq. Judaic. XVI, 2 & 3.

Ne voluisse quidem. Philo, loc. cit. pag. 1033.

Titulo tantùm insignes. Cùm vetitæ essent Judæis imagines, positus tantùm clypeis titulus, qui nomen dedicantis, & ejus cui dedicabantur, continebat. Philo, ibid. pag. 1034. De Clypeorum usu diximus suprà Annal. II, 83.

Herodis. Herodis I & Magni.

A Pilato. Judææ procuratore.

Cæsaream. Cæsaream maritimam, tum Judææ caput. Manet adhuc nomen *Césarée.*

Stipes. Judæi non modò Hierosolymis pecunias pro sacrificiis, pro templo erogabant, sed undique terrarum Hierosolymam mittebant. Collectas etiam pro pauperibus factas memorat D.

Paulus I, Cor. XVI, 1. Vidè & Josephum Antiq. Judaic. XVI, 6.

Victimæ. Taurus & agni duo, ut scribit Philo, Legat. ad Caium, pag. 1036.

Summo Deo. Ὑψίστῳ Θεῷ. Philo, ibid.

Juliam Augustam. Liviam, Augusti uxorem.

Aureas phialas. Sic aurea inter donaria, a Seleuco Callinico in templum Apollinis Didymæi missa, recensetur *phiala caryota Bonæ Fortunæ una. Pondus drachmæ ducentæ quadraginta septem.* Gallicæ monetæ, non numeratis operis sumptibus, libræ circiter 2700. Vide eruditum Chishull, *Antiquitates Asiatic.* pag. 69. Idem, p. 91, memorat missam a rege Prusiâ phialam, quæ pondere æquabat drachmas Alexandrinas trecentas, Gallicæ monetæ libras 6750.

CAP. LXI. *Rupta vincula.* Suprà in Supplement. Annal. VII, 11.

Data regna. Vide Supplement. loc. cit. & Annal. VIII, 18.

Inviolato templo. Philo, Legat. ad Caium, pag. 1037.

CAP. LXII. *In templo novaret.* Philo, ibid. pag. 1038.

Iter faceret. De hoc itinere dictum suprà Cap. 58.

CAP. LXIII. *Mæcenatis Lamiæque hortis.* In quintâ Urbis regione, Esquilinoque monte, fuere Mæcenatis horti. Vide infrà Annal. XV, 39. Iis contigui horti Lamiæ.

Ibi legatos excepit. Philo, Legat. ad Caium, pag. 1040.

Ne nomine quidem notum. Τὸν ἀκατονόμαστον

Philo, Legat. ad Caium, pag. 1041. Calumniæ causa, quòd Judæi nomen Dei יהוה, *Jehova*, ineffabile esse dicerent. Inde ampla adversùs Judæos calumniarum materies.

Cap. LXIV. *Hecatombas*. Philo, ibid. Ἑκατόμβας ἐθύσαμεν. Ita dictæ sunt a centum bobus in his sacrificiis immolari solitis. Non solos autem boves in hecatombis fuisse immolatos accipimus ex Capitolino in Maxim. & Balb. Cap. 11. *Hecatombe autem tale sacrificium est: centum aræ uno in loco cespititiæ exstruuntur, & ad eas centum sues, centum oves mactantur. Jam, si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ, & cetera hujusmodi animalia centena feriuntur.*

Cur sue abstinetis. Id Judæis lege vetitum. Levitic. XI, 7. Deuteronom. XIV, 8. Causam autem legis ita explicat eruditus Mead, *Medica sacra*, pag. 7. *Fœdis in summâ pelle ulcerationibus ab omni ævo quàm maximè patuerunt Hebræorum corpora, unde carnis esu illis interdictum fuisse putant eruditi: quippe quæ crassum & ægre perspirabile nutrimentum sanguini subministrans, istiusmodi corporis constitutionibus minimè convenit.*

Cap. LXV. *Quadringentos annos*. Philo, Leg. ad Caium, pag. 1040. Ergo tempore Philippi, Macedonum regis, ante conditam urbem ab Alexandro Magno, cùm locus adhuc Rhacotes nominabatur, huc venerant Judæi.

Vitro candido. Philo, ibid. pag. 1042.

Veteribus picturis. Ex Græciâ, cujus spoliata templa, advectis. Joseph. Antiq. Jud. XIX, 1.

Inritati. Tunc Judæi arma sumpsere: quem

motum Cæsaris mors diremit. Vide infrà Hist. V, 9.

CAP. LXVI. *Apelles*. De quo suprà Cap. 57.
Ferreis compedibus. Philo, Legat. ad Caium, pag. 1021 & 1022.
Pontius Pilatus. De quo suprà in Supplemento Annal. V, 8. De ejus morte vide Eusebium in Chronic. Orosium, VII, 5.
Viennam. Nunc *Vienne en Dauphiné*. Ado in Chronic.

CAP. LXVII. *Jecur victimæ defuit*. Plin. XI, 37, Sect. 73.
Prodigia. Quæ vide apud Suetonium in Caio, Cap. 57.
Quod Plinius. Plin. XXXII, 1.
Ab Asturâ. Plin. III, 5 & 6. *Astura, flumen & insula, in Antiano sinu*. Hodieque *Torre d'Astura* nominatur prope Terracinam.
Echeneidem. Pisciculus ille, limaci magnæ similis est, auctore Plinio XXXII, 1. A nobis vulgò dicitur *Remora*. Vide Aldovrandum, *de Piscibus*, III, 22, p. 335 & seqq. Maria autem nunc navibus plena, nec ullis umquam impedita echeneidibus, satis evincunt falsa esse, quæ hac de re veteres prodidere.

CAP. LXVIII. *Calamitatem dolere*. Sueton. in Caio, Cap. 31.
Susceptum. De hac conjuratione ejusque auctoribus & causis vide Josephum Antiq. Judaic. XIX, 1.
Cordubensis. Plin. III, 1. *Corduba, colonia patricia :* nunc *Corduba la veja*.
Lepidum ulcisceretur. De Lepido dictum suprà Cap. 27.

Spretam suam virtutem. Sueton. in Caio, Cap. 56. Senec. *de Constantiâ sapientis*, Cap. 18. Principes ignoscere, punire decet; cavillari, convitiari semper dedecet, plerumque pœnitet, ut rectè monet Cl. de Montesquieu, *Esprit des Loix*, XII, 38.

Chærea. Cassius Chærea, de quo plura Josephus, loc. cit. Dio LIX, pag. 662.

CAP. LXX. *Oppressit casus.* Quem casum fusè memorat Josephus, Antiq. Jud. XIX, 1, num. 5.

Timidius. Josephus, loc. cit. Τιμίδιος.

CAP. LXXII. *Adit.* Joseph. Antiq. Jud. XIX, 1, num. 6.

CAP. LXXIII. *Queritur.* Joseph. ibid.

CAP. LXXIV. *Dignitate præstantem.* Minucianus, teste Josepho, Antiq. Jud. XIX, 1, num. 9, erat dignitate præcipuus, civiumque nobilissimus, & arte dicendi summus.

Callistus. Joseph. ibid. num. 10. De Callisto vide infrà Annal. XI, 29.

CAP. LXXV. *Chærea censebat.* Joseph. ibid. num. 11.

CAP. LXXVI. *Orantes tamen.* Joseph. ibid.

Ludos Palatinos. Sueton. in Caio, Cap. 56. Ludos illos a Liviâ in honorem Augusti institutos, & per triduum celebrari solitos memorat Dio LVI, pag. 600. Ἱπποδρομίαι dicuntur Josepho, Antiq. Jud. XIX, 4.

Diem primum ludorum. In vetere Kalendario Herwartiano, XVI. KAL. FEBRVAR. seu die 17 Januarii, LVDI PALATINI.

Quatuor quoque. Se per quinque dies continuerunt. Zonaras, Tom. I, pag. 559.

Cap. LXXVII. *Infremens Chærea.* Joseph. Antiq. Jud. XIX, 1, num. 12.

Ludorum diem ultimam. Non ludorum Palatinorum; ſed alterius tridui, quod Caius denuntiàverat, teſte Zonarâ, loc. cit.

Alexandriam mox profecturum. Joſeph. ibid. De hoc itinere jam dictum ſuprà Cap. 58.

Caderet. Hæc omnia Joſeph. ibid. quæ ut probare nefas, ita quoque ſilere non licet.

Cap. LXXVIII. *Accenſi omnes.* Joſeph. ibid. num. 13.

Ut ſignum. Gallicè *l'ordre, le mot du guet.*

Viſus Princeps. Joſeph. ibid.

Nono Kalendas Februarias. Sueton. in Caio, Cap. 58. Dio LIX, pag. 663. Dies autem fuit 24 Januarii.

L. Caſſius Longinus. Olim Druſillæ maritus, jam memoratus ſuprà Annal. VI, 15 & 45.

Fortunis Antiatinis. Sueton. in Caio, Cap. 57. *Monuerunt & Fortunæ Antiatinæ, ut a Caſſio caveret. Quâ cauſâ ille Caſſium Longinum, Aſiæ tum proconſulem, occidendum delegaverat, immemor Chæream Caſſium nominari.* Summa erat Antii, nunc *Capo d'Anzo*, Fortunæ religio; de quâ Macrobius Saturnal. I, 23. *Videmus apud Antium promoveri ſimulacra Fortunarum ad danda reſponſa.*

Cap. LXXIX. *D. Auguſto peractis.* Joſeph. ibid. Ludi Palatini D. Auguſto erant ſacri, ut modò dictum eſt Cap. 76. Illi quoque ſacrum fuiſſe triduum, a Caio additum, videtur. Quòd inter illa ſacrificia, Princeps *ſacrificans reſperſus*

est phœnicopteri ſanguine, prodigii loco habitum eſt. Sueton. in Caio, Cap. 57.

Cædis rumuſculos. Quos vide apud Joſephum, ibid.

Cruentâ fabulâ. Cùm enim dies illa quarta & viceſima Januarii cæde Philippi, Macedonum regis, ante trecentos quinque & ſeptuaginta annos in ludis a Pauſaniâ occiſi, foret inſignita, tota in cruentis fabulis acta eſt. Mimus cruci affixit Laureolum, & Mneſter Pantomimus cædem Cinyræ, ejuſque filiæ Myrrhæ egit. Joſeph. Antiq. Jud. XIX, 1, n. 13. Juvenal. Satyr. VIII, 187. Vide & Suetonium in Caio, Cap. 57.

Hora fere ſeptima. Poſt ortum Solis; ac proinde erat hora noſtra fere ſecunda promeridiana. Suet. in Caio, Cap. 58. Joſephus autem loc. cit. n. 14, horam nonam ſcripſit.

Probroſoque accepto. Joſeph. ibid.

Accipe ratum. Sueton. ibid.

Ab Aquilâ ingeſtum. Joſeph. ibid.

CAP. LXXX. *Prope quadriennio*. Tacit. Dialog. de Orat. Cap. 17. Sueton. in Caio, Cap. 59.

Parentes. Pater Germanicus, Agrippina mater, avia Antonia.

Eminenti fuit ſtaturâ. Sueton. in Caio, Cap. 50.

Anilitas frontis. Seneca, *de Conſtantiâ Sapientis*, Cap. 18.

Rigentiumque oculorum. Plin. XI, 37; ſect. 54.

Antoniæ. Caii aviæ. Sueton. in Caio, Cap. 24.

Didicit. Principe ac magiſtro Tiberio, qui Caii mentem ita perſpexit, ut *aliquoties prædicaret, exitio ſuo omniumque Caium vivere: & ſe natricem (ſerpentis id genus) populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare*. Sueton. in Caio, Cap. 11. De Capreis, nunc *Capri*, dictum ſuprà Annal. IV, 67.

Cupere. Sueton. in Caio, Cap. 21. *Destinaverat Sami Polycratis regiam restituere, Mileti Didymeum peragere, in jugo Alpium urbem condere, sed ante omnia Isthmum in Achaiâ perfodere. Miseratque jam ad dimetiendum opus primipilarem.*

Summa vitia. Seneca, Consolat. ad Helviam, Cap. 9.

Ferme evertit. Senec. Consolat. ad Polybium, Cap. 36. Immo cùm periit, *septem aut octo certè dierum cibaria* populo Romano supererant, teste Suetonio, de Brevitate vitæ, Cap. 18. Idque unum doluit moriens, *quòd decedebat populo Romano superstite.*

Contumeliosus. Seneca, de Constantiâ Sapientis, Cap. 18.

NOTÆ

NOTÆ

IN SUPPLEMENTUM LIBRI IX. ANNALIUM.

Cap. I. *Clam delapsis.* Josephus, Antiq. Jud. XIX, 1, num. 15.

Anteius. Vir senatorii ordinis, cujus pater a Caio in exsilium actus, mox fuerat occisus. Joseph. ibid.

Cap. II. *Variè accepta.* De variis hisce sensibus vide Josephum, ibid. num. 16.

Cap. III. *Ostentavere.* Joseph. ibid. num. 18.

Cap. IV. *Valerius Asiaticus.* Joseph. ibid. num. 20. Quibus contumeliis Asiaticum Caius vexaverit vide apud Senecam, de Constantiâ Sapientis, Cap. 18.

Suprà memoravi. In Supplemento Annal. VIII, 72.

Suis telis confossum. Quippe qui legum contemptu, injuriis, contumeliis, vitiis omnibus viros sibi amicissimos ad suî odium adduxerat, ut pluribus prosequitur Clemens apud Josephum, ibid. num. 19.

CAP. V. *Cæsarum memoriam.* Sueton. in Caio, Cap. 60.

Diruenda templa. Divo Julio, Divo Augusto sacra.

Distracti. Dio LX, pag. 664.

CAP. VI. *Claudium admovit.* Sueton. in Claud. Cap. 10. Josephus, Antiq. Jud. XIX, 3.

Receptus intra vallum. Sueton. ibid. Receptus est Claudius intra vallum castrorum Prætorianorum. Inde inter Claudii nummos, multi occurrunt inscripti IMPER. RECEP.

Quam fiducia. Minor quidem spes ob abjectam trepidamque Claudii mentem, ac senatûs dissensionem. Fiducia tamen ob viriles militum animos.

CAP. VII. *Hortatus.* Orationem Saturnini, sed pro more suo verbosissimam, refert Joseph. Antiq. Jud. XIX, 2, num. 2.

CAP. VIII. *Nocte jam adulta.* Joseph. ibid. Nocte diei XXIV Januarii, ut dictum est suprà in Supplemento Annal. VIII, 78 & 79.

Tot abhinc annos. Sub Julio Cæsare desiit usus a Consulibus signum petendi. A Principibus petebatur.

Cæsoniam. Uxorem Caii Cæsaris.

Haud paruisse. Joseph. ibid. Addit verba ista ambigua diversum in sensum fuisse tracta. Alii enim volebant Cæsoniam Caio suasisse, ut resipisceret, humanitatemque indueret: contrà verò alii contendebant feminam, scelerum consciam, eorumque pœnas reformidantem, egisse ut ipse sibi infensos internecione perderet.

CAP. IX. *Veranium & Brocchum.* Joseph. Antiq. Jud. XIX, 3, num. 4.

CAP. X. *Agrippæ, regis.* Hic eſt Agrippa I, Herodis Magni nepos, ejuſque in regni parte ſucceſſor, de quo multa diximus in Supplemento Annal. VII, 11. Prudentiam Agrippæ hac in re plurimùm, & fortè plus æquo commendat Joſephus, Antiq. Jud. XIX, 4.

CAP. XI. *Quid actum de Claudio.* Joſeph. ibid.

CAP. XII. *Reſpondet legatis.* Joſeph. ibid. & de Bello Jud. II, 11.

Dignitatis ſocium. Claudius ſenator conſulque fuerat factus anno U. C. DCCXC, ut dictum eſt in Supplemento Annal. VII, 6. Vide & Suetonium in Claud. Cap. 7. Dionem LIX, p. 644.

Quinadena ſeſtertia. Gallicæ monetæ libræ ſunt 2917. Totius ergo largitionis ſumma, non numeratis ducum præmiis, fuit Gallicæ monetæ librarum 26,264,378. Joſephus, loc. cit. n. 2, ait data quina drachmarum millia, ſeu libras Gallicas 3890. Sed potior Suetonii in Claud. Cap. 10, auctoritas. Ni fortè volueris data militibus XV $\overline{HS}$, ducibus XX $\overline{HS}$. Tunc conſentient omnia. Porro in donis diverſitatem fuiſſe fatetur Joſephus.

Primus Cæſarum. Sueton. in Claud. Cap. 10.

CAP. XIII. *Marcus Vinicius.* Juliam, Germanici filiam, uxorem duxerat. Malè apud Joſephum Antiq. Jud. XIX, 4, num. 3, appellatur Marcus Minucianus, Μινυκιανὸς Μάρκος.

Valerius Aſiaticus. De quo ſuprà num. 4.

Indignante Chærea. Hæc & ſeqq. Joſephus, ibid.

Sabinus. Corn. Sabinus, unus e præcipuis Chæreæ ſociis, Caiique interfector, ut dictum eſt in Supplemento Annal. VIII, 74 & 79.

CAP. XIV. *Pomponio.* Consule.

Aponius. Josephus, Antiq. Jud. XIX, 4, num. 5.

CAP. XV. *Defertur.* Ex castris prætoriis ad palatium, quod erat in monte Palatino, defertur. Joseph. ibid.

Recens præfectus. A Claudio in locum Clementis suffectus. Joseph. ibid.

Consiliorum reus. Dio LX, pag. *666.* Id quoque innuit Suetonius in Claud. Cap. 11.

Hortatus. Vestes exuendo, cùm de frigore quereretur Lupus, eum adlocutus Chæreas, ait: *Macte animo. Lupi non algent.* Joseph. ibid.

Trucidatus est. Quod collum parum fortiter porrigeret. Joseph. ibid.

Indignum ratus. Dio LX, pag. *666.*

CAP. XVI. *Scrutatores adponere.* Principis terrores graphicè describit Suetonius in Claud. Cap. 35. *Nihil æquè quàm timidus ac diffidens fuit. Primis imperii diebus, quamquam, ut diximus, jactator civilitatis, neque convivia inire ausus est, nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum fungerentur: neque ægrum quemquam visitavit, nisi explorato priùs cubiculò, culcitisque, & stragulis prætentatis & excussis: reliquo autem tempore salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos. Serò enim ac vix remisit, ne feminæ prætextatique pueri & puellæ contrectarentur, & ne cuivis comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur.* Multa quoque id genus memorat Dio LX, pag. *666.*

Retenta. Nonnulla ad suam usque ætatem

perſeverare ait Dio, loc. cit. Quædam tamen a Veſpaſiano abolita.

Impietatis criminibus. Impietatis in Principem; quam tamen ulciſcebatur, ſi eſſet cum aliis criminibus conjuncta. Dio, ibid.

Cap. XVII. *Duos Caii libellos.* Ferales illos libellos, *Gladium* & *Pugionem* appellatos, memorant Suetonius in Caio, Cap. 49. Dio LIX, pag. 660.

Famoſis literis. De his literis commentariiſque adversùs Caii matrem ac fratres ſcriptis, quos crematos ſimulaverat, diximus in Supplemento Annal. VII, 8 & 11.

Interfecit. Dio LX, pag. 667.

Venenorum plenam. Sueton. in Caio, Cap. 49.

Cap. XVIII. *A Principe ſervatos.* Inde tot Claudii nummi, auro, argento & ære cuſi, quorum in parte poſticâ eſt corona quercea, in quâ ſcriptum, EX SC. OB CIVES SERVATOS.

Nimios honores. Sueton. in Claud. Cap. 12. Dio LX, pag. 667 & ſeq.

Paucas & modeſtas. Unam nempe argenteam, duas ex ære & lapide. Dio, ibid.

Dictitans. Dio, ibid.

Id biduum. Sueton. in Claud. Cap. 11.

Aviæ Liviæ. Auguſti uxori, quæ ob adoptionem Germanici avia erat Claudii.

Inferias publicas. In iis inferiis exſtruebantur aræ, floribus exornabantur, cædebantur victimæ, diiſque Manibus ſacrificabatur; de reliquo epulabantur, qui mortuis ita parentaverant.

Patri. Neroni Claudio Druſo.

Cap. XIX. *Matri.* Antoniæ, Antonii Triumviri

filiæ, feminæ optimæ. Carpentum verò, quo honestata Antoniæ memoria, erat vehiculi genus mularum bigis tractum, in quo defunctarum Augustarum imagines per Circum ducebantur.

Cognomen Augustæ. Perperam in vulgatis Suetonii in Claud. XI. libris legitur, *cognomen Augustæ ab aviâ recusatum.* Compertum omnibus Liviam cognomen Augustæ non recusasse, sed ultro usurpasse. Idcirco Lipsius emendabat, *ab vivâ* recusatum. Multi exstant Antoniæ nummi cum titulo ANTONIA AVGVSTA, sed imperante Claudio cusi, ut fatentur viri omnes eruditi. Cognomen Augustæ olim datum fuisse Antoniæ a Caio jam notavimus in Supplemento Annal. VII, 6.

Fratris. Germanici. Tabula Antiatina, quam eruditus Vulpius publicavit & illustravit, notat mense Octobri, die, ut videtur, (hìc enim extritum marmor), sexto Idus INFER. GERMANIC. id est, *inferias Germanici.*

Agrippinam & Juliam. De quibus dictum in Supplemento Annalium VII, 35.

Per Augustum. Sueton. in Claud. Cap. 10.

Juxta Pompeii theatrum. Cujus scenam, olim ambustam, refecerat Tiberius, ut dictum est suprà Annal. VI, 45. Illam dedicavit Claudius, sed unum Tiberii nomen inscripsit, suum omisit. Dio LX, pag. *669.* Quibus cærimoniis ludos tum ediderit narrat Suetonius in Claud. Cap. 21. Hujus theatri rudera visuntur adhuc Romæ ad campum Floræ in ædibus Ducis *de Grillo*, vicinisque apothecis.

Rescidit. Sueton. in Claud. Cap. 11.

Ignominiâ notari. At, vel invito Claudio, hæc ignominia, malorum Principum ultrix, Caium secuta est; testaturque Dio LX, pag. *667*,

ætate suâ in sacramentis votisque concipiendis Caii Tiberiique nomina reticeri.

Cap. XX. *Antiocho*. Dio LX, pag. 670. De Antiocho IV, Commagenæ rege, dictum suprà in Supplementis Annal. VII, 11; & VIII, 34. Vide & Annal. XII, 55.

Mithridates. Dio, ibid. De illo jam actum suprà in Supplemento Annal. VIII, 34.

Data Polemoni. Dio, ibid. Hic Polemon II, suprà memoratus in Supplemento Annal. VII, 36.

Magno Mithridate. Rege Pontico, olim Romæ æmulo.

Judæa & Samaria. Quæ olim fuerant avi ejus Herodis Magni. Iis etiam addidit Abilinam, quæ ad Lysaniam tetrarcham pertinuerat, & quæcumque ex Libano erant imperatoriæ dominationis, ut videre est apud Josephum, Antiq. Jud. XIX, 5. num. 1.

Fratri ejus Herodi. Regi Chalcidis, de quo Dio LX, pag. 670.

Judæis indulta. Duo hac de re Claudii decreta, rogantibus Agrippâ & Herode obtenta, refert Josephus, Antiq. Jud. XIX, 5. num. 2 & 3. In posteriore id memorandum Judæis permitti, ut per universum Romanum imperium, propter fidem & amicitiam Romanis præstitam, patrios suos mores, sine ullo impedimento servent; moniti tamen ut *modestiùs se gerant*, nec aliarum gentium religiones contemnant.

Cap. XXI. *Restituit*. Dio LX, pag. 669.

Scriberet heredem. Dio, ibid.

Cap. XXII. *Messalinæ*. Claudii uxoris, feminæ perditissimæ.

Libertorum. Callisti, Pallantis, &c.

Literatior. Multa privatus Princepsque Latinè & Græcè scripsit, quæ commemorat Suetonius in Claud. Cap. 41 & 42.

Cap. XXIII. *Sulpicius Galba.* Postea Imperator. Erat, teste Plutarcho in Galbâ, p. 1054. Romanorum ditissimus.

A multis stimulatus. Sueton. in Galbâ, Cap. 7.

Cattosque devicit. Dio LX, pag. 670. Catti, nunc *la Hesse.*

Chaucos. Sueton. in Claud. Cap. 24. Perperam Dio LX, p. 670, eos appellat *Maurusios.* Penes Marsos una fuerat aquila, de quâ dictum Annal. II, 25. Altera fuit penes Chaucos, de quâ nunc agitur. Chauci litus maris inter Amisiam, *l'Ems*, & Albim, *l'Elbe*, tenebant.

Chaucius. Sueton. ibid.

Imperator salutatus est. Dio, ibid.

Cap. XXIV. *Juliam.* Germanici filiam.

Relegatur. Dio, ibid. Ipseque Seneca exsilii sui laudator in Octaviâ tragœdiâ, Act. II, Sc. 1, vers. 381.

Scriptis. Vide imprimis librum de Consolatione ad Helviam matrem suam a Senecâ scriptum.

Adulatoriis precibus. Quas lege in Consolatione ad Polybium, ac maximè Cap. 32, rigidâ ac virili Stoicorum sapientiâ minimè dignas.

Dicteriis. Quibus aculeata rigescit insectatio, quam post mortem Claudii, quem vivum laudaverat, scripsit; cuique titulum fecit, Claudii Cæsaris ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ. Tam parum secum consensisse Senecam nemo mirabitur, qui reputaverit unam virtutem sibi semper constantem, plerumque discors esse ingenium.

CAP. XXV. *Exiguâ.* Dio LX, p. 668. Sueton. in Claud. Cap. 12.

Tristiore exitu. Pompeium enim & Silanum postea Claudius aut interfecit, aut mori adegit. De Pompeio vide Suetonium in Claud. Cap. 29. De Silano, Tacitus infrà Annal. XII, 8.

Vigintiviratu. De hoc honorum rudimento jam egimus suprà Annal. III, 29.

Feriis Latinis. De iis quoque dictum suprà Annal. IV, 36.

Magistratus. Hæc omnia Dio LX, pag. 668. Magistratus intellige de quæsturâ, & aliis postea honoribus. Quæstura juxta leges post annum XXIV, petebatur, ut notavimus Annal. III, 29.

Nati sunt. Sueton. in Claud. Cap. 27, in Tit. Cap. 1. Britannicus primùm dictus est Tiberius Claudius Germanicus. Postea Britannicus appellatus est. Dio LX, pag. 673.

CAP. XXVI. *Juravere.* Claudio ita jubente, ut testatur Dio LX, pag. 671.

Bimestri dignitate. Sueton. in Claud. Cap. 14.

Jurejurando professus. Dio, ibid. Ob tale jusjurandum & meliùs & veriùs laudem obtinuit Trajanus, Princeps optimus, ut dicemus in Appendice Chronologicâ.

Extra honorem. Abdicato consulatu.

Amenti similis. Multus hac in re Suetonius in Claud. Cap. 14 & 15; eamque exemplis quamplurimis confirmat.

Jussit. Dio LX, pag. 672.

Mollitam. Vide quæ dicta sunt suprà Annal. III, 25 & 28.

Sexagenarios. Licèt legem Papiam Poppæam moderatus fuisset Tiberius, caput tamen addiderat, quo sexagenarii, etiamsi uxores ducerent, pœnis

tamen legis Papiæ Poppææ ſubjacebant. Contendebat enim Tiberius infecunda hæc matrimonia non iniri, ut liberi procrearentur, ſed tantùm ut legis pœna vitaretur. Caput iſtud Tiberianum mutavit Claudius. Sueton. in Claud. Cap. 23.

Pupillis. Sueton. ibid. Antea in Urbe prætoris, in provinciis præſidum erat tutores pupillis dare.

Rerum actum. Sueton. ibid. Apud Romanos res aliæ per hiemem, aliæ per æſtatem agebantur. Moleſtiſſimum hunc comperendinatum ſuſtulit Claudius. Poſtea reſtituiſſe videtur Galba, teſte Suetonio in Galbâ, Cap. 14. Meliùs providit M. Antoninus, qui *faſtis dies judiciarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus* agendis litibuſque diſceptandis conſtitueret. Jul. Capitolin. in M. Antonin. Cap. 10.

Tres prætorios viros. Dio LX, pag. 671.

Augere voluit. Sueton. in Claud. Cap. 25. *Sacra Eleuſinia etiam transferre ex Atticâ Romam conatus eſt.* Tranſtulit poſtea Hadrianus, ut docet Aurelius Victor de Cæſaribus, in Hadrian. Eleuſiniis ſacris, Cereri ac Proſerpinæ dicatis, nihil fuit apud Græcos celebratius ſecretiuſve: quorum ob contemptum capitis damnatus eſt optimus Socrates.

Abolevit. Sueton. ibid. Hæc inhumana Gallorum ſacra, qui affecti gravioribus morbis, vel in prœliis ac periculis verſantes, pro victimis homines immolabant, pluribus recenſet Cæſar de Bell. Gall. VI, 15. Hac de re plura diximus in priore editione Tom. IV, pag. 369.

Ceteraque. Inter hæc in magnâ Galliarum famâ erat ovum anguinum, de quo cùm multa commemoraſſet, addidit Plinius XXIX, 3, ſect. 12. *Vidi equidem id ovum mali orbiculati modici magnitudine, cruſtâ cartilaginis, velut acetabulis*

brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium, ac regum aditus, mirè laudatur: tantæ vanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanum e Vocontiis, nunc *les Diocèses de Vaison & de Die, a divo Claudio interemptum non ob aliud sciam.* Quod sanè contigit post vetita Druidarum sacra.

Cap. XXVII. *Suetonius Paullinus.* Prætorii erat ordinis, teste Dione LX, pag. 670. Postea sæpe memorabitur Annal. XIV, 29 & seqq. & in vitâ Agricolæ Cap. 5.

Ædemon. Plin. V, 1.

A Caio Cæsare. Ut diximus in Supplemento Annal. VIII, 34.

Fabulis celebratum. Præter Herculi & Perseo ibi laborata, Atlantem montem in nubila ita erectum prodidere veteres, ut cælum & sidera non *tangere modò vertice, sed sustinere quoque* diceretur. Mela III, 10. De hoc monte & Suetonii expeditione, pauca, sed lectu digna, scripsit Cl. d'Anville, *Mémoires de l'Académie Royale des Inscriptions*, Tom. XXVI, pag. 80 & seq. Hoc enim bello perventum ad urbes Alelen & Cillabam, nunc *Helel & Gher-Selbin* arbitratur: quas tamen inde remotissimas in Phazaniâ, hodie *le pays de Fezzan*, ponit Plinius V, 5.

Cap. XXVIII. *Polybium.* Polybius, Cornelium Scipionem Africanum in Africanâ expeditione comitatus, ab eo acceptâ classe anno U. C. DCVIII, ante Christum 145, partem illam orbis scrutatus est; suumque iter descripsit, Plinio V, 1, memoratum, sed compendiosiùs pro tantâ rei utilitate hominisque dignitate. De hoc itinere quædam jam dixi in priore editione Tom. IV, p. 370;

plura dicturus, si dissertationem a me ante multos annos scriptam, necdum typis editam, quâ Polybii iter explicavi, umquam publicaverò.

Primusque. Plinius, ibid. Hanc expeditionem memorat quoque Dio LX, pag. 670.

Virilem ob luxuriam. Apud Romanos Indico luxu feminæ, Africano viri gloriabantur. Præcipuus apud viros honor citreis mensis, quas tanti faciebant, ut, Juba rege mortuo, duæ sint venumdatæ, *quarum alteri pretium fuit HS XII*, Gallicæ monetæ libræ 233,437, *alteri paulo minus.* Plin. XIII, 15. De hac insaniâ plura diximus in priore editione Tom. I, pag. 403, cùm de luxu Romanorum ageremus.

Satyrorumque. Plinius V, 1. *Eundem* Atlantem *noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumque lasciviâ impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere celebrati auctores prodidere.* Eadem ferme legas in Periplo Hannonis, *Geographi veteres*, Tom. I, pag. 4 & 5. Inde autem orta est fabula, quòd pauci, qui istas regiones incolunt, homines diu propter immodicum calorem lateant, noctu ad res agendas cum facibus discurrant. Præterquàm quòd in his oris sulphure & bitumine abundantibus ignei halitus frequentes esse potuere.

Imas montis radices. Africam versùs, non verò versùs mare. Unde Plinius V, 1. *E mediis hunc* Atlantem *arenis in cælum attolli prodiderunt, asperum, squallentem, quà vergat ad litora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum, nemorosumque, & scatebris fontium riguum, quà spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, ut nunquam satietas voluptatibus desit.*

Incognito. Hæ sunt arbores citri Atlanticæ,

à citro seu malo Assyriâ omnino diversæ, quas non noverant Romani, licèt apud eos tanto essent in pretio. Plinius XIII, 15. *Atlas mons peculiari proditur silvâ ... confines ei Mauri, quibus plurima arbor citri, & mensarum insania, quas feminæ viris contra margaritas regerunt.*

Enodi nitore. Cùm in luxu una valeat raritas, apud Romanos eviluit enodis ille trunci nitor, sed ingentibus pretiis emebantur contortæ radices. Id testatur Plinius XIII, 15. Eamdem insaniam arguit Seneca, de Beneficiis VII, 9. *Video istic mensas, & æstimatum lignum senatoris censu*, monetæ Gallicæ libris 233,437, *eò pretiosius, quò illud in plures nodos, arboris infelicitas torsit.*

Gravi odore. Plin. ibid. *Cupresso feminæ silvestri sunt similes folio, odore, caudice.*

Nihilo viliore. Solinus, Cap. 24. Plinius quoque V, 1. *Tenui eas obduci lanugine: quibus additâ arte, posse, quales e bombyce, vestes confici.*

Castris. Plinius, ibid. Decimâ castrorum metatione.

Fluvium Ger. Fluvium mediterraneum, qui Gætuliam alluit, dictum Ptolemæo Γεὶρ; nùnc *Adjédée* appellatum. Solinus & *Cl. de l'Isle*, Theatr. Historic. Fol. 1, perperam volunt Suetonium ad fluvium, *qui Niger vocatur*, contendisse. Niger, hodie *Guin*, a fluvio Ger decem gradibus distat, at tantùm aliquot millium spatio Atlantem transgressus est Suetonius, teste Plinio, loc. cit.

Inhabitabilia. Suetonius tamen non ultrà trigesimum latitudinis gradum contendit.

Dividuis ferarum. Atque etiam canum, unde nomen accepere, ut docet Plinius V, 1. *Canarios appellari. Quippe victum ejus animalis promiscuum his esse, & dividua ferarum viscera.*

Cap. XXIX. *Pertinaciore hoste.* Cum Britannis. Vide infrà Annal. XIV, 29 & seqq.

Hosidius Geta. Dio LX, pag. 670.

Frustra delapso. Cùm barbari siticulosa loca semper peterent, eos, magnâ aquarum copiâ collectâ, insecutus est Geta. Eâ tamen in tantis solitudinibus deficiente, Romanus exercitus adhuc periisset, ni inopina imbrium vis per magicas artes, ut tradit Dio LX, pag. 671, seu quod libentiùs crediderim, forte fortunâ præsto fuisset.

Tingitanam & Cæsariensem. De hac divisione jam dictum in Supplemento Annal. VIII, 34.

Tingi. Hodie *Tenja*, vel *Tanger*, urbs princeps Mauritaniæ Tingitanæ, de quâ Plin. V, 1. *Tingi, quondam ab Antæo conditum: postea a Claudio Cæsare, cùm coloniam faceret, appellatum* Traducta Julia.

Cæsarea. Nunc *Shershell.* Olim caput Mauritaniæ Cæsariensis. Plin. V, 2.

Lixos. Hodie *l'Arraïs*, in orâ maritimâ infra Tingim. Ibi fuisse regiam Antæi, certamenque cum Hercule, & Hesperidum hortos fabulosissimè antiqui narrabant. Vide Plinium V, 1.

Oppidum novum. Dictum quoque Ptolemæo IV, 2. Ὀππιδόνεον κολωνία. Nunc *Sinaab* in mediterraneâ Mauritaniâ Cæsariensi.

Tipasæ. Plin. loc. cit. Tipasa nunc *Tesessad*, prope Cæsaream versùs Orientem fuit. Tipasæ datum est jus Latii; Rusucurio, jus civitatis Romanæ. Qui hæc jura fusiùs noscere voluerit, adeat priorem editionem Tom. II, pag. 345, ubi hæc aliaque id genus tractata.

Rusucurium. Plin. V, 2. Nunc *Dellys*, in Mauritaniâ Cæsariensi.

Musulanorum manu. Musulani, valida Africæ gens, de quibus jam diximus ad Annal. II, 52.

Paucis Aurel. Victor, in Claud. *Cæsa Musulanorum manus*. Dio LX, pag. 671. Sed sine gentis appellatione.

CAP. XXX. *Fame*. Dio LX, pag. 671. Ea est ipsa fames, ab Agabo prædicta, de quâ D. Lucas in Act. Apostol. XI, 28.

Caianæ stultitiæ. Caligulæ stultitiam in Puteolano ponte exstruendo memoravimus in Supplemento Annal VIII, 10 & seqq. Huc enim adegerat toto orbe navigia, unde secuta annonæ egestas, ut videre est apud Aurelium Victorem in Claud.

Terrarum infecunditate. Fuere quoque per multos annos *assiduæ sterilitates*, ut loquitur Suetonius in Claud. Cap. 18.

Subvenit. Inde tot nummi Claudii, in quibus exhibetur vel modius cum spicis, vel CERES AVGVSTA.

Negotiatoribus. Hæc & seqq. Sueton. in Claud. Cap 19.

Vacationem. Ne forent obnoxii pœnis legis Papiæ Poppææ de cælibibus. Quâ de lege jam actum suprà Annal. III, 25 & 28.

Latinis. Latini, ut docet Caius, Institut. I, Tit. 1, num. 2, sunt, *qui aut per epistolam, aut inter amicos, aut convivii adhibitione manumittuntur*. Libertas illa Latina introducta est anno U. C. DCCLXXII, lege Juniâ Norbana.

Jus Quiritium. Civitatem Romanam habet Ulpianus, Tit. III, num. 6, ubi ipsum Claudii edictum memorat his verbis. *Nave Latinus civitatem Romanam accipit, si non minorem, quàm decem millia modiorum navem fabricaverit, & Romam sex annis frumentum portaverit, ex edicto divi Claudii*. Navem, quæ decem millia modiorum

contineret, nos diceremus *un vaisseau de quatre-vingt-dix tonneaux*. De modio Romano jam egimus suprà ad Annal. II, 87. De jure Quiritium & civitate Romanâ plura vide in priore editione Tom. II, pag. 345.

Feminis. Intellige de libertabus. Ingenuis enim feminis tres sufficiebant liberi.

Jus quatuor liberorum. Hoc jure libertæ patroni tutelâ liberabantur, sui juris vivebant, sine tutorum auctoritate testabantur; res suas administrabant, tutò capiebant quidquid eis testamento esset legatum. Huc spectat Ulpianus Tit. XXIX, num. 3. *Libertas quatuor liberorum jure tutelâ patronorum* liberari.. *jam posse eas sine auctoritate patronorum testari.*

Mutatione duravere. Suetonius, in Claud. Cap. 19.

Cap. XXXI. *Lacum Fucinum.* Hodie *le lac de Celano dans l'Abruzze ultérieure*, quem *magnitudine, mari similem* dixit Strabo V, p. 240. Quadraginta circiter millia passuum ambitu continet. De hujus lacûs emissione, ægre post undecim annos absolutâ, quamvis continuis triginta hominum millibus sine intermissione operantibus, multa dicentur infrà Annal. XII, 56.

Invalidus. Quantula enim hæc! Quàm imbecilla adversùs luxuriam omnia vastantem remedia!

Portum verò Ostiensem. Manet quidem nomen *Porto.* At portus ipse, cùm per sexcentos & ampliùs annos durasset, barbarorum bellis, Romanorum incuriâ, ruderibus limoque obductus, penitus periit. Nuncque rus est, ubi fuit olim portus Romanorum celeberrimus.

A divo Julio. Sueton. in Claud. Cap. 20. Fusiùs Plutarch. in Jul. pag. 735.

Nec nisi Trajani. Nero quidem, inter Claudii & Trajani tempora interjectus, portum illum plurimis ornamentis auxit; unde tot ejus nummi, in quibus portus, navesque, & columna, exhibentur cum hac inscriptione, superiùs AVGVSTI, inferiùs SPOR OSTC. id est, *Augusti portus Ostiensis senatûs consulto.* Sic enim portus ille cognominabatur, ut videre est apud Dionem LXXV, pag. 858. Trajanus verò non tantùm ornamenta, sed portum alterum addidit. Vide Appendicem Chronologicam ad annum U. C. DCCCLVI.

Architecti. Immensas fore impensas causantes.

Egesta terra. Dio LX, pag. 672. Ob importuosum mare, opus fuit multam terram egerere, ut aperiretur portus.

Immissum. Unde Juvenalis, Satyr. XII, 75.

> *Tandem intrat positas inclusa per æquora moles;*
> *Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rursum*
> *Qua pelago currunt medio, longéqae relinquunt*
> *Italiam. Non sic igitur mirabere portus,*
> *Quos natura dedit.*

Navis. De eâ nave stupendæ magnitudinis plura vide inter Anecdota de Caio Principe.

Vaticano circo. De quo vide infrà Annal. XIV, 14.

Puteolano pulvere. Pulvis ille arena est subrubea, quæ hodie quoque appellatur *Pozzolane:* nomen ducit a Puteolis, nunc *Pozzuolo*, urbe Neapoli vicinâ. Puteolani pulveris hæc est natura, ut si aquam attingat, saxum fiat. Unde Plinius XXXV, 13. *Quis enim satis miretur pessimam ejus terræ partem, ideoque pulverem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus: mersumque protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis,*

& fortiorem quotidie, utique si Cumano misceatur cæmento. Non Puteolis tantùm, sed passim in agro Romano occurrit illa arena.

Pharus, Alexandrini æmulus. Sueton. in Claud. Cap. 20. Locus, ubi fuit Alexandriæ in Ægypto Pharus, adhuc vocatur *Torre Alessandrina.* Quanta fuerit tum Ostiensis, tum Alexandrini phari magnificentia inde æstimare licet, quòd in Alexandriæ pharo fuerit turris, quæ constitit octingentis talentis, *Gallicæ monetæ libris*, 4,183,200, teste Plinio XXXVI, 12.

Memorandum. Spectaculi historiam narrat Plinius IX, 6, testis ipse oculatus. *Orca & in portu Ostiensi visa est, oppugnata a Claudio Principe. Venerat tunc exædificante eo portum, invitata naufragiis tergorum advectorum e Galliâ, satiansque se per complures dies, alveum in vado sulcaverat, accumulata fluctibus in tantum, ut circumagi nullo modo posset: & dum saginam persequitur, in litus fluctibus propulsa, emineret dorso multùm supra aquas carinæ vice inversæ. Prætendi jussit Cæsar plagas multiplices inter ora portûs: profectusque ipse cum prætorianis cohortibus populo Romano spectaculum præbuit, lanceas congerente milite e navigiis assultantibus, quorum unum mergi vidimus, reflatu belluæ oppletum undâ.* Imperante Septimio Severo, cetus portum illum adhuc appulit; tantæ autem magnitudinis, ut ejus effigies in amphitheatrum introducta, quinquaginta ursos caperet, teste Dione LXXV, p. 858.

Orca. Orcam Gallicè dicimus *la Baleine à dents.* Eruditus Shaw, *Voyages*, Tom. I, pag. 335, memorat orcam, sexaginta pedes longam, sub muros urbis *Alger* ante aliquot annos projectam. Quod Algerianis ita portentosum visum est, ut ne quid exitii regno suo immineret, metuerent.

CAP. XXXII. *Claudius exuit.* Id quoque adnotavit Cl. de Montesquieu, *Considérations sur les causes de la grandeur des Romains & de leur décadence*, Cap. XV, pag. 155 & 156. Verasque causas attulit cur apud nos sit humanitas, dum apud Romanos tanta viguit crudelitas. Suetonius, hominum rudis, licèt multa scripserit, quibus in eorum notitiam venire potuisset, perperam ait in Claud. Cap. 34, eum *sævum & sanguinarium naturâ fuisse.*

Feris objecit. Dio LX, pag. 673.

Aliò transferri jusserit. Dio, ibid.

CAP. XXXIII. *Obduruit.* Hæc tamen tam pudenda, tam horrenda cùm agerentur, Seneca exsul, Consol. ad Polyb. Cap. 26 & 36 appellabat Claudium Principem *maximum*, *mitissimum*, *omnium Principum mitissimum.* Quod calamitosi ingenii propudium!

Imperare, gladiatores. Suetonius in Claud. Cap. 34, alia multa id genus probra ibidem narrat, quæ indignationem moveant. Nihil enim Principem magis dedecet, quàm crudelitas.

Retiarios. Retiarii, armati rete & tridente cum secutoribus, seu myrmillonibus, pugnabant. In eo posita retiariorum ars, ut myrmillonum capita rete suo implicarent. Postea eos prosternebant, & tridenti perfodiebant. Retiarii imaginem vide apud Cl. Gori, *Inscript. Antiq.* Tom. III, pag. 99.

Imminentis periculi. Ad cetera Claudii vitia accessit illud in Principibus maximum, quòd *nihil æquè quàm timidus ac diffidens fuit.* Sueton. in Claud. Cap. 35. Inde *nulla adeò suspicio, nullus auctor tam levis exstitit, a quo non mediocri scrupulo injecto ad cavendum ulciscendumque compelleretur,* Sueton. in Claud. Cap. 37. Ita animatus

Princeps *totum ex magnâ parte principatum, non tam suo, quàm uxorum libertorumque arbitrio administravit: talis utique plerumque, qualem esse eum aut expediret illis, aut liberet.* Sueton. in Claud. Cap. 25. Infelix, qui semper vel novis terriculamentis, vel patratorum scelerum conscientiâ exagitaretur. Dio LX, pag. 674.

C. Appium Silanum. Historiam paucis narrat Suetonius in Claud. Cap. 37. Pluribus Dio LX, p. 674. Silanus consocer Claudii dicitur Suetonio in Claud. Cap. 29, quòd filium suum Octaviæ desponsasset.

CAP. XXXIV. *Inrupit.* Hæc totidem ferme verbis Suetonius in Claud. Cap. 37.

CAP. XXXV. *Annius Vinicianus.* Dio LX, pag. 674. Jam sub Tiberii principatu majestatis postulatus fuerat Vinicianus, ut vidimus suprà Annal. VI, 9. Post Caii cædem eum imperio dignum visum fuisse tradit Dio, loc. cit.

Sollicitat. Dio, ibid. De hac quoque defectione scripsere Suetonius in Claud. Cap. 13. Tacit. Annal. XII, 52.

Sacramentum. Quod priùs Claudio dixerant.

CAP. XXXVI. *Cedere imperio.* Sueton. in Claud. Cap. 35.

Principibus viris. Sueton. ibid.

Aquilas ornari. Sueton. in Claud. Cap. 13. Ob novi principatûs initia, aquilas signaque ornare voluere milites: quo de usu diximus suprà Annal. III, 2.

Issam insulam. In orâ Illyrici, fuit insula de quâ Plin. III, 26. *Issa civium Romanorum, & cum oppido Pharia.* Hodie appellatur *Lesina.*

Occisum. Juxta Dionem LX, pag. 674. Scribonianus voluntariam mortem oppetiit, ἑκούσιος ἀπέθανε. Sed potior fides habenda Tacito, Hist. II, 75, eum a Volaginio, gregario milite, occisum scribenti. *Propter adventum Apostoli Petri Romam, & tenera Christianorum germina, vix dum adhuc pauca ad sanctæ fidei professionem erumpentia, hanc exorientem tyrannidem & consurgens istud civile bellum esse compressum* contendit pius Orosius VII, 6. Adventitiis istis & incertis argumentis minimè indiget certa & inconcussa Christianorum fides.

CAP. XXXVII. *Provexit.* Tacit. Hist. II, 75.

A senatu appellari. Dio LX, pag. 674. Inde Tacitus infrà Hist. II, 85, septimam legionem *Claudianam* cognominat. Et in nummis Gallieni celebrantur LEG. VII. CL. VII. P. VII. F. id est, *legio septima Claudiana, septimùm pia, septimùm fidelis.* LEG. XI. CL. VI. P. VI. F. id est, *legio undecima Claudiana, sextùm pia, sextùm fidelis.* Nempe a Claudii temporibus ad Gallieni tempora legio septima, septies; legio undecima, sexies patratis egregiis facinoribus inclaruerat.

Exasperarunt. Ita ut ultioni tantùm intentus, militibus signum petentibus sæpe daret versum hunc Homericum, Odyss. XVI, 72.

> Ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅ τέ τις πρότερος χαλεπήνῃ.
> *Ulcisci fas est, si quis nos læserit antè.*

Antevenere. Dio LX, pag. 675.

Custodiis carceribusve. Præter carceres, erant custodiæ cum militibus, vel apud consules, vel apud vades; de quibus plura diximus in priore editione Tom. I, pag. 394.

Nemini libero. Hæc omnia Dio, ibid. Apud

læsum Principem juramento validior lex Julia; de qua Julius Paulus, Sentent. V, Tit. 29. *In reum majestatis inquiri prius convenit, quibus opibus, quâ factione, quibus hoc auctoribus fecerit: tanti enim criminis reus non obtentu adulationis alicujus, sed ipsius admissi causâ puniendus est. Et ideo cùm de eo quæritur, nulla dignitas a tormentis excipitur.*

Cap. XXXVIII. *Capita tantùm.* Et hi erant viri honestissimi. Nam, ut docet Paulus, loc. cit. *Humiliores bestiis objiciuntur, vel vivi exuruntur; honestiores capite puniuntur.* Non in Urbe, sed extra Urbem plectebantur. Vide Annal. I, 61; & XV, 67.

Paterna bona. Dio, ibid. Non omnibus, sed quibusdam tantùm paterna bona permissa sunt, quòd reorum majestatis bona vel fisco, vel ærario addicebantur. Crevit pœna, imperantibus Arcadio & Honorio, qui non modò reorum majestatis bona fisco adjudicavere, sed eorum quoque liberos ab omni hereditate & dignitate exclusere, ut semper miseri tædium vitæ, mortisque cupiditatem, in paterni sceleris pœnam & odium, passim circumferrent.

Cap. XXXIX. *Scriboniani libertus.* Dio, ibid. Galæsus libertus erat Furii Camilli Scriboniani, de quo suprà Cap. 35.

Cap. XL. *Arria.* Ejus historiam paucis memorat Dio, ibid. Tacitus, Annal. XIV, 34. Pluribus Plinius, Epist. III, 16, quam totam epistolam edidimus inter Testimonia Veterum.

Plurimâ laude. Constantiæ imprimis, quam

in morte filii & mariti morbo fortiter probavit. Vide Plinium, loc. cit.

Consulari viro. Fuerat ergo Pætus consul suffectus. Ejus enim nomen nusquam in fastis occurrit.

Cap. XLI. *Indicium profitentem.* Conjurationis socios indicantem.

Thrasea. Thrasea Pætus, quem Nero, scelerum suorum non satis certus, nisi virtutem ipsam exscinderet, interfecit; ut dicetur infrà Annal. XVI, 21 & seqq.

Cum marito. Thraseâ, qui Arriam, Arriæ filiam uxorem duxerat.

Cap. XLII. *Voce.* Vocem illam *immortalem ac pæne divinam* appellat Plinius, ibid. Quantùm in hac Stoicâ ferociâ insanierint Veteres omnibus compertum est; satisque diximus in priore editione Tom. I, pag. 453, cùm de voluntariâ morte, vulgò *le Suicide*, ageremus.

Non dolet. Verbo, fortitudinis pleno, nescio quid urbanitatis malè addidit Martialis, Epigramm. I, 14.

Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto,
Quem de visceribus traxerat ipsa suis.
Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi, Pæte, dolet.

Cap. XLIII. *Lucius Otho.* Pater M. Othonis, qui postea fuit Imperator.

Capite punire. Sueton. in Othone, Cap. 1.

Ante principia. De principiis, loco castrorum sanctissimo, dictum suprà Annal. I, 61.

Expediam. Infrà, Cap. 49.

Senatum coegere. Dio LX, pag. 676.

CAP. XLIV. *Creverat.* Dio LX, pag. 676.

Non exstinxit. Immo tam citò recruduit, ut, Nerone principatum ineunte, adhuc consultatum, ut dividerentur sacri & negotiosi dies, quîs divina colerentur, & humana non impedirentur. Vide infrà Annal. XIII, 41.

Revaluit. Ita ut totus ferme annus vel sacris, vel ludis, absumeretur; ut patet ex veteribus Kalendariis. Quantum inde & religionum & commercii detrimentum emergeret facile cuivis æstimare.

Restituta. Dio, ibid.

Corbulo. De quo jam dictum suprà in Supplemento Annal. VIII, 2.

Mollitâ lege. Antea enim fuerat sancitum, ut ante Kalendas Apriles ex Urbe proficiscerentur, ut vidimus suprà Cap. 26.

CAP. XLV. *Sævitum in Lycios.* Dio LX, pag. 676.

Piratis. In Piratico bello, de quo vide infrà Annal. XII, 62. Quam strenui fidelesque Romanis tum fuerint Lycii, quàm verò infida Pamphylia docet Strabo XIV, pag. 664 & 665.

Cn. Pompeii. Qui oram maritimam a prædonibus liberavit, & imperium maris populo Romano restituit. Plin. VII, 26. Vide quoque Plutarchum in Pompeio, pag. 642.

CAP. XLVI. *Lycium quemdam.* Dio, ibid. Fortè Claudius gloriabatur se hac in re imitari Augustum, qui traditur *legato consulari successorem dedisse, ut rudi & indocto, cujus manu ixi pro ipsi scriptum animadverterit.* Sueton. in Aug. Cap. 88.

Vetabat. Coercuit enim, teste Dione, *ibid.* delatorum

delatorum nequitiam, qui homines ab ipso donatos jure civitatis arguebant, quòd Claudii nomen non usurparent, testamentoque nihil ei legarent. Sed simul & isti Lycio & aliis plurimis civibus Romanis immitem se præstabat, & immeritò jus civitatis adimebat, ut observat ibidem Dio.

Venale. Dio, ibid. *Ob parandi facilitatem; adeò vile factum est* jus civitatis Romanæ, *ut vulgò jactatum fuerit, etiamsi quis alicui vasa vitrea confracta dedisset, civem Romanum fore.*

CAP. XLVII. *In se trahere.* In his Messalinæ probris recensendis multus est Dio LX, pag. 676 & 677.

CAP. XLVIII. *Sceleribus certare.* Horrenda libidinum & scelerum *meretricis Augustæ* monstra, quæ hìc exscribere puderet, memorant Plinius X, 63; & Juvenalis VI, 115 & seqq. Vide quoque Dionem, loc. cit.

Esse obnoxium. Tacit. Annal. XI, 36.

Justus Catonius. Dio, ibid. Illum quoque inter plurimos a Claudio occisos numerat Seneca in Apocolocynt. Fortè idem ipse est ac Justus Catonius, quem *primi ordinis centurionem* jam vidimus suprà Annal. I, 29.

Juliæ. Sueton. in Claud. Cap. 29. Dio LX, pag. 677, & Seneca in Apocolocynt.

CAP. XLIX. *Diximus.* Suprà Cap. 43.

Tarpeiâ rupe. Dio LX, pag. 677. De Tarpeiâ rupe jam dictum suprà Annal. VI, 19.

Prosecutus est. Sueton. in Othone, Cap. 1.

CAP. L. *Bericus.* Dio LX, pag. 677.

Tumultuabantur. Sueton. in Claud. Cap. 17.

Aulus Plautius. Dio, ibid. Vide & Tacitum in Vitâ Agricolæ Cap. 13 & 14.

E Galliâ. E Galliâ Belgicâ, Rhenanisque legionibus.

CAP. LI. *Narcissum mittit.* Narcissus, præpotens Claudii libertus, de quo plura vide infrà Annal. XIII, 1.

Io Saturnalia. Mos enim erat Saturnalibus, ut id festum, sumptâ dominorum personâ, servi celebrarent. Dio LX, pag. 677.

CAP. LII. *In tres partes distraxit.* Dio, ibid. Eruditus autem Bucherius, *Belgium Romanum*, IV, 11, num. 5, existimat Romanum exercitum in tres partes ita divisum fuisse ab Aulo Plautio, ut primam partem e Batavis, secundam e Menapiis juxta Brugas, *Bruges*, tertiam e Morinis & Iccio Cæsaris portu, nunc *Witsand*, Occidentem inter ac Boream solvere jusserit. Ita a vento Occidentali maximè in Orientem retroacti, facis rursum ab Oriente in Occidentem discurrentis signo recreati sunt: inde, priore cursu repetito, Britannis jam a litorum custodiâ digressis, in Britanniam sunt advecti.

Ad Occidentem. Quem navigando petebant. Dio, ibid. De his facibus vide Plinium, II, 26.

Fatigaverant. Jul. Cæsar, Bell. Gall. V, 8 & seqq.

CAP. LIII. *Cataratacо.* Dio LX, pag. 678. Καταράτακον.

Togodumno. Dio, ibid.

Parsque Bodunorum. Dio, ibid. Boduni, aliis dicti Dobuni, provincias illas obtinebant, quas nunc dicimus *Oxfordshire*, & *Glocestershire*.

Catwillaunis. A Dione, ibid. appellantur Κατυελλανοί. At in veteri lapide, qui in vallo *Picts-Wall* repertus est, dicuntur Catwillauni. CIVITATE CATVVILLAVNORVM. Vide Transactiones Philosophicas, Vol. XXX, num. 356, pag. 813. Tenuere provincias, quas nunc vocamus, *Buckinghamshire*, *Hartfordshire*, & *Bedfordshire*.

Ad amnem. Sanè Tamesim, nunc *la Tamise*. Dio, loc. cit. Ἐπὶ ποταμῷ τινι.

Jubet Gallos. Nempe Belgas, fluminum accolas, & maximè Batavós, quorum propria hæc gloria fuit.

Esseda. Currus erant Britannorum, ex quibus pugnare mos iis erat; ut videre est apud Julium Cæsarem, Bell. Gall. IV, 33. Vide & Vitam Agricolæ Cap. 35.

Pereunt. Dio, ibid.

CAP. LIV. *Frater Sabinus*. Dio, ibid. Flavius Sabinus, frater Vespasiani postea Imperatoris, legatus dicitur, quòd sanè præerat uni e legionibus, quæ in Britanniâ militabant.

Gallorum. Qui amnem tranaverant, ut modo dictum est suprà.

Hosidium Getam. Quem Dio, loc. cit. appellat Cn. Hosidium Getam. Jam vidimus suprà Cap. 29. Hosidium Getam Mauritanici belli confectorem.

Triumphalia insignia. Dio, ibid. De triumphalibus ornamentis diximus suprà Annal. I, 72.

CAP. LV. *Tamesis*. Nunc *la Tamise*.

Hausti sunt. Dio, ibid.

CAP. LVI. *Firmat præsidiis*. Dio LX, p. 679.

Metatus. Huc enim venit Claudius, ut patet ex Dione, loc. cit.

CAP. LVII. *Vitellio.* Dio, ibid. Hoc anno Vitellius conſul erat cum Claudio.

Prædiximus. Suprà Cap. 23.

Morbo retardatus. Sueton. in Galbâ, Cap. 7.

Magno apparatu. Tanto quidem ut elephantos paraſſet. Dio, loc. cit.

Ab Oſtiâ. A portu Oſtienſi, de quo dictum ſuprà Cap. 31. Sueton. in Claud. Cap. 17.

Circio. Circium dicimus *le vent d'Oueſt-Nord-Oueſt.*

Prope Liguriam. Nunc *la riviere de Gênes.*

Stœchadas inſulas. Hodie *les iſles d'Hieres.*

Maſſiliam. Nunc *Marſeille.*

Geſoriacum. Nunc *Boulogne.* Hæc autem omnia Suetonius & Dio, loc. cit.

CAP. LVIII. *Prælium.* Dio, ibid.

Incruenta victoriâ. Sueton. in Claud. Cap. 17. *Sine ullo prælio aut ſanguine intra pauciſſimos dies parte inſulæ in deditionem receptâ, ſexto quàm profectus erat menſe Romam rediit.*

Camulodunum. Nunc *Colcheſter.* De quâ urbe adhuc dicetur infrà Annal. XII, 32.

Occupat. Dio, ibid.

Intra dies ſexdecim. Id tantùm temporis Claudius in Britanniâ egit, teſte Dione LX, p. 680.

Sæpe imperator. Quod quidem contra Romanorum inſtitutum, quo haud ſæpius quàm ſemel, licuit uno de bello id nomen adſumere. Vide Dionem LX, pag. 679. At ſi Claudius cum hoſte non conflixit, ejus legati ſæpe cum eo conflixere, ut dicemus in Supplemento Annal. XI, 3. Ob eorum victorias appellatus fuiſſe imperator videtur.

Perficerent. Dio, ibid.

CAP. LIX. *M. Agrippa.* Genèr Auguſti, &

civium maximus, sæpe memoratus Annalium libro primo.

Complexam eum porticum. Plin. III, 2. Porticum orbem terrarum complexam. Porticus illa Octaviæ theatro Marcelli fuit adjuncta. Manent adhuc quædam rudera in ecclesiâ, quæ appellatur *S. Angiolo in Pescheria.* Observaverim par fuisse monumentum in Gallicâ nostrâ Academiâ Augustodunensi, nunc *Autun*, ab Eumenio in Oratione *pro Restaurandis scholis*, Cap. 20, laudatum, & certè maximis laudibus dignum. Quod utinam integrum ad nos pervenisset, nullum foret in toto orbe præstantius antiquitatis monumentum. Juvat quæ ineunte hoc sæculo adhuc manebant commemorare, ut eruditi Augustodunenses in investigandis præstantissimi monumenti reliquiis adlaborent. Exiguam tantùm ejus partem novimus, in quâ memorantur urbes *Bononia*, *Forum Gallorum*, *Mutina*, *Forum Lepidi*, *Parma*, *Fines Gallorum.* Vide *Mémoires pour l'Histoire des Sciences & des Beaux-Arts*, vulgari nomine *Journal de Trevoux*, anno 1706, mense Decembri, pag. 2097 & seqq.

Ab Octaviâ. Augusti sorore.

Sæpe tentatum. Vide epistolas Ciceronis ad Atticum II, 4 & 6.

Pomponius Mela. Elegantissimum opus scripsit Pomponius Mela, dum Claudius Britanniam vincebat; ut testatur idem Mela, *de Situ orbis*, III, 6.

NOTÆ

IN SUPPLEMENTUM LIB. X. ANNALIUM.

CAP. I. *Generos suos.* De quibus dictum suprà in Supplemento Annal. IX, 25.

Præmiserat. Dio LX, pag. 679.

Tot abhinc annis. Ab Augusti victoriis.

Alterum in Urbe. Exstat quoque hujus arcûs memoria in argenteo Claudii nummo. TI. CLAVDIVS CÆSAR AVG. P. M. TR. P. VI. IMP. XI. capite laureato. In posticâ parte, arcus triumphalis, cui Imperator in equo impositus cum spoliis. Epigraphe, DE BRITAN. Id est, *de Britannis.*

Gesoriaci. De Gesoriaco, *Boulogne*, jam dictum suprà in Supplemento Annal. IX, 57.

Filio nomen Britannici. Antè appellabatur Tiberius Claudius Germanicus, ut jam monuimus suprà in Supplemento Annal. IX, 25.

Numismata. Dio, ibid. Manent tamen adhuc quamplurima Caii numismata ex ære.

CAP. II. *E Vatreni portu.* Plin. III, 16. Portus ille nunc dicitur *Porto primaro.* Nomen ducit ab amne Vatreno, nunc *Santerno*, qui in Padum, *le Pô*, influit.

. *Quam nave.* Sub Augusti & Caii Caligulæ principatu, maximè cùm libuit obeliscos ex Ægypto asportare, cœpere Romani immensas naves fabricare.

Adriam. Adriaticum mare.

Romam sexto. Sueton. in Claud. Cap. 17.

Coronas aureas. Has inter coronas, duas memorat Plinius XXXIII, 3, sect. 16. *Claudius, cùm de Britanniâ triumpharet, inter coronas aureas* VII. *pondo habere, quam contulisset Hispania citerior,* IX. *quam Gallia comata, titulis indicavit.* Corona Hispanica valuit monetæ nostræ libris 6615; Gallica autem, libris 8505. Ipse Claudius *inter hostilia spolia navalem coronam fastigio Palatinæ domûs juxta civicam fixit, trajecti & quasi domiti Oceani insigne.* Sueton. in Claud. Cap. 17.

Carpento secuta est. Sueton. in Claud. loc. cit.

Adepti. Non modò consulares, qui bello interfuerant, sed & alii senatores, triumphalia hæc ornamenta obtinuere, ut videre est apud Dionem LX, pag. 680.

Veste palmatâ. Sueton. ibid. De palmatâ, seu triumphali, veste dictum est Annal. I, 15.

Divum Julium. Dio XLIII, pag. 224; & LX, pag. 680.

Generis. Pompeio Magno & Silano, de quibus dictum Cap. sup.

CAP. III. *Consulis potestate.* Dio LX, p. 680.

Decem actitata. Dio, ibid. Vulgo duodecim erant missus, aliquando viginti quatuor, aut etiam quadraginta octo; ut videre est in vetere Kalendario Herwartiano.

Direptioque oppidi. Sueton. in Claud. Cap. 21.

Præsedit paludatus. In veste militari.

Operarum duces. Dio LX, pag. 680. De his ducibus jam dictum suprà Annal. I, 16.

CAP. IV. *Posidi, eunucho.* Aurel. Victor in Epitome. Sueton. in Claud. Cap. 28. Hunc notat Juvenalis XIV, 91.

Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.

Ob novam illam imperii Romani labem, haud inutile erit de eunuchis disserere: quod in priore editione non licuit ob notarum in hac operis parte angustias, nec nobis suppetebant egregia eruditionis Sinicæ monumenta, quæ ab urbe *Peking* recèns accepimus, & cum viris eruditis libenter communicamus.

De Eunuchis.

Grande, licèt ignobile, in veteribus historiis eunuchorum nomen. Diu pervulgata per Orientis regna eorum auctoritas, in imperio Romano tandem invaluit, cùm Principes quælibet regum libita æmularentur, &, quantò magis insolescerent, tantò plus dominationis adeptos se esse gloriarentur. Ut illud fortunæ portentum cognoscatur, expendam quando in orbe cœperit eunuchorum conditio, unde orta, quis primò fuerit eorum status, quæ deinde fortuna, qui mores, quæ varia demum fata.

Antiquissimam esse eunuchorum conditionem evincit Sacra Scriptura, quæ Putipharem, validissimum in aulâ Pharaonis, Ægypti regis, eunuchum, & principem exercitûs, tempore Joseph, filii Jacob, memorat. Genes. XXXIX, 1. Tanta eunuchi fortuna probat ad antiquiora tempora pertinere eorum nomen. Suffragantur quoque vetustissima

imperii Sinensis monumenta, quæ ipsâ ætate regis *Yao*, qui vivere desiit anno 2258 ante Christum, eunuchos commemorant.

At eorum origo nos lateret, ni jam laudata Sinensia monumenta lucem in hac obscuritate prætulissent. Iis enim edidicimus originem eunuchorum, ut tale decebat humanitatis propudium, fuisse infamiam, Nempe, ubi primùm conditæ sunt hominum societates, erupere vitia, ac modò pòst crimina. Non statim ventum ad supplicia. Placuit pudorem experiri, quo coerceri posset reorum improbitas. Indita sunt ergo criminum reis quædam signa, & jussi sunt vestes certis coloribus distinctas induere, tum ut dignoscerentur & ab iis præcaveretur, tum ut ipsos sui puderet & in melius verterentur. Duravit usus dum fuit & securitatis & pœnitentiæ spes. At cùm improborum hominum natura, aliquandiu pudore coercita, levitate pœnæ insolescere cœpisset, excogitata supplicia. Quæ inter quartum memoratur a vetustissimis scriptoribus Sinensibus virilitatis ademptio. Eaque erat pœna, quæ calumniæ, impudicitiæ, proditioni infligebatur.

Ut originem, ita quoque primum eunuchorum statum nos docent Sinensia monumenta. Haud satis visum eunuchos virilitate exui, conditi sunt in interioribus palatii imperatorum Sinensium partibus aliisque eorum domibus, ut vilia & difficilia quæque ministeria obirent; &, cùm infames essent, prodire in imperatoris conspectum prohibebantur: ideoque iis maximè credita officia apud uxorem & concubinas imperatoris.

Illas infamiæ angustias apud Ægyptios citò egressi sunt eunuchi, cùm Putipharem exercitûs principem jam suprà memoraverimus. At in Sinensi imperio, ubi plurimùm semper valuit anti-

quitatis reverentia, per multa sæcula duravit eunuchorum squalor. Per scelus tandem eum exuêre, cùm, famosa in Annalibus Sinensibus imperii pestis, *Pao Ssee* concubina imperatoris *Yeou Ouang*, qui regnare cœpit anno 781 ante Christum, usa artibus eunuchi, adegit imperatorem uxorem suam legitimam repudiare, ejusque filium imperatorio jure orbatum pronuntiare, ut ipsa in imperatoriæ uxoris dignitatem, ejusque filius in hereditatis spem adsumeretur. Ubi votorum fuit compos, non solùm eunucho de se bene merito gratam ac memorem se præstitit, eumque palatio præposuit, sed & eunuchos ad plurima & præcipuà palatii ministeria adhibuit. Viguit postea, ut apud Orientis, sic apud Sinarum populos eunuchorum fortuna. Imperatores Romani cùm pro imperii fastigio omnes externarum dominationum libidines in se complecterentur, eos quoque cepit eunuchorum furor: ac tandem visus sub Claudio Principe Posides eunuchus, militaria insignia superbè ostentans, inter præclarissimos militiæ duces Capitolium adire. Ne optimus quidem Princeps Titus, sed Orientis deliciis assuetus, ab illo eunuchorum amore abstinuit. Pessimus Domitianus non recti honestique curâ, sed adversùs fratrem invidiâ, eunuchos sustulit. Post ejus cædem abrogata sunt ejus decreta. At melior vindex virtutisque adsertor, egregius Princeps Nerva vetuit ne quis toto imperio Romano eunuchus fieret. Dio LXVII, pag. 759. LXVIII, pag. 770. Lex digna Principe sapientissimo, & humanitatis virtutisque studiosissimo. Viguit sub optimis Principibus, qui auspicatissima Nervæ tempora sunt secuti. Postea, labentibus annis & moribus, mollita est; sancitumque ut *qui hominem invitum, libidinis aut promercii causâ castraverit, castrandumve curaverit, sive*

is ſervus, ſive liber ſit, capite puniretur. *Honeſtiores, publicatis bonis, in inſulam* deportarentur; ut videre eſt apud Julium Paulum, Sentent. Recept. libr. V, Tit. 23. *Ad legem Corneliam de Sicariis & Veneficis*, Leg. 13. Et in hac temporum mollitie viſus eſt ſub Severo Principe Plautianus, privatus homo, ſed luxu & opibus par Principibus, qui centum ingenuis Romanis virilitatem ademit, ut filia ſua Plautilla, quam Antonino Caracallæ deſpondere parabat, muſicos alioſque artium magiſtros eunuchos haberet. Dio LXXV, p. 857. Manent adhuc vel in hac noſtrorum temporum ſapientiâ & religione ejus mali reliquiæ. Eâ enim eſt dulcibus vitiis natura, ut ſemper vetentur, ſemper retineantur.

De moribus autem eunuchorum idem eſt penes Sinenſes ſcriptores, quod apud ceteros populos, judicium. Conſentiunt omnes iis plerumque cuncta eſſe utriuſque ſexûs vitia, nullam alterutrius virtutem. At cùm numquam tanta ſit hominum pravitas, ut paucos ſaltem honeſtas non retineat, reperiuntur quandoque eunuchi qui virtutibus præcellant. Hos inter mos eſt regibus Orientis deligere, quos ſibi comites aſſiduos adeſſe jubent. Tales ſunt apud imperatorem Sinenſem, qui *Yu Kien* appellantur, id eſt *eunuchi e conſpectu*; quòd a conſpectu Principis non recedant. Tales ſeptem fuiſſe apud Aſſuerum manifeſtum eſt ex libro Eſther I, 11. In miniſteriis autem imperatoris Sinenſis vulgò numerantur decem millia eunuchorum, tum penes imperatorem, tum penes principes regii ſanguinis, quibus plures paucioreſve ſunt eunuchi pro ratione ſuæ dignitatis. Tanta autem ibi eſt eunuchorum libido, ut multi audeant & uxores & concubinas habere. Adversùs hoc flagitium lata quidem eſt lex a dynaſtiâ, quæ nunc

Sinis imperat. Verùm occulta glifcit libido, & mendacibus fororum aut propinquarum nominibus obtegitur.

Supereft ut varia evolvàm eunuchorum fata. Antiquitus in pœnam criminis ortam effe infamem eorum conditionem fuperiùs dixi. Circa Chrifti tempora, cùm dynaftia *Han* Sinis imperaret, defiit caftratio inter fupplicia haberi. Tum acceffferat favor & fortuna; multifque volupe erat vel per fui corporis detrimentùm eam ambire: parentes etiam nobiles aliquem liberorum fuorum ultro ac libenter ei deftinabant, ut auctoritate in aulâ valerent. Sed cùm proclive fit hominibus maximè imbellibus, turpibufque fortunâ abuti, eunuchi iis in regnis ubi præpotuere, ita pro arbitrio & libidine cuncta vertêre, totiefque Principibus ruinam creavere, ut, licèt eorum conditio ad pœnam criminis non fit revocata, multifque minifteriis per Orientis regna fuperbiant, in ignobilitatis tamen & infamiæ ordine retineantur. Nec jam ubique fiunt eunuchi, nifi egeftate ac neceffitate compulfi. Apud Sinas, cùm eunuchi omnes ad Principem pertineant ejufque fint juris, nec ab aliis judicibus in eos fententia ferri poffit, reperiuntur fcelerum rei, qui, ademptâ fibi virilitate, impunitatem quærant. Illi eunuchi appellantur *Pan lou*, id eft *dimidiâ viâ*; & funt numero pauci, nequitiâ fœdiffimi. Quod fingulare eft in hac eunuchorum infamiâ, in palatio miniftri templorùm, *des Pagodes*, funt eunuchi; & pro variis religionibus funt eunuchi Bonzii, *Bonzes*, eunuchi *Tao See*, eunuchi *Lama*. Conftantinopoli apud Turcarum Imperatorem eunuchi colore diftinguuntur. Albi penes Principem, nigri penes feminas ferviunt. Eorum ducibus, *Kapou Aga* inter albos, *Kiflar Aga* inter nigros, quàm maxima eft auctoritas.

Hæc ſunt quæ cùm de eunuchis comperta haberem, omiſſa nolui, ut loca multa tum ſacræ tum profanæ antiquitatis obſcura & intellectu difficilia illuſtrarentur.

Harpocrati. Sueton. loc. cit. Beroaldo aliiſque idem videtur eſſe ac Calliſtus.

Lecticâ. Lecticarum uſum certis tantùm *perſonis, & ætatibus, perque certos dies* permiſerat Julius Cæſar. Sueton. in Jul. Cap. 43.

Publicè ederet. Cura ludorum viris dignitate præcipuis permittebatur. Sic Arruntium Stellam ludis præfectum videbimus infrà Annal. XIII, 22. Audaces ſanè libertos fecit ſenatuſconſultum, quo cautum fuerat, *ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor quadringentorum millium res;* ut dictum eſt ſuprà Annal. IV, 63. Hanc audaciam notat Juvenalis, III, 34.

Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgus
Quemlibet occidunt populariter.

Polybius. Is Claudio fuit a ſtudiis: pòſt a Meſſalinâ interfectus. Vide Supplementum Annal. XI, 2.

Ambulare. Sueton. in Claud. Cap. 28. Optimè Hadrianus, *cùm quodam tempore ſervum ſuum inter duos ſenatores e conſpectu ambulare vidiſſet, miſit qui ei colaphum daret, & diceret; noli inter eos ambulare, quorum eſſe adhuc potes ſervus.* Spartian. in Hadrian. Cap. 21.

Inſultabant. Hos inter Felix cohortibus, alis, provinciæque Judææ præpoſitus, trium reginarum maritus fuit. Sueton. ibid.

Obtinuit. Dio LX, pag. 680.

Valerio Liguri. Nempe e Liguriâ. Dioni, ibid. Ὀυαλερίȣ τινὸς Λίγυος.

Laco. Dio, ibid. Hic eſt Græcinus Laco, quem Vigilum præfectum vidimus, cùm Sejanus everteretur. Vide Supplementum Annal. V, 35. Novæ ejus dignitatis exſtat monumentum apud Gruterum, *Inſcript. Antiq.* pag. 417, num. 2.

CAP. V. *Decernere*. Dio, ibid.

Veſpaſiano. Cui cùm bellicoſiſſimâ gente ſæpe fuit pugnandum, teſte Suetonio, in Veſpaſian. Cap. 4. *Claudio Principe, Narciſſi gratiâ legatus legionis in Germaniam miſſus eſt: in Britanniam tranſlatus tricies cum hoſte conflixit. Duas validiſſimas gentes, ſuperque viginti oppida, & inſulam Vectem,* nunc l'iſle de Wight, *Britanniæ proximam in ditionem redegit: partim Auli Plautii conſularis legati, partim Claudii ipſius ductu.*

CAP. VI. *Sæpe memoravimus*. Ac maximè in Supplemento Annal. VII, 11.

Exſpiraſſe. Joſeph. Antiq. Jud. XIX, 8. D. Lucas, Act. Apoſtol. XII, 23. *Conſumptus a vermibus, exſpiravit.*

Ejus filio. Agrippæ II. Stemma Herodum propoſui in priore editione, Tom. II, pag. 368.

Obtendentes. Joſeph. Antiq. Jud. XIX, 9, n. 2.

Cuſpius Fadus. Joſeph. ibid.

Stolam ſacram coronamque. Cuſpius Fadus ſtolam ſacram & coronam, propria ſummi pontificis ornamenta a Judæis petierat, eaque, ut fidei pignus, in turrim Antoniam ſepoſuerat. Judæis hæc religionis ſuæ monimenta repetentibus, annuit Claudius, ſcripſitque epiſtolam, quam retulit Joſephus, Antiq. Jud. XX, 1, num. 2. Data eſt hoc anno, *IV Kalendas Julias, Ruſo & Pompeio Silvano, conſulibus ſuffectis!* Stolæ deſcriptionem videre eſt in libro Sapientiæ XVIII,

24. Coronæ Moyses inscripserat nomen Dei יהוה: eam ad suam usque ætatem permansisse testatur Josephus, Antiq. Jud. VIII, 3, num. 8.

Cassium Longinum. Joseph. Antiq. Jud. XX, 1. Multi adhuc manent hujus præsidis Syriæ nummi, inscripti: ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΕΠΙ ΚΑΣΣΙΟΥ, vel ΕΠΙ ΛΟΓΓΙΝΟΥ.

Abs Cæsariensibus & Sebastenis. Cæsarienses & Sebasteni in omne genus injuriarum contumeliarumque adversùs defunctum regem Agrippam exarserant; quod narrat Josephus, Antiq. Jud. XIX, 9. Cæsareæ autem & Sebastes manent nomina; dicunturque *Césarée & Sebaste.*

Herodi. Herodes, Chalcidis rex, frater erat Agrippæ Magni, patruus Agrippæ II.

Summi pontificis deligendi. Joseph. Antiq. Jud. XX, 1, num. 3. Illud quidem jus obtinuit Herodes, dum vixit: post Herodis mortem ad Agrippam II pertinuit. Perperam, vel Josephus, vel potiùs ejus librarii id juris ad Herodis posteros transtulere.

CAP. VII. *Achaia Macedoniaque.* Sueton. in Claud. Cap. 25. Dio LX, pag. 680. Inde aliquot pòst annis Gallio, proconsul Achaiæ, memoratur a D. Lucâ. Act. Apostol. XVIII, 12.

Transtulerat. Tiberium, intentum Macedoniæ, Achaiam quoque curantem, vidimus suprà Annal. V, 10.

Ærarii Saturni. Sueton. in Claud. Cap. 24. Dio LX, pag. 681. Ærarium illud fuit in æde Saturni, hodie *Chiesa di S. Adriano*, ubi manent adhuc ejus rudera.

A divo Julio. Dio XLIII, pag. 238.

Edixit. Dio LX, pag. 681.

Omnium extra Urbem præfecturarum. Augustus

quæstores constituerat, qui in orâ maritimâ prope Urbem, & in aliis Italiæ locis præessent. Dio LV, pag. 551. Eæ sunt præfecturæ, quas tunc abolevit Claudius. Dio LX, pag. 681. Inde intelligas Suetonium in Claud. Cap. 24. *Detractâque Ostiensi & Gallicâ provinciâ, curam ærarii Saturni* quæstoribus *reddidit.*

Permisit. Dio LX, pag. 681.

CAP. VIII. *De fideicommissis.* Sueton. in Claud. Cap. 23.

Potestatibus. Magistratus & potestas ita distinguuntur, ut in Urbe sit magistratus, in provinciis potestas. Major magistratus, minor potestas. Hæc quoque distinxit Juvenalis, X, *99.*

> *Hujus, qui trahitur, prætextam sumere mavis:*
> *An Fidenarum Gabiorumque esse potestas.*

Vide ad hunc locum veterem Juvenalis Scholiasten.

Summoverentur. Sueton. loc. cit.

Egredi. Sueton. ibid.

CAP. IX. *Jura maritorum haberet.* Dio LX, pag. 681. Jura autem illa maritorum ea sunt quæ Julius Cæsar & Augustus, tum Urbe civilibus bellis exhaustâ, tum moribus luxuriâ in cælibem vitam vergentibus, iis qui maritarentur liberosque susciperent constituerant. Vide Dionem XLIII, pag. 226; LIV, pag. 531. Tacitum Annal. III, 25 & 28. Quomodo postea corrupta sit militaris disciplina, militesque uxores habuerint, illustratis egregiæ antiquitatis monumentis docuimus in priore editione, Tom. II, pag. 454; & Tom. IV, pag. 401.

CAP. X. *Divus Augustus.* Ammianus Marcellinus XV, *9.*

Alpibus Cottiis. Pars illa Alpium nunc dicitur *le passage de Briançon à Suze*.

Paterno in regno. Cottii pater fuit rex Donnus, memoratus in inscriptiòne arcûs Secusiani, *Suze en Piémont*, quam videre est in priore editione Tom. IV, pag. 418. Hujus autem Cottii filius neposve fuit M. Julius Cottius, quem Claudius regem fecit.

Restituit. Dio LX, pag. 681. Errat autem eruditus Reimarus, cùm ea quæ de M. Julio Cottio narrat Dio, ad Cotyn retulit.

Redegisset. Aurel. Victor, in Epitome.

CAP. XI. *Multati*. Dio LX, pag. 681.

Reddita. Vide infrà Annal. XII, 58.

Umbonio Silioni. Dio, ibid.

Bæticæ. Bætica, pars magna Hispaniæ, nunc *les Royaumes de Grenade, de Séville, de Cordoue, presque tout le Royaume de Jaen, & une partie de l'Estremadoure*.

Dilatæ. Dio, ibid.

CAP. XII. *Principibus juravit*. Dio LX, p. 681.

Repressum iit. Dio, ibid.

CAP. XIII. *Feminas*. Statuas Clœliæ, Lucretiæ, Corneliæ positas vide apud Plinium XXXIV, 6.

Consulibus. Plinius, ibid. M. Æmilius Lepidus & C. Popilius Lænas II consules fuere anno Urbis conditæ DXCVI, ante Christum 158.

CAP. XIV. *Ponere liceret*. Dio LX, pag. 681.

Publicarent. Dio, ibid.

CAP. XV. *Potestatum*. De potestatibus jam dictum suprà Cap. 8.

Vendita. Dio LX, pag. 681.

Promoveret. Dio LX, pag. 682.

Adsessoribus. Adsessores dicebantur, qui a præsidibus in consilium adhibebantur, & eis in jure dicundo adsidebant. Prætorius unicum deligebat: tres verò, consularis; ut docet Dio LIII, p. 505.

Sortiri permisit. Dio LX, pag. 682.

Beneficii sui fecit. Sueton. in Claud. Cap. 23. Hanc quidem licentiam peregrinandi extra Italiam, inconsulto senatu, tribuebat Claudius. Ne tamen a lege discedere videretur, senatusconsultum fieri curabat. Dio LX, pag. 682.

CAP. XVI. *Culleo insuerit.* Seneca de Clementiâ, I, 23. Culleum fuisse utrem ex corio factum, *in quo parricidæ, cum simiâ, gallo, & serpente inclusi, in mare præcipitabantur*, norunt omnes, docetque Isidorus, Origin. V, 27. Breve autem ac verum est Senecæ, loc. cit. Cap. 24, dictum: *Non minùs Principi turpia sunt multa supplicia, quàm medico multa funera.*

Suppliciis adfecti sunt. Vide *Imperia Cæsarum* e MS. Vindobonensi edita in priore editione Tom. IV, pag. 236.

CAP. XVII. *Suum natalem.* Sueton. in Claud. Cap. 2. *Claudius natùs est, Julio Antonio, Fabio Africano consulibus*, anno U. C. DCCXLIV, ante Christum 10, *Kalend. Augustis, Lugduni, eo ipso die, quo primùm ara ibi Augusto dedicata est.* In veteribus Kalendariis hoc die notatur NATAL. TI. CLAVDII GERMANICI.

Denuntiavit. Dio LX, pag. 682.

Ex quadrante. Fuit illa eclipsis trium digitorum. Vide Petavium, de Doctrinâ temporum, XI, 9.

Lunæ flexus. Addit Plinius, II, 10, propter obliquitatem figniferi, Gallicè *le Zodiaque;* & errat. Si menſtrui non ſunt utriuſque ſideris defectus, id contingit propter errores Lunæ, quæ ab Eclipticâ deflectit; non verò propter obliquitatem figniferi.

Ducentis viginti tribus menſibus. Ait Plinius II, 13, *ducentis viginti duobus menſibus.* At vel fallitur, vel fallunt ejus librarii. Non poſt ducentos viginti duos menſes, ſed poſt ducentos viginti tres menſes Lunares, Sol Lunaque & nodi orbitæ Lunaris in eumdem poſitum recurrunt. Sic in iiſdem partium ſcrupulis congruente utriuſque ſideris motu, defectus in ſuos orbes redeunt. Quod antiquitus Chaldæis fuerat compertum.

Græcis. Hac laude Thales & Hipparchus inſignes fuere apud Græcos. Vide Plinium II, 13.

Sulpicii Galli. Anno U. C. DLXXXVI, ante Chriſtum 168, C. Sulpicius Gallus, tribunus militum, pridie quàm Perſeus rex ſuperatus a Paulo Æmilio eſt, in concionem ab imperatore productus, prædixit nocte proximâ ab horâ ſecundâ uſque ad quartam horam noctis Lunam defecturam eſſe. Sic cautum ut illa eclipſis pro portento ab exercitu Romano acciperetur. Plinius, loc. cit. Livius XLIV, 37.

Sideralis ſcientia. Huc fortè ſpectat Seneca, Natural. quæſt. VII, 25. *Nondum ſunt anni mille quingenti, ex quo Græcia.*

Stellis numeros & nomina fecit.

Multæque hodie ſunt gentes, quæ tantùm facie noverint cælum, quæ nondum ſciant cur Luna deficiat, quare obumbretur. Hoc apud nos quoque nuper ratio ad certum perduxit.

CAP. XVIII. *Ludi.* Dio LX, pag. 682.

Datique. Dio, ibid.

Treceni nummi. Gallicæ monetæ libræ ſunt 58. Hoc congiarium memoratur in MſC. Vindobonenſi *de Imperiis Cæſarum*, quem vide in priore editione Tom. IV, pag. 236. In eo expenſas fuiſſe monetæ Gallicæ libras 15,000,000, aut ampliùs, manifeſtum eſt.

Singula nummorum millia & duceni quinquageni. Dio, ibid. Libræ ſunt Gallicæ monetæ 243.

Generi. Dio, ibid. Generos Claudii, Cn. Pompeium Magnum & L. Junium Silanum vidimus ſuprà in Supplemento Annal. IX, 25.

Reſtituit. Dio, ibid. De die, quem Caius Saturnalibus addidit, diximus ſuprà in Supplemento Annal. VII, 24. Poſt ejus cædem fuerat omiſſus.

CAP. XIX. *Tiberius Alexander.* Joſeph. Antiq. Jud. XX, 5. Iſte eſt Tiberius Alexander, qui memoratur infrà Annal. XV, 28; & poſtea ſæpe in Hiſtoriarum libris.

Alexandriæ Alabarchâ. Alexander, Tiberii Alexandri pater, Alexandriæ omnium genere & opibus primus fuerat. Joſeph. loc. cit. Portas templi Hieroſolymitani auro argentoque veſtiverat. Joſeph. Bell. Jud. V, 5, num. 3. Alabarchia autem erat præcipua Judæorum Alexandrinorum dignitas.

Izates. Rem fusè narrat Joſephus, Antiq. Jud. XX, 2, num. 4 & ſeqq. De Izate adhuc dicetur infrà Annal. XII, 13. Ibi quoque diximus de Adiabene, quæ pars erat & initium Aſſyriæ.

Gravi fame. Joſeph. Antiq. Jud. loc. cit. n. 6. Hæc confirmant, quæ jam notavimus ſuprà, de fame ab Agabo prædictâ.

CAP. XX. *Natu major.* Junior enim erat Mo-

nobazo, Monobazi filio. Joſeph. ibid. num. 3.
Miſit. Joſeph. ibid. num. 4.

CAP. XXI. *Artabanum*. Joſeph. Antiq. Jud. XX, 3; Arbananum II. Vide Canonem regum Parthorum, in Notis ad Annal. II, 1.

Cinnamus. Joſeph. ibid. num. 2; Cinnamus, Artabani II alumnus, ei ſucceſſerat; mox regnum reſtituit.

CAP. XXII. *Tiarâ rectâ*. Joſeph. ibid. Τιάραν ὀρθήν. Hujus tiaræ figuram videre eſt in nummis regum Parthorum. De eâ differentem vide Cl. Pellerin, *Recueil de Médailles de Rois*, p. 135.

Lectoque aureo. Joſeph. ibid.

Niſibis regionem. Quam Macedones appellavere Mygdoniam. Ibi urbs Antiochia, vel Niſibis, hodie *Neſibin*. Vide Plinium VI, 13.

Ademptam. Joſeph. ibid.

CAP. XXIII. *Antiochiæ ad Mæandrum*. Hæc eſt Antiochia Cariæ, quam Mæander & Orſinus circumfluebant. Plin. V, 29. Periit. Cl. d'Anville, *Géographie ancienne*, Tom. II, pag. 76, exiſtimat in ejus locum ſucceſſiſſe *Iegni-Shehr*, id eſt, Urbem novam.

Hermaphroditum. Rem narrat Phlegon, *de Rebus mirabilibus*, Cap. 6.

Olim in Oſtentis. Id enim Romæ antiquitus expiatum, ut videre eſt apud Livium XXVII, 11. Immo verò id horrebant Romani, ut patet ex Livio XXXIX, 22. *Sub idem tempus & ex Umbriâ nuntiatum eſt ſemimarem duodecim ferme annos natum inventum: id prodigium abominantes arceri Romano agro necarique quamprimum juſſerunt.*

In deliciis. Plin. VII, 3. Inde, inter vetera

monumenta, ære, marmore, gemmis, picturis tot imagines hermaphroditorum expressæ, quarum adhuc multæ exstant.

CAP. XXIV. *Scarus.* Plinius IX, 17. Scarus, Gallicè *le Scare*, saxatilis est piscis, qui, cùm ejus caro sit valde mollis & friabilis, principatum apud Romanos obtinuit. Vide Galenum, de Aliment. facult. III, 30.

Nepotum principibus. Gulam hanc helluonum spernit Horatius, Epod. II, 48.

> *Non me Lucrina juverint conchylia,*
> *Magisve rhombus, aut scari,*
> *Si quos Eois intonata fluctibus*
> *Hiems ad hoc vertat mare.*

Mari Carpathio. Mare illud Asiaticum quoque dictum est Plinio V, 27, quod ab Asiâ provinciâ, urbeque Telmesso, nunc *Macri*, inciperet, & ad urbem Carpathum, nunc *Scarsanto*, inter insulam Rhodum & Cretam, *Rhodes* & *Candie*, deveniret.

Curâ adhibitâ. Certè magnam adhibere debuit; cùm paulo ante id tempus scripserit Columella VIII, 17. *Litorum, sic & fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiant: non enim omni mari potest omnis esse, ut scarus, qui totius Asiæ Græciæque litoribus Siciliâ tenus frequentissimus exit, numquam in Ligusticum, nec per Gallias enavit ad Hibericum mare. Itaque ne si capti quidem perferantur in nostra vivaria, diuturni queant possideri.*

Campaniæ oram. Romæ vicinam & opportunam.

Satis piscibus. Hæc, ut & superiora, habet

Plinius IX, 17. Illud autem exemplum pisces serendi nec injucundum, nec inutile.

Cap. XXV. *Perusinus.* Perusia, urbs Etruriæ, nunc *Perugia*; vulgò nobis *Pérouse.*

Quæstorius scriba. Quæstoris scriba.

Mentagram. Quâ de re eloquentissimè pro more suo, Plinius XXVI, 1. *Sensit & facies hominum novos, omnique ævo incognitos, non Italiæ modò, verùm etiam universæ propè Europæ, morbos. Tunc quoque non totâ Italiâ, nec per Illyricum Galliasve, aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi quàm Romæ, circaque: sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ, sed tantâ fæditate, ut quæcumque mors præferenda esset. Gravissimum ex his lichenas appellavere Græco nomine: Latinè quidem, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primùm lasciviâ (ut est procax natura multorum in alienis miseriis) mox & usurpato vocabulo, mentagram... Non fuerat hæc lues apud majores patresque nostros. Et primùm Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino, equite Romano, quæstorio scribâ, cùm in Asiâ apparuisset, inde contagionem ejus importante.* Mentagra illa ad cuticulares morbos pertinet, & lepræ speciem elephantiasi, *la lepre des Arabes*, congenerem referre videtur.

Furfure. Plinius, ibid.

Ægyptiorum medicinam. Plinius, ibid. *Causticis namque curatur: ni usque in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. Adveneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici: hanc solam operam afferentes, magnâ suâ prædâ. Siquidem certum est Manilium Cornutum, e prætoriis, legatum Aquitanicæ provinciæ, HS. CC. elocasse*

in eo morbo curandum sese. H.S.$\overline{CC}$, seu sestertiûm ducenties, sunt Gallicæ monetæ libræ 3,891,005. Quod cùm sit immane, ni maximis opibus valuerit Cornutus, potiùs crediderim legendum $\overline{H.S.}$ CC, id est sestertia ducenta, Gallicæ monetæ libras 38,906. Adhibiti autem Ægyptii medici, quòd hi morbi in Ægypto familiares. Unde Lucretius VI, 1112.

> *Est elephas morbus, quî propter flumina Nili*
> *Gignitur Ægypto in mediâ, neque præterea usquam.*

Scribebat Lucretius antequam elephantiasis & mentagra Romæ fuissent exortæ.

CAP. XXVI. *Stato tempore.* Vulgò post sex menses.

Se abdicavit. Dio LX, pag. 680.

Immoderate excreverant. Id ex Caii Caligulæ insaniâ, de quâ dictum suprà, remanebat. Tunc autem vicies & quater in ludis Circensibus certabatur, ut habet Dio, loc. cit. De his viginti quatuor missibus equorum diximus sæpe ex Kalendariis veteribus.

CAP. XXVII. *Asiatico infensa.* Inhiabat enim hortis, quos Valerius Asiaticus insigni magnificentiâ extollebat; ut dicetur Annal. XI, 1.

Vinicii ruinâ. Dio LX, pag. 683.

Cæsarum adfinitate. Uxorem duxerat Juliam, Germanici filiam.

Eâ ætate. Dio, ibid.

CAP. XXVIII. *Claris natalibus.* Asinius Gallus nepos erat Asinii Pollionis, filius Asinii Galli & Vipsaniæ Agrippinæ, quæ primùm Tiberio nupserat, & ex quo Drusum Cæsarem susceperat. Inde

Inde Asinius Gallus frater erat uterinus Drusi Cæsaris, ut habet Dio LX, pag. 683. Stemma Asiniorum dedi in priore editione Tom. I, p. 422.

Facie ignobili. Staturâ minimus erat & deformis. Dio, loc. cit.

Multavit Claudius. Dio, ibid. Insani autem consilii, & pœnæ, fortè socius fuit Statilius Corvinus. Sic enim Suetonius in Claud. Cap. 13. *Conspiravere autem ad res novas Gallus Asinius, & Statilius Corvinus Pollionis ac Messalæ oratorum nepotes, assumptis compluribus libertis ipsius atque servis.* At de hac societate nihil habet Dio; & fortè duæ diversæ fuere conspirationes. Ut ut est, de pœnâ Statilii Corvini silent scriptores.

CAP. XXIX. *Liberti.* Dio LX, pag. 683 & 684.

Apparitorem. Dio, ibid. Tribunis plebis non erant lictores, sed apparitores, qui iis apparebant, & præstò aderant.

Revocavit in servitutem. Sueton. in Claud. Cap. 25. Sic quoque Marcianus, Digest. lib. XXXVII, Tit. 14, *de Jure patronatûs.* Leg. 5. *Divus Claudius libertum, qui probatus fuerit patrono delatores summisisse, qui de statu ejus facerent ei quæstionem, servum patroni esse jussit.* At lex illa non videtur diu viguisse, ut patet ex Annal. XIII, 26.

Negavit. Sueton. ibid. Id a Claudio fuisse edicto sancitum ait Dio LX, pag. 684.

In insulam Æsculapii. Illa insula Romæ templo Æsculapii fuit insignis: nunc sancto Bartholomæo sacra, dicitur *Isola di S. Bartolomeo.*

Sanxit. Sueton. in Claud. Cap. 25. Huc quoque spectat, quod habet Modestinus, Digest. lib. XL, Tit. 8. *Qui sine manumissione ad libertatem perveniunt.* Leg. 2. *Servo, quem pro derelicto dominus*

ob gravem infirmitatem habuit, ex edicto divi Claudii competit libertas.

CAP. XXX. *Causam dicturum.* Dio LX, p. 684.
Cessasset. Sueton. in Claud. Cap. 15.
Servasset. Dio, loc. cit.
Mnesterem. Dio, ibid.

CAP. XXXI. *Redacta.* Hieronymus in Chronic.
Taprobane. Nunc *l'isle de Ceylan*, insula totius Orientis pulcherrima, quondam Lusitanorum, hodie Batavorum commercio celeberrima.

Diu existimatum. Atque ita quidem ex Hipparcho prodidit Pomponius Mela, qui hanc legationem Claudio missam scripsit. *Taprobane, aut grandis admodum insula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur.* Mela III, 7.

Antichthonum. Seu Antipodum.

Plinium. Plin. VI, 22.

CAP. XXXII. *Maris rubri.* Nunc *la mer des Indes.*

Vectigalia. Vectigalia vulgò ad quinquennium locabantur. De fisco Principis sæpe dictum.

Aquilonibus. Non raptus Aquilone, Gallicè *le vent de Nord-Est:* sic enim ventus fuisset navigationi contrarius. Sed raptus est Aquilonibus, seu tempestatibus, ut rectè explicat Harduinus. Cauro, *le vent de Nord-Ouest*, procelloso vento actus videtur.

Carmaniam. Cujus nomen adhuc retinet *le Kerman.*

Hippuros portum. Portus ille sanè fuit in Occidentali orâ insulæ Taprobanes, fortè ubi nunc portus, qui dicitur *Colombo.*

Alloquio. Indigenarum sermonem edoctus.

Cæsarem. Claudium.

A pluribus. Ab Imperatoribus Augusto, Tiberio, Caio Caligulâ & Claudio factos.

Legatos. Inde quoque legati postea missi sunt ad Julianum Imperatorem, ut videre est apud Ammianum Marcellinum XXII, 4.

CAP. XXXIII. *Nostrum cælum.* Mirabantur Septemtrionalis plagæ sidera, quæ non ita noverant, in Australia sua sidera magis intenti. Plin. loc. cit. *Septemtriones*, la grande, la petite Ourse, *Vergiliasque*, les Pleïades, *apud nos*, *veluti novo cælo*, *mirabantur.* Addit Plinius *Canopum*, le Navire, *lucere noctibus*, *sidus ingens & clarum.* Errat autem Plinius, aut fefellere legati, *ne Lunam quidem apud ipsos*, *nisi ab octavâ ad* XVI *supra terram aspici fatentes.* Plin. ibid. Id enim & inauditum & absurdum.

Suas umbras. Ob mutatum locum, mutatæ eorum umbræ, non in Austros, sed in Septemtriones cadebant. Unde Plinius, ibid. *Maximè mirum iis erat umbras suas in nostrum cælum cadere, non in suum.*

Palæsimundum. Vulgò creditur urbem illam fuisse, quæ nunc dicitur *Jafanapatnam*, celeberrimum Batavorum emporium. *Palli* autem, vel *Pallé*, linguâ Indicâ significat oppidum, aut habitationem. Palæsimundum est ergo oppidum Simundi; & inde tota insula Ptolemæo VII, 4, dicitur habitatio Simundi, Πάλαι ΣΙΜΟΥΝΔΟΥ.

CC mill. plebis. Agriculturæ studio, parco victu, humilibus ædificiis, populi frequentiâ, plurimum veteris hodiernique Sinensium ritûs habebant Taprobanitæ. In eorum quoque scripturâ versus non in transversum extensi, ut apud nos, sed, ut apud Sinenses, a vertice ad inferiora

lineâ rectâ deducti. Vide Diodorum Siculum II, 57.

Vitis usum non esse. Haud verè ergo Iambulus, apud Diodorum Siculum II, 59, ibi vites vinumque memorat. Minimè tamen tunc ignota vitis vel in ipsis Orientis finibus. Vitem enim in Sinas invexit *Tchang-Kien*, qui anno 122 ante Christum extera regna ad Sinarum Occidentem posita adiit, cùm Imperator esset *Kin-ti.*

Pomis abundare. Maximè Assyriis citreisque malis, & aliis id genus arboribus, quæ per totum annum fructibus floribusque sunt gravidæ. Neque usquam terrarum meliora sunt mala aurea, *les oranges.*

Contegerent. Tantâ, inquit Plinius, ibid. reperiuntur magnitudine.

Numquam augeri. Nempe ob oryzæ, *le ris*, copiam, quæ in hac insulâ est quammaxima. Forte & providebant sterilitatibus. Quâ laude jam inclaruerant Imperatores Sinenses, ac maximè Imperator *Suen-ti*, qui anno 54 ante Christum nova horrea condidit; &, cùm fertilissimus fuisset annus, magnam oryzæ vim majore etiam, quàm tum vendebatur, pretio comparavit, ut sterilibus annis viliori pretio venderet; sic geminatâ populi sui utilitate.

Non fora. Ob insita gentis animis justitiæ studia, non fora, non lites, ut Romæ, frequentabantur. Verùm, cùm ubi sunt homines, ibi quoque sint vitia, iis etiam fuere & judices & pœnæ, ut mox dicetur.

Herculem. Herculem, Liberumque patrem, seu Bacchum, mox nominandum, indigenas deos crediderim, sed ita appellatos interpretatione Romanâ. Fortè tamen ob Alexandri Magni victorias gentiumque commercia Græcis Ægyptiisque superstitionibus fuere imbuti.

Elephantisque. Teste Plinio, loc. cit. *Onesicritus, classis Alexandri Magni præfectus, elephantos ibi majores bellicosioresque, quàm in Indiâ, gigni scripsit.* Maximam famam in Oriente adhuc obtinent.

Ceteris Arabum. Cælum & Solem Arabum numina, cunctaque cælestia a Taprobanitis fuisse culta tradit Diodorus Siculus II, 59.

Negantibus. Hæc & superiora, Plinius VI, 22.

Cap. XXXIV. *Centum annis modicam.* Hæc & sequentia Plinius, ibid. Immo Diodorus Siculus II, 57, tradit eos ad centum quinquaginta annos vitam producere. Durat adhuc habitatoribus longissimum illud ævum, idque firmissimum, ut videre est apud Joannem Ribeyro, qui multos annos ibi degit, curiosissimamque hujus insulæ historiam scripsit.

Fertiliorem. Plinius, ibid. Suffragatur jam laudatus Ribeyro.

In pretio. Idque commune semper fuit Orientis vitium.

Testudinis simile. Iis marmor erat testudinaceâ varietate.

Haberi. Nec mirum; cùm Taprobanitæ opibus valerent, & Indis essent vicini: præterea & ipsi gemmis & margaritis abundabant. Vide Ptolemæum VII, 4. Nunc quoque singulis annis Taprobanitæ a die undecimo mensis Martii ad diem vigesimum Aprilis margaritas depiscantur. Passim verò in insulâ reperiuntur laudatissimæ gemmæ, imprimis quas vulgò dicimus *les Rubis*, *les Saphirs*, *les Topases*, *les Yeux de Chat*, *les Hyacinthes*, *les Verlis*, *les Taripots*, &c. Unde non mirum apud eos fuisse præstantiores gemmas & margaritas, quàm apud Romanos.

Majorem usum. Verè quidem, & ex luxuriâ & ostentatione Romanâ. Præterea & Romani artibus præcellebant.

Cap. XXXV. *Relegata.* Plinius VI, 22. Nunc verò & commerciis & navigationibus multò magis innotuit terrarum orbis.

Prius audita. Ante hanc legationem Claudio missam, jam de Seribus scripserat Pomponius Mela III, 7. *Seres intersunt, genus plenum justitiæ, ex commercio, quod rebus in solitudine relictis absens peragit, notissimum.*

Montes Emodos. Plin. ibid. Emodi montes inter Scythas & Indos interjecti, suprà Gangis, *le Gange*, fontes.

Seras. Seres illi non sunt ipsi Sinenses populi, *la Chine*, ut multis creditum, sed pars Scytharum, Orienti maximè obversa, & magno muro Sinensium, qui jam tum exstabat, vicina: nunc *l'Eygur.* De Seribus Plinius VI, 17. Primi sunt hominum, *qui noscantur, Seres, lanicio silvarum nobiles, perfusam aquâ depectentes frondium canitiem: unde geminus feminis nostris labor redordiendi fila, rursumque texendi. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona transluceat.* De Seribus eorumque serico plura adhuc habet Ammianus Marcellinus XXIII, 11. Seras tamen, quos hìc memorat Rachia, non ita dissitos fuisse a Taprobanitis, sed ipsam Australem insulæ Taprobanes partem habitasse ingeniosè conjicit Cl. d'Anville, *Mémoires de l'Académie Royale des Inscriptions*, Tom. XXXII, pag. 602. Id tamen difficultatem facessit, quòd ultra montes Emodos locentur.

Lanicio silvarum. Ex modo laudatis Plinii Ammianique Marcellini testimoniis, videretur

Seras non ex bombycibus, *les vers à ſoie*, ſed ex ſilvis arborumque frondibus & fructibus ſericum texuiſſe. Quod ſentire quoque videtur Virgilius, Georgic. II, ỳ 121.

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?

Rem apud Romanos divulgatam, probabilem fecit P. Viſdelou, qui loca illa adiit, docuitque in regione *Eygur* eſſe arbuſculam, e cujus fructu educitur filum candidiſſimum & tenuiſſimum, cui nomen *Thié-lié*. Vide Cl. d'Anville, *Mémoires de l'Académie Royale des Inſcriptions*, Tom. XXXII, pag. 600. Fortè quoque uſurpata fuere a Seribus, uti hodieque a Sinenſibus uſurpantur, longiſſima fila ſerica, quæ magnâ copiâ per arbores & campos a quibuſdam erucarum ſpeciebus in provinciâ *Chan-tong* funduntur. Vide P. du Halde, *Deſcription de l'Empire de la Chine*, Tom. II, pag. 207. Tunc forent diſtinguenda ſerica ex arboribus, & bombycina e bombycibus. Nec tum erat unica bombycum ſpecies, ſed multiplex, ut videre eſt apud Plinium XI, 22 & 23: nondum memorat Sinenſem Indicamve bombycis ſpeciem, quæ apud nos nunc vulgatiſſima. Serica & bombycina diſtinguit Ulpianus in Digeſt. libr. XXXIV, Tit. 2, *de Auro, argento, &c. legatis*. Leg. 23. *Veſtimentorum ſunt lanea omnia, lineaque, vel ſerica, vel bombycina.*

Ab ipſis aſpici. E longinquo quidem aſpiciebantur, ſiquidem ingentes & maris & terrarum tractus intercedebant. At ſemper commerciorum causâ longinquæ regiones petitæ. Jam multò antè, non modò Maracandam, *Samarkand*, ſed & Perſidem ob commercia Sinenſes adierant, ut videre eſt in eorum Hiſtoriâ. Immo ob illas longinquas peregrinationes reperta ab ipſis videtur

pyxis magnetica, *la Boussole*, quâ non mari, sed terrâ, utebantur, suisque curribus eam aptabant, ut ejus ope inter viarum incerta cursum dirigerent. Talem pyxidis magneticæ usum memorat eorum Historia sub Imperatore *Tching-Ouang*, ad annum 1106, ante Christum.

Hominum magnitudinem. Hæc & seqq. Plinius VI, 22. Jam monuimus suprà Seras esse Scythas. Si quis verò nunc eorum magnitudinem, rutilas comas, cæruleos oculos conferat cum iis quæ habet Tacitus *de Moribus Germanorum*, Cap. 4. *Habitus quoque corporum quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus; truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora;* novum erit argumentum Germanos esse Scythicâ origine. Truces quoque Serum soni asperitatem Scythicæ linguæ arguunt.

Fluminis. Plinius VI, 17. *Primum eorum* (Serum) *noscitur flumen Psitaras.* Flumen illud idem esse debet, quod nunc dicitur *la riviere d'Yerghien.* Ulteriore autem ripâ ponebantur merces, quòd commercia exspectabant Seres, teste Plinio, ibid.

Libidinis velamenta. Inde, cùm varia Romanæ luxuriæ portenta recensuisset Seneca, addit: *Video sericas vestes, si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est quo defendi aut corpus, aut denique pudor possit: quibus sumptis, mulier parum liquidò, nudam se non esse, jurabit. Hæc ingenti summâ, ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur, ut matronæ nostræ, ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quàm in publico ostendant.* Senec. *de Beneficiis*, VII, 9. Hæc Serica auro rependebantur; ideo miratur Seneca Romanos non posse *vestitos esse sine commercio Serum.* Sub principatu Tiberii, *interdictum ne vestis*

Serica viros fœdaret; ut vidimus ſuprà Annal. II, 33. Poſtea ipſi milites ſericati inceſſere, cùm de Judæis triumpharent Veſpaſianus & Titus, ut dicemus infrà in Appendice ad librum Hiſtoriarum V, 50.

Arceſſi. Inter peregrinas merces ad vectigal pertinentes recenſentur a Marciano, in Digeſt. libr. XXXIV, Tit. 4, de Publicanis & vectigalibus. Leg. 16. *Veſtis ſerica, vel ſubſerica, vel attincta, carbaſea, nema ſericum.* Carbaſea mihi videtur, *la Gaze.* Nema autem ſericum ſunt ſerica fila, quæ redordiebantur rurſumque texebant feminæ Romanæ, ut ex Plinio ſuprà notavimus.

ANECDOTA
DE TIBERIO ET CAIO PRINCIPIBUS.

CUM multa ab optimis ſcriptoribus omittantur, quæ tamen ſcire intereſt, ut Principum ingenia, & temporum uſus moreſque innoteſcant, Anecdota de Tiberio & Caio Caligulâ Principibus ſubjiciam, ne curioſus lector meam hac in re diligentiam deſideret.

De Tiberio.

TALEM ſuî memoriam reliquit Tiberius, ut omnes ejus tum corporis, tum animi dotes pernoſcere, neque inutile, neque lectoribus ingratum duxerim. Quæ Cornelii Taciti & Suetonii ſcriptis innotuêre, haud repetam. Verùm anecdota, & aliis auctoribus per tranſennam dicta ſeligam.

Ac primò quidem *ferunt Tiberio Cæſari, nec alii genitorum mortalium fuiſſe naturam, ut expergefactus noctu pauliſper haud alio modo, quàm luce clarâ contueretur omnia, paulatim tenebris ſe obducentibus.* Plin. XI, 37. Sect. 54. Id poſtea multorum exemplis firmatum eſt. Vide notas Reimari ad Dionem LVII. pag. 603.

Inter cibos *Cucumis mirâ voluptate* illi fuit *expetitus*, Plin. XIX, 5. Cúmque in explendâ Principum gulâ ſumma ſemper fuerit induſtria,

vasis ac specularibus cautum, ut *fere toto anno Cucumis illi pararetur*, Columell. de Re Rustic. XI, 3.

Laser quoque, l'Angélique, *nobilitavit*, illud *flagitans omnibus annis e Germaniâ*, Plin. XIX, 5. Sect. 28. Ceterùm, ut mos est iis, qui vilioribus delectantur, sumptuosiores cibos respuebat. Missum sibi *mullum ingentis formæ (quatuor pondo & ad selibram fuisse aiunt) in macellum deferri & venire jussit: Amici, inquit, omnia me fallunt, nisi istum mullum aut Apicius emerit, aut P. Octavius. Ultra spem illi conjectura processit: licitati sunt: vicit Octavius, & ingentem consecutus est inter suos gloriam, cùm quinque millibus HS*, Gallicæ monetæ libris 972, *emisset piscem, quem Cæsar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octavio fuit turpe. Nam ille qui emerat, ut Tiberio mitteret, (quamquam illum quoque reprehenderim) admiratus est rem, quâ putavit Cæsarem dignum.* Seneo. Epist. XCV.

Quod verò singulare, pervicax ille animus superstitione laboravit. Cúmque tonitrua præter modum expavescetet, *tonante cælo, coronari* lauro erat *solitus contra fulminum metus*, Plin. XV, 30. *In capillo etiam tondendo, servavit interlunia*, Plin. XVI, 39. Et nescio quâ sternutamentorũm religione tractus, ut sternutans consalutaretur, vel in vehiculo exigebat, Plin. XXVIII, 2. Quàm fuerit astrologiæ deditus, omnibus compertum.

Superstitione incertum an religione ductus, fortè grati animi causâ, quòd a Sejani facinore Judæi abhorruissent, sacra Judaica tanti fecit, ut nullus ferme esset ex ejus domo, cujus donaria non exstarent in templo Hierosolymitano; in quo ipse mandavit quotidianas in perpetuum mactari

victimas suis sumptibus, deo votas altissimo. *Quæ quidem sacra, Imperatoriæ venerationis monumentum, Caio Principe, adhuc peragebantur.* Οὕτως ὁσίωτο περὶ τὰ ἡμέτερα, ὥστε μονονοὺ πανοίκιος ἀναθήμασι πολυτελείαις τὸ ἱερὸν ἡμῶν ἐκόσμησε, προστάξας καὶ διαιωνίους ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεχεῖς ὁλοκαύτους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, ἀπαρχὴν τῷ ὑψίστῳ Θεῷ· αἳ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται, καὶ εἰς ἅπαν ἐπιτελεσθήσονται, μήνυμα τρόπων ὄντως αὐτοκρατορικῶν. Philo, Legat. ad Caium. pag. 1014 & 1015.

In cogitando acerrimus, in consultando rarus exstitit. Unde Augustus, Tiberium innuens, dixit Romanis se imperii heredem relicturum, qui numquam bis unâ de re consultaverit. Ῥωμαίοις δὲ τῆς ἀρχῆς ἔλεγεν ἀπολείψειν διάδοχον, ὃς οὐδέποτε περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος δὶς ἐβουλεύσατο· Τιβέριον λέγων. Plutarch. Apophthegm. Laconic. Tom. II. pag. 207.

Ut cresceret reverentia, amicitias exuit. *Inter initia* principatûs *dicenti cuidam, Meministi: antequam plures notas familiaritatis veteris proferret, Non memini, inquit, quid fuerim. Aversabatur* enim *omnium amicorum & æqualium notitiam, & illam solam præsentem fortunam suam aspici, illam solam cogitari ac narrari volebat: inquisitorem habebat, veterem amicum.* Senec. de Benefic. V, 25.

Ne quâ re tanta majestas violaretur, quam sibi, eamdem suis imaginibus venerationem esse voluit. Testisque Philostratus, vel in ipsis remotissimis provinciis majorem fuisse Tiberii statuarum, quàm Jovis Olympii metum ac religionem. Οἱ καὶ τοῦ Διὸς τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ φοβερώτεροι τότε καὶ ἀσυλότεροι ἦσαν· Τιβερίου γε ὄντες (ἀνδριάντες), Philostrat. Vit. Apollon. I, 15.

Quantò magis servituti imminens, tantò crebrior libertatis laudator, conviciorumque patientior, dicebat *in civitate liberâ, linguas liberas esse, & mentes hominum* oportere. Joan. Saresberiensis in Policratic. III, 14.

Legum duritiem, ut virtuti & utilitati publicæ consuleret, mollivit. Cúmque more esset receptum, ut civicâ coronâ donaretur, *qui civem servaverat, eodem tempore etiam hostem occiderat, neque locum in eâ pugnâ reliquerat, consultus est Tiberius an civicam coronam capere posset, qui civem in prælio servasset, & hostes ibidem duos occidisset, sed locum, in quo pugnabat, non retinuisset, eoque loco hostes potiti essent; rescripsit eum quoque civicâ dignum videri, quòd appareret tam iniquo loco civem ab eo servatum, ut etiam a fortiter pugnantibus retineri non quiverit.* Gellius V, 6.

Liberalitatem, quâ inter bonas malasque Principum dotes nullam ambiguam magis puto, eo temperamento flexit, ut cùm exhaustas aliquot fortunas reparasset, idemque subsidium a nepote M. Allio prætorio efflagitaretur, *edere illum sibi nomina creditorum jussit. Cùm edita essent, scripsit, nepoti jussisse se pecuniam solvi.* Alios deinde complures privatâ hac contumeliâ haud deterritos (audax enim & inverecunda paupertas) *jussit reddere in senatu æris alieni causas.* Sicque effrænam nepotum proterviam pudore paululum repressit. Quis enim eam penitus coercuerit? Hac de re aliter sentit, rationesque beneficiorum, Principibus haud semper parabiles, laudat Seneca de Benefic. II, 7 & 8. ingeniosior, quàm prudentior philosophus.

Non siluerim percrebuisse, *Tiberio Principe excogitatum vitri temperamentum, ut flexibile*

esset: & totam officinam artificis ejus abolitam; ne æris, argenti, auri metallis pretia detraherentur. Verùm ut rectè observat Plinius XXXVI, 26. *ea fama crebrior diu, quàm certior fuit.* Architectum, hujusce artis repertorem, vas vitreum contusum, manibusque contritum, coram Principe, refecisse; ideoque capite damnatum narrat. Dio LVII. pag. 617. Fusiùs etiam Petronius in Satyric. LI. Neuter tamen fidem fecit.

Certior & luctuosior, novus morbus, *Colum* dictus. *Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam id prior Imperatore ipso sensit, magnâ civitatis ambage, cùm edicto ejus excusantis valetudinem, legeretur nomen incognitum.* Plin. XXVI, 1.

Nunc verò qui hæc, ceteraque sex prioribus annalium libris contenta, revolverit, animadvertet duos exstitisse Principes, ingenio persimiles, arte dominandi celebratissimos, Tiberium & Ludovicum XI, Galliæ regem. Quorum, ut virtutes, sic vitia reputanti mihi sæpe in mentem venit utrùm expers criminis esse valeret summa ars politica. Cúmque mens exemplorum multitudine, rerum & sententiarum varietate fatisceret, tandem visum est artium omnium præstantissimam esse artem politicam: in privatis hominibus, quanta quanta sit, mancam semper esse ac mutilam: summam reperiri non posse nisi in Principibus. Dominationem, exiguis finibus constrictam, summæ arti politicæ vix esse parem; vulgò per dolos, quandoque per crimina grassari: inde repetendum Machiavelli vitium, qui cùm non videret, unde virtutes educaret, ad scelera deflexit: contrà verò Tacitum, regnorum imperiorumque majestati assuetum, crimina odisse, & vel in recensendis Principum vitiis virtuti semper patrocinari. Nulla

esse politicorum Principum vitia, quæ virtutibus pensari non valeant: secretum dissimulatione, dexteritatem fraude, vim violentiâ, virtutem scelere præstare. Itaque artis politicæ summam adsequi posse Principem valido corpore, mente acerrimâ, haud exiguâ dominatione dotatum, libidinum modicum, laboris patientem, futuri magis quàm præsentis curiosum, iisque sæculis constitutum, in quibus summæ virtuti locus. Nihil enim perfecti ab ætatibus barbaris exspectaveris. Quinam verò ad artis politicæ fastigium, quo nihil Principibus gloriosum magis, nihil populis magis optandum, pervenerint, propiúsve accesserint, lectorum judicio permiserim. Me hac de re pronuntiare foret invidiosum.

De Caio.

CAIO Caligulæ non illiteratum fuit ingenium. De rhetoricâ Latinè scripsit. Suidas verbo Γάϊος.

At luxu, quàm literis, celebratior: immo luxûs, qui Romanum imperium perdidit, auctor & princeps, *centies sestertio*, Gallicæ monetæ libris 1,945,502, *cenavit uno die: & in hoc omnium adjutus ingenio, vix tamen invenit, quomodo trium provinciarum tributum una cena fieret.* Senec. Consol. ad Helviam, IX.

Pomponius Secundus, vates, luxuriæ æmulus, cenam fecit Principi, in quâ singulæ unciæ vini constitere DCCCCLX nummis, *Gallicæ monetæ libris* 186, Plin. XIV, 4.

Instituit Caius *solia*, id est balinea, *unguento temperari;* ut balineis simul & odoribus recrearetur: nec *Principale* diu fuit *hoc bonum*, quod quidam *ex servis Neronis* postea æmulatus est. Plin. XIII, 3. Sueton. in Caio XXXVII.

Ad muliebria delapsus, *socculos* induit *e margaritis*. Plin. XXXVII, 2.

Inter hæc pudendæ mollitiei, rem magnificentiâ Imperii dignam ausus est. Tum enim *abies admirationis præcipuæ visa est in navi, quæ ex Ægypto, Caii Principis jussu, obeliscum in Vaticano circo statutum quatuorque truncos lapides ejusdem ad sustinendum eum adduxit: quâ nave nihil admirabilius visum in mari certum est.* CXX *M*, id est centum viginti millia, *modiûm lentis pro saburrâ*, *Gallicè* le lest, *ei fuere. Longitudo spatium obtinuit magnâ ex parte Ostiensis portûs latere lævo. Ibi namque demersa est a Claudio Principe, cum tribus molibus, turrium altitudine, in eâ exædificatis obiter Puteolano pulvere, advectisque. Arboris ejus crassitudo quatuor hominum ulnas complectentium implebat*, Plin. XVI, 40. Hæc est Caii navis, quâ *nulla*, *teste* Plinio, *admirabilior in mari visa*: major proinde undecirem i Demetrii, ad quam succisa est in Cypro cedrus *centum triginta pedum, crassitudinis verò ad trium hominum complexum*, Plin. Ibid.

Quod verò admirationem vincit, stat adhuc Romæ obeliscus ille ante ædem D. Petri, pondere librarum 963,537 & $\frac{11}{48}$: anteà stabat in Caii & Neronis circo, cujus triplici muro pars ecclesiæ D. Petri innititur. Inde anno 1586 eum transferri curavit Sixtus Quintus, Pontifex maximus, ad Urbis splendorem & ornamentum pari cum Cæsaribus animo. In id opus, cùm modicum adhuc esset argenti pretium, impendit 37,975 nummos Romanos, *scudi*, non numeratis amplissimis præmiis, quæ Dominico Fontanæ, architecto ducique operis, dono dedit. Hæcque impensa fuit tantùm, ut obeliscus dejiceretur, e circo Vaticano ad aream ecclesiæ D. Petri duceretur, &

extolleretur : totaque moles tot materiis, ferreis vinculis, funibus, ne læderetur, compacta est, ut, cùm attolleretur, æstimata sit pondo 1,043,537. Quantæ ergò, Caio Principe, factæ sunt impensæ ut obeliscus ille ex Ægypto efferretur, Nilo navibus subveheretur, in admirabili Caii nave collocaretur, per mare deferretur; inde novis navibus Tiberi impositus Romam duceretur, rursus extraheretur; &, vel ad ripam circo Vaticano propiorem eductus, ad duplo longius spatium, quàm quo Sixtus V duxerat, traheretur, ac demum quatuor truncis lapidibus, pariter ex Ægypto advectis superimponeretur! Et cùm hæc in uno obelisco miramur, quid si cogitemus fuisse Romæ sex magnos obeliscos, & parvos quadraginta duos, teste Victore, de Regionibus Urbis? Præter Dominicum Fontanam, qui egregium opus scripsit, *della Trasportatione dell' Obelisco Vaticano*, vide Bonanni, *Numismata Summorum Pontificum templi Vaticani fabricam indicantia*, Cap. 33. & *Castelli, e Ponti di Maestro Niccola Zabaglia con la descrizione del trasporto dell' Obelisco Vaticano del Cavaliere Domenico Fontana*. In Roma. Pagliarini. 1743. Tab. 38 & 40. & seqq.

Ut magis adhuc perspiciatur quanta fuerit Caii navis, observaverim minorem fuisse, maximam tamen, navem, quâ Augustus obeliscum antè advexerat. De hac nave ita MS. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, num. 648. in quo *Imperia Cæsarum* summatim continentur. *Hoc Imperatore*, Augusto, *navis Alexandrina primùm in portum Romanum introivit, nomine Acatus*, fortè Achates, *quæ attulit frumenti modios CCCC, vectores MCC, piper, linteamen, carta, vitria & opoliscum*, corrige *cartam*, nempe factam ex papyro, *vitrea, & obeliscum, cum suâ sibi base, qui est*

in circo maximo, altum pedes LXXXVII *S*. Id eſt *cum ſemipede*.

Caius, cùm Auguſtum ſuperaſſet, æmulatus eſt Syriæ & Ægypti reges, qui inopiâ abietis cedro ad claſſes ferebantur uſi: *fabricavit de cedris liburnicas, gemmatis puppibus, verſicoloribus velis*. Sueton. in Caio XXXVII.

Cleopatram quoque vicit, commentus *portentoſiſſima genera ciborum atque cenarum, ut pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet: convivis ex auro panes & opſonia apponeret: aut frugi hominem eſſe oportere dictitans, aut Cæſarem*. Sueton. ibid.

STEMMA CÆSARUM

Ad Nummorum, Scriptorum veterum, ac maximè C. CORNELII TACITI intelligentiam illustratum.

1. CAIUS JULIUS CÆSAR, nobilissimâ Juliorum familiâ genitus, dictatoris pater, fratrem habuit Lucium Julium Cæsarem. Hic prætor, ille præturâ perfunctus, nullis evidentibus causis, dum calceantur, repentinâ morte obière: Lucius Romæ, Caius Pisis exanimatus anno U. C. DCLXX. Julia, eorum soror, conjugem habuit C. Marium, septies consulem, sæculi sui decus & ornamentum, dictatori Cæsari virtutis incitamentum. Cæsarum, totiusque gentis Juliæ, licèt Ascanio Julo, Æneæ filio, & Venere deâ ortos se jactitarent, laus maxima fuit DICTATOR CÆSAR. Sueton. in Jul. I & VI. Plin. VII, 53. Plutarch. in Mario, p. 408.

2. AURELIA, uxor Caii Julii Cæsaris, dictatoris mater; femina morum honestate illustris. Plutarch. in Cæsare, pag. 711. Tacit. Dialog. de Orat. XXVIII.

3. CAIUS JULIUS CÆSAR, DICTATOR; natus est IV. Idus Quintiles, anno U. C. DCLIV.

ante Christum 100, Mario VI & Valerio Flacco consulibus. Pharsalicis in campis Cn. Pompeii Magni victor, Romæ, terrarum dominæ, imperavit anno U. C. DCCVI. Quadriennio pòst, a M. Bruto, C. Cassio, aliisque conjuratis, Idibus Martiis anni U. C. DCCX, occisus est. Vir Romanorum maximus, & laude dignissimus, nisi, quod summum est in liberâ civitate crimen, libertatem perdidisset. Mentis capacitate, animi sublimitate, celeritate ingenii supra humanam & naturam, & fidem, evectus, non patriam tantùm, sed totum terrarum orbem rebus præclarè gestis illustravit. Ad gloriam tamen, incertum, an ad generis humani injuriam natus, qui collatis signis quinquagies dimicavit, &, præter bellorum civilium strages undecies centena & XCII M. hominum (*) a se occisa prœliis ipse prodidit. Macrob. Saturnal. I, 12. Vell. Patercul. II, 41 & seqq. Plin. VII, 25.

In nummis appellatur CÆSAR IMP. COS. AVG. PONT. MAX. DICT. PERP. *Cæsar imperator, consul, augur, pontifex maximus, dictator perpetuò.* Post mortem DIVOS vel DIVVS JVLIVS.

4. COSSUTIA, uxor Cæsaris, familiâ equestri, sed admodum dives. Cæsari adhuc prætextato desponsata, postea dimissa. Sueton. in Jul. Cæs. I.

5. CORNELIA, Cinnæ quater consulis filia, secunda uxor Cæsaris; quam ut repudiaret a dictatore Syllâ, neque spe, neque metu unquam

(*) Ut vulgo scribimus 1,192,000 hominum. Plutarchus in Cæsar. pag. 715. ait Julium diversis temporibus signa contulisse cum triciès centenis millibus, 3,000,000, hominum; decies, 1,000,000, interfecisse, totidem cepisse.

compelli potuit. Defunctam, cùm quæstor esset, pro rostris laudavit. Sueton. in Jul. I & VI. Plutarch. in Jul. pag. 707.

6. JULIA, Cæsaris & Corneliæ filia, primùm Servilio Cæpioni desponsata; eo deinde repudiato, fuit Cn. Pompeio Magno collocata anno U. C. DCXCV. Illam anno U. C. DCC, mortuam laudavit nepos Octavius: in ejus honorem venationes ludosque gladiatorios instituit Cæsar, pater optimus. Sueton. in Jul. XXI. in Aug. VIII. Dio XXXVIII. pag. 63. XXXIX. pag. 120. XLIII. pag. 225.

7. CNEIUS POMPEIUS MAGNUS, Pompeio Strabone & Luciliâ anno U. C. DCXLVIII. pridie Kalendas Octobris genitus, conjux Juliæ. Pompeio majorem non haberet Roma, si Cæsarem non tulisset. Octavo decimo ætatis anno civilia bella sustinuit. Viginti tres annos natus, privatis ut opibus, ita & consiliis, dignitatem patriæ vindicare aggressus est. Magna ausus, magnificentiùs conata executus, oram maritimam a prædonibus liberavit; imperium maris populo Romano restituit; Asiam, quam ultimam provinciarum acceperat, eamdem mediam fecit; subactâ Africâ, Magni nomen in spolium cepit. Ex Ponto, Armeniâ, Paphlagoniâ, Cappadociâ, Ciliciâ, Syriâ, Scythis, Judæis, Albanis, Iberiâ, insulâ Cretâ, Basternis, & super hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphavit. Tot victoriarum monumentum superstes esse voluit in delubro Minervæ, quod anno U. C. DCXCVI. ex manubiis dicavit, positâ hac inscriptione: CN. POMPEIVS MAGNVS IMP. BELLO XXX ANNORVM CONFECTO, FVSIS, FVGATIS, OCCISIS, IN DEDITIONEM

ACCEPTIS HOMINVM CENTIES VICIES SEMEL LXXXIII M. (12,183,000 hominum) DEPRESSIS AVT CAPTIS NAVIBVS DCCCXLVI. OPPIDIS, CASTELLIS MDXXXVIII IN FIDEM RECEPTIS. TERRIS A MAEOTIS LACV AD RVBRVM MARE SVBACTIS, VOTVM MERITO MINERVAE. Civis optimus ac feliciſſimus, ſi parem ferre potuiſſet, nec inexplebili pecuniæ cupiditate laboraſſet. Dominationem dum unus affectat, victus interficitur anno U.C. DCCVI: & Cæſar, mortuo illacrimans, bis victor videtur, ac ſolus imperat. Plin. VII, 26. XXXVII, 2. Tacit. Annal. XIII, 6. Vell. Paterc. II, 29. Plutarch. in Pompeio, pag. 619.

In nummis appellatur CN. MAGN. PIVS. PROCOS. IMP. IMP. ITER. PRAEF. CLAS. ET. ORAE. MARIT. EX. SC. id eſt, *Cneius magnus, pius, proconſul, imperator, imperator iterum, præfectus claſſis & oræ maritimæ, ex ſenatûs conſulto.*

8. N. Cn. Pompeii & Juliæ filius, Cæſaris nepos, natus ad maxima, & Cæſarem inter ac Pompeium pacis vinculum; ſed brevì poſt matrem exſtinctus eſt anno U. C. DCCI. Cum ipſo ſtirps Cæſaris, & reipublicæ Romanæ libertas periere. Vell. Patercul. II, 47.

9. N. Cn. Pompeii & Juliæ filia, neptis Cæſaris. In partu occubuit mater ejus Julia anno U. C. DCC. Ipſa paucos dies vixit. Plutarch. in Jul. pag. 647. Dio XXXIX. pag. 120.

10. POMPEIA, Quinti Pompeii filia, Lucii Syllæ neptis, tertia uxor Cæſaris, qui illam repudiavit, a Publio Clodio adulteratam opinatus. Cur dimiſiſſet interrogatus, reſpondit: *tha-*

lamum Cæsaris non modò crimine, sed etiam suspicione vacuum esse debere. Sueton. in Jul. VI. Plutarch. in Jul. pag. 711. in Cicerone, pag. 874 & 875.

11. CALPURNIA, L. Calpurnii Pisonis filia, nupsit Cæsari anno U. C. DCXCV. Interfecto conjuge, ad M. Antonium confugit; convasatis ex uxoriâ domo quatuor millibus talentorum, monetæ Gallicæ libris 18,275,000. Suet. in Jul. LXXXI. Plutarch. in Jul. pag. 714. in Antonio, pag. 922.

12. JULIA, Caii Julii Cæsaris, prætorii, & Aureliæ filia, Cæsaris dictatoris soror, uxor M. Atii Balbi. Sueton. in Aug. IV.

13. MARCUS ATIUS BALBUS, stirpe Aricinus, Juliæ, dictatoris sororis, conjux, Augusti avus; multis imaginibus senatoriis nobilis, Cæsarum affinitate nobilior. Sueton. in Aug. IV.

14. ATIA, M. Atii Balbi & Juliæ filia, uxor Caii Octavii, mater Augusti. Sueton. in Aug. IV. Tacit. Dialog. de Orat. XXVIII.

15. CAIUS OCTAVIUS, Atiæ conjux Augusti pater, oriundus Velitris, familiâ equestri, sed vetere ac locuplete. Post præturam Macedoniam sortitus est. Residuam Spartaci & Catilinæ manum delevit: Bessos Thracasque magno prœlio fudit, socios tractavit humanissimè. Decedens Macedoniâ, priusquam profiteri se candidatum consulatûs posset, morte repentinâ obiit. Ex priore cum Ancharià matrimonio Octaviam susceperat, quæ ad stirpem Cæsarum nihil pertinet. Sueton. in Aug. III, IV & V.

16. OCTAVIA, Atiæ & Octavii filia, soror Augusti; primùm Fausto Syllæ destinata, deinde Claudio Marcello & M. Antonio nupta: femina virtutum & literarum studiis commendatissima. Defunctam anno U. C. DCCXLIII. laudavit Augustus. Corinthii templum ei sacrarunt. Sueton. in Jul. XXVII. Dio LIV. pag. 546. Pausanias II, 3. in Corinth. Plin. III, 2. Sect. 3.

17. CAIUS CLAUDIUS MARCELLUS Octaviæ, sororis Augusti, conjux; consulatum gessit anno U. C. DCCIV. Licèt Cæsari dictatori affinis, fuit tamen ei inimicissimus. Sueton. in Jul. XXVII. Dio XL. pag. 148.

18. MARCUS MARCELLUS, Octaviæ & Claudii Marcelli filius, maximæ spei juvenis, Augusto carissimus, & successionis, in quam alebatur, capax: sed flagrantibus populi Romani studiis intra juventam ereptus est anno U. C. DCCXXXI. Memoriam ejus maximis honoribus prosecutus est Augustus; immortalem fecit Virgilius. Tacit. Annal. II, 41. III, 64. Dio LIII. pag. 517. Virgil. Æneid. VI, 883.

19. POMPEIA, Sexti Pompeii filia, M. Marcello desponsa anno U. C. DCCXV. Dio lib. XLVIII. pag. 380.

JULIA, Augusti & Scriboniæ filia, M. Marcello nupta, anno U. C. DCCXXIX. Dio LIII. pag. 515. De illâ plura dicentur infrà num. 47.

20. MARCELLA major, Claudii Marcelli & Octaviæ filia: primò uxor, ut mihi videtur, Apuleii,

Apuleii, deinde Valerii Messalæ. Sueton. in Aug. LIII. Dio LIV. pag. 543.

21. APULEIUS, Marcellæ majoris maritus, fortè filius Sexti Apuleii, qui consulatum gessit anno U. C. DCCXXV. Dio LIV. pag. 543.

22. APULEIA VARILIA, neptis Octaviæ sororis Augusti, Apuleii & Marcellæ majoris filia, damnata adulterii anno U. C. DCCLXX, & ultra ducentesimum lapidem ablegata. Tacit. Annal. II, 50.

23. M. VALERIUS MESSALA BARBATUS, alter Marcellæ majoris maritus, consul anno U. C. DCCXLII. Sueton. in Aug. LXIII. in Claud. XXVI. Dio LIV. pag. 541.

24. M. VALERIUS MESSALA BARBATUS, Messalæ Barbati & Marcellæ majoris filius, Messalinæ pater. Sueton. in Claud. XXVI.

25. DOMITIA LEPIDA, Antoniæ minoris & L. Domitii Ahenobarbi filia, uxor Messalæ Barbati, mater Messalinæ. Femina impudica, infamis, violenta; formâ, ætate, opibus, vitiis, Agrippinæ, Neronis matris, æmula: ideo morte damnata anno U. C. DCCCVII. Tacit. Annal. XI, 37. XII, 64. Sueton. in Claud. XXVI. in Ner. VII.

26. VALERIA MESSALINA, Messalæ Barbati & Domitiæ Lepidæ filia; uxor Claudii imperatoris: novæ, & furori proximæ, libidinis femina. Cùm imperator Ostiæ diversaretur, Silio nubere ausa est. Inauditum ob scelus occisa anno

U. C. DCCCI. Sueton. in Claud. XXVI. Tacit. Annal. XI, 26 & seqq.

In nummis appellatur ΟΥΑΛΕΡΙΑ ΜΕΣΣΑΛΙΝΑ. ΜΕΣΣΑΛΙΝΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Id est, *Valeria Messalina: Messalina Augusta.* Olim fuit in Museo Collegii Ludovici Magni ærea ejus statua, inscripta: MES. AUG. id est, *Messalina Augusta.*

TIBERIUS CLAUDIUS, IMPERATOR V, conjux Messalinæ. De illo dicetur infrà num. 101.

27. MARCELLA minor, Octaviæ & Marcelli filia, primùm M. Vipsanii Agrippæ, deinde M. Juli Antonii uxor. Sueton. in Aug. LXIII. Plutarch. in Anton. pag. 955.

MARCUS VIPSANIUS AGRIPPA, Marcellæ minoris maritus, postea Juliæ, Augusti filiæ. De illo plura num. 47.

28. NN. liberi, quos Vipsanius Agrippa ex Marcellâ minore susceperat, antequam Juliam, Augusti filiam, uxorem duceret. Sueton. in Aug. LXIII.

29. MARCUS JULUS ANTONIUS, M. Antonii triumviri & Fulviæ filius, Marcellæ minoris, ab Agrippâ dimissæ, maritus: consulatum gessit anno U. C. DCCXLIV. Vir projectæ libidinis, & ob adulterium Juliæ, Augusti filiæ, morte punitus. Egregium carmen illi inscripserat Horatius, Pindari laudator & æmulus. Tacit. Annal. III, 18. IV, 44. Dio LIV. pag. 546. LV. pag. 555. Horat. IV. Od. 2.

30. LUCIUS ANTONIUS, Juli Antonii &

Marcellæ minoris filius. Ob scelus patris, adhuc admodum adolescentulus in civitatem Massiliensem ab Augusto sepositus est, ut specie studiorum nomen exilii tegeretur. Obiit anno U.C. DCCLXXVIII. Tacit. Annal. IV, 44.

31. MARCUS ANTONIUS, triumvir, M. Antonii, oratoris, filius, alter Octaviæ, sororis Augusti, maritus, quam uxorem accepit anno U. C. DCCXIV. Eam verò repudiavit anno U. C. DCCXXII, ut Cleopatræ, Ægypti reginarum novissimæ, ipse serviret. Cæsare dictatore occiso, sestertium septies millies, Gallicæ monetæ libras 136,185,175, ad ædem Opis depositum occupaverat. Civis pessimus, in triumviratu prægravis, & scelere proscriptionum infamis. Summa sæpe consecuturus, nisi fortunâ suâ inferiorem, aut potiùs indignum, se semper præstitisset. Ad Actium victus anno U. C. DCCXXIV, multa desidiæ crimina morte redemit, scriptis tamen & morte Ciceronis æternùm famosus. Vell. Patercul. II, 60 & 87. Dio L. pag. 420. Plin. VII, 45. Plutarch. in Anton. Cicero in Philippic.

In nummis appellatur M. ANTON. M. F. M. N. AVG. IMP. COS. DESIG. ITER. ET. TERT. IIIVIR. RPC. id est, *Marcus Antonius, Marci filius, Marci nepos, augur, imperator, consul designatus iterum & tertiùm, triumvir reipublicæ constituendæ.*

32. ANTONIA major, Octaviæ, Augusti sororis, & M. Antonii triumviri filia, uxor L. Domitii Ahenobarbi. A Tacito Antonia minor appellatur; fortè Antoniam majorem ex Fulviâ antè susceperat Antonius. At Dio perperam scripsit Antoniam Cn. Domitio fuisse desponsatam. Dio

XLVIII. pag. 390. Tacit. Annal. IV, 44. Suetonii in Nerone V. Plutarch. in Anton. pag. 955.

33. LUCIUS DOMITIUS AHENOBARBUS, Cn. Domitio, Cæsaris dictatoris interfectore, genitus, maritus Antoniæ majoris. Vir profusus, arrogans, immitis: exercitu Albim transcendit; longiúsque penetratâ Germaniâ, quàm quisquam priorum, insignia triumphi adeptus est. Obiit anno U. C. DCCLXXVIII. Sueton. in Nerone IV. Tacit. Annal. IV, 44.

34. CNEIUS DOMITIUS AHENOBARBUS, Antoniæ majoris & Lucii Domitii filius; Agrippinam, Germanici filiam, uxorem duxit anno U. C. DCCLXXXI. consulatum gessit anno U. C. DCCLXXXV. Omni parte vitæ ita detestabilis, ut ex se & Agrippinâ nihil boni nasci posse verè pronuntiaverit. Sueton. in Nerone V. Tacit. Annal. IV, 75. Dio LVIII. pag. 633. LXI. pag. 690.

AGRIPPINA, Germanici & Agrippinæ, Vipsanio Agrippâ genitæ, filia, Cn. Domitii uxor, Neronis imperatoris mater. De hac imperii Romani face dicemus, num. 93.

35. LUCIUS DOMITIUS NERO CLAUDIUS, IMPERATOR VI, Agrippinæ & Cn. Domitii Ahenobarbi, pessimorum parentum filius pessimus: natus est decimo octavo Kalendas Januarias, anno U. C. DCCXC. A vitrico suo Claudio gener ac filius adoptatus, in familiam Claudiam & nomen Neronis transiit. Regnum ita auspicatus est anno U. C. DCCCVII, ut inter optimos principes haberi potuerit; ita gessit postea, ut inter

nequissimos ac sceleratissimos semper sit annumerandus. Princeps nefandi ingenii, omnium immanitatum, omnium turpitudinum capax, & principatûs libidine omnium reus. Illum, funeratis Cæsaribus, tamquam pestem, incensa Roma exhorruit. Christiana religio, quòd primum eum hostem habuerit, gloriatur. Hominibus sibique invisus, & atroci senatûs consultò capite damnatus, ipse, scelerum suorum vindex, carnificis partes in se explevit anno U. C. DCCCXXI. In eo defecit Cæsarum progenies tot virtutibus olim illustrata, omnigenis recentiorum Cæsarum vitiis infamata. Plutarch. in Anton. pag. 955. Sueton. in Nerone VI. Tacit. Annal. XII, 25. Plin. XXII, 22. Sect. 46. Dio LXIII. pag. 727.

In nummis ante principatum appellatur NERO CLAVD. CAES. DRVSVS GERM. PRINC. IVVENT. COS. DESIG. SACER. COOP. IN OMN. CONL. SVPRA NVM. EX SC. id est, *Nero Claudius Cæsar Drusus Germanicus, princeps juventutis, consul designatus, sacerdos cooptatus in omnia collegia supra numerum, ex senatûs consulto.*

In principatu, NERO CLAUD. DIVI CLAVD. F. CAESAR AVG. GERM. PONT. MAX. IMP. TR. P. P. P. id est, *Nero Claudius, divi Claudii filius, Cæsar, Augustus, Germanicus, pontifex maximus, imperator, tribuniciâ potestate, pater patriæ.*

36. OCTAVIA, Claudii imperatoris & Messalinæ filia, Britannici soror, nata anno U. C. DCCXCV. primùm L. Silano desponsa, sed Neroni nupta anno U. C. DCCCVI. Femina incorruptâ probitate, aliis temporibus, alio marito digna. Illam Nero repudiavit, repudiatam revocavit, ac tandem in insulam Pandatariam claudi & interimi jussit anno U. C. DCCCXV. Tacit. Annal.

XII, 3 & 25. XIV, 60 & 64. Dio LXII. pag. 706.

In nummis, OCTAVIA AVG. id eſt, *Octavia Auguſta.*

37. POPPÆA SABINA, T. Ollii & Poppææ Sabinæ filia; primùm Rufio Criſpino, deinde M. Salvio Othoni, poſtea imperatori, demum Neroni nupta anno U. C. DCCCXV. Eam, ſummè dilectam, nec vitiis abſimilem, ferox Princeps calcis ictu occidit anno U. C. DCCCXVIII; & pro roſtris laudavit. Corpus ejus non fuit crematum, pro Romanorum more; ſed odoribus differtum & Juliorum tumulo conditum. Teſtatur Plinius Arabiam felicem non ferre tantum thuris annuo fetu, quantùm Nero noviſſimo Poppææ ſuæ die concremaverit. Triennio pòſt templum poſuit SABINAE DEAE VENERI. Tacit. Annal. XIII, 45. XVI, 6. Sueton. in Nerone XXXV. Dio LXIII. pag. 726.

In nummis POPPAEA AVG. id eſt, *Poppæa Auguſta.* DIVA POPPAEA.

38. CLAUDIA AUGUSTA, Poppææ & Neronis filia, nata Antii anno U, C. DCCCXVI, & ſtatim appellata *Auguſta.* Quartum intra menſem defuncta eſt, Nerone, ut lætitiæ in partu, ſic in morte mæroris immodico. Tacit. Annal. XV, 23. Sueton. in Ner. XXXV.

In nummis DIVA CLAVDIA NER. F. id eſt, *Diva Claudia Neronis filia.*

39. STATILIA MESSALINA, T. Statilii Tauri abneptis, tertia Neronis uxor; quâ ut potiretur, virum ejus Atticum Veſtinum conſulem trucidavit anno U. C. DCCCXVIII. Sueton. in Nerone XXXV. Tacit. Annal. XV, 68.

40. DOMITIA, Antoniæ majoris & L. Domitii Ahenobarbi filia, Neronis amita, Passieni Crispi uxor, quam Nero veneno interemit anno U. C. DCCCXII. Quinctilian. Institut. Orat. VI, 1. Tacit. Annal. XIII, 19 & 21. Dio LXI. p. 697.

PASSIENUS CRISPUS, maritus primò Domitiæ, deinde Agrippinæ Germanici filiæ. De illo infrà num. 94.

DOMITIA LEPIDA, Antoniæ majoris & L. Domitii Ahenobarbi filia, primò M. Valerii Messalæ Barbati, secundò C. Appii Junii Silani uxor. De illâ jam dictum suprà num. 25.

MARCUS VALERIUS MESSALA BARBATUS, Messalæ Barbati & Marcellæ majoris filius, primus Domitiæ Lepidæ maritus; de quo diximus suprà num. 24.

41. CAIUS APPIUS JUNIUS SILANUS, Hispaniæ præfectus, quem Claudius Domitiæ Lepidæ, Messalinæ matri, collocavit, ac paulo pòst interfecit anno U. C. DCCXCV. Dio LX. pag. 674.

42. ANTONIA minor, Octaviæ sororis Augusti & M. Antonii triumviri filia, Neronis Drusi conjux, mater Germanici. Femina formâ & castitate excellens. Post mariti obitum in viduitate consenuit, laudibus virilem familiæ suæ claritatem supergressa. Inter parva naturæ insignia, Antoniam numquam exspuisse observat Plinius VII, 19. Sueton. in Caio I. Tacit. Annal. III, 3. XI, 3. Plutarch. in Antonio pag. 955. Valer. Maxim. IV, 3. num. 3.

In nummis ANTONIA AVGVSTA.

NERO CLAUDIUS DRUSUS, Antoniæ minoris maritus, pater Germanici, utroque dignus: de illo infrà num. 79.

43. CAIUS OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS, IMPERATOR, Atiæ & C. Octavii filius, natus nono Kalendas Octobris, anno U. C. DCXCI, Romani imperii conditor. Bella civilia anno ætatis nono decimo suscepit: ita gessit, ut triennio pòst nullus ex dictatoris Cæsaris, adoptivi patris, interfectoribus superstes fuerit. Sextum Pompeium navali prœlio apud Siciliam oppressit; M. Lepidum, triumvirum, imperio exutum, in ordinem redegit; M. Antonium ad Actium superavit; ac tandem unus Julianarum etiam partium dux reliquus, cuncta, discordiis civilibus fessa, nomine Principis sub imperium accepit. Tunc pacis studiosus, doctorum hominum cultor, egregiarum artium instinctor munificus, omnium animos per annos ferme quadraginta quatuor sibi adeò devinxit, ut AUGUSTUS, PATER PATRIAE appellaretur. Scythæ & Sarmatæ, Garamantes ac Bactri, Seres & Indi, orando fœderi legatos miserunt: Roma & celeberrimæ provinciarum urbes, tanquam deo, templa, sacerdotes & collegia vivo mortuove consecrarunt. Obiit decimo quarto Kal. Septembris, anno U. C. DCCLXVII. Vir, si diligenter æstimentur cuncta, famâ quàm virtutibus celebratior; numquam principatum adepturus, nisi pessimi fuissent Lepidus & Antonius, maximus dictator Cæsar, optimus Vipsanius Agrippa. Laudandus tamen quòd imperium, alienâ virtute partum, arte plurimâ sustinuerit, & Romam, quam lateritiam acceperat, marmoream

reliquerit. In ipsâ suâ felicitate ita varius, ut inter omnes sortis humanæ casus semper colluctatus, nemo magis ex omnibus mortalibus hominem esse se, dum inter homines erat, senserit. Sueton. in Aug. V & C. Tacit. Annal. I, 1. XIII, 6. Florus IV, 12. Aurel. Victor de Cæsaribus, cap. 1. Plin. VII, 45. Senec. consol. ad Polyb. XXXIV.

In nummis ante principatum appellatur C. CAESAR DIVI F. IMP. IIIVIR. RPC. COS. LIBERTATIS P. R. VINDEX. id est, *Caius Cæsar, divi filius, imperator, triumvir reipublicæ constituendæ, consul, libertatis populi Romani vindex.*

In principatu CAESAR AVG. AVGVSTVS. DIVI F. IMP. COS. PONT. MAX. TR. POT. PATER PATRIAE. id est, *Cæsar Augustus. Augustus, divi filius, imperator, consul, pontifex maximus, tribuniciâ potestate, pater patriæ.*

Post mortem DIVVS AVGVSTVS. DEO AVGVSTO.

44. CLODIA, Publii Clodii & Fulviæ filia; M. Antonii triumviri privigna, quam firmandæ pacis causâ, Augustus duxit uxorem, vix dum nubilem. At, simultate cum Fulviâ socru exortâ, dimisit intactam adhuc & virginem. Sueton. in Aug. LXII.

45. SCRIBONIA, Lucii Scribonii Libonis soror, uxor Augusti: antea duobus consularibus nupta, quorum ex altero, Scipione dicto, Corneliam filiam habuerat. Augustus Scriboniam dimisit anno U. C. DCCXV. sive, ut ipse scripsit, morum ejus perversitatem pertæsus, sive potiùs, quòd illa nimiam pellicis Liviæ potentiam liberiùs doleret. Sueton. in Aug. LXIII & LXIX. Dio XLVIII. pag. 366 & 377. Propert. IV. Eleg. II.

46. JULIA, Augusto & Scriboniâ anno U. C. DCCXV genita, primò Marcelli, secundò Agrippæ, tertiò Tiberii uxor. Femina, turpitudinis avida, quæque magnitudinem fortunæ suæ peccandi licentiâ metiebatur. Illam ob adulteria & consilia parricidæ palam facta, in insulam Pandatariam Augustus ablegavit circa annum U. C. DCCLII. Omnis spei egenam inopiâ ac tabe longâ peremit Tiberius, exeunte anno U. C. DCCLXVII. Plin. VII, 45. Dio LV. pag. 555. Tacit. Annal. I, 53. Vell. Patercul. II, 100.

In nummis ΙΟΥΛΙΑ. ΙΟΥΛΙΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ. id est, *Julia. Julia Venus.*

MARCUS MARCELLUS, Octaviæ & Claudii Marcelli filius, maritus Juliæ Augusti filiæ. De hoc optimo juvene dictum est supra num. 18.

47. MARCUS VIPSANIUS AGRIPPA, ignobilis loco, & rusticitati propior, quàm deliciis, sed optimus militiâ, & amicus integerrimus. Terrâ marique victor, Augusti imperium firmavit. In illâ suâ torvitate, literarum & artium studiosus, orbem terrarum diligentissimè descripsit, & orbi spectandum in tabulâ geographicâ proposuit: præcipuam auctoritatem tabulis ac statuis publicè fecit; easque omnes publicandas, nec in villarum exsilia pellendas magnificè scripsit. Non Urbem tantùm, sed Italiam admirandis, tum ad ornamentum, tum ad utilitatem operibus locupletavit. Augustus, ne beneficiorum immemor videretur, geminatis consulatibus illum extulit, tribuniciæ ac censoriæ suæ potestatis participem fecit; &, defuncto Marcello, generum sumpsit anno U. C. DCCXXXIII; maximis honoribus majorem semper expertus. Novitate suâ

tam multis rebus nobilitatâ, obiit Agrippa anno U. C. DCCXLII. ætatis suæ quinquagesimo primo. Augustum virtutum suarum olim æmulum, tunc laudatorem habuit; meritò dictus CIVIUM MAXIMUS. Tacit. Annal. I, 3. Plin. III, 2. VII, 8. XXXV, 4. Sect. 9. Dio LIV. pag. 525, 541 & seq. Vell. Patercul. II, 96.

In nummis appellatur M. AGRIPPA L. F. COS. DES. COS. TER. PRAEF. ORAE. MARIT. ET CLASS. id est, *Marcus Agrippa Lucii filius consul designatus, consul tertiùm, præfectus oræ maritimæ & classis.*

48. CAIUS CÆSAR, Agrippæ & Juliæ filius; natus anno U.C. DCCXXXIV. Ab Augusto adoptatus, princeps juventutis, consul; at fato brevis, nec tamen inglorius, in Lyciâ obiit nono Kal. Martias, anno U. C. DCCLVII, cùm ex Armeniâ remearet. Tacit. Annal. I, 3. Dio LIV. pag. 526. Noris Cenotaphia Pisana Differt. II, 17. pag. 347, & seqq.

In nummis C. CAESAR AVGVSTI F. AVGVR. PONT. COS. DES. COS. id est, *Caius Cæsar, Augusti filius, augur, pontifex, consul designatus, consul.*

LIVIA, soror Germanici, Caii Cæsaris uxor. Tacit. Annal. IV, 40. De illâ infrà num. 71.

49. LUCIUS CÆSAR, Agrippæ & Juliæ filius, Caii Cæsaris frater, natus anno U. C. DCCXXXVII. Augustus illum in Cæsarum domum induxit, principem juventutis appellavit, consulem destinavit. Massiliæ occubuit mense Augusto anni U. C. DCCLV, cùm ad Hispanienses exercitus proficisceretur. Tacit. Annal. I, 3. Noris

S vj

Cenotaphia Pisana Differt. II, 15. pag. 265 & seqq.

In nummis L. AVG. F. PRINC. IVVENT. id est, *Lucius Augusti filius, princeps juventutis.*

In amborum fratrum nummis, C. ET L. CAESARES AVG. F. COS. D. PRIN. IVVEN. id est, *Caius & Lucius Cæsares, Augusti filii, consules designati, principes juventutis.*

50. MARCUS AGRIPPA CÆSAR POSTUMUS, Agrippæ & Juliæ filius, Caii & Lucii Cæsarum frater, post patris mortem genitus anno U. C. DCCXLII. Illum adoptavit Augustus quinto Kalendas Julias anni DCCLVII. sed rudem bonarum artium, & robore corporis stolidè ferocem, postea abdicavit, & in insulam Planasiam ablegavit. Nullius tamen flagitii compertum, post ablegationem desideravit. Ejus cæde imperium auspicatus est Tiberius anno U. C. DCCLXVII. Dio LIV. pag. 542. Vell. Patercul. II, 104. Tacit. Annal. I, 3 & 6. Plin. VII, 45.

In nummis AGRIPPA CAESAR.

51. AGRIPPINA, Agrippæ & Juliæ filia, Germanici uxor. Femina ingens animi, impenetrabilis pudicitiæ: sed superbior & æquior quàm ut artes Liviæ ferret. Ipsâ suâ virtute infelix, occubuit in insulâ Pandatariâ quinto decimo Kalendas Novembris anno U. C. DCCLXXXVI. Tacit. Annal. IV, 12. VI, 25. XIV, 63.

In nummis, imperante filio suo Caio Caligulâ, cusis appellatur AGRIPPINA AVGVSTA. AGRIPPINA M. F. MAT. C. CAES. AVG. GERM. ΘΕΑ ΑΓΡΙΠΠΙΝΑ, id est, *Agrippina, Marci filia, mater Caii Cæsaris Augusti Germanici. Diva Agrippina.*

GERMANICUS, Neronis Drusi & Antoniæ minoris filius, Agrippinæ maritus. De hoc optimo Cæsare dicetur infrà num. 81.

52. JULIA, Agrippæ & Juliæ filia, L. Æmilii Pauli uxor, matris suæ libidinum æmula. Augustus convictam adulterii in insulam Trimetum projecit anno U. C. DCCLXI. Illic obiit anno U. C. DCCLXXXI. Tacit. Annal. IV, 71.

53. LUCIUS ÆMILIUS PAULUS, Pauli Æmilii Lepidi, censoris anno U. C. DCCXXXII, & Corneliæ filius, Juliæ, Agrippâ & Juliâ genitæ, maritus. Sueton. in Aug. LXIV. Dio LIV. pag. 521.

54. MARCUS ÆMILIUS LEPIDUS, Lucii Æmilii & Juliæ filius, Drusillæ maritus, sororum ejus stuprator, libidinum societate Caio Caligulæ diu acceptissimus, & successioni destinatus. Majestatis reus interemptus est anno U. C. DCCXCII. Caius, quasi superatis hostibus, donativum militibus distribuit, & tres gladios, in necem suam præparatos, Marti Ultori consecravit. Dio LIX. pag. 648 & 657. Sueton. in Caio XXIV & XXXVI. Tacit. Annal. XIV, 2.

55. ÆMILIA LEPIDA, Lucii Æmilii & Juliæ filia, Augusti proneptis. Claudio admodum adolescenti, & postea imperatori desponsata, deinde Junii Silani uxor. Sueton. in Claud. XXVI. Plin. VII, 13.

56. JUNIUS SILANUS, Æmiliæ Lepidæ maritus. Fortè ille ipse Marcus Junius Silanus, qui

consulatum gessit cum L. Norbano Flacco anno U. C. DCCLXXII. Tacit. Annal. II, 59.

57. MARCUS JUNIUS SILANUS, Junii Silani & Æmiliæ Lepidæ filius, *quem divus Augustus neptis suæ nepotem vidit genitum quo excessit anno* U. C. DCCLXVII. Plin. VII, 13. Homo minimè malus, quem Caius Caligula *pecudem auream* appellare erat solitus. Illum tamen, Asiæ proconsulem, Nero veneno interemit anno U. C. DCCCVII. Tacit. Annal. XIII, 1.

58. N. uxor M. Junii Silani, mater Lucii Silani Torquati. Nusquam nomen ejus appellatur.

59. LUCIUS SILANUS TORQUATUS, M. Junii Silani filius, atnepos Augusti, ejusque stirpis ultimus: *ob claritudinem generis & modestam juventam*, nullo crimine, a Nerone interfectus anno U. C. DCCCXVIII. Tacit. Annal. XVI, 7, 8 & 9.

60. LUCIUS JUNIUS SILANUS, Junii Silani & Æmiliæ Lepidæ filius, Augusti abnepos. Claudius filiam suam Octaviam ei desponsaverat anno U. C. DCCXCIV: postea affinitatem diremit; Silanumque præturam ejurare & mori coegit anno U. C. DCCCII. Dio LX. pag. 668. Tacit. Annal. XII, 3 & 8.

61. JUNIUS SILANUS TORQUATUS, Junii Silani & Æmiliæ Lepidæ filius, Augusti abnepos, Lucii Silani Torquati patruus, quòd supra Juniæ familiæ claritudinem divum Augustum abavum ferret, illum Nero mori adegit anno U. C. DCCCXVII. Uterque Torquatus mense Junio

interfectus. Tacit. Annal. XV, 35. XVI, 8 & 12. Dio LXII, pag. 714.

62. JUNIA CALVINA, Junii Silani & Æmiliæ Lepidæ filia, Augusti abneptis: decora & illustris femina, sed procax. Artibus Agrippinæ Italiâ pulsam, patriæ reddidit Nero anno U. C. DCCCXII. Ad Vespasiani tempora vitam protraxit. Tacit. Annal. XII, 4 & 8. XIV, 12. Sueton. in Vespasian. XXIII.

63. VITELLIUS, L. Vitellii censoris & Sextiliæ filius, Juniæ Calvinæ maritus, consul anno U. C. DCCCI. Calvinam inter & Vitellium ante annum U. C. DCCCII. divortium fuisse patet ex Tacito Annal. XII, 4. Sueton. in Vitellio III & XVIII.

64. LEPIDA, Junii Silani & Æmiliæ Lepidæ filia, uxor C. Cassii, Syriæ præsidis, L. Silani Torquati amita. Confictis criminibus, Neronis judicio permissa fuit anno U. C. DCCCXVIII. Tacit. Annal. XVI, 8 & 9.

65. CAIUS CASSIUS, Syriæ præses, Lepidæ maritus, peritiâ legum celebratissimus, in insulam Sardiniam deportatus est anno U. C. DCCCXVIII, quòd, inter majorum imagines, C. Cassii effigiem, DVCI PARTIVM inscriptam, coluisset. Tacit. Annal. XII, 11 & 12. XVI, 8 & 9.

TIBERIUS, tertius Juliæ maritus. De hoc imperii Romani & dissimulationis principe dicetur infrà num. 68.

66. LIVIA, dicta quoque LIVIA DRUSILLA, post Augusti mortem vulgò appellata JULIA

AUGUSTA, Livii Drusi Claudiani filia; primò uxor Tiberii Claudii Neronis, deinde Augusto nupta anno U.C. DCCXVI. Fémina genere, formâ, domûs sanctitate Romanarum eminentissima, sed mater impotens, uxor facilis, cum Augusti artibus & Tiberii simulatione bene composita, dominationis cupida, Germanico & Agrippinæ iniqua. Obiit anno U.C. DCCLXXXII, nata annos octoginta sex. Vell. Patercul. II, 75. Sueton. in Tiber. III & IV. Dio XLVIII. pag. 366 & 383. Tacit. Annal. V, 1.

In nummis LIVIA AVGUSTA. IVLIA AVGVSTA GENETRIX ORBIS. AVGVSTA MATER PATRIAE.

Post mortem DIVA LIVIA DIVI AVG. ΙΟΥΛΙΑ ΘΕΑ CΕΒΑCΤΗ. id est, *diva Livia divi Augusti. Julia diva Augusta.*

67. TIBERIUS CLAUDIUS NERO, *Liviæ maritus, Tiberii imperatoris pater*, prætorius & pontifex. Magni vir animi, doctissimique ingenii. Antonii triumviri partes secutus, in Siciliam anno U.C. DCCXIV secessit cum Liviâ, quæ per itinerum avia, uno comite, Cæsaris, mox futuri sui mariti, arma fugiebat, & bimum Tiberium, futurum ejusdem Cæsaris filium & heredem sinu gestabat. Reconciliatâ pace, uxorem suam Liviam petenti Augusto concessit anno U. C. DCCXVI. Triennio post diem obiit anno U. C. DCCXIX. Vell. Patercul. II, 75. Sueton. in Tiber. IV & VI. Dio XLVIII. pag. 366.

68. TIBERIUS NERO, Tiberii Claudii Neronis & Liviæ filius, natus sexto decimo Kalendas Decembris, anno U.C. DCCXII; ab Augusto adoptatus anno DCCLVII; Princeps anno DCCLXVII; mortuus septimo decimo Kalendas Aprilis, anno

DCCXC. Romanos vicerat Julius Cæſar, victos foverat Auguſtus, ſervos fecit Tiberius; dominationis adhuc crudos, & Cæſareæ auctoritatis jam pertæſos vix aliter retenturus. Servitutis tamen ita temperans, ut cùm ſervos faceret, ſerviles eorum animos argueret. Vir prorſus ſingularis, eminentium virtutum æquè ac vitiorum oſor, bona inter ac mala anceps, ante principatum fortiſſimus, in principatu aſtutiſſimus, continuâ diſſimulatione & imminentibus ſemper periculis factus hominum triſtiſſimus. Ferale ejus dictum percrebuit:

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.
Me mortuo terra miſceatur igni.

Beatumque appellabat Priamum, qui ſimul cum patriâ & regno perierit. Vell. Patercul. II, 75. Tacit. Annal. I, 3. & VI, 51. Plin. XXVIII, 2. Suidas ΤΙΒΕΡΙΟΣ.

In nummis TI. CAESAR AVGVSTVS DIVI AVG. F. IMP. COS. AVGVR. PONT. MAX. TR. POT. id eſt, *Tiberius Cæſar Auguſtus divi Auguſti filius, imperator, conſul, augur, pontifex maximus, tribuniciâ poteſtate.*

69. VIPSANIA AGRIPPINA, M. Vipſanii Agrippæ & Pomponiæ filia, neptis Cæcilii Attici, ad quem ſunt ſcriptæ Ciceronis epiſtolæ; prima Tiberii imperatoris uxor, quam invitus gravidam dimiſit anno U. C. DCCXLII, ut Juliam, Auguſti filiam, uxorem acciperet. Tacit. Annal. I, 12. Sueton. in Tiber. VII Dio LIV, pag. 543. Poſt diſcidium Vipſania Agrippina nupſit Aſinio Gallo, patri conſulari, cujus ſtemma dedimus in priore editione Tom. I. pag. 422. Una omnium Agrippæ liberorum miti obitu exceſſit ann. U.C. DCCLXXIII. Tacit. Annal. III, 19.

70. DRUSUS CÆSAR, Tiberii imperatoris & Agrippinæ filius, natus anno U.C. DCCXXXIX. Juvenis impatiens æmuli, animo commotior & ad vinum ita pronus, ut non alio magis patrem suum Tiberium regenerasse diceretur. Illum jam ter consulem, & fortunæ capacem, veneno exstinxit Sejanus anno U. C. DCCLXXVI. Dio LIV. pag. 543. Tacit. Annal. I, 55. III, 56. IV, 3 & 8. Plin. XIV, 22.

In nummis, DRVSVS CAES. TI. AVG. F. DIVI AVG. N. PONT. COS. TR. P. id est, *Drusus Cæsar Tiberii Augusti filius, divi Augusti nepos, pontifex, consul, tribuniciâ potestate.*

71. LIVIA, dicta quoque LIVILLA, Neronis Claudii Drusi & Antoniæ minoris filia, Germanici & Claudii soror, primò Caio Cæsari, deinde Druso Cæsari nuptà. Ambitione demens femina. A Sejano, municipali adultero, fœdatam, & in conjugii spem ac regni consortium erectam non puduit Drusi, mariti sui, necem machinari. Cognito scelere, non modò in ipsam, sed in effigies quoque ac memoriam ejus atrociter sævitum est. Sueton. in Claud. I. in Tiber. LXII. Tacit. Annal. IV, 3 & 40. VI, 2. Dio LVIII, pag. 628.

72. TIBERIUS, Drusi Cæsaris & Liviæ filius, Tiberii nepos, natus cum fratre gemello, anno U. C. DCCLXXII. Quod tanto gaudio avum Principem affecit, ut nulli antè Romanorum ejusdem fastigii viro geminam stirpem editam jactitaret. Caius Caligula illum imperio, deinde vitâ privavit anno U. C. DCCXC. Tacit. Annal. II, 84. Dio LIX. pag. 640 & 645.

73. N. filius Drusi Cæsaris & Liviæ, frater

gemellus Tiberii: mortuus est quadrimus anno U. C. DCCLXXVI. Tacit. Annal. II, 84. IV, 15. Ab erudito Harduino, Select. Oper. pag. 693. appellatur DRUSUS. Postea in Mss. notis suo exemplari additis emendavit, GERMANICUS. Utrumque nomen divinavit.

74. JULIA, Drusi Cæsaris & Liviæ filia; primò Neronis Cæsaris, deinde Rubellii Blandi uxor, dolo Messalinæ interfecta anno U. C. DCCXCVI. Tacit. Annal. III, 29. VI, 27. XIII, 19 & 32. Dio LX. pag. 677. Illam Sejano desponsam fuisse ait Zonaras, pag. 550.

NERO CÆSAR, Germanici & Agrippinæ filius, Juliæ maritus. De illo infrà num. 82.

75. RUBELLIUS BLANDUS, avo, Tiburte; & equite Romano, genitus, alter Juliæ maritus, quam uxorem duxerat anno U. C. DCCLXXXVI. Tacit. Annal. VI, 27. Dio LVIII. pag. 634.

76. RUBELLIUS PLAUTUS, Rubellii Blandi & Juliæ filius, Tiberii pronepos, ob vota populi, qui illum imperio destinabat, a Nerone interfectus anno U. C. DCCCXV. Tacit. Annal. XIII, 19. XIV, 22 & 58.

77. ANTISTIA POLLUTIA, Lucii Antistii Veteris filia, Sextiæ neptis, uxor Rubellii Plauti. A Nerone cum patre ac matre interfecta anno U. C. DCCCXVIII, quòd, dum viveret, Rubellium, maritum suum, interfectum esse exprobrare videretur. Tacit. Annal. XIV, 58. XVI, 10 & 11.

JULIA, Augusti & Scriboniæ filia, Tiberio

imperatori nupta anno U. C. DCCXLII. Dio LIV. pag. 543. De illâ dictum suprà num. 46.

78. N. Tiberii imperatoris & Juliæ filius, natus Aquileiæ. Exstinctus est adhuc infans circa annum U. C. DCCXLVIII. Sueton. in Tiber. VII. Dio LV. pag. 554.

79. NERO CLAUDIUS DRUSUS, Tiberii Claudii Neronis & Liviæ filius, Tiberii imperatoris frater, natus anno U. C. DCCXVI. *Adolescens*, teste Velleio Paterculo II, 97. *tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel industria percipit.* Prætor, ædilis, consul, Germaniæ domitor, & GERMANICI cognomen posteris adeptus, obiit anno U. C. DCCXLV. Meritò appellatus eximia Claudiæ familiæ gloria, & rarum patriæ ornamentum. Defunctum ita pro concione laudavit Augustus, *ut deos precatus sit, similes ei Cæsares suos facerent: sibique tam honestum quandoque exitum darent, quàm illi dedissent.* Sueton. in Claud. I. in Tiber. IV. Dio LV. pag. 548. Valer. Maxim. IV, 3. num. 3.

In nummis, NERO CLAVDIVS DRVSVS GERMANICVS IMP. id est, *imperator.*

ANTONIA minor, Octaviæ sororis Augusti & M. Antonii triumviri filia, Neronis Claudii Drusi conjux. De hac spectatissimâ feminâ dictum suprà num. 42.

80. NN. Neronis Claudii Drusi & Antoniæ minoris filii. Ante annum U.C. DCCXLV mortui. Sueton. in Claud. I.

81. GERMANICUS CÆSAR, Nerone Claudio

Druſo & Antoniâ minore genitus, optimorum parentum filius optimus, & populo Romano cariſſimus. Tiberius, jubente Auguſto, illum adoptavit anno U. C. DCCLVII; factus Princeps, invidit; Livia Piſonis & Plancinæ veneno interemit anno U. C. DCCLXXII, haud multùm triginta annos egreſſum; juvenem civilis ingenii, voluptatis modicum, viſu & auditu venerabilem, comem in ſocios, manſuetum in hoſtes, virtutibus Alexandro magno comparandum, nullâ vitiorum ſocietate ſuperiorem. Ereptum & cum eo perditam omnem libertatis ſpem doluit Roma. Indoluere gentes exteræ; & æternum optimi Cæſaris manet deſiderium. Tacit. Annal. I, 3. II, 72 & 73. Dio LV. pag. 557.

In nummis, dum vivebat, GERMANICVS CAESAR TI. AVG. F. DIVI AVG. N. COS. DES. id eſt, *Germanicus Cæſar Tiberii Auguſti filius, divi Auguſti nepos, conſul deſignatus.*

Poſt mortem, imperitante filio Caio Caligulâ, GERMANICVS CAES. P. CAES. AVG. GERM. id eſt, *Germanicus Cæſar, pater Cæſaris Auguſti Germanici.* In nummis Mitylenæorum, ΘΕΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ, *divus Germanicus.*

AGRIPPINA, Vipſanii Agrippæ & Juliæ filia, uxor Germanici. Femina nobilitate & virtute princeps, de qua dictum ſuprà num. 51.

82. NERO CÆSAR, Germanici & Agrippinæ filius, matri ſuæ percarus. Artibus Sejani, Druſique fratris ſui ſcelere periit anno U.C.DCCLXXXIV. Tacit. Annal. IV, 59 & 60. V, 3 & 4. Sueton. in Tiber. LIV. Dio LVIII. pag. 626.

In nummis cum fratre ſuo Druſo conjunctus, NERO ET DRVSVS CAESARES.

JULIA, Drusi Cæsaris & Liviæ filia, Neroni Cæsari nupta anno U. C. DCCLXXIII. Tacit. Annal. III, 29. De illâ jam egimus suprà num. 74.

83. DRUSUS CÆSAR, Germanici & Agrippinæ filius, Neronis Cæsaris frater; juvenis præferox, & fratris sui necis particeps. Custodiâ clausum anno U. C. DCCLXXXIII, Tiberius illum fame enecuit anno U. C. DCCLXXXVI. Tacit. Annal. IV, 60. VI, 23 & 24. Dio LVIII. p. 623.

In nummis cum fratre suo Nerone conjunctus, NERO CAESAR DRVSVS CAESAR IIVIRI. id est, *Duumviri*.

84. ÆMILIA LEPIDA, M. Lepidi filia, uxor Drusi Cæsaris, quem crebris criminibus insécuta est. Impunita, dum superfuit pater; pòst a delatoribus correpta, se ipsa interemit anno U. C. DCCLXXXIX. Tacit. Annal. IV, 20. VI, 27 & 40.

85. CAIUS CÆSAR, Germanici & Agrippinæ filius, amabili pueritiâ & insigni festivitate, Augusto, vel post mortem, carissimus. Jam puerascens obiit. Sueton. in Caio VII & VIII.

86. CAIUS CÆSAR, dictus CALIGULA, IMPERATOR IV, Germanici & Agrippinæ filius, natus Antii pridie Kalendas Septembres, Germanico & Capitone Coss. anno U.C. DCCLXV. Gnarus simulationis, dum vixit Tiberius. Animos prodidit & efferavit Principatus. Nihil jam nisi portentosum cogitavit ac gessit: & cùm deus haberi vellet, fax generis humani evasit. Adeò sanguinis avidus, ut solitus esset dicere: *Utinam populus Romanus unam cervicem haberet*, quam

præcideret! Immensas opes, totumque illud Tiberii vicies ac septies millies sestertium, Gallicæ monetæ libras 525,285,675, non toto vertente anno, absumpsit. Nec mirum in eo, qui uno die centies sestertio, Gallicæ monetæ libris 1,945,502, cenaret, & super alia muliebria socculos e margaritis indueret. Interemptus est nono Kalendas Februarii, anno U. C. DCCXCIV. Princeps, *quem videtur rerum natura edidisse, ut ostenderet quid summa vitia in summâ fortunâ possent.* Senec. consol. ad Helviam IX. Sueton. in Caio VIII, XXXVII & LVIII. Plin. VII, 8. XXXVII, 2. Tacit. Annal. VI, 20.

In nummis, C. CÆSAR AVG. GERMANICVS TI. AVG. F. DIVI AVG. N. in aliis, DIVI AVG. PRON. ΓΑΙΟϹ ΚΑΙϹΑΡ ΘΕΟϹ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ, id est, *Caius Cæsar Augustus Germanicus, Tiberii Augusti filius, divi Augusti nepos, divi Augusti pronepos. Caius Cæsar, deus, imperator.* Ut filius adoptivus Tiberii, erat Augusti nepos; ut filius Germanici, erat Augusti pronepos.

87. CLAUDIA, appellata a Suetonio JUNIA CLAUDILLA, M. Silani filia, nupta Caio Caligulæ anno U. C. DCCLXXXVI, ex partu mortua. Tacit. Annal. VI, 20. Sueton. in Caio XII.

88. LIVIA ORESTILLA, a Dione dicta CORNELIA ORESTINA, uxor Caii Caligulæ, qui illam, C. Calpurnio Pisoni nubentem, rapuit, & intra paucos dies repudiavit. Sueton. in Caio XXV. Dio LIX. pag. 646.

89. LOLLIA PAULINA, avum habuit M. Lollium, Caii Cæsaris, Agrippâ geniti, juventæ moderatorem, & regum muneribus in toto Oriente

infamatum: uxor Caii Caligulæ, qui illam C. Memmio Regulo rapuit, & deinde repudiavit. Plinius testatur se eam vidisse, *ne serio quidem, aut solemni cærimoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cenâ smaragdis margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite crinibus, spirâ, auribus, collo, monilibus digitisque: quæ summa quadringenties* HS, Gallicæ monetæ libras 7,782,010, *colligebat. Nec dona prodigi Principis fuerant, sed avitæ opes, provinciarum scilicet spoliis partæ.* Plin. IX, 35. Sect. 57. Sueton. in Caio XXV. Dio LIX. pag. 648.

90. MILONIA CÆSONIA, Vestiliæ filia; quam, ita gravidam, uxorem duxit Caligula anno U. C. DCCXCII, ut trigesimo post die partum ediderit. Conjugi pessimo uxor simillima & gratissima. Cum illo interfecta fuit anno U. C. DCCXCIV. Sueton. in Caio XXV & LIX. Dio LIX. pag. 658 & 663. Plin. VII, 5.

91. JULIA DRUSILLA, Caii Caligulæ & Miloniæ filia, quam amens pater per omnia dearum templa circumtulit. & Minervæ alendam instituendamque commendavit. In ipsâ suâ infantiâ, parentum sævitiæ proles haud degener. Cum iis periit, parieti illisa anno U. C. DCCXCIV. Sueton. in Caio XXV & LIX. Dio LIX. pag. 663.

92. NN. Germanici & Agrippinæ duo filii; infantes mortui. Sueton. in Caio VII & VIII.

93. AGRIPPINA, Germanici & Agrippinæ filia, nata anno U. C. DCCLXIX. ter nupta, primò Cn. Domitio anno U. C. DCCLXXXI secundò

Passieno

Passieno Crispo ; tertiò Claudio imperatori anno U. C. DCCCI. Femina literarum studiis nobilis, libidinibus infamis, dominationis cupiditate atrox. Infelix uteri, Neronem, generis humani hostem, genuit anno U. C. DCCXC. Ab illo occisa anno U. C. DCCCXII, indigna quidem, sed merita, persolvit supplicia. Tacit. Annal. II, 54. IV, 53. V, 75. XII, 74. XIV, 8. Sueton. in Caio VII. Dio LX. pag. 686.

In nummis, AGRIPPINA. AGRIPPINA AVGVSTA.

CNEIUS DOMITIUS AHENOBARBUS, Antoniæ majoris & Lucii Domitii filius, maritus Agrippinæ. De hoc homine detestabili dictum est suprà num. 34.

94. PASSIENUS CRISPUS, orator, bis consul, primò Domitiæ, deinde Agrippinæ maritus. Scitum ejus dictum percrebuit, Caio Cæsare, Caligulâ, *neque meliorem unquam servum, neque deteriorem dominum fuisse.* In omnibus rebus, ac maximè in distinguendis & curandis vitiis subtilissimus, sæpe dicebat *adulationi nos opponere, non claudere ostium.* Plin. XVI, 44. Sect. 91. Tacit. Annal. VI, 20. Senec. Quæst. natural. IV. Præf.

CLAUDIUS IMPERATOR, tertius Agrippinæ maritus. De hoc socordi Principe dicetur infrà num. 100.

95. DRUSILLA, Germanici & Agrippinæ filia, nata anno U. C. DCCLXX. Primùm Lucio Cassio Longino consulari nupta anno U. C. DCCLXXXVI, deinde M. Lepido. Mortuam anno U. C. DCCXCI Caius Caligula frater & adulter in-

dearum numerum retulit, & *Panthean* appellavit; Senatoremque Livium Geminium, qui, se eam in cælum ascendentem vidisse, juraverat, decies sestertio, Gallicæ monetæ libris 194,531. muneravit. Tacit. Annal. VI, 15. Sueton. in Caio VII & XXIV. Dio LIX. pag. 648 & 657.

In nummis, DRVSILLA. ΔΡΟΥϹΙΛΛΑ ϹΕΒΑϹΤΗ. id est, *Drusilla Augusta*.

96. LUCIUS CASSIUS LONGINUS, Drusillæ maritus anno U. C. DCCLXXVI. consulatum gessit anno U. C. DCCLXXXIII, & Drusum Cæsarem, Drusillæ, fratrem accusavit. Sueton. in Caio. XXIV. Tacit. Annal. VI, 15. Dio LVIII, pag. 623.

MARCUS ÆMILIUS LEPIDUS, Lucii Æmilii & Juliæ filius, Drusillæ maritus. De hoc ambitioso ac scelerato juvene dictum est suprà n. 54.

97. JULIA, Suetonio LIVILLA, Germanici & Agrippinæ filia, nata anno U. C. DCCLXXI. ob libidines a Caio in insulas Pontias relegata anno U. C. DCCXCII. Illam postea odio, invidiâ, crimine incerto, nec ullâ defensione datâ, primò in exsilium egit, deinde occidit Messalina anno U. C. DCCXCVI. Tacit. Annal. II, 54. Sueton. in Caio VII & XXIV. in Claud. XXIX. Dio LIX, pag. 657. LX. pag. 670 & 677.

In nummis, IVLIA.

98. QUINCTILIUS VARUS, Claudiæ Pulchræ, quæ erat Agrippinæ sobrina, filius, Juliæ maritus. Illum anno U. C. DCCLXXX. corripuere delatores Domitius Afer & Dolabella. Senec. I. Controvers. 3. Tacit. Annal. IV, 52 & 66.

99. MARCUS VINICIUS, Juliam uxorem anno U. C. DCCLXXXVI. Bis consul, veneno Messalinæ interemptus est anno U. C. DCCXCIX. Vinicio compendiariam & elegantissimam Historiam, sed adulatoriis Tiberii ac Sejani laudibus falsam ac putidam dicavit Velleius Paterculus. Tacit. Annal. VI, 15. Dio LX. pag. 683.

LIVIA, dicta quoque LIVILLA, Neronis Claudii Drusi & Antoniæ minoris filia, uxor Caii & Drusi Cæsarum. De hac ambitiosâ feminâ dictum est suprà num. 71.

CAIUS CÆSAR, Agrippæ & Juliæ filius, maritus Liviæ. Suprà num. 48.

DRUSUS CÆSAR, Tiberii Imperatoris & Agrippinæ filius, Liviæ maritus. De hoc infelici Cæsare egimus suprà num. 70.

100. TIBERIUS CLAUDIUS DRUSUS GERMANICUS IMPERATOR V, Neronis Claudii Drusi & Antoniæ minoris filius, Germanici frater, Lugduni natus Kalendis Augusti, anno U. C. DCCXLIV. Puer animo & corpore hebetato. Princeps anno U. C. DCCXCIV, imperiis conjugum & libertorum patuit obnoxius. Veneno Agrippinæ occubuit inglorius tertium ante idus Octobris anno U. C. DCCCVII. Post mortem relatus est inter Divos, & a Senecâ acriùs, quàm Philosophum deceret, irrisus. In hac suâ socordiâ, literarum & artium cultor, plurima latinè & Græcè haud ineleganter scripsit, varia opera publica magnificè perfecit. Sueton. in Claud. II. X. XLI & XLII. Tacit. Annal. XII, 69. Senec. in Apocolocynt. Plin. XXXVI, 15. Sect. 24. num. 10 & 11.

In nummis TI. CLAVD. CAES. AVG. GERM. IMP. COS. P. M. TR. P. CENSOR. Id est Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanicus, Imperator, consul, pontifex maximus, tribuniciâ potestate, censor.
Post mortem DIVVS CLAVDIVS AVGVSTVS.

101. PLAUTIA URGULANILLA, Auli Plautii triumphalis viri filia, Claudii Imperatoris uxor. Ob libidinum probra & homicidii suspicionem repudiata. Sueton. in Claud. XXVI. Dio LX. pag. 685.

102. DRUSUS, Claudii Imperatoris & Plautiæ Urgulanillæ filius, cui socer destinatus fuit Sejanus anno U. C. DCCLXXIII. At impubes Pompeiis obiit, pyro per lusum in sublime jacto, & hiatu oris excepto strangulatus. Suet. in Claud. XXVII. Tacit. Annal. III, 29.

103. CLAUDIA, Plautiæ Urgulanillæ filia. Illam, ut liberto suo Botere conceptam, quamvis ante quintum mensem divortii natam, & ali cœptam, exponi tamen ad matris januam, & nudam abjici, Claudius jussit. Sueton. in Claud. XXVII.

104. ÆLIA PETINA, Q. Ælii Tuberonis, anno U. C. DCCXLIII consulis, filia, Claudii Imperatoris uxor, ex levibus offensis repudiata. Suet. in Claud. XXVI. Tacit. Annal. XII, 1 & 2.

105. ANTONIA, Claudii Imperatoris & Æliæ Petinæ filia, primò Cn. Pompeii, deinde Cornelii Syllæ uxor. Illam, interfectâ Poppæâ, nuptias suas recusantem, quasi novarum rerum molitricem Nero interemit. Sueton. in Claud. XXVII. in Nerone XXXV. Tacit. Annal. XII, 68.

106. CNEIUS POMPEIUS MAGNUS, nobilissimus juvenis, Antoniæ maritus anno U. C. DCCXCIV. ab Imperatore Claudio occisus. Dio LX. pag. 668. Sueton. in Claud. XXVII & XXIX. Zonaras, pag. 563.

107. FAUSTUS CORNELIUS SYLLA, nobilissimus juvenis, alter Antoniæ maritus. A Nerone in Galliam Narbonensem amotus; & Româ pervectis Massiliam percussoribus, interfectus anno U. C, DCCCXV. Sueton. in Claud. XXVII. Tacit. Annal. XIII, 23. XIV, 57.

VALERIA MESSALINA, Messalæ Barbati & Domitiæ Lepidæ filia, Claudii Imperatoris uxor. De hoc libidinis portento diximus suprà num. 26.

108. BRITANNICUS, Claudii Imperatoris & Messalinæ filius, supremus Claudiorum sanguis. Natus est pridie Idus Februarias, anno U. C. DCCXCIV. Natalium jure, ipsâ patris destinatione heres Imperii & illius capax. At novercæ Agrippinæ artibus postpositus Neroni, qui illum veneno interemit anno U. C. DCCCVIII, propinquo die, quo quartumdecimum ætatis annum explebat. Sueton. in Claud. XXVII. Tacit. Annal. XII, 25. XIII, 15 & 16.

In nummis BRITANNICVS CAESAR. AVG. F. PRIN. IVVENT. ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. Id est Britannicus Cæsar, Augusti filius, princeps juventutis. Claudius Britannicus Cæsar.

OCTAVIA, Claudii Imperatoris & Messalinæ filia, Britannici soror. De hac spectatissimâ feminâ dictum suprà num. 36.

AGRIPPINA, Germanici & Agrippinæ filia; Neronis mater, Claudii uxor, de quâ dictum ſuprà num. 93. Noſtra ſtemmatis Cæſarum explicatio in hac exitiabili domûs Cæſarum peſte meritò deſinit.

INDEX

STEMMATIS CÆSARUM ILLUSTRATI.

GRANDEM Stemmatis Cæſarum tabulam, in priore editione, Tom. I. pag. 461. propoſitam, non patiuntur hujus voluminis anguſtiæ. Ejus vicem commodè ſupplebit index. Numeri, nominibus additi, numeros Stemmatis illuſtrati indicant.

A.

B.

C.

D.

G.

I.

O.

P.

R.

S.

T.

V.

FINIS TOMI SECUNDI.

HERBERT WEIR SMYTH
CLASSICAL LIBRARY